

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ	2003 Yılında Öykü ve Öykücüler Oldukça Hareketliydi	3
	ÖYKÜ	
Henri Troyat	<i>Firari Tay</i>	8
Pearl S. Buck	<i>Yaşlı Şeytan</i>	13
Necib Mahfûz	<i>Resimdeki Kişi</i>	22
Semra Aktunç	<i>Leylâk Ağacına Mektup</i>	27
Cemal Şakar	<i>İhtilaç</i>	30
Nalan Barbarosoğlu	<i>Yağmur Temizliği</i>	34
Mihriban İnan Karatepe	<i>Babamın Ceketini</i>	41
Dilek Aslaner	<i>Nurhayat Abla</i>	44
Köksal Alver	<i>Yüzündür Cihanı Münevver Eden</i>	47
Sadık Yalsızuçanlar	<i>Kumkale - Kıl - Ara - Sûret</i>	49
Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	51
DOSYA	ÖYKÜNÜN KURAMSAL BAĞLAMİ	
Ömer Lekesiz	<i>Etimolojik Bir Çerçeve Denemesi</i>	52
Hüseyin Su	<i>Hikâye Anlatıcısı</i>	55
Abdurrahim Karadeniz	<i>Öykü Tekniği</i>	61
Mehmet Harmancı	<i>Kargaşadan Kavramsala Kısa Öykü</i>	67
Necip Tosun	<i>Şiirden Romana Kısa Öykü</i>	70
Necati Mert	<i>Öykü ve Fotoğraf</i>	76
	ÖYKÜLER	
Yunus Develi	<i>Ateşin Hâlleri</i>	78
Ethem Baran	<i>Dallar Kırılırken Rüzgâr Saklı Kalır</i>	83
Abdullah Harmancı	<i>Nezahat - Buhar - Gerçi - İşaretler</i>	89
Hayrettin Orhanoğlu	<i>Dede ve Torun - Belki de - Siren Sesi</i>	94
	YAZILAR	
Aysu Erden	<i>Ankara Öykü Günleri'nden, 14 Şubat Dünya Öykü Günü'ne Giden Süreç, 69. Uluslararası P.E.N. Dünya Kongresi ve Meksika Zirvesi</i>	97
Alpay Doğan Yıldız	<i>İki Ozanın Şahsında Şiire ve Şaire Dair Bir Hikâye: Oğuzlama</i>	110
Özlem Fedai	<i>"Dülevi"nin Yalnız Sakini: Tarık Dursun K.</i>	120
	ÖYKÜLER	
Tülin Arseven	<i>Umut</i>	123
Beyazıt H. Akman	<i>Scrikss</i>	126
Hâle Torun	<i>Sabah Saatleri</i>	132
Mustafa Özcan	<i>Ne Zaman Bu Melodileri Duydum...</i>	134
Seda Yüce	<i>Kaldırım: Bir Yükseklik Alâmeti</i>	137
Nimet Yılmaz	<i>Güz Yağmurları</i>	142
Themistocles Zammit	<i>Yanılıcı Mutluluk - Değirmendeki Eşek</i>	145
	SÖZLÜK	
Öykücüler ve Öykü Kitapları Sözlüğü-I		147
	ÖYKÜ KİTAPLIĞI	
Necip Tosun	<i>'Başkasının Rüyalari'</i>	157
Firdevs Canbaz	<i>'Taş-Kâğıt-Makas'</i>	158
Murat Erol	<i>'Özel Sektör İmamı'</i>	159

Ö Y K Ü

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 1 SAYI: 1 ŞUBAT 2004

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına
Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenışehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 Fax: (312) 419 69 14

İnternet Adresi: <http://www.hece.com.tr>
e-mail: hece@hece.com.tr
hecedergi@yahoo.com

Dizgi: Murat Çınar

Kapak: Sarakusta Tel: 468 00 78

Baskı: Öncü Basımevi Tel: 384 31 20

2004 Yılı Abone Bedeli:
Yıllık: 40.000.000 TL.
(Kurumlar İçin: 80.000.000 TL.)
Yurt Dışı: 100 \$/100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd.Şti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 30.01.2004

✉ 2003 YILINDA ÖYKÜ VE ÖYKÜCÜLER OLDUKÇA HAREKETLİYDİ ✉

14 Şubat Dünya Öykü Günü

14 Şubat'ın "Dünya Öykü Günü Olarak Kutlanması" P.E.N. Yazarlar Derneği'yle, Edebiyatçılar Derneği'nin ortak önerisi olarak gündeme geldiğinde, bu ve benzeri eylemlere dudak büklenlerin sessiz muhalefetiyle karşılaşsa da öneriyi izleyen çalışmalar, toplantılar öykü adına 2003 yılının en önemli etkinlikleri arasında yer aldılar:

Ankara: "14 Şubat Dünya Öykü Günü", Ankara'da, Keşif Kafe-Kitabevi'nde kutlandı. Edebiyatçılar Derneği Genel Başkan Yardımcısı Aysu Erden'in ve Dil Derneği Başkanı Sevgi Özel'in açılış konuşmalarıyla başlayan etkinlikte, Erhan Bener'in okuduğu öykünün ardından: Ayla Kutlu, Nazlı Eray, Işık Kansu'dan gelen iletiler sunuldu. Sait Faik, Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Haldun Taner, Fakir Baykurt, Bilge Karasu, Oğuz Atay, Sevgi Soysal, Memduh Şevket Esendal, öykülerinden küçük bölümlerle anıldı. Etkinliğin sonraki bölümünde, Remzi İnanç, Mehmet Aydın, Nalan Barbarosoğlu, Faruk Duman, İnci Gürbüzatık, Sultan Su Akar, Neşe Aksakal, Şelale Özmen ve Eyüp Çimen öykü üzerine görüşlerini okurlarla paylaştılar. Çetin Öner'in, etkinliği değerlendiren konuşmasıyla, program son buldu.

İstanbul: İstanbul'daki etkinlik, bayram tatili nedeniyle, 19 Şubat 2003 Çarşamba günü Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin, Acıbadem'deki binasında gerçekleştirildi. Prof. Dr. Hüsamettin Koçan'ın "hoşgeldiniz" konuşmasının ardından, PEN Başkanı Üstün Akmen, Edebiyatçılar Derneği Genel Başkanı Özcan Karabulut, TYS İkinci Başkanı Aydın Hatipoğlu, Dil Derneği İstanbul temsilcisi Yusuf Çotuksöken açılış konuşmalarını yaptılar. Toplantının ilk bölümünde öykü üzerine bildiriler okundu ve aramızda olmayan öykü ustaları öyküleriyle anıldı. İkinci bölümündeyse, "Dünden Bugüne Öykücülüğümüz" başlığı altındaki panelde Cumhuriyet Dönemi öykücülüğü değerlendirildi. Tahsin Yücel'in yönettiği panelde, Füsun Akatlı, Selim İleri, Feridun Andaç, Sadık Aslankara, konuşmacı olarak yer aldı.

Diyanbakır: "14 Şubat Dünya Öykü Günü"nde, Diyanbakır'lı öykü yazarları, okuyucuları

larıyla buluştu. Hüner ve Diyar Kitabevlerinin katkılarıyla, Büyükşehir Belediyesi Toplantı Salonu'nda düzenlenen etkinliğe birçok yazar katıldı. Kürtçe ve Türkçe mesajların okunmasının ardından, Kürt ve Türk öykücülüğünün tartışıldığı etkinlikte; Kürt dilinin, edebiyatının, kitap okuyucusunun artması için, daha çok emek ve çaba gösterilmesi gerektiğine dikkat çekildi. Kürtçe öykü okumalarının yapıldığı etkinlikte yazarların mesajları okundu. Konuşmalarda, savaşı, barış dolu bir gelecek dilekleri vurgulandı.

Bursa: 14 Şubat Dünya Öykü Günü, Bursa'da, öykü tadında bir akşamda kutlandı. Kentin çeşitli yerlerine önceden asılmış afişlerle, büyük pankartlarla, öykü etkinliği duyurulmuştu. 14 Şubat Cuma akşamı kent merkezindeki Vizal Kafe'de, başlayan etkinlik büyük bir ilgi gördü, geceye kadar öykü okumaları ve söyleşilerle sürdü. İstanbul'dan Gendaş Yayınevi editörü Adnan Özer'in ve öykücü Hürriyet Yaşar'ın da katılımıyla yapılan öykü akşamında birçok yazar söz aldı ve öykülerini okudular.

İzmir: İzmir'de, "Dünya Öykü Günü", 22 Şubat 2003 Cumartesi günü Konak Belediyesi Kültür Merkezi'nde yapılan bir etkinlikle kutlandı. Edebiyatçılar Derneği İzmir Temsilcisi Hayri K. Yetik, "21 Şubat Uluslararası Anadilleri Günü"nü, tıpkı öykü günü gibi UNESCO tarafından kabul edilmiş olduğunu anımsattığı açılış konuşmasında, "İşitsel dilin aleyhine gelişen görsel dilin, sözün düşüşüne yol açtığını" vurguladı. Sabahattin Ali ve Sait Faik'ten birer öykünün okunduğu etkinlikte, PEN İzmir temsilcisi Dinçer Sezgin de, dünya öykü günü bildirisini okudu.

Antakya: Dünya Öykü Günü, Antakya'da, Yener Kitabevi'nde, 15-16 Şubat 2003 tarihlerinde kutlandı. 15 Şubat 2003 Cumartesi günü, Edebiyatçılar Derneği Antakya temsilcisi Mehmet Karasu'nun açılış konuşmasıyla başlayan etkinlikte, Nalan Barbarosoğlu, "Göl Temalı Dört Öykü"; Murathan Çarboğa ve Ferit Sürmeli, "Sait Faik Öykücülüğü"; Kerim Dönmez, "Öykü'de Şi-

ÖYKÜ
GÜNDEMİ

irsel Boyut”; Özlem Sezer “Kadın ve Öykü” başlıklı bildirilerini sundular.

Özgen Karaşah’ın müzik dinletisiyle katıldığı günde, “Sabahattin Ali Öykücülüğü” üzerine Halil İbrahim Yıldız ve Mehmet Ali Atahan, “Borges Öykücülüğü” üstüne İbrahim Çiftçi konuştu.

Adana: 14 Şubat 2003 Cuma günü Fotoğrafya’da, 11.20’de başlayan etkinlikte, öykücüler birer öykülerini okudular, öykü dünyaları üzerine çeşitli soruları yanıtladılar. Etkinlik Sekreteri Süreyya Köle’nin düzenleyici yazar örgütlerince hazırlanan “Bildiri”yi okumasından sonra başlayan Çağdaş Türk Öyküsü adlı panelde, panel yöneticisi Çetin Yiğenoğlu günün anlamı üzerine konuştu. Dünya Sevgililer Günü’nün kısa tarihçesini anlatan Yiğenoğlu, bu güne “Dünya Sevgi Günü” denmesinin daha doğru olacağını savundu. Daha sonra “Öykü Yaşadıkça” başlıklı bildirisini okudu. Çukurova Üniversitesi öğretim üyeleri panelistlerden Doç. Dr. Çetin Derdiyok “Öyküde Estetik”, Yrd. Doç. Dr. Bedri Aydoğan “Çağdaş Türk Öyküsü’ne Genel Bakış”, Ar. Gör. Sema Çetin de “Öyküde Kadın Duyarlılığı” konusunda konuştular.

Antalya: Dünya Öykü Günü, 14 Şubat 2003 Cuma günü Ansan (Antalya Sanatçılar Derneği) tarafından, kutlandı. Ansan Merkezi’nde, saat 14.00’de, Tecelli Sırma’nın açılış konuşmasıyla başlayan etkinlikte, Cahit Çakıcı “Orhan Kemal’den Bir Öykü”, Nuri Erkal “Ferid Edgü Öykücülüğü”, Zekeriya Ekinci “Modern ve Klasik Öykücülük, Çehov ve Maupassant”, Ahmet Tüzün “Kısa Öykü Nedir”, Saffet Uysal “Borges Öykücülüğü”, Nusret Gürgöz “Sait Faik Öykücülüğü”, Aslan Bayır “Kısa Öykü Teknikleri” konulu bildirileri sundular. Neşe Karel “Koca Kanatlı Kuş” adlı öyküsünü okudu. Etkinlik sonunda, ayrıca bir değerlendirme yapıldı.

Aydın: Dünya Öykü Günü, Aydın’da, Bayram tatili sonrasında, 22-23 Şubat günlerinde, Aydın İl Halk Kütüphanesi’nde düzenlenen programlarla kutlandı. İlk günlük etkinlik, Aydın Özel Başak Koleji’nin hazırladığı öykü ağacı ve öykü konulu resim sergisiyle açıldı. Filiz Gülmez’in, 14 Şubat Dünya Öykü Günü çalışmalarını tanıttığı konuşmasının ardından, Kemal Gündüzalp, “Öykümüzün

Dünyü ve Bugünü” üzerine konuştu. Öykü okuma saatine; Bilsen Başaran, Zehra Üntüvar, Handan Gökçek, Ömer Eru, Halil Uzel, Filiz Gülmez, Kemal Gündüzalp katıldı. Demet Tatlıcan’ın gitar dinletisiyle renklenen etkinlik, öykücülerle söyleşiyle son buldu. İkinci günse, Başak Koleji ve Fen Lisesi öğrencilerinin katıldığı öykü okumaları yapıldı. “Sait Faik Öykücülüğü”de, öğrencilerin sunumuyla değerlendirildi.

Lefkoşa: Dünya Öykü Günü, 14 Şubat 2003 Cuma günü Açık Öğretim Fakültesi Salonu’nda Kıbrıslı öykücü ve öyküseverlerin katılımıyla kutlandı. Öğleden önce başlayan etkinlik, öğleden sonra da devam etti ve öykü yazarları öykülerini okudu. Akşam saat 19.00’da Kitap sergisi ve kokteyle süren etkinlik, “Bence Öykü” başlıklı, Bener Hakeri, M. Kansu, Ali Nesim, Özden Salenge’nin katıldığı panellerle son buldu.

Yurtdışı: “14 Şubat Dünya Öykü Günü”, yurtdışında, Hollanda’nın Lahey, Utrecht ve Almanya’nın Frankfurt, Duisburg kentlerinde kutlandı. Lahey ve Utrecht’teki etkinliğe, M. Sadık Aslankara ile Erhan Güner katıldı. Duisburg’daki etkinliği, Mevlüt Aşar’ın eşgüdümünde Fakir Baykurt Edebiyat İşliği düzenledi. Frankfurt’taki etkinlik, 16 Şubat Pazar günü, “Avrupa Türkiye Cumhuriyeti Kadınlar Derneği”nde yapıldı. Etkinliğe, Edebiyatçılar Derneği Almanya temsilcisi Selma Ceylan’la birlikte, Alman Yazarlar Monika Corba, Susanne Czuba Konrad, Maria Kohlert Nemeth, Muepu Muamba katıldı.

Öykücülüğümüz adına gerçekleştirilen bu güzel etkinliklerin çerçevesini belirleyen Edebiyatçılar Derneği, “Dünya Öykü Günü” için koyduğu bir dizi hedefle de etkinliğin ideolojik şablonlara hapsedilmesini önlemeye, insan çabasına saygıyı duyulmasını sağlamaya çalışarak, etkinliğe uzun vadeli ve evrensel bir ufuk kazandırma niyetini ortaya koydu. Ancak bu sadece bir iyi niyetti. Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere 2003 yılı etkinlikleri kendilerini solda tanımlayan öykücülerin katılımıyla gerçekleşebildi.

7. Ankara Öykü Günleri

7. Ankara Öykü Günleri, 1-7 Mayıs 2003 tarihleri arasında İmge Kitabevi, Nazım Kül-

türevi, Çağdaş Sanatlar Merkezi ile Leman Kültür’de gerçekleştirildi.

7. Ankara Öykü Günleri için atölye çalışmaları, birçok öykücü ve eleştirmenin katılımıyla gerçekleşen öykü okumaları, seminer ve panellerden oluşan yoğun bir program hazırlanmıştı. Bu programlarda toplam 95 yazarın etkinliği sergilendi.

7. Ankara Öykü Günleri’nde sunulan tebliğlerle, gerçekleştirilen panellerin adları da şöyleydi: “İzmir Öykü Günleri Deneyimi”, “Peride Celal ve Nezihe Meriç’in Kadın Öykü Karakterleri” “Öykücülüğümüzün Yeni Kuşağı”, “Öykü Edebiyatımızın Neresinde”, “Şiirde Öykü, Öyküde Şiir”, “Hikâyeden Öyküye Kurmacanın Serüveni” “Uluslararası PEN, İfade Özgürlüğü ve Edebiyat Bağlamında Dünya Öykü Günleri”, “Almanya’da Sanat-Edebiyat/Almanya’da Türk Sanatının- Edebiyatının Yeri”, “Almanya’da Çağdaş Türk Edebiyatı”, “Öykünün Tanımı Yapılabilir Mi, Yapılmalı Mı?”, “Türk Öykücülüğünde Postmodern Yönelimler”, “Küreselleşme, Postmodernizm ve Edebiyat”, “Sanat Dili, Öykü Dili ve Konu”, “Modernist Gecikme ve Öykücülüğümüz”, “Şiirde Öykü Anlatımı”, “Öyküde Anlatım Teknikleri”, “Edebiyat Eleştirisi ve Öykü”, “Savaş ve Öykü”, “Çağdaş Öykücülüğümüzün Dönüm Noktaları”, “Memduh Şevket Esendal Öykücülüğü”, “Türkiye’den Avrupa’ya Köprü: Sanat ve Öykü”

7. Ankara Öykü Günleri Ödül Töreni’nde, bu yılki Onur Ödülü Erdal Öz’e verilirken, onur konuğu olarak da Feridun Andaç olarak belirlendi. 7. Ankara Öykü Günleri’ne, Uluslararası PEN Genel Sekreteri Terry Calbourn’la, törene çağrılan mesleki kuruluşların temsilcileri de birer konuşma yaptılar. DEM Müzik Dinletisiyle renklenen tören ödül sahiplerinin konuşmalarıyla son buldu.

Kuşkusuz 7. Ankara Öykü Günleri’nin önceliklerine göre daha geniş bir katılım ve daha geniş bir düşünsel yelpazede hazırlandığı gözden kaçmıyordu. Edebiyatçılar Derneği Başkanı Özcan Karabulut’un gayret ve özveriyle gerçekleşen bu durum, kimi dinleyicilerin bazı yazarlar için “Galiba bu bizden değil” fısıltılarına neden olmuşsa da etkinliğin geleceği ve kapsayıcılığı açısından kuşkusuz

yerinde bir tutumu yansıtmaması bakımından belleklerde yer etmiştir.

Konya Öykü Günleri

24-25 EKİM 2003 tarihleri arasında Konya’da gerçekleştirilen ve bir ilk olması bakımından çerçevesi kısmen dar tutulan Konya 1. Öykü Günleri, 2003 yılının önemli etkinliklerinden biriydi.

Türkiye Yazarlar Birliği’nin 25. yıl etkinlikleri çerçevesinde ve “ÖYKÜ SEMPOZYUMU” ana başlığıyla gerçekleştirilen etkinlikte, öykünün problemleri tartışıldı, öykünün tarihsel sürecinde yaşanan gelişmeler aktarıldı ve öyküler okundu.

Sempozyumun açılış gününde bir konuşma yapan Türkiye Yazarlar Birliği Genel Başkanı Nazif Öztürk, yazarları sözün sultanları olarak değerlendirdi. Türkiye dışında yazarın itibarını çarpıcı örneklerle açıklayarak, ülkemizde de yazara ve edebiyatçıya aynı önemin verilmesi gerektiğine dikkat çekti. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu ise, “kadim medeniyetimizin önemli merkezlerinden birisi olan Konya, bir Selçuklu başkenti olarak edebiyatıyla, şiiriyle, musikisiyle Hz. Mevlana’nın ikliminde Mevlevi düşüncesi ile gelenek ve kültürüyle Anadolu’da bir çok şehre nasip olmayan bir ayrıcalığı yaşamıştır. TYB Konya Şubesi olarak Konya’da kültür ve sanatın nabzı olmaya devam edeceğimizi, varisi olduğumuz medeniyet birikimini en iyi şekilde gelecek kuşaklara aktaracağımızı bu vesileyle söylemek istiyorum” şeklinde konuştu.

Sempozyumda, modern öykünün edebiyatımızdaki serüveni, kargaşadan Kavramsala ‘kısık öykü’ eleştirisi şiirden romana ‘kısık öykü’, öykü tekniği, bir edebi tür olarak ‘kısık öykü’nün problemleri, hikaye anlatıcısı gibi başlıklar etrafında hikaye geleneğimiz ve modern edebiyatımızda öykü kavramları üzerinde kapsamlı bir şekilde duruldu. İlk oturumda modern öykünün edebiyatımızdaki serüveni: “Hazırlayıcı Geleneksel Dönem” bildirisinde Nurullah Çetin, geleneksel anlatı metinlerinin yapısal özelliklerine ve modern anlatı metinlerinden farklılaşan yönlerine değindi. Mehmet Harmancı, “Kargaşadan Kavramsala Kısık Öykü” adlı bildirisinde hikaye

ile rekabete soyunduğu açıkça görülen öykünün Türkçe sahnesine çıkışına ve kavramsal gelişimine değindi. Hüseyin Su, “Hikaye Anlatıcısı” adlı bildirisinde hikaye anlatıcısının kulağının “kün” emrine aşına olması gerektiğini belirtti. Başkanlığını İbrahim Demirci’nin yaptığı ikinci günün ilk oturumunda Prof. Dr. Mehmet Tekin, Modern öykünün Tanzimat’tan 1940’a kadar geçirdiği serüveni ele aldı. Ömer Lekesiz ise, öykü eleştirisinin neliği ve niteliği üzerinde durdu. Feridun Andaç’ın bildirisi kısa öykünün problemlerini tartışıyordu.

İkinci günün ikinci oturumunda ise, Prof. Dr. Mehmet Tekin başkandı. Bu son oturumda Necati Mert, Modern öykünün edebiyatımızdaki gelişim evreleri ve bugünü üzerine bir konuşma yaptı. Öykünün roman ve şiir karşısındaki konumunu, onlarla örtüşen ve ayrılan yanlarını Necip Tosun bir bildiri ile tartıştı. Abdurrahim Karadeniz, “Öykü tekniği” başlığı altında sunduğu bildiri de, her dilin kendine özgü bir tahkiyeleştirme yöntemi olduğunu belirterek, bir anlatımı öykü yapan şeyin dilinin öykü modunda olması gerektiğini kaydetti.

Sempozyumun “Ses ve Öykü” bölümünde Cemal Şakar “Pencere”, Abdullah Harmanlı, “Gözler Albümü”, “Gülümseme”, “Aldanış” ve Yunus Develi “Kumercin” öykülerini dinleyicilere okudular. Geleneksel hikayelerden de örneklerin sunulduğu sempozyumda, Mevlana’dan, Molla Camii’den, hikayeler okundu. İki gün süreyle devam eden sempozyuma Konyalıların yoğun bir ilgi göstermesi hikaye/kıssa geleneğine sahip Mesnevi’nin yazıldığı Konya’da dikkati çeken bir nokta oldu.

Öykü Kitapları

2003 yılında toplu basımlar ve seçmeler de dahil toplam 123 öykü kitabının kaydına erişebildik: Ağaoğlu, Samet: *Bütün Öyküleri*; Akar, Sultan Su: *Gavurköy’ün Boranı*; Akbaş, A. Vahap: *Ayna ve Süret*; Akçam, A. Alper: *Yükledi Günahını Sırtına*; Akgöl, Nalan: *Rüzgârıma Kapılma Gülüm*; Aktaş, Cihan: *Halama Benzediğim İçin*; Aktaş, Hülya: *Ter ve Tempo*; Aktunç, Hulki: *Toplu Öyküler I (Gidenler Dönmeyenler-Kurtarılmış Hazine-Ten ve Gölge)*; Aktunç, Hulki: *Toplu Öy-*

küler II (Bir Yer Göstericinin Hayatı-Güz Her Şeyi Bilir); Altunkozaoğlu, Zafer: *Zamanın Kanatları*; Andaç, Feridun: *Gönlümün Yitik Yurdunda*; Andaç, Feridun: *Kar Masalları*; Arıkan, Meltem: *Yeter Tenimi Acıtmayın*; Armaner, Türker: *Dalgakıran*; Arslan, Ruşen: *İdam*; Arzu, Cemal: *Afganlı Kadın*; Arslan, Hıdır: *Demedi Deme Ha...*; Atalar, Ekin: *Hayata Asılmak Tehlikeli ve Yasaktır*; Atilla, Mehmet: *Sancı Yılanı*; Aş, Şavaş: *Çamut Şevketin Torunu*; Aydın, Lütfiye: *Tsunami*; Aydın, Orhan: *Kırk Küpün Altındaki*; Aykın, Cemalettin: *Gecenin Bekçileri*; Aysever, Enver: *Geç Kalmış Romantik*; Babaoğlu, Haşmet: *Rüyalarım Ver Bana*; Bağış, Murat: *Hayatın Zemin Katından Manzaralar*; Barbarosoğlu, Fatma Karabıyık: *Bahçeler, Sokaklar (Bir Yeni Öyküyle Seçme Öyküler)*; Başarır, Başar: *Getirin O Günleri Yakalım Bu Öyküleri*; Bayır, Arslan: *Etobur Öyküler*; Bener, Hikmet Erhan: *Bir Demet Mimoza (Seçme Öyküler)*; Bener, Hikmet Erhan: *Aşk Nereye Kadar...*; Bener, Hikmet Erhan: *Arabalarım*; Bener, Vüs’at O: *Dost Yaşamazsınız*; Bıçakçı, Barış: *Aramızdaki En Kısa Mesele*; Birdal, Akın: *Betula*; Burak, Cihat: *Zenci Kalınız*; Caymaz, Onur: *Ezilmiş Leylaklar Kitabı*; Cehiz, Neşe: *Bakire Kızlar ve Ötekiler*; Ceyhun, Demirtaş: *Belki Yarın Anlar (Seçme Öyküler)*; Çakar, Tuğrul: *İki Hayat Çek Usta*; Çelik, Jaklin: *Yılanın Yolu*; Çetin, Duran: *Kırmızı Kardelenler*; Çetin, İnan: *Bin Yapraklı Lotus*; Çıracıoğlu, Vecdi: *Nehirler Denize Kavuştuğunda*; Dağlı, Tuncay: *Koltuk Düşkünü*; Doğan, Aydın: *Güneşli Bayır*; Duru, Orhan: *Düşümde ve Dışında*; Edgü, Ferit: *İlk Öyküler-Kaçınlar-Bozgun-Devam*; Elçi, Hüseyin: *Delal’a Mektuplar*; Engin, Gülseren: *Kurutulmuş Çiçek Bahçesi*; Ergül, Hakan: *Krizanteme Adanmış*; Erkam, Kaan: *Bu Bir Aşk Masalı Değil*; Erkenci, Derya: *Nişan Fotoğrafları*; Ertekin, Fulya: *Antika*; Eşber, Halide: *Anlatırken Işığa Bak*; Geveze: *Işıkları Söndürüp Giderken*; Gülsoy, Murat: *Binbir Gece Mektupları*; Güngör, Necati: *Üsküdar’a Gidelim*; Hafıfbilek, Celal: *Aşk Boyu Yaşam*; Harmanlı, Abdullah: *Ertesi Dünya*; Işık, Toprak: *Halat Gösterisi*; Işın Serkan: *Ofis*; İzgü, Muzaffer: *Hükümet Çiftetellisi*; K., Tarık Dursun

(Kakınç): *Dulevi*; Kalkan, Emir: *Gül Ayinleri*; Kaplan, Sadettin: *Camda Sinek Ezmek*; Kaplan, Sefa: *Öyküler Seni Söyler*; Katırcıoğlu, Doğan: *Her Mevsim Kadın*; Kavukçu, Cemil: *Başkasının Rüyalari*; Kırkoğlu, Serdar Rifat: *O Saatte O Yerde*; Koçak, Huzeyme Yeşim: *Saklı Değerler*; Konduk, Kandemir: *Mor Ödnem Öyküleri*; Kopan, Yekta: *Yedi Sene Vicdan Muhasebesi*; Koray: *Uçurum Hikâyeleri*; Koşar, Baki: *Kader Oteli'nde Bir Aşk Cinayeti*; Köz, Mustafa: *Ateş Bağı*; Kutlu Mustafa: *Tufandan Önce*, Küçük, Mehmet: *Seliman*; Martı, Altay: *İyilik Tanrısının Günleri*; Miyasoğlu, Emre: *Olmaz Hayal*; Miya-soğlu, Mustafa: *Devrim Otomobili*; Mumcu, Cem: *Sahici Aşklar Külliyyatı (Binbir İnsan Masalları III)*; Oktay, Leyla Ruhan: *Geyikli Orman*; Oral, Tan: *Bu Kitabın Kuyruğu Var*; Orhan, Selçuk: *Taş Kayık*; Öktem, Altay: *Tanrı Acıkınca*; Öngöre, Bilge: *Lamba*; Ören, Aras: *Büyülü Çınarlar*; Özdemir, Orhan: *Bullutan Resimler*; Özlü, Demir: *Şapka, Deniz Kıyısı ve Yüz*; Özünlü, İlker: *Miryam*; Özyalçın, Adnan: *Gökyüzünde Ayaklanma (Seçme Öyküler)*; Özyurt, Hamdi: *Senin İçin Bir Düş Kurdum*; Paşalı, Melek: *Camtutan*; Sancak, Jale: *Üç Aşk (Toplu Öyküler 1989-1993)*; Sarısayın, Ayşe: *Denizler Dört Duvar*; Seval, Hale: *Kırılınan Kuleler*; Solgun, Cafer:

Cihangir'de Bir Ev; Som, Deniz: *Yok Devenin Başı*; Spatar, Deniz: *Kopya Kadınlar*; Şakar, Cemal: *Pencere*; Şener, Binnur: *Konuk*; Tez, Orhan: *Şövalye Adası*; Tuna, Taşkın: *Bir Elma İki Ayna: Bir İkiye Nasıl Yansıdı?*; Tunç, Ayfer: *Taş-Kâğıt-Makas*; Türker, Sibel K.: *Kalp(Y)azan*; Türkmenoğlu, Fatih: *İki Kuruş Fazla Olsun Kırmızı Olsun*; Ulay, Faruk: *Tuhaf İnsanlar Zamanı*; Ulu, Nurgül: *Kelebek Yutucusu*; Uzuner, Buket: *Şiirin kız Kardeşi Öykü*; Üstündağ, Metin: *Görüşmeye li Uzun Zaman Oldu*; Volkan, Vamık D.: *Atlarla Yaşayan Kadın*; Volkan, Vamık D.: *Kozmik Kahkaha*; Yalçın, Murat: *İma Kılavuzu*; Yalsızuçanlar, Sadık: *Sırlı Tuğlalar (Anlatı/Öykü)*; Yalsızuçanlar, Sadık: *Öyküler Kitabı (Varlığın Evi ve Sırlı Tuğlalar'daki Öyküler Hariç Tüm Öyküleri)*; Yardımcı, E. Bülent: *Öpücük Sesi Yalnızlık*; Yasar, İzzet: *Özel Sektör İmamı*; Yazar, Sevim: *Dar Sokaklardaki Düş*; Yeşil, Kâmil: *Kayıp Dilin Öyküleri*; Yıldırım, İbrahim: *Müşteki Aşklar Kitabı Müsameretname'nin Muharriri Emin Nihat Bey Kimdir? (UÖ; E-Kitap)*

2004 yılında ise, ilk öykü kitabını Yaşar Bodur yayımladı. “*Su ve Çakıl Taşları*” adlı kitap, Ocak ayının üçüncü haftasında okura ulaştı.

Öykü Ödülü

Türkiye Yazarlar Birliği öykü ödülü, *Başkasının Rüyalari* (Can Y.) adlı kitabıyla Cemil Kavukçu'ya verildi.

Vefat Edenler

2003 yılında öykü emektarı Muzaffer Uyguner ile üç öykücü vefat etti: Memet Fuat, Tomris Uyar ve Yücel Balku.

HENRİ TROYAT

Türkçesi:
METE ÇAMDERELİ

FİRARİ TAY*

Gustave Maupassant diye birine yakınlarda gönlünü kaptıran Laure Le Poittevin sıkıntı içinde kendi kendine sorar: ona elini öyle ya da böyle vermeli mi? Yirmi-beş yaşında,¹, düzgün hatları, sert bakışı, bir bantla sarılmış ve yüzünün her yanından uzun lüleleri salınan kestane rengi gür saçları, çevresine kendini kabul ettiren kararlı ve zeki havasıyla güzel bir kadın Laure Le Poittevin. Edebiyata tutkun ve okunması gereken herşeyi okumuş. İtalyancayı, İngilizceyi konuşuyor, çokça Shakespeare okuyor, dostlarına içli mektuplar yazıyor ve Gustave Flaubert'in en iyi arkadaşı olan kardeşi Alfred'e sınırsız bir hayranlık besliyor. Alfred yetenekli, titiz, isyankar ve kaygılı bir şair. Flaubert ile birlikte, burjuvalarla acımasızca alay ediyor. Laure onların tartışmalarına, oyunlarına, kaba şakalarına katılıyor. Laure'un eleştirilerini dikkatle dinliyorlar, Laure da onları parlak bir geleceğin beklediğine inanıyor. Talibi Gustave Maupassant, bu iki istisna kişiye nispetle pek etkilemiyor onu. Kuşkusuz kibar davranışları ve kadife bakışıyla hoş, zarif bir adam. Öyle ama Laure, bu mızırmız ve pejmürde züppenin entelektüel planda onu tatmin edecek çapta olmamasından korkuyor. Üstelik soylu da değil! Oysa, soylu olmamaya, yalnızca mahvolmuş bir iplik fabrikatörünün kızı olmaya katlanamıyor Laure. Babasının ölümünden sonra, annesi Victoire, çocuklarıyla birlikte Fécamp'ın vasat bir mahallesinde oturan annesinin yanına yerleşir. Gururuna düşkün Laure bu taşra vasatlığından kurtulmayı, kendini yüksek sosyeteye kabul ettirmeyi, mevkili insanların saygısına mazhar olmayı arzular. Gustave Maupassant'a, ailesinin köklerini bulması için arşivlerde araştırma yapmasını bu yüzden ısrarla ister. Şans eseri, Avusturya sarayınca verilen bir beratın kanıtladığı üzere, kralın müşavir-sekreterliğini yapmış Jean-Baptiste Maupassant diye birine 1752'de soyluluk verildiği ortaya çıkar. Laure, derhal, Gustave'in öntakı hakkını resmi olarak talep etmesini ister. Bu hakkı elde etmeyi başarırsa onunla evlenecektir. Uysal Gustave Maupassant hemen başvurusunu yapar ve 9 Temmuz 1846'da Rouen Hukuk Mahkemesi onun bundan böyle Gustave de Maupassant olarak çağırılmasına izin verir. Nişanlısı sevinç içindedir ve evlilikleri için artık hiçbir engel kalmaz.

Tören 9 Kasım 1846'da yapılır. Aynı yıl Laure'un kardeşi Alfred, Gustave de Maupassant'ın kızı Louise'le evlenir. Bu çifte evlilik aileleri daha da sıkı bağlarla birleştirir. Ama Alfred le Poittevin, umutsuzluk ve sefihlik içinde geçen kısa bir yaşamı geride bırakarak 1848'de ölür. Laure onun acısıyla yıkılır. Bu bahtsızlık karşısında tesellişi Schopenhauer'i okumakta bulur. Schopenhauer'in kötümserliği, onun bu insani durumuna ilişkin elem verici görüntüsüne karşılık gelir. Ama çok geçmeden bu derin ye-

is büyük bir sevinçle ortadan kalkar: Laure Hamiledir. Doğuracağı çocuğun bir deha olacağındansa emindir. Onun ifadesiyle söyleyecek olursak, Fécamp gibi küçük bir “tüccar ve tuzlamacı” kasabasında dünyaya gelmemesi gerekiyordu. Ailesinin Sous-le-Bois² sokağındaki evleri pek parlak olmadığından Maupassant’lar geçen yıl, 1849 Eylülünde, Dieppe’e uzak olmayan, Tourville-sur-Arques nahiyesine bağlı ünlü Miromesnil Şatosunu kiralarlar. Genç kadın karnı burnundayken, bir zamanlar Flers Markisi’ne daha sonra Miromesnil Şansölyesi’ne ait olan bu aristokratik ikametgaha yerleşir. Oraya birkaç kilometre uzakta oturan doktor Guiton, Laure’a ilk sancılardan itibaren yardım eder. Bebek, 5 Ağustos 1850’de Tourville-sur-Arques nahiyesi, Miromesnil Şatosu’nda doğmuş Henri-René-Albert-Guy de Maupassant adıyla nüfus kütüğüne kaydedilir. Aynı yılın 20 Ağustos’unda geçici olarak vaftiz edilir, ama asıl vaftiz, bir yıl sonra 17 Ağustos 1851’de aynı yerin kilisesinde gerçekleşir. Bu sırada kasabada tuhaf söylentiler dolaşır. Art niyetli bazı kişiler, çocuğun aslında Fécamp’da dünyaya geldiği (peh, ne bayağılık!), Laure’un Miromesnil Şatosuna ancak loğusa ayının sonuna yerleştiği ve çocuğun resmi belgelerde sahte doğum yeri gösterilmesi için Tourville-sur-Arques belediyesiyle anlaşıldığı ileri sürülür. Öfkeli anne Laure, yaşamı boyunca bu onur kırıcı versiyonu inkar edecektir. 1856’da ikinci oğlu Hervé’nin doğumu için de Havre’ın ilçesi Grainville-Ymauville’de yine kiralık bir şatoyu tercih eder. Çünkü, ilk gençlik yıllarından beri kafasında çocuklarının çevresini ulu duvarlar, değerli mobilyalar, atalarının portreleri ile kuşatılmasını önemsemiştir.³ Bu senyör malikanelerine hayranlık, genç çiftin Fécamp’a, Etretat’ya, Paris’e sık sık gitmesini engellemez kuşkusuz. Öte yandan, Gustave rahat durmaz. Evde kapalı kalmaktan sıkılır ve eğlenmek için kız peşinde koşmaya başlar. Hafif kadınlar ya da genç hizmetçiler, hepsi onun ilgisini çeker. Kibirli, öfkeli, egemen ve kafası hep bir şeylerle meşgul karısının neden olduğu sıkıntıları bu sorunsuz kadınlarla yatıştırmaya çalışır. Laure onun bu sadakatsizliğinden haberdardır ve yakınırdır. Çocuklar zaman zaman bu tartışmalara tanık olurlar ve neden çıktığını iyi kötü tahmin edebilirler.

1859’da, talihin tersine dönmesi tasasız Gustave de Maupassant’ı iş aramaya iter. Önce Edouard Jules Kambiyo ajansına ikinci kasiyer olarak girer, ardından Paris’teki Stolz Kambiyo’ya ortak olur ve bütün aile başkente yerleşir. Gustave, orada, gündelik aşklar peşinde koşar. Laure artık buna dayanamaz. Dokuz yaşındaki Guy de babasının başka kadınlar yüzünden evden uzaklaşmaya başladığını anlar. Napoleon İmparatorluk Lisesi’nde⁴ yatılı öğrenci olan Guy, annesine “kompozisyonda birinci olduğunu ve ödül olarak Madam de X’in, babasıyla birlikte onu sirke götürdüklerini” yazar. Bir başka gün, Guy ve Hervé, herkesin babasının metresi olduğunu bildiği bir kadın tarafından çocuk matinesine davet edilirler. Hervé hasta olduğundan Laure

onun yanında kalmaya karar verir. Gustave de Maupassant, Guy'yi apar topar eğlenmeye götürmek ister. Çocuk giyinirken bilhassa geç kalır. Sıkılan babası onu götürmemekle tehdit eder.

“Oo! der Guy, ben rahatım! Oraya gitmeyi benden çok sen istiyorsun!

- Hadi bakalım, ayakkabının bağcıklarını bağla, der babası.

- Hayır, gel de sen bağla! Zaten hemencecik karar vermeyi bilirsin.⁵”

Gustave de Maupassant süklüm püklüm onun isteğini yerine getirir. Guy, biraz sonra, babası ile annesi arasındaki bir şiddet sahnesine dehşete kapılarak tanık olur. Öykülerinden birinde⁶ bu olayı hatırlayacaktır: “öfkeden titreyen babam döndü ve karısını boynundan yakalayarak, diğer eliyle yüzüne var gücüyle vurmaya başladı. Annemin şapkası düştü, bağı çözülmüş saçları savruldu, bir yandan darbeleri savuşturmaya çalışıyordu, ama beceremiyordu. Ve babası vuruyor, vuruyordu... Evrenin yasası değişmiş, dünyanın sonu gelmiş gibiydi... Çocuk kafam almıyordu, çıldırmak üzereydim... Korkunç bir dehşet, acı, ürküntü karşısında, nedenini bilmeden, avazım çıktığı kadar bağırmaya başladım.” Dehşete kapılan Guy kendini bahçeye atar ve geceyi orada korku içinde geçirir. Ertesi gün anne ve babasını “her zamanki yüzleri” ile bulur. Fırtına dinmiş, bildik karı koca sıkıntılarına geri dönmüştür. Oğlunu karşısına alan Laure, iç geçirmekle yetinir: “Beni çok korkuttun kerata! Gece boyunca gözümü kırpmadım.”

Sürekli münakaşa ortamı evin havasını dayanılmaz hale getirir. Gustave'ın karısıyla fiziksel bir bağı kalmamıştır, sabrı taşıdığı bir an ondan ayrılmaya karar verir. Boşanma o dönemde meşru görülmediğinden, iş bir sulh yargıcı önünde gerçekleşen basit bir davayla çözümler ve dostça sonuçlanır. Laure kendi malını mülkünü, çocuklarının velayetini ve çocukları için bin altı yüz franklık yıllık nafaka alır. Bu kopuşa rağmen Guy, annesinin şıpsevdi kocasına karşı duyduğu hıncı paylaşmaz. Annesiyle babası arasındaki bu anlaşmazlık onu genç yaşından itibaren her evliliğin başarısızlığa yargılı olduğuna inandırır. Erkeklerin, günler ve geceler boyu aynı kadınla yaşamak üzere yaratılmadıklarını düşünür. Annesine üzülmekle birlikte daha çok babasını anlamaya koyulur. Yıllar yılı ona karşı belli bir horgörü taşımakla birlikte hoşgörüsünü muhafaza eder.

Annesiyle babası ayrılmadan önce, Etretat'da bir villa satın almışlardı; “Les Verguies” villası, Fécamp yolunun aşağısında XVIII. yüzyıldan kalma büyük bir binaydı. Laure çocuklarıyla oraya çekilir. Hiç dokunulmamış bir asma ve hanımelerle bezeli balkonuyla bu beyaz badanalı “kıymetli ev”, kayın ağaçları, ıhlamurlar, yalancı çınarlar ve çobanpüskülleri bulunan büyük bir bahçeyle çevrilidir. İçerde, cila ve lavanta kokuları içinde uyuyan ağır mobilyalar. Loşlukta parıldayan Rouen fayansları. Bu vakur ve bereketli dekorun içinde, Guy ilk derslerini, ona şiir zevki aşılayan ve ona yüksek sesle *Bir Yaz Gecesi Düşü* ile *Macbeth*'i okuyan annesinden alır. Annesi onun, vaktisizce ölmüş, çok bilgili dayısı Alfred'e benzediğini heyecan içinde götür. Bir gün 1862'de, Flaubert'den imzalı bir *Salammô* alınca hayranlığını gizleyemez ve çocuklarına akşam yemeğinden sonra büyük dostunun son romanından yüksek sesle pasaj-

lar okur. “Oğlum Guy çok dikkatli”, diye yazar Flaubert’e. “Çoğu kez zarif, bazen korkunç olan betimlemelerini dinlerken o kara gözlerinin içi parıldıyor” Guy o sırada henüz on iki yaşında. Ah, diye geçirir içinden Laure, keşke o da yazar olsa!

Bu coşkulu ve edebiyata yönelik eğitim, Aubourg başpapazı olan Etretat naibi tarafından sürdürülür. “İri yarı, vücudu gibi kendi de dobra, açık fikirli” olan naip, Guy ve Hervé’ye, gramer, aritmetik, akaid, temel Latince öğretir. Onları öte dünya olgusuna alıştırmak için, mezarlıktaki “kara tahta haçlara tasvir edilmiş” ölü isimlerini ezberletir. Ama çocukları etkilemek için bunu daha çok yapmak gerekir. Guy, ders biter bitmez plaja sıvışır, ciğerlerini şişirir ve havayı dolu dolu teneffüs eder, martıların acı çığlıklarını dinler ve balıkçılarla gevezelik eder. Hervé, hiç onun gezmelerine katılmaz. Guy’dan altı yaş daha küçük olan Hervé, ona uzaktan yakından benzemez. Yanyana ama birbirlerini gerçekten tanımadan yaşarlar. Laure büyük oğlunu küçüğüne tercih eder. Guy’nin gönlünden geçirdiği gibi zeki, güçlü, aynı zamanda sanatın cazibesine duyarlı küçük bir adam olduğunu düşünür. Guy, Normandiya ağzını akıcı biçimde konuşur. Oyun arkadaşları yöresinden, hareketli, cesur ve eğitim görmemiş çocuklardır. Oyun oynarken bu şen baldırıçıplaklarla kendisi arasında hiçbir fark gözetmez. Yelken ve rüzgar tutkusu onları bir araya getirir. Ara sıra bir balıkçı “küçük Maupassant”ı teknesine alır. Deniz ne denli çetin ise Guy de o denli maceradan hoşlanır. Onüç yaşında olduğu halde bir kanoyu yüzdürebilir, onu uygun anda barınağa çeker, gerektiğinde yeniden sandalı doğrultur. Doğayla mücadele onu coşku dolu bir neşeye gark eder. Bu çocukluk serüvenlerini hatırlayarak olgun yaşlarında şöyle diyecektir: “damarlarımda deniz korsanlarının kanı dolaşıyor⁸”.

Ama onu çeken yalnızca deniz değildir. Normandiya’nın iç bölgeleri de onun ilgisini çeker. Elma ağaçlarıyla dolu alanları, kenarları kuru sazlarla çevrili gölcükleri, kısa aralıklarla havlayan köpekleriyle çiftlik avlularını sever. Köylü yüzlerini, fotoğrafik bir netlikle hafızasına kaydeder. Onları gözlemlerken, onların sıkıntıları karşısında güçlü, cimri, kurnaz ve saf olduklarını anlar. Onların anlattıklarını Aubourg başpapazınınkinden daha dikkatle dinler.

Bu ilkel topluluktan iki adım ötede, 1850’de Alphonse Karr ile revaç bulmuş Etretat, ilkbaharın gelişiyi birlikte sanatçı ve burjuva akınına uğrar. Zarif hanımlar, çocuklar ve mürebbiyelerle birlikte çakıllı plaja doğru iner ve bir şemsiye altında denize bakarak düş kurarlar. Erkekler gazinoya –mütevazi ahşap bir binadır- gider, birlardo oynar, gazete okurlar. Çay saatinde birkaç pianistten, bir süreliğine Offenbach havalarından pasajlar dinlenir. Aynı şekilde gençler de aralarında danslı partiler düzenler. Biraz daha ağırbaşlı kişiler, “Antika salonu” denilen bir odaya sığınır. Bu boş, işe yaramaz, müreffeh insanlarla onları çevreleyen kirli, cahil ve kibirli yerel halk arasında uçurum vardır. Hiç tereddütsüz Guy, mütevazi olanların yanında yer alır. İliklerine kadar Norman olan Guy, öyle de kalmayı ister.

Kıyı boyunca yürüyerek dolaşmakla yetindiği zamanlar Laure da ona eşlik eder. Bir gün, denizin kabarması karşısında şaşkına dönerler ve dalgalardan kaçmak için, yaşamları pahasına, sarp bir yara tırmanır. Birlikte maruz kaldıkları tehlike onları, bir kayanın tepesinde, insanların dünyasından uzak, martıların kudurmuş çığlıkları

arasında, birbirlerine sarılmış biçimde, iyiden iyiye yaklaştı. Ve yüce an: Laure oğluyla, onun yaban doğasına saygı göstererek, duygu ve düşünce ortaklığı kurar ve Guy de annesine, onu “firari bir tay”⁹ gibi keyfince yaşamaya bıraktığı için teşekkür eder.

Laure, bu yakınlığın bütün ömürleri boyunca sürmesini arzular. Ama öte yandan, Aubourg başpapazının evde verdiğiinden daha ciddi bir eğitimi de oğlu için düşünmesi gerekir. İstemeye istemeye Guy’yi yatılı okutmaya karar verir. Soyluluk konusundaki düşüncelerine sadık kalarak, onu Etretat’ya yakın Yvetot Papaz Enstitüsüne kaydetmeyi uygun bulur. Böylelikle, onun yoksul insanlar bilgisine, dünyada iyi bir mevkiye gelmek isteyen herkes için elzem olan adabı muaşeret cılasını atacağını düşünür. ❧

* Bu çeviri, yazarın *Maupassant* adlı biyografi kitabının (Flammarion, 1989) birinci bölümünü içermektedir. (çev.)

¹ Laure Le Poittevin 28 Eylül 1821’de Rouen’da, Gustave Maupassant da 27 Kasım 1821’de Bernay (Eure)’de doğmuştur.

² Bugün Guy-de-Maupassant rıhtımı.

³ Guy de Maupassant’ın doğum belgesi onun tam olarak Tourville-sur-Arques’da doğduğunu belirtiyorsa da, Paris’te düzenlenen ölüm raporu onun Yvetot’nun yakınındaki Sotteville’de doğduğunu gösterir. Ama muhtemelen, Miromesnil şatosunun yakınındaki bir köy olan Sauqueville’i yazarken bir karışıklık oldu. Georges Normandy ve René Dumesnil gibi kimi biyografi yazarları yeterince sağlam olmayan sözlü tanıklıklara güvenerek, Fécamp’da Sous-le-Bois sokağı 98 numarada doğma tezini desteklediler. Oysa yeni bulunan belgelere göre, Miromesnil şatosu 1849’un Ağustos ayından itibaren “içindeki mobilyalarıyla” kiralanmış, aynı yılın ekiminde de bu mobilyalar sahibi Madam de Marescot tarafından açık artırma ile satılmış ve, M. Legras’nın bu satışa ilişkin incelediği belgelerin açıkça gösterdiği gibi, Mösyö Gustave de Maupassant onların bir kısmını *orada bulunduğu sırada* satın almıştır. Sonuç olarak Guy de Maupassant resmi kayıtlara uygun olarak, Fécamp’da değil de Miromesnil şatosunda doğmuş gibi görüntüyor.

⁴ Bugün Henri-IV Lisesi.

⁵ A. Lumbroso: *Souvenirs sur Maupassant*.

⁶ *Garçon, un bock*.

⁷ *Gil Blas*’nın makalesi, 1883.

⁸ A. Lumbroso: *Souvenirs sur Maupassant*.

⁹ *Ibid.*

PEARL S. BUCK

Türkçesi:
ASLINUR KARA

YAŞLI ŞEYTAN

Yaşlı Bayan Wang savaşın varlığından elbette haberdardı. Uzun zamandır herkes bir savaşın devam ettiğini ve Japonların Çinlileri öldürdüğünü biliyordu; henüz Wang'lardan kimse öldürülmediği için yine de bu söylentiden öte ve gerçek bir şey değildi. Sarı Nehrin düz kıyıları boyunca üç mil uzanan Bayan Wang'ın kabilesine ait köyde hiç Japon görülmemişse de Japonlar hakkında konuşmaya böyle başlamışlardı.

Yaz başlarıydı ve akşamdı. Akşam yemeğinden sonra Bayan Wang, her gün yaptığı gibi nehir sularının ne kadar yükseldiğini görmek için bendin basamaklarını tırmandı. Japonlardan daha çok nehirden korkuyordu. Nehrin neler yapabileceğini biliyordu. Köylüler de birer birer onu takip ettiler. Şimdi hep birlikte yılan gibi kıvrım kıvrım ilerleyen ve yüksek bent kıyılarını ısırarak kötü niyetli suya bakıyorlardı.

"Hiç bu kadar erken yükseldiğini görmemişim," dedi Bayan Wang.

Torunu Küçük Pig'in onun için getirdiği bambu tabureye oturdu ve suya tükürdü.

"Bu yaşlı iblis nehir Japon'lardan daha beter," dedi Küçük Pig pervasızca.

"Aptal!" dedi Bayan Wang çabucak. "Nehir Tanrısı duyacak seni, başka şeylerden bahset."

Ve Japonlardan konuşmaya başladılar... Bayan Wang'ın iki göbek öteden yeğeni olan Fırıncı Wang, mesela Japonları gördüklerinde onları nasıl tanıyacaklarını sordu.

Bu noktada Bayan Wang kendinden emin konuştu.

"Onları tanıyacaksınız. Ben bir keresinde bir yabancı görmüştüm. Boyu evimin saçaklarından daha uzundu, saçları çamur rengindeydi ve gözlerinin rengi balıklarınki gibiydi. Bize benzemeyen kimse bir Japon'dur."

Sonra Küçük Pig yine aynı patavatsız tavrıyla lafa karıştı.

"Onları göremezsin Büyükanne. Onlar gökyüzünde, uçakların içinde gizleniyorlar."

Bayan Wang hemen cevap vermedi. Bir defa daha kendinden emin bir şekilde,

"Kendi gözlerimle görene kadar bir uçağın varlığına inanmayacağım," dedi.

Ama onun inanmadığı pek çok şey doğrudu. Mesela öldüğüne inanmadığı İmparatoriçe gerçekten ölmüştü. Cumhuriyet* mesela, ne olduğunu bilmediği için ona da inanmıyordu. Hâlâ bilmiyordu ama uzun zamandır bir tane olduğunu söylüyorlardı. Şimdi sessizce oturdukları bende bakıyordu. Hoş, serin bir hava vardı. Şu nehir yükselip taşmasa dert edeceği başka bir şey yoktu.

"Japonlara inanmıyorum," dedi açıkça.

Hepsi ona güldüler biraz fakat kimse bir şey söylemedi. Biri piposunu yaktı –bu Küçük Pig'in kızı, Bayan Wang'ın da gözdesiydi – piposunu tütürmeye başladı.

ÖYKÜLER

İçlerinden biri, “Bir şarkı söyle Küçük Pig,” dedi.

Küçük Pig, yüksek ve tiz bir sesle eski bir şarkıyı söylemeye başladı, Bayan Wang dinledi ve Japonları unuttu. Güzel bir akşamdı, gökyüzü o kadar berrak ve durgundu ki, bentten aşağı sarkan söğütlerin yansıması çamurlu suda bile görülmüyordu. Her şey huzur içindeydi. Köyü oluşturan otuz dağınık hane arkalarında uzayıp gidiyordu. Hiçbir şey bu huzuru bozamazdı. Hepsinden öte, Japonlar da insandılar.

Şarkısı bitince, “Bu uçaklardan şüpheleniyorum.” dedi usulca Küçük Pig’ e.

Küçük Pig ona cevap vermeden yeni bir şarkıya geçti.

Yıllardan beridir yaz akşamlarını bu bendin üstünde oturarak geçirirdi. İlk geldiğinde on yedi yaşında bir gelindi. Kocasını evden çıkıp, bendin üstüne gelmesini söylemiş, o da kızarak ve ellerini kavuşturarak gelmiş, erkekler hakkında şakalar yapıp gülerken o kadınların arkasına saklanmıştı. Herkes onu sevmişti. “Tasına iyi bir parça et gelmiş” demişlerdi, kocasına.

“Ayakları biraz büyükçe,” diye cevap vermişti o da hoşnutsuzlukla. Ancak kocasının memnun olduğunu anlamış ve zamanla utangaçlığını atmıştı.

Zavallı kocası, bir selde boğulduğunda henüz gençti. Onu Araf’tan kurtarmak yıllarını almıştı. Sırtında çocukların ve toprağın yükü, bir de rahip tatlı bir dille, “On gülmüş para daha, sonra tamamen kurtulacak” deyince artık dayanamadı ve sordu; “Hâlâ orada nesi var?”

Rahip onu yüreklendirerek “Sadece sağ eli” dedi.

İyice sabrı taşı. On dolar! Bu para onları bir kış geçindirirdi. Dahası bendin tamininin kendine düşen payı için işçi tutmalıydı ki bir daha sel olmasın.

“Eğer sadece bir else kendi kendini kurtarabilir.” dedi emin bir tavırla.

Sık sık zavallı, aptal eşinin kendini kurtarıp kurtaramadığını merak ederdi. Eğer kurtaramamışsa, diye düşünürdü karamsar bir halde geceleri, hâlâ orada yatıyor ve ondan bir şeyler yapmasını bekliyordu. O, böyle bir adamdı. Eğer bir gün, mesela Küçük Pig’ in karısı sağ salim ilk bebeğini dünyaya getirdiği zaman biraz fazla parası olursa, onu Araf’tan tamamen kurtarmak için harekete geçebilirdi. Aceleye gerek yoktu, ama yinede...

“Büyük anne içeri girmelisin” dedi Küçük Pig’ in karısı tatlı bir sesle. “Güneş battı, nehirde sis yükseliyor.” “Pekala, sanırım kalkmalıyım.” diye onayladı Bayan Wang.

Bir dakika nehre baktı. İçeride hem iyilik hem kötülük doluydu. Kontrol altında tutulup durdurulduğunda tarlaları sular ama bir santim yükselmesine izin verildiğinde uçan bir ejderha gibi her şeyi yakıp yıkardı. Kocasını da böyle sürüklenip gitmişti. Bent konusunda biraz dikkatsizdi. Daima bendi onarmaya gider, sürekli üstüne toprak yığardı. Bir gece nehir yükseldi ve bendini yıktı. Kocasını evden fırladı, Bayan Wang çocuğunu alıp çatıya çıktı ve kendini kurtardı. Ama kocasını selden kaçamamıştı. Sonra tekrar nehri geriye, bentlerinin ardına ittiler ve bu zamana kadar yerinde kaldı. Her gün bizzat kendisi, köyün sorumlu olduğu bentleri baştan sona kadar dolaşır ve kontrol ederdi. Erkekler güler ve “Bentlerle ilgili bir sorun olursa Büyükanne bize söyler.” derlerdi.

Hiçbirinin aklına köyü nehirden uzağa taşımak gelmemiştir. Wang'lar kaç kuşaktır burada yaşıyordu. Bir kısmı daima sellerden kurtulmuş ve nehirle daha sert bir mücadeleye girişmişti.

Küçük Pig birden şarkı söylemeyi kesti. "Ay çıkıyor!" diye bağırды. "Bu iyiye alamet değil. Uçaklar ay ışıklı gecelerde geliyorlar."

"Uçaklar hakkında bütün bunları nereden öğrendin?" diyerek hayretini ifade etti Bayan Wang. "Sıkıldım artık!"

Bunu o kadar kesin bir dille söylemişti ki kimse ağzını açamadı. Bu sessizlikte, Küçük Pig'in karısının koluna dayanarak, diğer elinde duran uzun piposunu da baston gibi kullanarak toprak basamaklardan inip köye yöneldi. Arkasından birer birer köylüler de indiler, yatmaya gittiler. Kimse ondan önce hareket etmiyor ama kimse de arkasında kalmıyordu.

Bayan Wang, Küçük Pig'in karısının sınıksız çektiği mavi keten cibniliğin arkasındaki yerine uzandı. Bir müddet Japonları düşünerek ve neden savaşmak istediklerini merak ederek uyanık halde yattı. Sadece çok kaba insanlar savaşları isterdi. Kafasında iri yarı kaba insanlar hayal etti. Eğer gelirlerse biri onları karşılamalı, çaya davet etmeli ve huzurlu bir çiftçi köyüne niçin geldiklerini makul bir şekilde sormalı diye düşündü. Ve nihayet huzur içinde uykuya daldı.

Küçük Pig'in karısının Japonların geldiğini haber veren çığlıklarına hazırlıksız yakalanmamıştı. Yatakta oturarak mırıldandı... "Çay kâseleri, çay..."

"Büyükanne vakit yok!" diye bağırды Küçük Pig'in karısı. "Geldiler... Buradalar!"

"Nerede?" diye çığlık attı Bayan Wang, artık uyanmıştı.

"Gökyüzünde!" diye feryat etti kız.

Hepsi birden dışarıya koşular, şafak yeni sökmüştü. Yukarıya baktılar. Gökyüzünde Sonbaharda göç eden yaban ördeği sürüleri gibi, büyü kuşlara benzer şekiller vardı.

"Bunlarda ne?" diye haykırdı Yaşlı Bayan Wang.

Sonra gümüş yumurtaya benzer bir cisim aşağı doğru inmeye başladı ve köyün en ucunda bir tarlaya düştü. Bir evlek toprak havaya uçtu, hepsi birden görmek için koşular. Otuz adım genişliğinde, havuz kadar büyük bir çukur açılmıştı. O kadar şaşırmışlardı ki konuşamadılar. Hemen sonra, kimse bir şey söyleyemeden başka bir tane ve bir tane daha düştü.. Bayan Wang hariç herkes... herkes kaçıyor, uzaklaşıyordu...

Küçük Pig'in karısı kolundan çekip onu götürmeye çalıştığı zaman, Bayan Wang onun elini itti ve bendin kıyısının karşısına oturdu. "Koşamam," dedi. "Yetmiş yıldır, ayaklarım bağlanmadan önceki günlerden beri hiç koşmadım. Siz gidin. Küçük Pig nerede?" Etrafına bakındı. Küçük Pig çoktan gitmişti.

"Büyükbabası gibi," dedi, "daima en önde gider!"

Küçük Pig'in karısı onu bırakmaya razı olmuyordu. Ta ki Bayan Wang ona bunun vazifesi olduğunu hatırlatana kadar. "Eğer Küçük Pig öldüyse oğlunun sapasağlam doğması gerekir," dedi. Kız tereddüt etmeye devam edince piposuyla ona yavaşça vurdu.

"Haydi git, haydi..." diye üsteledi.

Küçük Pig'in karısı gönülsüzce diğerleri ile birlikte gitti. Pike yapan uçakların gürültüsünden birbirilerinin sesini duyamaz olmuşlardı.

Uçakların fark edilişinin üstünden birkaç dakika geçmiş olmasına rağmen köy harap olmuş, saman çatılar, ağaç kütükler yanmaya başlamıştı. Herkes gitmişti. Gelip geçerken Yaşlı Bayan Wang’a gelmesi için sesleniyorlar, o da sakın bir sesle cevap veriyordu. “Geliyorum-Geliyorum!”

Fakat gitmemişti. Yalnız başına oturmuş olan biten bu akıl almaz olayları seyrediyordu. Çok geçmeden nereden çıktıklarını bilmediği başka uçaklar da gelip ilk gelenlere saldırdılar. Güneş buğday tarlalarının üzerinde yükseldi ve açık yaz havasında uçaklar geri dönüp hızla uzaklaştılar.

Bu da bitince köye geri dönüp bir şey kalıp kalmadığına bakması gerektiğini düşündü. Ötede beride çatıyı destekleyen bir duvar kalmıştı. Buradan kendi evini göremiyordu. Ama o savaşın acemisi değildi. Bir keresinde haydutlar köylerini yağlamışlardı ve o zaman da evleri yakılmıştı. Şimdi yine aynı olmuştu. İnsan, yanan evleri sık sık görebilirdi fakat havada yapılan gümüşümsü parlak savaşı her zaman göremezdi. Hiçbir şey anlamamıştı. Ne, ne olduklarını ne de havada nasıl kalabildiklerini anlayabilmişti. Sadece gittikçe daha fazla acıkarak ve seyrederek oturmuştu.

“Bir tanesini yakından görmek isterdim.” dedi yüksek sesle.

Ve tam o sırada sanki cevapmışçasına bir tanesi yara almış gibi savrularak, döne döne inerek, Küçük Pig’in soya fasülyesi ekmek için daha dün sürdüğü tarlaya baş aşağı çakıldı.

Bir anda gökyüzü tekrar boşaldı, şimdi yerde sadece bu yaralı şey ve kendisi vardı.

Dikkatlice oturduğu yerden kalktı. Onun yaşındaki bir insanın korkacak bir şeyi olamazdı. Yapabilirdi, gidip ne olduğunu görmeye karar verdi. Bambu piposuna dayanarak yavaş yavaş tarlalardan karşıya geçti. Ardındaki apansız sükunette iki üç tane köy köpeği belirdi. Dehşet içinde, bacaklarına sürtünerek onu takip ettiler. Düşen uçağa yaklaştıklarında öfkeyle havladılar. Bayan Wang onlara piposuyla vurdu. “Sessiz olun!” diye azarladı köpekleri. “Kulaklarımı sağır edecek kadar gürültü vardı zaten!”

Uçağa hafifçe dokundu. “Metal!” dedi köpeklerle. “Gümüş şüphesiz,” diye de ekledi. Eritilse hepsini zengin ederdi.

Etrafında dolaştı, yakından inceledi. Uçmasını ne sağlıyordu acaba? Ölmüşe benziyordu. İçinden ne bir ses ne de bir kıpırtı geliyordu. Sonra devrildiği tarafa gelince küçük bir koltuğun içinde yığılmış genç bir adam gördü. Köpekler hırladı, tekrar köpeklerle vurdu, geri çekildiler. “Yaşıyor musun?” diye sordu nazikçe.

Genç adam, onun sesini duyunca biraz kımıldadı ama konuşmadı. İyice yaklaştı ve adamın oturduğu kabine merakla baktı. Yan tarafından kanlar akıyordu. “Yaralı!” diyerek hayretini belirtti. Bileğini tuttu, hâlâ sıcaktı ama kıpırtı yoktu. Bırakınca kabinin yan tarafına düştü. Genç adamı süzdü. Bir Çinli gibi siyah saçlı ve koyu tenliydi ama yinede Çinliye benzemiyordu.

“Güneyli olmalı” diye düşündü. Neyse önemli olan hâlâ yaşıyor olmasıydı.

“Dışarı çıksan iyi olur,” dedi. “Yarana biraz yakı koyacağım.” Genç adam boğuk bir sesle bir şeyler mırıldandı.

“Ne dedin?” diye sordu Bayan Wang. Ama adam söylediklerini tekrar etmedi.

Bir an düşündü. “Ben hâlâ güçlü kuvvetliyim,” dedi. Eğildi, adamı belinden kavradı, nefesi kesilerek yavaşçacık dışarı çekti. Allah’tan ufak tefek ve hafif bir adamdı. Yere yatırdığında adam kendine geldi; yattığı yerden titreyerek kalktı ve bayan Wang’a tutundu. O da kalkmasına yardım etti. “Eğer evime kadar yürütebilirsen, onun yerinde olup olmadığına bakabileceğim.” dedi Bayan Wang.

Sonra adam gayet açık bir şekilde bir şeyler söyledi. Bayan Wang dinledi ve dediklerinin bir kelimesini bile anlamadı. Geri çekildi ve adamı süzdü. “Bu da ne?” diye sordu.

Adam köpekleri işaret etti. Tüyleri havada, hırlayarak bekliyorlardı. Tekrar bir şeyler söyledi, konuşurken yere çöktü. Köpekler üzerine atıldılar, Bayan Wang tekrar onları elleriyle kovaladı.

“Defolun!” diye bağırdı. “Onu öldürmenizi size kim söyledi?”

Ve sonra, köpekler geri kaçınca bir şekilde adamı sırtına aldı; sallanarak, yarı taşıyıp yarı çekerek adamı yıkılmış köye kadar sürükledi. Sokağa yatırdı, yanına köpekleri de alarak evini bulmaya gitti.

Evi tamamen yıkılmıştı, yerini bulmakta zorluk çekmedi. Bendin su kapısının karşısında şuralarda bir yerde olmalıydı. Oturduğu yerden hep bu kapıyı seyrederdi; mucizevi bir şekilde hiç yara almamış, bent de yıkılmamıştı. Evi tekrar inşa etmek kolaydı. Şimdilik yıkılmıştı işte.

Tekrar genç adamın yanına döndü. Bıraktığı gibi bendin karşısına doğru uzanmış, solgun ve nefes nefeseydi. Adam paltosunu açtı, içindeki küçük çantadan sargı bezleri ve bir şişe çıkardı. Yine bir şeyler söyledi ve yine Bayan Wang hiçbir şey anlamadı. Sonra, işaretlerle anlatmaya başladı. Bayan Wang onun su istediğini anladı, sokağa saçılmış bir sürü çanak çömlek içinden bir kırık testi buldu, bende çıktı, testiye nehir suyuyla doldurdu. Tekrar aşağı indi, adamın yarasını yıkadı. Sargı bezini parçalara ayırdı. Adam sargı bezinin açık yaraya nasıl konulacağını biliyordu, işaretlerle Bayan Wang’a gösterdi, o da uyguladı. Bunlar olurken sürekli Bayan Wang’a bir şeyler anlatmaya çalışıyor ama Bayan Wang söylediklerinin hiç birini anlamıyordu.

“Sen güneyle olmalısın bayım,” dedi, eğitilmiş olduğu kolayca fark ediliyordu. Çok zeki birine benziyordu. “Sizin dilinizin bizimkinden farklı olduğunu duymuştum.” Adamı rahatlatmak için hafifçe gülümsedi ama adam donuk gözlerle kederli kederli baktı sadece. Bayan Wang neşeli bir sesle, “Şimdi ikimiz için yiyecek bir şeyler bulabilirsem, pek hoş olacak” dedi.

Adam cevap vermedi daha sık soluyarak geri yattı ve sanki Bayan Wang hiçbir şey söylememiş gibi gök yüzüne baktı.

“Karnınız doyunca daha iyi olacaksınız.” diye devam etti Bayan Wang.

“Tabi ki ben de,” diye de ekledi. Karnı açlıktan zil çalmaya başlamıştı.

Fırıncı Wang’ın dükkanında biraz ekmek kalmış olabileceğini düşündü. Her ne kadar dökülen sıva parçalarından tozlanmış olsa da ekmek yine ekmektir. Gidip bakacaktı. Ama gitmeden askeri biraz kenara çekti ki bendin kıyısındaki söğüt ağacının gölgesinde yatabilsin. Sonra fırıncının dükkanına gitti. Köpekler çoktan uzaklaşmışlardı.

Fırıncının dükkanı da her şey gibi harabeye dönmüştü. Etrafında kimsecikler yoktu. Önce çökmüş toprak duvarların yıkıntısından bir şey göremedi. Fakat sonra fırının, kapının hemen iç tarafında olduğunu hatırladı. Kapı hala dimdik ayakta ve çatının bir ucunu da beraberinde ayakta tutuyordu. Kapının eşiğinde durdu, kolunu çökmüş çatının altına doğru uzatınca eli demir kazanın tahta kapağına değdi. Bunun altında ekmek olabilirdi. Kolunu dikkatle ve özenle içeri soktu. Bu epey zamanını aldı. Az kalsın kireç ve toz bulutlarından boğulacaktı. Neyse ki yanılmamıştı. Elini kapağın altına daldırdı ve büyük ekmek somunlarının sert pürüzsüz yüzeylerine dokundu. Teker teker dört tane çıkardı.

“Benim gibi bir ihtiyarı öldürmek zordur,” dedi neşeyle kendi kendine.

Geri dönerken ekmeklerden bir tanesini yemeye başladı. Biraz sarımsak ve bir kâsede çay olsaydı –ama insan böyle zamanlarda her şeyi bir arada bulamazdı.

Tam o sırada sesler duydu. Askeri bıraktığı yere gelince nereden çıktığı belli olmayan başka bir asker kalabalığının onun etrafını sardığını gördü. Gözleri şimdi kapalı olan yaralı askere bakıyorlardı. “Bu Japonu nereden buldun Nine?” diye seslendiler Bayan Wang’a.

“Ne Japonu?” diye sordu onlara doğru yürürken.

“İşte bu!” diye bağırdılar.

“O bir Japon mu?” diye çığlık attı Bayan Wang büyük bir şaşkınlıkla. “Ama bize benziyor, gözleri siyah, teni...”

“Tabi ki Japon!” diye bağırdı içlerinden biri.

“İyi” dedi sessizce, “Gökten düştü.”

Bir başkası, “Bana şu ekmekten ver!” diye bağırdı.

“Al,” dedi Bayan Wang, “Hepsini alabilirsin ama bir tanesi onun için.”

“Bir Japon maymunu iyi ekmek mi yiyecek?” diye bağırdı asker.

“Sanırım o da acıkmıştır.” diye cevap verdi Bayan Wang. Bu adamlardan hoşlanmamıştı. Zaten öteden beri askerlerden hazzetmezdi. “Buradan uzaklaşsanız iyi olur.” dedi. “Burada ne arıyorsunuz? Bizim köyümüz hep huzurlu bir yer olagelmıştır.”

“Hakikaten de şimdi çok huzurlu görünüyor,” dedi askerlerden bir tanesi sırtarak, “Bir mezar kadar sakın. Bunu kim yaptı biliyor musun Nine? Japonlar!”

“Ben de öyle sanıyorum,” diye katıldı adamın söylediklerine. Sonra da sordu, “Niçin? İşte bunu anlamıyorum.”

“Niçin mi? Çünkü topraklarımızı almak istiyorlar. Nedeni bu işte!”

“Topraklarımızı!” diye tekrar etti Bayan Wang. “Neden? Topraklarımızı bizden alamazlar!”

“Asla!” diye bağırdılar hep birlikte.

Bir yandan konuşup aralarında paylaştıkları ekmeği yerken bir yandan da doğuya bakıyorlardı.

“Niçin sürekli doğuya bakıyorsunuz?” diye sordu Bayan Wang.

“Japonlar o taraftan geliyorlar,” diye cevap verdi ekmeği alan asker.

“Onlardan mı kaçıyorsunuz?” diye sordu Bayan Wang. Şaşırmıştı.

“Bir avuç kaldık,” dedi içlerinden biri özür dilercesine. “Görevimiz Pao An köyünü korumaktı, ... ilçesindeki...”

“O köyü biliyorum.” diye adamın sözünü kesti Bayan Wang. “Tarif etmenize gerek yok. Kızken orada yaşırdım. Ana caddedeki çay dükkanının sahibi İhtiyar Pao nasıl? O benim kardeşim olur.”

“Oradaki herkes öldü,” diye cevapladı adam. “Japonlar orayı ele geçirdiler. Büyük bir ordu, yabancı silah ve tanklarla geldiler. Ne yapabildik ki?”

“Şüphesiz, sadece kaçabildiniz,” diyerek tasdik etti adamın söylediklerini. Bununla birlikte afallamış ve kendini kötü hissetmişti. Hayattaki tek kardeşi ölmüştü! Şu anda Babasının ailesinden kalan tek kişi kendisiydi.

Askerler dağılmış gidiyorlar ve onu tekrar yalnız bırakıyorlardı.

“Şu küçük kara cüceler geliyor olmalılar,” diyorlardı. “En iyisi gidelim.”

İçlerinden biri, ekmeği alan asker, bir an oyalandı ve hiç kıpırdamadan, gözleri kapalı yatan yaralı genç adama baktı.

“Ölü mü?” diye sordu. Sonra, Bayan Wang’ın cevap vermesine fırsat tanımadan kemerinden bir bıçak çıkardı.

“Ölü ya da diri, onda birkaç delik açacağım” dedi.

Bayan Wang hemen kolunu geri itti. “Hayır yapmayacaksın!” dedi otoriter bir tonla.

“Şayet ölmüşse onu parçalar halinde Araf’a göndermenin faydası yok. Ben iyi bir Budistim.”

Adam güldü. “İyi, madem ki ölmüş.” diye cevap verdi. Sonra arkadaşlarının uzaklaştığını görünce o da arkalarından koştu.

Demek bir Japondu, ha? Yaşlı Bayan Wang bu hareketsiz bedenle baş başa bırakılmıştı. Ona tanımaya çalışarak baktı. Çok genç olduğunu şimdi gözleri kapalıyken daha iyi görebiliyordu. Cansız eli bir çocuğun eli gibi henüz şekil almamış ve hâlâ gelişmesini tamamlamamıştı. Bileğine dokundu, nabzında hareket yoktu. Üzerine eğildi, ekmeğin yemediği yarısını cansız yatan askerin dudaklarına götürdü.

“Ye,” dedi yüksek sesle. “Ekmek!” Cevap yoktu. Belli ki ölmüştü. Fırından ekmek getirmeye gittiğinde ölmüş olmalıydı.

Ekmeği kendi başına bitirmekten başka yapılacak bir şeyi yoktu. Bu da bitince, acaba Küçük Pig’i, karısını ve diğerlerini takip etsem mi diye düşündü. Güneş yükseliyor ve hava gittikçe ısınıyordu. Gidecekse bir an evvel yola çıkmalıydı. Ama önce bende tırmanıp gittikleri yönü görmeliydi.

Batıya doğru gitmişlerdi, görebildiği kadar batı tarafı büyük bir düzlüktü. Kala-balık bir grubu millerce öteden bile görebilirdi. Her neyse, ileriki köyü görse yeterdi. Hepsisi orada olabilirdi.

Yavaşça bendin basamaklarını çıktı, çıkarken biraz terledi. Bendin tepesinde hafif bir rüzgar vardı. Bu rüzgar ona iyi geldi. Suların bendin tepesine çok yakın olduğunu görünce şok oldu. Son bir saatte niçin yükselmişti!

“Seni yaşlı şeytan!” dedi sert bir sesle. Nehir Tanrısı isterse duysundu. O bir şeytandı, başlarında bu kadar bela varken bir de onları selle tehdit ediyordu.

Eğildi, yüzünü ve bileklerini yıkadı. Su, yeni yağmur yağmış gibi soğuktu. Sonra ayağa kalktı ve etrafına bakındı. Batı tarafında, epey uzakta hâlâ yarı koşmakta olan askerlerden ve ötelerinde ileriki köyün silüetinden başka bir şey yoktu. En iyisi o köye doğru yola çıkmaktı. Şüphesiz Küçük Pig ve karısı onu orada beklemekteydiler.

Tam aşağı inip yola çıkacakken doğu ufkunda bir şey gördü. İlk bakışta yoğun bir toz bulutu gibiydi. Fakat dikkatli bakınca çabucak pek çok kara benek ve ışıltılı noktalar belirdi. Sonra ne olduğunu gördü: Bu pek çok adam bir orduydı. Hemen ne ordusu olduğunu anladı.

“Bunlar Japonlar,” diye düşündü. Evet, üzerlerinde gümüş uçaklar vızıldıyordu. Bir araya toplanmışlardı, birini arıyor gibiydiler.

“Kimi aradığınızı bilmiyorum,” diye mırıldandı, “Ama aradığınız ben, Küçük Pig ve onun karısı olabilir. Kalan sadece bizleriz. Kardeşim Pao’yu zaten öldürdünüz.”

Pao’nun öldüğünü neredeyse unutmuştu. Hatırladı yine birden. Daima temiz, çayı iyi, yenilebilecek en güzel yemekleri ve hep aynı olan fiyatlarıyla çok güzel bir dükkandı onunki. Pao iyi bir adamdı. Acaba karısına ve yedi çocuğuna ne olmuştu? Muhakkak onlar da öldürülmüşlerdi. Şimdi Japonlar kendisini arıyorlardı. Bendin üzerinde kolayca görüleceğini düşündü. Alelacele aşağı indi.

Merdivenlerin yarısını inmişti ki aklına su kapısı geldi. Bu yaşlı nehir zamanın başlangıcından beri onlar için bir lanetti. Neden şimdi, şu zamana kadar yaptığı kötülükleri biraz olsun telafi etmesindi? Şimdi yine bir kötülük yapmayı planlıyor, bendini sinsice aşmaya çalışıyordu. Pekala neden olmasındı? Tereddüt etti bir an. Malesef genç Japon’un cesedi de sele karışacaktı. Yakışıklı bir gençti ve onu bıçaklanmaktan kurtarmıştı. Tabi ki bu onun hayatını kurtarmakla eş değildi ama yine de biraz benziyordu. Şayet yaşasaydı korunmuş olacaktı. Ona doğru yürüdü ve onu bendin tepesinin tam altında yatacak şekilde yukarı çekti. Sonra tekrar aşağı indi.

Su kapısının nasıl açılacağını gayet iyi biliyordu. Herhangi bir çocuk bile bilirdi ekinler için kanalın nasıl açılacağını. Ama o ayrıca kapının ardına kadar nasıl açılacağını da biliyordu. Mesele, suyun önünden çekilebilecek kadar hızlı açabilir miydi kapıyı?

“Ben yaşlı bir kadının sadece,” diye mırıldandı. Bir kere daha tereddüt etti. Küçük Pig’in karısının dünyaya getireceği bebeği görememek yazık olacaktı. Ama bir insan her şeyi göremezdi. Bu hayatta pek çok şey görmüştü. İnsanın görebileceklerinin de bir sonu vardı nasıl olsa.

Tekrar doğruya bir göz attı. Japonlar düzlükten bu tarafa doğru geliyorlardı. Binlerce ışıltılı noktayla bezenmiş uzun, belirgin, siyah bir çizgiydiler. Eğer bu kapıyı açarsa bu coşkun su onlara doğru kükreyecek, düzlüğe doğru hızla akacak, geniş bir göl oluşturarak belki de onları boğacaktı. Kesinlikle ona, onu bekleyen Küçük Pig’e ve karısına daha fazla yaklaşamayacaklardı. Evet, Küçük Pig ve karısı onu merak ederlerdi ama böylesini hayal bile edemezlerdi. Güzel bir hikaye olurdu, bunu anlatmaktan zevk duyardı.

Metanetle kapıya döndü. Evet bazı insanlar uçaklarla bazıları silahlarla savaşırdı

ama bir nehirle de savaşılabildiniz, hele de bunun gibi kötü bir nehirse. Büyük ağaç sürgüyü yerinden çekip çıkardı. Gümüşi yeşil yosunla kayganlaşmıştı. Su güçlü bir şekilde fışkırdı. Diğer sürgüyü de kaldırıncaya geri kalanda kendini bırakacaktı. Çekmeye başladı ve sürgünün yerinden biraz kaydığını hissetti. “Bununla kendimi Araf’tan kurtarabilirim,” diye düşündü. “Ve belki benim yaşlı adamımın da benimle birlikte gelmesine izin verirler. Bütün bunlara karşılık onu bir eli neydi ki?”

“Sonra biz...”

Sürgü birden yerinden kaydı. “Kapı Bayan Wang’a doğru fırladı ve sular nefesini kesti.” Son kez nefes aldığı anda, nehre, “Gel haydi, seni yaşlı şeytan!” diyebildi. Sonra nehrin onu sardığını, gökyüzüne doğru kaldırdığını hissetti. Sular altında, etrafındaydılar. Onu sağa sola neşeyle savurdular ve sınıksız sarıp sarmalayıp düşmanın üstüne doğru hızla aktılar. ❧

* Cumhuriyet: Çin 1912’de cumhuriyetle yönetilmeye başlandı. Cumhuriyetten önce İmparator ve İmparatoriçeler tarafından yönetilmekteydi.

NECİB MAHFÛZ

Türkçesi:

HALİM ÖZNURHAN

RESİMDEKİ KİŞİ

Şeyhun Muharrem kayboldu. Kayboluşu toplumu şiddetli bir şekilde sarsan bir olay oldu. Önemli, geniş bir malî güce sahip, siyasette köklü bir varlığı ve etkisi olan, iyilik ve hayır dünyasına katkısı bulunan, tertemiz, saygın bir adamdı.

Bir gün akşam üzeri kulübe gitmek için evden ayrıldı. Sonra, eşi Serîre hanım ve biricik oğlu İsa'dan oluşan ailesi onun dönmediğini fark ettiler. Aile bu durumdan çok tedirgin oldu; çünkü adamın uyarmadan randevu çizelgesinden saptığı görülmemiştir. Serîre hanım kulüpteki arkadaşlarına ulaştı, onlar yanlarında bir saat kaldığını, sonra da kardeşi Mahmud Muharrem'i görmek için Zemâlik'teki evine gideceğini söylediği hususunda sözbirliği ettiler. Hanım hemen Mahmud Muharrem'e ulaştı. Ama karısı, kocasının kızılendizde bir yolculuğa çıktığını, o gün akşam döneceğini, Şeyhun'un bir haftadır onlara gelmediği şeklinde cevap verdi. Arabasının şoförü, adamın kulüpten ayrıldığını, kendisine yerinde durmasını emrettiğini, sonra yürüterek gittiğini ve sabah oluncaya kadar yerinde kaldığı şeklinde tanıklık etti.

Bulunabileceği her yerde meşakkatli, tasalı bir araştırma başladı. Tüm arkadaşlarının, dostlarının yanında, İskenderiye de, taşrada aradılar. Hepsinden de eli boş döndü. Kalpler endişe ve korkuyla tutuştu ve şüphe bulutları kapladı.

Evine, başlarında kardeşi Mahmud Muharrem olmak üzere ailesi, arkadaşları, tanıdıkları geldi. Görüş alışverişinde ve çözüm önerilerinde bulundular. Serîre Hanım: – İyi olsaydı, bize ulaşırdı, dedi.

Resmî makamlara bildirme konusunda görüş birliğine varıldı. O an araştırmanın seyri değişti; karakolları ve hastaneleri kapsadı. Bilmecenin gizemi ve kötümserliğin vahameti arttı. Adam sanki bir koku gibi uçup gitmişti...

Günler birbirini izledi... Kayboluşu, yerinden oynamayan ve üzerinde umudun parçalandığı siyah bir kaya gibi somutlaştı. Şeyhun Muharrem sanki daha önce yaşamamış gibi yok olmuştu.

Araştırma ve soruşturma evresine geçildi; ama yeni bir şey ortaya çıkmadı. Suçun işlenmesine sebep olacak herhangi bir düşmanlık, bir hırsızlık, bir şüphe bulunamadı.

Serîre Hanım çok ümitsiz bir şekilde oğlu İsa ile baş başa kaldı ve ona:

– Soruşturma sırasında bütün bildiklerimi söylemedim!

Delikanlı şaşkın bir halde ona bakıp sordu:

– Daha başka bildiklerin mi var?

– Babanın bir düşmanının olduğunu bilmediğimi söyledim...

– Bu gerçek...

– Hayır...

Sonra inatla konuşmayı sürdürdü:

– Amcan...

– Hayır... Hayır... Sorun, senin sürekli onun hakkında kötü düşünmen... Elinde tek delil bile yok.

– Ama kalbim var!

– Bu yeterli değil. Sen ondan nefret edersin...

– Bunun sebebi de, onun babandan nefret etmesinden başka bir şey değil.

– Bu konuda seninle aynı fikirde değilim. İkisinin ilişkisi daima örnek bir şekilde olmuştur.

– Sadece görünüşte... Amcan suçludur; taşradaki kurbanları hakkında söylenenleri duymadın mı?

– O başka bir durum...

– Suç işlemek onun mizacıdır.

– O babamı, babam da onu severdi.

– Kalbim yalan söylemez. Gözlerinde bazen beni korkutan şeyler gördüm, babanın başarısını ve servetini kıskanırdı.

– Amcam yoksul değildi ki...

– Burada bilmediğin bir sır var. Amcan büyük bir iflasla karşı karşıya gelmişti. Baban yardım etmeseydi topraklarını satacaktı. Hiçbir belge olmadan ona yardım etti. Babanın ne kadar iyi yürekli olduğunu bilirsin; ama borç ağırdı ve delil de yoktu.

Delikanlı üfleyip püfledi ve:

– Sorun senin amcam hakkında olumlu düşünmemen.

– Asıl sorun, senin onun hakkında olumlu düşünmekte ısrar etmen.

– Olması gereken budur...

– Baban hakkında duyduğumuz son şey onunla buluşmaya gittiği!

– Sonra amcamın arkadaşlarıyla beraber bir gezide olduğu kanıtlandı.

– O, suç mahallinden uzakken ne kadar masum insan öldürdü.

– Kanıtı olmayan söylentiler... Niçin ondan hoşlanmıyorsun?

– Kalbim söylüyor... Kalbin konuşmasına inanmıyor musun?

– Asla, gördüğümden duyduğumdan başka şeye inanmam.

– Bu hiçbir şeye inanmadığın anlamına geliyor..

– Düşüncelerini babama hiç açtın mı?

– Temiz gönüllü olduğu için inanmadı.

– Gördün mü?

– Ama bana eskiden gerçekleşen bir tartışmayı itiraf etti.

– Bu tüm insanların hâli.

Annesi, oğlunun düşündüğünden daha katı idi. Şüphelerini sorgu hakimine aktardı. Bu tam bir talihsizlik ve rezalet oldu. Mahmud Muharrem hakkında ayrıntılı bir araştırma yapıldı; ama hiçbir şey bulunamadı. Aynı ailenin iki dalının dayandığı kök sarsıldı. Serîre, kocasının verdiği borcu istedi; ama amcanın cevabı borcu ödediği ve kardeşiyle arasında resmi bir ticari ilişki olmadığı şeklindeydi. Bu, kadının suizannı-

nı daha da artırdı. Ama Mahmud Muharrem'in kardeşinin hatırasına bağlı kalması şaşılacak bir şeydi; hatta İsa'yı kulüpte baş başa görüşmeye çağırdı ve ona:

– Kızmamı gerektirecek çok şey var; ama ben akrabalık bağını sürdürmekte kararlıyım. Daima, senin benim yeğenim olduğumu unutmayacağım gibi, sen de benim senin amcan olduğumu unutma, dedi.

Günler birbirini izledi, sonra bunlara aylar, yıllar eklendi ve Şeyhun Muharrem meselesi kapandı! Yalnız Serfire hanımın gönlünde canlı bir anı, ölmeyen canlı bir anı olarak yaşıyordu. Asla teselli bulmadı ve ona karşı sevgisi hiç azalmadı. Adaletin eğri terazisinin bir gün düzeleceğinden ümit kesmedi. Çoğu kez oğluna şöyle diyordu:

– Baban bizden adaleti yerine sağlamamızı istiyor, bizse onunla ilgilenmiyoruz.

İsa işlerin idaresinde babasının yerine geçti, işle uğraşmak onu her şeyden alıkoymuştu. Hayat onu gündelik zevklerinden de alıkoymuştu. Elinden geldiğince annesiyle tartışmaktan kaçınıyor, onun soğukkanlılığı kadını kızdırıyor ve ona bağıırıyordu:

– Şu ana kadar tek damla gözyaşı dökmediğinin farkında mısın?

Delikanlı mümkün olduğunca yumuşak bir sesle:

– Bunu akıllı savcılar nasıl karşılar?

– Beni deli olarak mı görüyorsun?

– Ama!

Kadın üzüntüyle:

– Mallarından başka bir şeye varis olmadın...

Günün birinde oğlu şöyle dediğinde, en büyük felaket gerçekleşti:

– Anne, sana bir sırrımı açacağım...

Kadın tedirgin bir şekilde gözlerini dikti. Oğlu:

– Semiha ile evlenmeye karar verdim!

Kadın şaşırıp, yüzü sarardı, bedeni titredi. Oğlu sıkıntıyla:

– Durum gerçekten de basit; aslı astarı olmayan şüpheler olmasa....

Kadın endişeyle:

– Epeydir bundan endişe duyuyordum. Kaçınılmaz bir ölüm gibi uzun zamandır bunu bekliyordum...

Delikanlı tek kelime etmeden can sıkıntısıyla gülümsedi. Kadın acıyla mırıldandı:

– Babanın katilinin kızıyla?!

Delikanlı yumuşak bir sesle:

– Amcamın kızıyla.

Kadın aşırı üzüntüden oturduğu yerde büzüldü. Sonra katı bir öfkeyle:

– Bunu yaparsan ebediyen ayrılırız.

Şehirde köye taşındı ve derin bir yalnızlık içerisinde küçük bir evde yaşadı. Uzun bir süre kuruntularına odaklandı. Kendi kendine aralıksız konuşurken, sesi duyuluyordu. Sevgili eşinin eridiği yok oluşa, o da gark olmuştu.

İsa, Semiha ile evlendi. Saygının gereğini yapmak, rızasını almak için hep birlikte köye gitmekte amcası ısrar etti. Ama kadın hiçbirini görmek istemedi ve söylenmeyi sürdürdü:

– İşte katil hedefini gerçekleştiriyor ve kurbanının servetini kendi soyuna aktarıyor!

Bu acı kadına ağır geldi ve sonunda yalnızlığını yırttı. Bu ağır sıkıntısı içerisinde

de, felaketi meçhule giden yeni bir boyutta görmeye başladı. Her şeyi yeniden yaratan ani bir ilham içine doğdu. Onu gizli bir çağrıya uymaya çağıran parlak bir fısıltı işitti. Cinayet işlendiği inancı yavaş yavaş kayboldu, ümitsizlik buharlaşıp yok oldu. Yalnız başına çektiği azaptan kendini sıyırdı ve insanların arasına çıktı. Elinde Şeyhun'un resmi, görünüşte bir sükunetle yürüdü. Günün birinde beklediği cevabı almayı umarak, rastladığı herkese resmi göstererek soruyordu. Tekrar tekrar sormaktan bıkmadı, aldığı olumsuz cevaplar gayretini azaltmadı. Bu haber İsa'ya ulaştı ve bunun için bir tedbir almak istedi; ama köydeki adamlarından birine uzaktan onu kollaması görevini vermekle yetindi. Kadın sonu gelemeyen aramasını ısrarla sürdürürken zaman akıp geçti. Kadının yaşı ilerledi, ama o durmadı, sakinleşmedi.

**

Bir zaman sonra...

İsa gün batarken selamlıkta oturuyordu. Eve bastonuna dayanmış olarak giren yaşlı bir adam gördü. İlk başta surat asarak onu süzdü, sonra kafası allak bullak oldu, şaşırıldı. Bağırarak ona doğru fırladı:

– Baba!

Adamı kucığına aldı ve yatağına götürdü. Hemen bir doktor çağırdı. Bir hastalığı yoktu, yalnızca yaşlılık ve zayıflık onu bitkin düşürmüştü. Yatağına uzanır uzanmaz direnci yok oldu ve başka bir şahsa dönüştü. Derin bir uykudan sonra uyanınca İsa tekrar iyileştirdiğini sandı ve sevgiyle sordu:

– Neredeydin babacığım? Niçin uzun süre yok oldun?

Fakat adam cevap vermedi; hatta duymuyor gibiydi. Uzaklara daldı. İsa tekrar sordu, ama adam ilgilenmedi bile. Kendi kendine konuşur gibi mırıldanıyordu:

– Yemyeşil dağlar...

Oğlu özenle sordu:

– Yurt dışında mıydın?

Adam kendi kendine konuşmayı sürdürdü:

– Masmavi göller...

– Nerede baba?

Adam iç çekerek mırıldandı:

– Aşk ve sevgi yuvası...

İsa üzüntü içerisinde seslendi:

– Annem aklını yitirdi.

Adam mırıldanarak tekrarladı:

– Aşk ve sevgi yuvası...

**

İsa onunla iletişim kurmaktan ümidini kesti; fakat annesiyle babasını bir araya getirmeye karar verdi. O zaman iyileşeceğini umuyordu.

Kadın zorla, hatta ağlayarak getirildi. Yatakta yatan adamın önüne oturtulunca ağlamayı kesti. İsa'nın kalbi umutla çarptı.... Ama önemli bir şey olmadı. Karı koca birbirlerine ne kızan, ne sevinen, ne üzülen şekilde bakmıyorlar, boşluğa bakar gibi bakıyorlardı. İkisi de diğerinin dünyasıyla alakası olmayan bir dünyaya dalmıştı.

Sanki birbirlerini tanımıyorlardı. Havaya derin bir kaygı ve üzüntü yayıldı. İsa, anne babasını yitirdiği hissine kapıldı.

Kadın oturmaktan sıkılmış gibi kalktı, neredeyse adama dokunacak kadar yatağa yaklaştı, sonra yaşlı adamın gözleri önünde resmi çıkardı ve değişmez sorusunu sordu:

– Bu resimdeki kişiyi gördünüz mü? 🖼️

Necib Mahfûz'un "**el-Hubb fevka hedebe'ti'l-heram**" (Piramit'in Tepesinde Aşk, Kahire, 1979) adlı hikaye koleksiyonundan "**Sahibu's-surah**" adlı hikâyenin çevirisi.

HECE YAYINLARI

ÖYKÜ ÜZERİNE...

• <i>Öykümüzün Hikâyesi</i>	(İnceleme)	Hüseyin Su
• <i>Öykü İzleri</i>	(Eleştiri)	Ömer Lekesiz
• <i>Hayat ve Öykü</i>	(İnceleme)	Necip Tosun
• <i>C. S. Tarancı'nın Hikâyeleri
Üzerine Bir İnceleme</i>	(İnceleme)	Şaban Sağlık

SEMRA AKTUNÇ

LEYLÂK AĞACINA MEKTUP

Dün gece rüyama girdin de ondan yazıyorum bu mektubu.

Sevgili Leylâk Ağacı, çoktan unutmuş olmalısın bizi, çok doğal bu, ama ben zaman geçtikçe daha çok ve tüm ayrıntısıyla hatırlıyorum seni ve o senti, Tophane'yi.

1983 yılı Nisan sonuydu, Bursa sokaklarında eski eski evlerin arasında ağır ağır yürürken, tarihsiz şehirlerde yaşanmaz, mümkün değil, diye mırıldanıyordum kendi kendime. Her şeyi ithal edebilirsin de tarihi asla. Bir yerlerden bin yıllık bir şeyler bulup getirsen, diksen şehrin orta yerine fukaralığın büsbütün çıkar meydana, kepa-ze olursun dünyaya.

Türbelerin yanına geldiğimde bir şey “hop” etmişti içimde. Bir yandan da Bursa'yı soylu bir hatuna benzetiyordum, yaşlı akrabalarını huzurevlerine teslim etmeyen onurlu, kişilikli bir kadın. Çünkü çok seviyordu kendi tarihini Bursa, hep yanında tutuyordu geçmişini, en modern yapının yan tarafı ya da hemen arkası buram buram tarih... Bu, hep böyle olacak gibiydi.

İçimin “hop” edişi boşuna değildi, omzuma degecek kadar yakın duran ve simitleylâk, uzaktan uzağa da tıraş losyonu kokan biri vardı arkamda, Erman.

Saat kulesine doğru yürürken sesini duydum:

- Bu türbeler simgesel değil mi?
- Efendim?
- Yani Osman ve Orhan Gazilerin mezarları başka yerde.
- Olabilir, evet.
- Merhaba, adım Erman.
- Sevda...

Sonra akşama kadar ayrılmamıştık o yüksek bahçeden. Konuşmanın sonsuz tadıyla geçmişti saatler. Senden gelen ve güneşi de en az bizim kadar delirten o kokuyla gövdelerimiz hafiflemiş, baharın esintisi dolmuştu içimize. Merdivenleri inip çıkıyor, hiç mi hiç yorgunluk duymuyorduk. Tophane'yle aşağıyı birleştiren o basamaklar bir aşka tanıklık etmekteydiler, bu yüzden gülümsüyorlardı. Biz de senin kokunla sarhoş gibiydik, ortalığı kaplayan baş döndürücü bir aura Erman'la ikimizi, merdivenle ağaçları, böceklerle çiçekleri de âşık ediyordu birbirine. Kuşlar hepimizden çılgın, feryat-figân...

O yüksek bahçenin gizinde, derinliğinde bir şey vardı, aşkı koruyan, tanışıklığı sevgiye dönüştüren yoğun bir ruh, çok yaşlı, görmüş-geçirmiş bir ruh...

Herkese, her şeye dokunan leylâk kokulu o rüzgâr senti ve zamanı köle ediyordu kendine, tek renkti dünya; senin renginde, biliyorsun ne mordur o, ne de eflâtun,

lila-mila diyorlar ama hiçbiri değildir, çünkü beyaz ve eflâtun her çiçeğin üzerinde gizlice durur, görebilmek kolay olmaz, çaba ister.

Az konuşuyorduk, ama kaybedecek tek dakikamız yoktu, iyi biliyorduk.

– Şu Bursa’nın aşkla bir ilişkisi var galiba...

– Benden çok yaşayacaksın.

– Yo, istemem.

– Peki, ya zaman? Bursa’da zaman?

– Hem içindeyiz, hem dışında. Ya da, tam şimdi duyduğumuz gibi tuhaf bir boyutundayız zamanın. Rengi ve kokusu bile var, üstelik bizim kendi renklerimizle de iç içe geçip, yine bize yansıyor, ikimize birden.

Akşam, mavi-mor bir tafta örtüyle inmişti Tophane’ye. El ele oturuyorduk saat kulesinin altında, zaman istediği gibi oynuyordu ikimizle, seninle, tüm şehirle.

Belki bilmek istersin, 18 yıl evli kaldık Erman’la. Pek çok kez geçtik Bursa’dan,

havlular ve kestane şekerleri satın aldık, yoğurtlu kebablar yedik. Bir-iki kere seni görmeyi istediğimde, zamanı değil ki, derdi Erman.

İki yıl önce uzun uzun susmaya başladığında bir kez daha “hop” etti içim, bu kez acıyla, kederle. Kendinden yirmi yaş küçük birine âşıktı, kocamı üzmemek için öyle uğraştım ki. Evlendikleri gün müzik dinleyerek, ama tüm gün elime geçen her kaseti sonuna kadar, sabırla çalarak, ağla-

madan ve bırakmadan kendimi kederin eline, gülümseyebildim.

Bir oğulları oldu, bebek heyecanlandırmıştı beni. Keder de bir zaman geliyor, sevince dönüşmek istiyor. Upuzun günler, şarkısız geceler uçup gidiyor yavaşça.

Acı azaldıkça yalnızlık çoğalıyor, ama yalnızlığın o kadar korkunç olmadığı da anlaşılıyor, hattâ insanın doğasına uyan bir yanı olduğu çıkıyor ortaya.

Ara sıra duyuyorum, çok naz yapıyormuş karısı Erman’a. Pahalı hediyelere meraklıymış, oğlana da daha çok Erman bakıyormuş. Deli oluyormuş oğluna, “yaşlı baba”, “moruk peder” diye dalga geçen arkadaşlarına ciddi ciddi küsüyormuş.

Hayat işte, değiştiriyor insanları...

Ah, leylâk ağacı yanına gelmeyi, oraları görmeyi öyle istiyorum ki, şöyle yine nisan sonu, mayıs başı bir gün...

Ağlarsam diyorum, bu bir şey değil de dikkatini çekersem birilerinin, yardım önerileri, tansiyon ölçmeler, ilâcımın yerini sormalar... Bunları yaşamaktan korkuyorum ve vazgeçiyorum Bursa yolculuğundan..

İşte böyle..

Başka ne anlatmalıyım sana?

Son üç günün özeti şöyle:

Yedi günlük tatil nedeniyle bir kıpırtı başladı herkeste. Lâle, Kaz Dağı gezisine davet etti beni, nazlandım biraz ama peki dedim sonunda. Birlikte yaşadığı adam terketmiş kızı, hiçbir neden göstermemiş, valizini toplayıp çekip gitmesi 10 dakikat sürmüştü. Söz verdi Lâle bu konuyu hiç açmayacağız, dağın zevkini çıkarmaya bakacağız.

Orda sıkıntıdan boğulacağımı, tatsız-tuzsuz tiplerle tanıştırlacağımı ve boş konuşmalarla vakit öldüreceğimizi adım gibi bilmekle beraber, hazırlıklara başladım, umut tükenmiyor ki. Bir-iki yeni giysi, ayakkabı, yün atkı ve bere aldım, cilt bakımı yaptırdım. Çantamı hazırlarken telefon etti Lâle, adamla barışmış, dağa birlikte gidiyorlarmış, özürler diliyor, ama sesindeki sevinç saklanır gibi değil.

Yemin ederim ki çok üzülmedim. Sanırım beni üzen şeyler azalıyor artık. Cilt bakımını kâr kaldı yanıma, giysiler burda da işe yarar.

Ama ne istiyorum biliyor musun Leylâk Ağacı, sen ki mucizelere yakınsındır, bir şeylerin yanyana gelmesini istesen diyorum, lütfen duy sesimi, bir kez daha, o kadar. Erman oğlunun elinden tutup gelse Tophane'ye, karşılaşsak yine, yaşlı baba demem ona, çok konuşmamız da gerekmiyor, oğlanın öbür elini de ben tutsam, hoplaya zıplaya insek merdivenleri, aşağıda yolcu etsem baba-oğulu, ben yine yukarı çıksam, saatlerce otursam bahçede, bir tarihim olurdu benim de, korunması gereken, üstüne titrenen bir tarih...

Usulca kalkar, köşeye yürürdüm, senin yanına, eğilip saçlarımı okşar mıydın?

Sevda ❧

CEMAL ŞAKAR

İHTİLAÇ

Küçük bir meydan;
meydanın etrafına sıralanmış dükkanlar;
meydanın bir yanını çevreleyen bir cami;
caminin avlusunda türbe;
türbeyi çevreleyen hazire;
camiyi ve meydanı aydınlatan sarı lambalar;
sarı lambalar ve hafif sisin kattığı gizem;
ancak böyle bir yerde yaşayabilirim, diye düşündüm otobüsten inerken.
Otobüsten iner inmez tanıdım meydanı; daha önceleri burada yaşamış gibiydim.
Her şey yerli yerindeydi. Meydanın bir yanına sıralanmış dükkanları hatta üst üste
park etmiş araçları bile tanıdım. Gönlüm genişledi. Uzun zamandır ilk kez tanıdık bir
mekandaydım ve kendimi güvende hissediyordum.
Gecenin bir vaktiydi; anlam veremediğim bir açmazın içine düşüvermiştim.
Elimdeki kitaba, kitabın çağrışımlarına yabancılaşmıştım. Nedensiz bir sıkıntıydı.
Ama hep aynı nedensiz sıkıntıya, gecelerin bir vaktinde yakalanıveriyordum: ‘Sanki
bir şey oluverecekmış gibi.’
Bu sıkıntının hayra çıkmasını umar; bir sigara yakar; masadan uzaklaştırdım.
Uzun uzun karşımdaki kitaplığa bakar: şimdiye dek gözden kaçırdığım bir kitabı in-
celerken birden, yaşadıklarımın anlama kavuşmasını beklerdim.
Neden iyilik perileri;
neden yolu şaşırdığımız bir anda önümüze çıkıveren uyarıcı, aydınlatıcı arifler;
neden önümüzdeki tuzakları temizleyen yiğitler;
neden meleklerin fısıltıları;
neden mucizeler hayatımızdan çıkıp gittiler!
Nedensizce internetin başına geçer, şehirler üzerine genel taramalar yapardım.
Otobüse binmeden önce oldukça güzel hazırlanmış bir sitenin yüzlerce fotoğrafı
arasında avare avare dolaşırken; şehrin meydanı ilgimi çekmişti. Yıllardır imgele-
mimde kurduğum şehir meydanına tıpa tıp uyuyordu. Hemen kitap satış sitelerinden
oraya ait kimi kitapları, haritaları, rehberleri sipariş ettim. Bir sigara yaktım, masa-
dan uzaklaştım. Bilgisayarın ekranında donup kalan meydana bakakaldım.
Meydana hakim bir otelin üçüncü katından uygun bir oda seçtim. Çantamı yata-
ğın üzerine attım. Sandalyeyi camın kenarına çektim. Perdeyi yarıya kadar açtım.
Odaya, sis nedeniyle ölgünleşmiş sarı ışıklar dolmuştu. Cama yapışıp kaldım. Uzun za-
mandan beri ilk kez beni kendine doğru çeken bir şey olmuştu.

Yıllar önce miydi;
şimdi miydi;
ah, zamanın bize dönük yüzü!
düş müydü;
ben mi kurguluyordum;
hayatın bize dönük yüzü ah!

Bir şey beni kendine doğru çeki-
yordu./ Bense kan ter içinde koşuyor-
dum./ Ama mesafe alamıyordum./ Ba-
caklarımda derman kesilmişti./ Uzak-
laşmalıydım./Ah'lar içindeydin ah!/ Bir eşikteydin./ Titriyordum./ Biri, ba-
na çok benzeyen biri kapıda duruyordu./ Yıllarca kapıyı benim için açık tuttuğunu söy-
lüyordu./ Eşikte kalakalmıştım./ Kaçamıyordum./ Kapıdaki nerdeyse beni zorla içeri
itiverecekti./ Sertçe baktım ona, boynunu büküp kapıdan uzaklaştı./ Yokoluvermişti./
Yok, hayır, yokoluvermemişti./ Başımı kaldırmış karşı pencereye bakmış; karşı pence-
reden onu bana bakar bulmuştum./

Gençtim, o eşikte kalakaldığımda;
bir daha, ne o eşik
bir daha, ne o türbedar;
bir daha, ne o çekim;

ama gençtim dayanma gücüm vardı. Benim için başlamamış ama hiç bitmeyen
bir yoldu; kan ter içinde. Şimdi bu odada; yılların yorgunluğuyla; her şeyin birden
değişivereceğini umduğum bu meydanda; yıllarca peşimi bırakmamış bu çekimin ya-
rattığı baş dönmelerine tutulmuştum. İmgesel boşluk gittikçe büyüyor, eşyayla ara-
ma kalın perdeler örüyordu. Kendimi gittikçe sınırlanmış hissediyordum. Çember
durmadan daralıyordu. Böyle olmalıydı. Kendimi çemberin içinde mutlu hissediyor-
dum çünkü. Eşya ve nesneler hatta çevremdeki her şey sadece benim istediğim ka-
dar, benim kendilerine uygun gördüğüm yerlerini almalılar. Düzensizliğe tahammül
edemiyorum. Bir fotoğrafçı gibi parmaklarımla kendime sanal bir vizör oluşturuyor
ve ancak burada yaşayabilirim dediğim bir kare oluşturuyordum kendime. Şimdi bu
otel odasında perdeyi tam açmamakla bir kadrajlama yapıyor; sonra meydana bakı-
yordum: sadece dükkanlar, cami, türbe ve hazire girebiliyor bu çerçevenin içine.
Ama ben hiçbir zaman giremiyordum karenin içine. Şimdi dışarıya çıksam kurdu-
ğum bu fotoğraf bozulacaktı. Oysa yıllardır tasarladığım kareyi sonunda yakalamış-
tım. Buraya gelirken her şeyi tasarladığım gibi bulmak; hiçbir şeyi değiştirmeden;
hiçbir şeye dokunmadan dönmek istiyordum. Tüm şehir, bu meydan olduğu gibi kal-
malıydı. Belki de hiç dışarıya çıkmamalıydım. En ince ayrıntısına kadar tasarlanmış
bu meydana benden bir iz, bir işaret, bir etki bulaşmamalıydı.

Bir yara, bir leke gibiydim yapışıp kaldığım camda.

Bir yara;

bir leke.

Gece.

Karanlık.

Sokaklar yağmur sularıyla yıkanmış; lodos sonbahar yapraklarını ayaklarıma dolar-ken; daracık çemberin içinde düştüğüm boşluk; imgelerin çaresizliği. Ne kitaplık ne de sanal alemde avarece dolaşmalar; bu otel odasında böyle avuntusuz. Camdan dışarıya bakmaktan başka ne yapabilirdim: hayat gecenin bir vakti değişiverecekmış gibi.

Yaşadığım boşluk daha öncakilere benzemiyordu. Gecenin en ıssız anında çıktım meydana. Bu şehirde yıllardır kalabalık hiç artmıyordu. Herkes birbirini tanırdı. Ama şimdilik kimseye tahammül edemezdim. Ben meydana çıktığımda kimse olmamalı.

Türbedar hemen kapıyı açıp buyur etti. ‘Beni mi bekliyordunuz?’ dedim boşbu-lunarak. ‘Hayır,’ dedi ‘nerdeyse her zaman vakitsiz bir misafirimiz olur.’ Yıllarca kurduğum düşlerimin gerçeklik kazanacağını umuyordum. Her şey silikleşiverdi; sanki imgelemim boşalıvermişti. Bunca yıl kurduğum düşler; ona ait gerçeklikler; yaşadıklarım; yaşayacaklarım; benden önce yaşananlar birbirine katışıyordu. Biliyo-rum zaman da benim gibi yaratılmıştı. Durmadan benim gibi bir ileriye bir de yaşan-mışlara doğru yaratılıp duruyordu. Neredeydim? Hangi zamanda? Nasıl çıkacaktım durmadan birbirine katılıp durmadan çoğalan bu mekandan, bu zamandan?

Çıkmalı mıydım?

Bir türlü çıkamadığım bir anafurun içinde yuvarlanıp duruyordum.

Durmadan yuvarlanıyor ve işaretler imgelemimde bir yerlere tutunuyordu, tanım-layamasam da.

Bir boşlukta sallanıp duruyordum.

‘Hayır’ demiştim. Oysa yıllardır onu bekliyordum. Vakitli ya da vakitsiz mutla-ka geleceği biliyordum ama geleceğini bildiğimi, bilmesini istemediğim için lakayt davranmış, ‘hayır’ demiştim. Sanki onu tanımıyordum. Sanki onu beklemiyordum. Oysa onu kendimden daha iyi tanıyordum. Oysa onu beklediğim için kapıyı hep açık tutuyordum. Cezbeye kapılmış aşkla şevkle buraya gelmişti ama ne cezbenin ne de aşkın, şevkin farkındaydı. O buraya gelmek zorunda olduğunun farkında değildi. Farkında olmadığı bir şeyden kaçıyor. Nedenini anlamadan buraya gelivermişti. Eşikte kalakaldı. Titriyordu. Nerdeyse içeriye itiverecektim. Vazgeçtim. Kendiliğin-den girsin istedim. Eşikteydi./ Bana döndü, gece gündüz buradasın./ Hadi otele git./ Kendime ayırttığım odada sabaha kadar bir güzel uyku çek./ Belki de benden utanı-yor, yalnız kalmak istiyor diye düşündüm, otele dönerken./

Lavanta kokulu çarşafın üstündeki çantayı sehpanın üzerine atıp kendimi yatağa bıraktım. Lavanta kokulu sabunlarla çitilenmiş, beyaz, temiz ama sık sık çitilenmek-den nezelmış beyaz, temiz çarşafın beni uykunun derinliklerine çekmesinden korkmuş zor da olsa kalkmış –belki onu meraktan– perdesi yarı açık pencereye yönelmişim.

Pencerenin kenarına çekilmiş sandalyeye oturmuş, cama yapışıp kalmışım.

Meydanda kimsecikler yoktu.

Sarı, ölgün ışıklar; hüznün duygusunu arttıran;

sonbahar yaprakları; surnaşık kediler gibi insanın bacaklarına dolanan;
lodos; bize tanımsız bir şeyleri taşımanın telaşı;
şimdi;
burada;

tanımlanmış, yerleri benden önce belirlenmiş nesnelerle çevrili bu meydana bakarken elimden bir şey gelmiyor ve garip, tanımsız bir boşluğa düşüyordum. Ben alışık değildim böylesi bir boşluğun içinde yaşamaya. Yıllardır bir kapıda beklemiştim. O kapıyı açık tutmak için beklemiştim. Şimdi onun odasında, sisle gizemi artmış sarı ölgün ışıkların altındaki meydana bakarken boşluk büyüyor ve ben durmadan eksiliyordum. Eksiliyordum çünkü hayat benim için kendiliğinden kavranacak kadar olağan gelmiyordu bu yabancı pencerede. Şimdi o, elinde dev bir aynayla gelse, aynayı bana tutsa belki her şey eski olağan düzenine kavuşabilir ve ben tamamlanabilirdim.

Hayır! dedim, kendi kendime. Ben böyle bir yerde yaşayamam. Çıkıp gitmeliydim buradan. Ama korkuyordum dışarı çıkmaya. Çıksam onun yıllardır kurduğu, kurguladığı her şeyi berbat edebilirdim. Tüm şehir, bu meydan olduğu gibi kalmalıydı. Belki de hiç dışarıya çıkmamalıydım. En ince ayrıntısına kadar tasarlanmış bu meydana benden bir iz, bir işaret, bir etki bulaşmamalıydı.

Ama burada, böylesi bir boşlukta; yanlış bir zamana ayarlı saat sarkacının bir o yana bir bu yana salınıp durması gibi... Biliyordum zaman ancak anıların yüküyle anlam kazanıyordu. Anılarımız olmasa zaman bizim için... boşver şimdi bunları dedim, kendi kendime.

bu odada;
sarkaç;
büyüyen, tanımsız bir şey;
onsuz;

böyle yapamam. Ben yıllarca bir kapıyı bekleyip durdum./ Hiç yalnız kalmadım./ Hep o beklediğim vardı yanımda./ Şimdi yapayalnız./ Ne beklediğim, ne beklenen, yapamam, diye bağırdım meydanın ortasında./ Sesimi duyan herkes.../

Hemen bir dolmuşa atlayıp terminale gitmeliydim.

Otobüs;
büyük bir şehrin birçok meydanı;
meydanları çevreleyen ne bir cami;
ne bir türbe;
ne bir hazine;
neonların aydınlığı;
odam;
masamdaki her şey;
ben ancak böyle bir yerde yaşayabilirim dedim kendi kendime. ✍️

NALAN BARBAROSOĞLU

YAĞMUR TEMİZLİĞİ

Meydandayız.... Dört bir yanındaki kavşaklarla kentin içlerine uzanan bir meydan. Şıkır şıkır ışıklar geceyi yutar burada... Gece ise insanları. Gün ışığının maskele-ri çıkarılır gecede. Kendiliğinden. Gecenin karanlığı yüz çizgilerini yeniden çizer, renk-leri değiştirir. Farklı maskelerle her gece yeniden çizilir yüzler. Göz altı torbaları boşalır örneğin, saç telleri hafifler, gerginlikler dağılır. Farklılaşır insan. Bu gece meydanda değişen çizgileri ve renkleriyle birlikte kendini unutan biri var. Meydanın boynuzu gibi uzanan ışıklı caddelerden en büyüğüne dalıyor... Gece koynunda büyüyor, kalbindeki gümbürtüyle oynuyor. Unutuyor. Ayakkabısını. Gömleğini. Kolukaltından sökülmüş ceket astarını. Avuç avuç dökülen saçlarını, burnunun içinde büyüyen yarayı unutuyor. Gözleri o vitrinden bu vitrine kayarken kendine ait ne varsa eriyor sanki. Montajsız bir filme bakar gibi bakıyor vitrinlere. Caddenin başındaki kuruyemişçiden sıcak sanı leble-bi alıyor, cadde boyu hem vitrinlere bakıyor hem de yüz gram leblebiyi ikişer ikişer ağ-zına atıyor; ağzındakileri uzun uzun, yavaş yavaş çiğniyor dolgulu dişlerinin arasında. Yürüyor bir yandan. Ne keyif ama kendi olmamak... Kendini unutmak, onun için ne bü-yük keyif. Gecenin kopkoyu bir sıvı, örneğin cıva gibi yayıldığı dar sokaklardan çıkıp geldi bu meydana. Mahalle kahvesinde tavla pullarıyla kendilerinden geçen arkadaşla-rına anlatmıyor bu caddeyi. Son zamanlarda sık sık geldiği cadde boyunca kendini na-sıl unuttuğunu anlatamıyor, arkadaşlarının yüzüne baktıkça kendinden kurtulamadığım düşünüyor çünkü; belki de bu yüzden herkesden kaçıyor. El yordamıyla da olsa bir ba-şına kalmanın keyfini buldu. Kendine de yakıştırdı. Böylece, ışıklı caddeler sırrı oldu onun. Ama o da ışıklı caddeler için bir sır zaten. Bu genç adamın adı Veysel.

Gece, kendi karanlığında büyüyor, kendi karanlığından besleniyor. Şimdi gece başka bir cadde boyunca uzuyor. Pencerelerinden ışık sızmayan bir semtin otobana çıkan bu caddesinde trafik lambaları kırmızısı fazla kaçmış bir sarıda yanıp sönüyor. Gece, çoğunun ampulü patlamış elektrik direklerinin solgun ışığındaki karanlıkta bü-yüyor. Veysel, otomobillerin kaldırım kenarlarına park ettiği parkomatlı caddede bir motor sesi olarak ilerliyor. Veysel'in avuçlarındaki direksiyon şimdi gece. Canının çektiği yere kırar. Otomobilin radyosunda ağdalı bir dinleyici şiiri. Sunucunun dik-siyonu bozuk, tarazlanmış sesinde insanın ruhunu tırmalayan bir şiire dönüşüyor ge-ce. Ay yok, bulut çok. Rüzgâr karadan denize doğru esiyor. Veysel ne diğer otomo-billeri hafiften savuran rüzgârın farkında, ne de ifadesiz yüzüyle yanında oturan, göz-lerini yoldan ayırmadan spot lambalarının kırmızısını, sarısını, turuncusunu seyreden Gülnaz'ın kokusunun. Gülnaz tırnak aralarından buram buram ölü deri kokusu yayıl-dığını sanıyor. İkide birde parmak uçlarını koklaması bundan. Bir tik adeta. Fark et-tiğinde ellerini yumruk yapıp avuçlarında saklıyor tırnaklarını. Faydasız ama, olsun. Veysel, otomobili çekeceği kuytu bir köşe arıyor gecenin koynunda. Tüm geçmişini ve geleceğini kenara çekebileceği kuytu bir köşe arıyor şimdi Veysel.

Gülnaz'ı başka bir kuytudan aldı arabasına... Şıkır şıkır ışıklı meydanın geçip giderken göze görünmeyen bir köşesinden. Kırmızı yangın musluğunun arkasında duvara yaslanmış, yüzü pencere panjurlarının gölgesinde kalmıştı. Kapkara dalga dalga uzanan saçlarıyla, simli çoraplarının üstüne siyah çizmeler geçirdiği bacakları parlıyordu geçip giden otomobil farlarının yansısında. Bir hayalet gibi çıktı Gülnaz karşısına. İçgüdüsel bir biçimde yavaşlayarak kaldırıma yanaşmıştı Veysel; aldırışsız adımlarla ona doğru altı-yedi adımda gelmişti Gülnaz. Telaşsız açılan sağ cama doğru eğilmişti. Eğilince boynundan sarkan kıpkırmızı tüylü etol ön koltuğu doldurmuştu. Göz göze gelmişlerdi. Kapkara sürmelenmiş yeşil gözlerini yakından görünce masallardaki peri gibi olduğunu düşündü. Önce gözünü aldı Veysel'in, sonra ürpertiler saldı tenine. Bir dokunma arzusu yürüttü ellerine; saçlarına dokunmak istedi Gülnaz'ın... Tuttu kendini. Upuzundu saçları, kara bir nehir gibi dalga dalga iniyordu beline kadar; dalgaların arasında farların yansılarıyla binbir ışık yakamoz olmuş, çakım çakım dolaşıyordu. Rüzgâr birkaç saç telini yüzünde dolaştırıyordu Gülnaz'ın. Işıklı caddeler boyunca nasıl kayboluyorsa, Gülnaz'ın saçları arasında da kaybolacağını sandı Veysel. Bir evencilik geldi yüreğine, ellerine bir sakarlık... Ama yine de "benimle gelir misiniz?" diye kekeleyerek diline yabancı sözcüklerle buyur etti otoparktan izinsiz alıp kullandığı, lüks sınıfa giren, reklamlarında 'only for your soul' diye sunulan otomobile. Gülnaz'ın "parayı peşin alırım," demesine aldırmadı. Keşke bu saçları taşıyan yüze değil para, dünyaları verecek gücü olsaydı, olabilseydi. Saçların içinde kaybolup yolunu yitirseydi, kendini bir an önce unutabilseydi bir kez daha. Her yer ona kendini hatırlatıyordu. Çalıştığı otoparkta zaman geçmek bilmiyordu çoğu günler. Akşamları evde içindeki sıkıntıyı azdıran, sanki çekip gitmesi için kışkırtan, kendini ne kadar zorlasa da bir türlü konuşamadığı Asuman vardı. İkide birde eşya yenileyen, gerekli gereksiz her şeyi almak isteyerek sinirini tepesine çıkaran Asuman. Farkındaydı, bir süredir çocuğu olsun diye doktorlara taşınmayı bırakmış, hacı-hoca öğütleriyle, dualarıyla dolanıyordu çevresinde. Oysa bilse, bir bilse gerçeği. Bir futbol maçında kalede dururken kasıklarına gelen topa milyonlarca, milyarlarca spermin yolunun kesildiğini Asuman bilseydi... O ânı bir türlü unutamıyor Veysel. Sanki top ona gelmemişti de, o topun önüne gitmişti. Gövdesini şimdiki gibi ağır hissetmiyordu o zamanlar. Tüy gibiydi. Kendisini oradan oraya savurabiliyordu korkusuz. Sanki bir deney ânydı... Mahmut, mahallenin gözliüklüsü Mektepli Mahmut Veysel'in gözlerinin içine alay edercesine bakarak, Veysel'in içindeki isyanı ayaklandırarak vurmuştu topa penaltı noktasından. O topu kurtarması şarttı Veysel'in, her şeyi ben bilirim edalarıyla dolaşan burnu kaf dağı Mektepli'nin topu giremezdi Veysel'in durduğu kaleye. Hele de böyle karşı karşıya, dünyada bir Mahmut, bir Veysel kalmışken... O topu kaleye sokturmayacaktı Veysel, bunu o an bütün dünya böyle bilsindi. Ama Mahmut da az düzenbaz değildi hani, adi adam bütün koordinatları hesaplayıp fırlatmıştı sanki topu. Ama onun hesabı durduramadı Veysel'i. Alçaktan gelen topa hayalarını siper etmişti Veysel. Omuzlar üstünde taşınırken acısını ve oğunma isteğini içine gömmüştü. Gözünde biriken yaşlar, heyecanına verilmişti. O an mahalleden kaç kişinin gözleri aynı heyecanla dolmuştu hem. Mektepli bi-

le kutlamıştı onu gözlerinin içine bakarak. Bir bilse Veysel'e ne yaptığım... Bir bilseydi mahalleli o kurtarışın Veysel'e neye patladığını; soyunun kurduğunu bilselerdi... Birkaç gün sonra gitmişti doktora... Acısı hafifleyince... İşin işten geçtiğini bile bile... Düşündüğü olmuş da, onaylanmak ister gibi. Sanki. "Hay Allah, çok da gençmişsiniz," demişti doktor. Genç falan değildi Veysel'in içine göre. O çocuk olmamıştı, genç de olamayacaktı işte. Yaşlı doğmuş, yaşlı ölecekti. Bu konuda konuşmak istemiyordu kırsacası. Aslında hiçbir konuda konuşmak istemiyordu yıllardır. Kendisiyle bile konuşmuyordu. Noktasını koyduğu bir cümle geçmiyordu kafasından. Zaten kendini bildi bileli çocuklara dayanamıyordu Veysel... Bunu Asuman'a bir türlü anlatamamıştı evliliklerinin ilk yıllarında. Aldırmamıştı Asuman Veysel'in çocuk istememesine... Kendi kendine 'bak bir olsun, nasıl da sevecek' diye düşünmüştü mutlaka. Oysa Veysel daha 'çocuk' sözünü duyar duymaz, midesiyle karnı arasında kocaman bir boşluk açılıyor ve oradan bir türlü durduramadığı rüzgârlar esip duruyordu. Kendi boşluğunun içinde yok olduğunu düşünüyordu. O boşlukta esen rüzgârlarla daha da içine çekiliyordu; büzüldükçe büzülüyordu. Katlanamıyordu işte, ona bedenindeki boşluğu anımsatacak bir çocuğa asla katlanamıyordu. Bazen bir teneffüs zamanı bir okul yanından geçecek oluyordu rastlantıyla, bütün o çocuk sesleri, haykırışlar halinde beyinde yankılanıp duruyordu. Bir zamanlar bu bahçe dolusu çocuğu yapabilecek kadar menisi vardı... Ama şimdi yok. O kadar istiyorsa, uğraşıp dursundu Asumancık. Buna bir şey demezdi... Evet, bir hainlik vardı yaptığında ama, ama... Bu konuda tek sözcük konuşacak mecali yoktu Veysel'in. Sadece bu konuda mı?..

Belki de bütün gece yağmıştı yağmur. Hiç durmadı gibi gelmişti Asuman'a. İkide birde yağmurun sesiyle uyanmış, aklı camlara takılmıştı. Bir de yine gelmeyen Veysel'e. Yağmurun camlarda bıraktığı damlacık lekelerini sabahmış gibi görüyordu. Hele arka taraf, hele arka taraf nasıl da alırdı rüzgârı. Tabii bu gece rüzgârla birlikte yağmur da alan camlardan dışarı bakılmaz olacaktı sabah olunca. Elbirliğiyle yapacaklardı: Rüzgâr yolun, mendil kadar arsanın, kendi kendine yıkılıp kalmış ahşap evin tozunu camlara taşıyacak, yağmur camlara yapıştıracaktı. Bir ara kalkmış, pervazın arasından sızan yağmur suları birikmesin diye temizlik bezleriyle beslemişti cam önlerini. Şimdi sıcacık yatağında, gözleri sımsıkı yumulu, gözlerinin arkasından yağmurun ve rüzgârın bıraktığı benek benek kirleri izliyordu. Arkalarında yol yol izler bırakarak uzanan benekleri izlemekten kendini alamıyordu. İçinde kopan bir diğer fırtına da Veysel'di. Neredeydi bu adam yine? Nereye giderdi böyle geceler boyu? Evden kaçıp kaçıp gitmesi akşamları. Gecenin bir yarısında sessizce açması kapıyı, sessizce mutfığa gidişi, ekmeklerin ucundan koparışı, sesini açmadığı televizyon karşısında oturup kırıntıları döke saça yemesi sonra da. Üstünü başını değiştirmeyi akıl etmemesi. Çoğu zaman üçlü koltukta uzanırken sızıp kalması sabaha doğru ve Asuman'ın kalkıp üstüne bir battaniye örtmekten, sessiz televizyonu kapatmaktan başka yapacak bir şeyinin, söyleyecek sözünün kalmaması. Sonra, her an kalkıp gidecekmiş gibi duruşu evin içinde. Sessizliği. Sessizlikti Veysel. Asuman'a soracak olursanız kocaman bir sessizlik. Bir de dölsüz. Sarı yüzölü bir dölsüzdü Veysel. Belki kendisiydi Asuman'ın dölsüz olan. Ama bilemiyordu yi-

ne de. Ocaktaki kadın doktor. “Maşallah, sapasağlam-sınız,” demişti kendisine. “Günü ayarlayamıyorsunuzdur belki,” derken gözlerini kaçırmıştı sonra da. Yuvarlak bir takvim vermişti eline. “İşaretledim, buna göre yaparsanız, çocuğunuz olur,” demişti demesine de... Olmuyordu işte. Bir de, takvim yaş işti. Veysel’e sözünü bile edememişti takvimin. Gardrobun üstünde dizili yatakların arasında öylece duruyordu. Korkmuştu Veysel’den. Ondan habersiz doktora gittiğini öğrenirse kızabilirdi. Zaten her şeye kızılıyordu. Asuman’a ait her şeye kızılıyordu Veysel. Kızmasına da alışmıştı, ikide birde iki kaşının çatılmasına, iki kaşının ortasındaki iki çizgi arasının kabarmasına, kendisine yaban yaban, el el bakmasına alışmıştı Asuman. Oysa onu ilk gördüğünde, içi ısınmıştı Asuman’ın. Yumuşak yumuşak bakardı o zamanlar Veysel; çekinik çekinik adım atışı, mahcupluğu içindeki sevecenliği ayaklandırırdı Asuman’ın. İlk kez, söz kesmeye geldiklerinde görmüştü Veysel’in yüzünü. Şanslı olduğunu düşünmüştü baktığında. Bu adam yere göğe koymaz kendisini gibi gelmişti ona. Evet, Allah var şimdi, eli kalkmamıştı kendisine, ağır bir söz duymamıştı ağzından dokuz yıldır ama... Aması vardı işte. Pazardan aldığı bir nihale bile çileden çıkarıyordu Veysel’i. Yüzü karışıyor, rengi değişiyordu. Vurup kapıyı çıkıyordu Asuman’ın evin içinde yaptığı her değişiklikten, aldığı ya da yenilediği her eşyadan sonra. Asuman, kıt paradan diye düşünüp arka sokaktaki atölyeye, üretici olarak girmişti iki yıl önce. Ses etmemişti Veysel. Yıllardır her cuma akşamı mutfak masasının üstüne bıraktığı parayı da aksatmamıştı; ne aldığı parayı sormuştu Asuman’a, ne de bıraktığı parayı ne yaptığını; ‘Ne halin varsa gör,’ demek istemişti sanki. Özlüyordu Veysel’i Asuman. İlk yıllardaki Veysel’i çok özlüyordu. Şu ahir dünyada her geçen günle daha çok bir başına kalıyormuş gibi geliyordu ona. Anası, kardeşleri, yeğenleri avutamıyordu Asuman’ın içini. Komşuda içilen bir bardak çay ısıtmıyordu yüreğini. Veysel gibi Asuman da solup duruyordu. İçin için kuruyordu, hissediyordu Asuman. Bir yumru gelip oturmuştu boğazına, yutkunsu gitmiyor, öğürse çıkmıyordu. ‘Bir çocuğumuz olsa, her şey değişecek, biliyorum’ diyordu kendi kendine. Ama olmuyordu işte, döl düşmüyordu Veysel’den, ya da Asuman tutamıyordu dölü, bilmiyordu. Gün günden daha da ağırlaşıyor, geceler daha da koyulaşıyordu Asuman için. Yataktan kalktı. Kırk yılda bir tüttürdüğü sigaralardan yaktı. ‘Hadi çık gel artık Veysel, gir şu lanet olasıca kapıdan, sessizliğini duyayım, bıktım bu beklemlerden’ diye söylendi kendi kendine. Perdeyi araladı, dışarı baktı. Yağmur dinmiş, bulutlar dağılmıştı. Tepsi gibi bir ay ışıdayıp duruyordu yaban incirinin yapraksız dalları ardında. Kuru dallardan süzülen yağmur damlaları daha da büyüüyordu ay ışığında. Ürperdi.

Gecede bir kuytu aramaktan vazgeçiyor Veysel. Önünden geçip gittiği, bakmaya

bile çekindiği ışıklı lokantalar geliyor gözlerinin önüne... Sazlı şarkılı meyhaneler... Anasonun tütünle sarmaş dolaş cilveli kokusu. Bir yudum susuz rakı ağzının içini dolaşılıyor sanki, sonra boğazından geçiyor usulcacık, şakaklarına doğru yumuşacık bir ısı yayılıyor, dilinin üstü tabakalanıyor... Şıkır şıkır ışıklar yanıyor. Omuzları dikleşiyor, bacaklarına, kollarına, bileklerine başka türlü, çoktan unuttuğu bir tazelik yerleşiyor, yüzü aydınlanıyor, bakışlarında çapkın çakımlar. Yanında simsiyah saçlar, kızıl kara boyalı dudaklar... 'Bu gece benim gecem olmalı,' diye düşünüyor silecekleri çalıştırırken, Gülnaz'a kaçamak bir bakış atıyor; Gülnaz'ın da kendisine baktığını görüyor... Gülümseüyor. Ve işte o gülümseme, engin bir yurt bulmuşcasına yerleşiyor yüzüne. Kendinin en uzağında bir adam oluyor. Bu yeni adamı çok seviyor Veysel. Bayılıyor bu adama. Yanındaki peri de sevsin istiyor bu adamı, kendisi gibi peri de sevsin. Bir sürü sözcük, bir sürü cümle üşüşüyor diline, damağına, hangisini dışarı çıkaracağını bilemiyor... Hiç de tanıdık olmayan bir telaşla, konuşma hevesiyle ağzı açılmak, içindekiler, her neyse onlar, ses olup çıkmak istiyor. Şaşıyor Veysel, sağını solunu, içini dışını şaşıyor. Elleri, ayakları otomatik vites gibi sürüyor otomobili. Sanki Veysel orada değil, sanki Veysel uzak zamanlarda, uzak yerlerde de bedenini bulamıyor. Allahtan yanındaki peri, "Ehliyetin eski galiba," diyor, "çok hâkimsin direksiyona." Afallıyor Veysel, seviniyor da, diline üşüşen laf sağanağının önünü kesecek diye. Kurtarıcı gibi sarılıyor Gülnaz'ın sorusuna, cakalı olmasını istediği bir cevap veriyor: "Ayaklarım," diyor, "yer diye önce pedallara basmış. Babam sıkıştırılmış beni bacaklarının arasına, ayaklarımı da kendi ayaklarının üstüne koyarmış daha ele avuca yeni gelen bir bebekken. Arabalarda büyüdüm, desem yeridir. Kucaktan kucağa dolaşmadım ama arabadan arabaya çok dolaşmışım. Babam rahmetli, pek düşkünmüş bana; pek ayırmak istemezmiş yanından. Annemi kandırdığı gibi Kocamustafapaşa-Taksim hattının hiç olmazsa bir seferinde katarmış beni de yanına. Aslında hiç hatırlamam; solgun fotoğraflarını bilirim. Bir de anlatılanlar..." "Başın sağ olsun," diye araya giriyor Gülnaz, 'ohoooo... Bu da bir vur bin ah işit cinsinden' diye düşünürken. "Sen sağ ol..." diyor sesindeki telaşlı sevinci saklayamayan Veysel. Ah, ne güzelmiş konuşmak... Sözcükleri arka arkaya bir solukta sıralamak... Noktasını, virgülünü oturtmak cümlelerin. Ah bu peri... Ah bu peri... Allah'ın lutfu Veysel'e. Öyle düşünüyor. İçi gibi gözleri de büyüyor, gözlerindeki ışıltılar köşe kapmaca oynuyor. Aklının köşesinden bile geçmeyen bir anda armağan gibi karşısına çıkan Gülnaz'ı merak ediyor. Hiç olmazsa adını sorabilir, değil mi ama? Birlikte bir kadehcik rakı içemezler mi? Ya da en iyisi birlikte bir yemek yeseler, nasıl olur? Veysel, annesi ve Asuman dışında hiç bir kadınla yemek yiyip yemediğini düşünüyor... Gözlerindeki ışıklar sönen fenerler gibi şimdi. Anıları da, geçmişi de silip atıyor Veysel. Yeni Veysel oluyor yine. Canlanıyor, tazeleniyor. Bir kadeh rakının ve yanındaki güzeller güzeli perinin özlemiyle sarmalanıyor. Eski Veysel'e arsız gelebilecek bir cesaretle, eski Veysel'in kullanmadığı sözcüklerle soruyor: "Aç mısınız? İsterseniz bir şeyler yiyebiliriz, misafirim olursunuz... Yakışık alır mı bilmem ama, hatta bir kadeh rakı?.. Tabii isterseniz..." Ne desin Gülnaz, bilemiyor, böyle sululuklardan hoşlanmaz aslında. Ama bu adamda saf bir şeyler seziyor, kat kat kabuklarının altından sızıp gelen,

neredeysse ‘iyi’ diyebileceği bir şeyler... Sonra toplanıyor, ‘İyisi, kötüsü yok... Uçkur sallıyor o kadar... Beyimiz bir de kendince başka keyif yapacak,’ diye geçiriyor içinden. Gülesi de geliyor bir yandan adamın haline ama bir gülerse, bu cins civıtır iyice, bunu çok iyi biliyor. “Bir de öyle yemek falan yersek, yersen yani, ben aç değilim, bir buçuk katı ödersin... Sen bilirsin,” diyor. Alınır gibi oluyor Veysel... Gülnaz anlamış gibi, “Vakit,” diyor, “vakit geçecek, mesai saatimden alıyorsun, anlarsın ya...” “Tabii,” diyor Veysel. “Tabii, mesai saati...” Yağmur hızlanıyor... Otomobillerin sayısı azalıyor sanki caddede. “Başka zaman,” diye devam ediyor Veysel, “Öyleyse başka bir zaman yeriz yemek... Ben fazla zamanınızı almıyorum.” Eski Veysel’in sesi geri mi gelmiş ne?... Kadına “sen” diyemediğini yeni fark ediyor Veysel. ‘O bir peri,’ diyor kendi kendine. ‘Adını bile bilmediğim bir peri.’ Hep aynı yerde durup durmadığını, Gülnaz’ı bir daha ararsa yine orada bulup bulamayacağını merak ediyor. Ama sormasına fırsat kalmadan, Gülnaz’ın “Artık bir sota bulsan da, çeksen arabayı... Daha ne kadar gideceğiz?” dediğini duyuyor. Eli ayağına karışıyor... Az önce bir halı saha gördüğünü anımsıyor, ‘bu saatte, hele böyle bir yağmurda maç falan olmaz,’ diye düşünüyor. U dönüşü yapacağı bir kavşak arıyor. Heyecanlanıyor... Konuşma hevesi kaçtığından belki, reddedilmeye için için kırıldığından da olabilir, Gülnaz’ın yanına yaklaşırken kapattığı radyoyu açıyor. Radyoda bir erkek, çektiği acıları anlatan bir şarkı okuyor. Aşkına karşılık vermeyen bir kadının kapısında kul olmaktan söz ediyor. Bir an yüzünü buruşturuyor Gülnaz; sonra da gözlerini ayırmadan ifadesiz yüzüyle elektrik direklerinin ışığında geceye desen olan yağmura, yağmurla yıkanan yola bakıyor. Uzun bir gece istemiyor. Uzun mu uzun, sabah olmayacakmış gibi gelen çok geceler yaşadığından belki, işini hemen yapıp bitirmeye bakar çoğunlukla. Az sapık çıkmaz bu gözü dışarda olanların arasından. Çetele tutarlar bir bir. Ertesi gün iştahla anlatırlar. Can yakmaya da bayılırlar. Yaktıkları canı anlatmak bir gösteriye dönüşür. Gösterişe. ‘Geberttim karyı, inim inim inledi kaltak, görecektiniz... Ah ulan karyı nasıl geberttiğimi görecektiniz ki, âlemin kralı kim anlayacaksınız’ derler mesela. Gülnaz seslerini duyar onların, kulakları cayıp cayıp yanar... Kan beynine sıçrar, elleri titrer, o dillerini kopartası gelir içinden. Gülnaz’dan kilometrelerce uzakta da olsa anlatan, Gülnaz duyar, ağızlarından şehvetle dökülen kelimeleri açık seçik duyar. Bu beline sahip olamayanların diline de sahip olamadıklarını iyi bilir. Bir an omuz silkiyor Gülnaz, ellerinin gerginliğini rahatlamak istercesine; Gözlerinde garip parıltılar dolaşmaya başlıyor; tam da Veysel motoru susturuyor o sırada, radyoyu kapıyor.

Önce parayı alıyor Gülnaz. Paralar Veysel’in pantolonunun arka cebinde buruşmuş... Olabildiğince düzeltmeye çalışıyor Veysel, acemi acemi. Bu adamın beceriksizliği içini sızlatıyor Gülnaz’ın; gülesi geliyor hevesli olduğu kadar acemi görüntüsüne. Veysel kapıları kilitliyor. Yatak odasının perdesini çekmek gibi bir şey bu. İki kişilik bir hayat kuracak ya... Tanıdığı, tanımadığı milyonlarca insanı dışarda bırakan iki kişilik bir hayat. Hem de yanında armağan gibi gördüğü periyle. Saçlarına uzanıyor Gülnaz’ın. Sağ avucunda saçların bütün kokusunu toplamak istercesine, o kokuyu avucunda bir ömür boyu saklamak istercesine uzanıyor Veysel. Adem Abi’den izinsiz aldığı otomobili kapalı tri-

bünün duvarına yanaştırmıştı. Motoru susturunca gecenin karanlığına karışmıştı otomobil de. Gece karanlığında kara bir nehir gibi ışıldamıştı Gülnaz'ın saçları. Yeni Veysel'i de kendinden geçirmişti saçlar. Bütün yaşama isteği ellerindeydi sanki Veysel'in, o elle-riyle periyi içine katmak, kendine karıştırmak için sarsıntılı bir istek duyuyordu. Ön kol-tuğu geriye itmişti Gülnaz, alışkın hareketlerle. Veysel'in ellerine kayıtsız, başını göğsü-ne çekip bir çocuğu avutmak ister gibi saçlarını karıştırırken başını hafif hafif aşağıya bastırmaya başladı. Veysel başını Gülnaz'ın ellerine bıraktı. Kendi elleri Gülnaz'ın saç-larında kaldı. İki büküm olup başı Gülnaz'ın bacaklarının arasına yerleşinceye kadar, Veysel'in başını itirmeyi sürdürdü Gülnaz. Sonra tüm gücünü bacaklarında topladı ve Veysel'in boynunu sıkırmaya başladı. Önce anlamadı Veysel, nefes almakta zorlanmaya başlayınca elleri Gülnaz'ın saçlarından kaydı. Bir an ellerini koltuğa dayayıp toparlan-mak istedi. İki kolunu da sırtının üstünde kısıkrak tuttu Gülnaz. Veysel direnmedi.

Ön koltuğun altında, el kadar oyuncak bir tüylü ayı duruyordu. Yaşadığı dünya-ya ait baş aşağı gördüğü son şey bu koca gözlü, şişko ayıcık oldu Veysel'in. Belki veda ettiğini anladığından, 'Ayıp oldu Adem Abi'ye, söz vermiştim, almayacaktım müşteri arabalarını,' diye düşündü. Saçmaydı aslında her şey, bir hayata son noktayı koyarken kurulan her cümle, düşünülen her sözcük koskoca bir saçmalıklı; sabukla-ma hali. Gülmek istedi Veysel. Ciğerlerindeki son kalan hava zerreciklerini hiç ol-mazsa bir kahkaha olarak çıkarmak istedi dünyaya. Ama sadece ağız kaslarında çar-pık bir gülümseme kaldı.

Yağmur dindi, bulutlar epeyce yükseldi. Şimdi gecenin karanlığı ay ışığıyla göl-geleniyor. Gölgeleyen gecede çok uzaklarda uluyan bir köpeğin sesi duyuluyor. Rüz-gâr yön değiştirdi, denizden karaya esiyor. Şimdi Gülnaz kendi kendine konuşuyor (belki de konuştuğu gecedir):

- Bacaklarımın arasında soğuyor. Binbir ışığın dans ettiği bakışları, göz kapakla-rının altında kaldı şimdi. Sanki uyuyor. Dingin yüzünde kıpırtı yok. Parmağında al-yans var. Kalsın. Rahatlamış görünüyor. Hafiflemiş. Her şey bu kadar işte. Bitti. Ne kaldı senden geriye genç adam? Benimki gibi vardır sende de mesela kuşları duydu-ğumda içinde oynaşan kıpırtı gibi birkaç sevinçli anı, birkaç nedeni anlaşılamayan ci-nayet. Tıpkı diğer erkeklerin ve kadınların geçmişinde ya da geleceğinde olduğu gibi. Biraz Tınaz'inkine, biraz babaminkine benzeyen. Bu kadar. Sonrası? Sonrası yok.

Veysel'i doğrulttu, başını sürücü koltuğunun başlığına yerleştirdi. Yorulmuş da otomobilini yol kenarına çekmiş, uyuyan bir sürücü gibi görünüyor Veysel. Hatta, yü-zündeki gülümsemeye bakılırsa, güzel bir rüya bile gördüğü söylenebilir. Gülnaz ki-litleri açtı. Yağmurdan yumuşamış ve kayganlaşmış toprağa bastı. Gecenin serinliği bir anda içine işledi. Ayak izinin kalacağını düşündü. Otomobilin kapısını açtı yeni-den. Veysel'in ayakkabılarını giydi ayaklarına; çıkardığı çizmeleri eline aldı. Yola ka-dar Veysel'in ayağına büyük gelen ayakkabılarıyla yürüdü. Sonra kendi çizmelerini giydi, tüm gücüyle fırlatıp attı Veysel'in ayakkabılarını yolun öbür tarafına. Gecenin içinde taksi beklemeye başladı. Belli olmaz, bir müşteri bile çıkabilirdi. Bu işte 'müş-teri' dediğin öyle bir şeydi. Her an her yerden çıkabilirdi. Hazırlıklı olmak gerekti.

Meydanda da başladığı gibi bitti yağmur. Birden. Kocaman kara bir bulut geçti ve kente elektriğini boşalttı. ❧

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

BABAMIN CEKETİ

Abdestini tazeledi. Takkesini ceketinin iç cebine yerleştirdi ve sokağa çıktı. Bir iki adımdan sonra çevresine bakınmasına, ütülü mendilini cebinden çıkarıp halla ıslak zannettiği burnunu kurulamasına bakılırsa tıpkı benim babamdı. Gerçi burasını daha düşünmedim. Herhangi alını secdeye giden biri de olabilir bu kişi. Olay camide geçtiği için kahramanımızın bayram ya da bir Cuma vesilesiyle de olsa camide bulunması gerekiyor.

Başını göğze kaldırdı. Gri bulutlar inceliyor kalınlaşarak uzamıştı. V biçiminde uçan göçmen kuşlar aralarından geçiyordu. Vakit yaklaşmış olmalı diye düşündü. Her dilde vakit sözcüğü v ile başlamazdı. Uzun kollarını iki yana açmış bir v, açısını daraltıp genişleterek uçup gidiyordu. Abdest alışı, dirseklerinden akan sular, kurulanişı, banyo paspasının ayaklarından kayacak gibi oluşu, bu yaşta kırıkları da kaynamaz insanın diye düşüncüsü, giyinip kuşanışı, sokağa adım atışı, kapının örtüldüğünü duyusu, pantolonunun arka cebinden mendilini çıkarıp alışı da uçup gitmişti. Az önce aldığı ve sonra içinin kurumuyla karartıp verdiği nefes de...

Yürürken ayağına takılan bir taşı usulca yolun gerisine iteledi. Çocukken top oynamadım hiç, demişti bir ara. Gerçi bunu diyen benim babamdı, şimdilik bu adamın da böyle demiş olduğunu farzediyoruz. Sonra ben şaşıyorum içimden. Nasıl olur ki bu, bir çocuk nasıl top oynamaz?!. Topu olmamıştır belki ama mahalle içinde bir tekme vuracak top, onun da ayaklarına yuvarlanmıştır. Allah, Allah...

Onun hakkında konuşmaktan biraz çekiniyorum. Açıkçası tedirginim. Beni her zaman şaşırtıyor. Söylemek istemediklerimi bir bir sayacak, beni cümle aleme rezil edecek diye ürkütüyor. Çok sessiz sakin, dengeli bir adama benziyor. Ancak yumuşak huylu atın çiftesi pek olur hesabı, dişlerini sıkarak kızgın bakışlarını yüzüme çevirir ve hesap sorarsa bana, tıkanır kalırım. Burada soruları soran benim, bile diyemem. Sormayı bırak, soruları düşünen bile benim. Ama bunu söyleyemem.

Kendimi çok baskı altında hissediyorum. Gerçek bir baba gibi duruyor. Oysa bana bir şey dediği yok. Nereden bilecek sabahları uyuyup kaldığımı. Cep telefonumun saatini ayarlayıp gecedan yatıyorum. Biraz uzağa koyuyorum ki kalkıp kapatayım, kalkmışken de namazı kılarım, diyorum. Ama kalkınca da üşüyor ve direkt yatağa giriyorum. O yüzden artık telefonu uzağa koymuyorum. Hemen komodinin üstüne bırakıyorum. Çalınca da yorganın altından kolumu çıkarıp, gözümü bile açmadan el yordamıyla telefonu bulup kapatıveriyorum. Bir iki sabah böyle yaptım. Ama rüyamda beni uçurumlardan aşağılara fırlattılar. Merdivenlerden paldır küldür düştüm. Üzerime böcekler yürüdü. Hala telefonu kapatmasına kapatıyorum ama artık uyuyabilirsen uyu. Bir sabah şeytanın iki bacağına da kırarak kalkmayı başardım. Abdest

aldım, namazımı kıldım. Yahu ne kolaymış!.. Bir hafifledim, bir hafifledim, kuş gibi oldum...Arkası gelmedi tabii. O hafiflikle bir hafta namaz kılamadım. Allah biliyor. Hiçbir kötü niyetim yok. O yüzden şimdilik babama çok benzeyen bu adama babam demekten kaçınıyorum.

Ona bir ad vermeyi bile düşünmüyorum. Doğar doğmaz konuşmasına, at binip kılıç kuşanmasına da gerek yok. Adeti bozmasın, ciyak ciyak bağırsın. Nefesi açılır, değil mi ki elime doğdu. Ama nasıl oldu da birden babam oldu? Onu uzaktan görüyorum. Yılların alışkanlığını bozmamış. Yüzü daima traşlı, takım elbise giyiyor, kilosunu ne eksik ne fazla, kendinden emin, konuşursa ki çok şükür daha konuşmadı, aklından geçirdiklerine bile bakılırsa düzgün bir Türkçesi var. Ama ben biliyorum ki hitabeti de güçlüdür. Hele kızarsa sözlü sanatlı kükreyip durur. Sanki cahiliyye devrinde, asabi bir şairin birinci seçilen şiiridir ağzından dökülenler. Zihnimin duvarında günlerce asılı durur. Bazen çok zor onu tanımlamak. İşte budur, desem, olmadığı bir şekilde bürüsem, biraz kilolu, kısa bacaklı, dar nefesli, alnı boncuk boncuk terli yapsam, maraton koşmaya kalkışır.

Ona çok haksızlık ediyor olabilir miyim? Aslında çok halim selim biri gibi de duruyor. Güvensiz olmak yerine nötr kalmayı becerebilir miyim? Zor...

İşte caminin ahşap oymalı kapısından içeri adım atıyor. Ayakkabılarını çıkarıp, başına takkesini geçirdi. Sanki böyle yapınca herkesten çok mütevazı oldu. Caminin kubbesinde, avizenin taşlarında gözlerini gezdirerek mihraba doğru yürüdü. Yeni görüyormuş gibi yeşil zemin üstüne kalın beyaz hatla yazılmış, güzel kavisli Allah, Muhammed ve dört halife adlarını yeniden okudu. Gözleri minberin basamaklarını saya saya çıktı ve indi. Merdiven boşluğunu örten yeşil ipekli örtünün yaldızlı hatlarını tekrar beğendi. İçinde bir huzur, genişlik hissiyle cemaata baktı. Kimi takkeli kimi bereli, muntazaman çoraplı cemaat çoğalıyordu.

Siyap cüppesiyle imam göründü. İmam biraz zayıfça ve oldukça uzun. Cüppesinin kolları sanki biraz kısa geliyordu. Bir eliyle sarığını başına iyice oturttu. Sarık dolamalı değil. Cüppe de biraz kısa. Ama sanki yine de sarık ve cüppe gerekli, imama uydum, demek için.

Herkes gibi dış kapıdan mı girdi, üst kattan mı indi, yoksa kendi bölmesinden mi çıktı, ayırtedemedi. Ama oradaydı. Yavaş yavaş yerine doğru ilerliyordu. Uzaktan uzağa imamlarla selamlaştılar. İki sene evvel mezun ettiği öğrencilerinden biriydi. Gurur parçacıklarının kalbinde bir an kabarıp söndüğünü duydu. Allah'ın evindeydi.

Çarşı Camii'nde tanımadığı, bilmediği pek çok kişiyle can ciğer dostmuş gibi bir safa dizildiler. Dış kapıdan taşan cemaat sıkı sıkı saf tuttu. Biraz daha sıkışsak araya bir kişi daha alabilir miyiz acaba, diye bakınırken sağındaki omuz, birden tanıdık göründü. Çizgili kumaşı, ağarmış omuz başları ve gevşemiş dikiş yerleriyle bu kendi ceketiydi. Yakasında rozeti eksik içinde de başkası vardı. Sanki tanışıklık verse ceketini yeni sahibini utandıracak, kendiliğinden üzerinden çıkıp üstüne atlayacaktı. Sesini çıkarmadı.

Birkaç hafta önceydi. Bol köpüklü ıslak bezle ceketin yakasını ve kol ağzlarını

sildirmiş, cep yerlerini güzelce ovdurmuştu. Düğmeleri sıkılanıp bir sandalyenin sırtına geçirilerek kurumaya bırakıldığında, ceket çoktan yola hazır görünüyordu. Giyilebilecek gibi olduğuna kanaat getirince, ceketini bir hayır kurumuna verivermişlerdi.

Şimdi onu, kendinden biraz daha kısa ve zayıfça bir adamın üstünde buldu. Adamın avurtları göçüktü. Dudakları kıpırdayıp duruyor, galiba hafifçe zikrediyordu. Rahatsız etmek istemedi. Sanki dikkatini dağıtırsa, adam ceketin gerçek sahibini tanıyacak ve o da suçüstü yakalanmış olacaktı. Ortada bir suç mu vardı?..Biraz daha sıkışıp soluna birini daha aldı. Yan gözle sağındakine baktı. Adama da iyi yakışmış ha, dedi içinden, benim ceket...Kabarcıklar büyüdü.

Neyi var neyi yoksa dağıtan Ebubekir gibi, eski bir paçavrayı çengelli iğneyle tutturup, çıkmak zorunda kalmamıştı insan içine. Aksine verdikçe bir şeylerini gardırobu rahatlamış, yüreği hafiflemişti. Yine de insanı yücelten, vicdanını rahatlatan, sakinleştiren bir şey vardı bu verme işinde. Somut bir nesne gibi onu avuçlarında duydu.

Sonra omuzları birbirine sürtünerek ayağa kalktılar. Büyüksün Allah'ım, diyerek içinden babam -artık eminim bu kesin benim babamdı- mihraba baktı. Caminin vitraylı camlarında yağmur damlaları pıtırdamaya başlamıştı. Atıştıran yağmur sesi eşliğinde hepsi birden tekbir getirerek namaza durdular. ❧

DİLEK ASLANER

NURHAYAT ABLA

Nermin Abla börekleri hep patatesli yapıyor oysa Nurhayat Abla'ya her gittiğimizde kıymalı börek yiyebiliyoruz.

İki katlı iki daireli bahçeli bir evde oturuyordu yan komşumuz Cemile Hanım Teyze. Annem yüzü gibi kalbinin de güzel olduğunu söylerdi. Evimizden uçsuz bucaksız bir deniz görünürdü. Annem ve o, özellikle akşam vakitlerinde çaylarını alıp herbiri kendi balkonunda oturarak sohbet daldardı. Denizden gelen motorların tak tak'ları bahçedeki tavukların seslerine karışırdı. Cevardaki gazinolardan yıpranmış kadın sesleri rüzgarın da etkisiyle kesik kesik gelirdi. Çoğunlukla uyumaz onların bu sır dolu olduğunu sandığım sohbetlerine şahit olmak isterdim. Karadeniz güzeldir, komşulukları bir başka. Yaz geceleri sahilden sert ve serin rüzgarlar çarpar yüze.

Nurhayat Ablalar çok zenginler çocuklarının bisikleti var, Nermin Abla'nın çocukları kıskanarak bakıyor herbirinin bisikletine. Bazen onları da bindiriyorlar bindirmesine de ben gözlerindeki sahip olma duygusunu görebiliyorum. Nurhayat Abla da araba kullanmayı öğrenmek için kursa gidiyormuş. Anneme, kocasını kastederek "Bu arabayı değiştirecek şeytan kırmızısı renkli son model olanından alacak bana" diyorken duydum. Annem onlarla sık sık görüşmüyor, burada pek arkadaşım olmadığından, annemin çocuklarıyla oynamak için arada bir onların bahçelerine gitmeme izin verdiğinde duyuyorum bunları.

Nurhayat Abla kendini çok önemsiyor, Nermin Abla'nın da onu önemsemesini bekliyor. Annemi her ikisi de pek önemsemiyorlar, kıyaslamıyorlar kendileriyle, adeta yarış kendi aralarında devam ediyor. Hayat birbirinden bağımsız gibi görünen insanları hangi noktada birleştirecek kimse bilemez işte.

Parmağındaki yüzüğün pırlanta kırıntılarından yapılmış olduğunu büyük bir tevazu gösterisi ile anlatıyor. Neden anlatıyor, ya da neden mütevazı görünmeye çalışıyor belli değil. Birini yapmamalı biliyorum ama çocuk aklım buna yetmiyor.

Nurhayat Abla'nın kocası şişman, uzun boylu, ayak parmakları terliklerinden taşan, kaba saba bir adamdı. Sürekli birşeyler yer, yedikleri bıyıklarına bulaşır ve yerken de konuşurdu. Babam ondan çok hoşlanmasa da bazı akşamlar evlerine giderdik hep beraber. Öğleden sonra annem beni onlara gönderir akşama çay içmeye gideceğimizi haber vermemi isterdi.

Ne zaman annem neşelense ben de ne olduğunu anlamadan sevinirdim. Sanki bir bisikletim varmış da ardından toz bulutu bırakarak onunla doludizgin gidiyormuşum gibi. Nermin Abla'nın çocuklarını daha iyi anlıyorum şimdi.

Nurhayat Abla'nın evi eşyalarla dolu. İçeri girince omuzlarınızda ağır bir yük varmış gibi hissediyorsunuz. Evin hangi odasında oturursanız oturun bu yorgunluk

hissinden kurtulamıyorsunuz. Televizyonun sesi sürekli yüksek tonda olmasa da devam etmeye çabalayan sohbetlerin sesini bastırmaya yetiyor. Heryer kahverengi; yer toprak, gök duman gibi. İçlerindeki renksizlik, halılarına, perdelerine yansımış.

Nurhayat Abla ne içersiniz diye soruyor. Cay içmeye geleceğiz diye haber gönderen annem bir şey söylemiyor. Ben içimden Yasemin'in elindeki pembe içecekten içme isteğini geçiriyorum. Bunu sezen annem, gözbebeklerini büyüterek kızgınca bana bakıyor. Hep birlikte susuyor ve getirilene razı olacak bir bekleyişe başlıyoruz. Babam ve Yasemin'in babası bahçeye çıkıyor.

Nermin Abla'nın kızının adı Yeşim. Bir tek benim adım 'y' harfiyle başlamıyor. Nermin Abla'nın gözleri yeşil, Yeşim'in gözleri kahverengi, tıpkı bu evdeki halılar gibi, belki de gözlerinin kendi gözleri gibi yeşil olmasını arzuladığı için kızının adını Yeşim koymuştur.

Gözlerimin pembe olmasını istiyorum bunun için dua ediyorum.

Nurhayat Abla elinde gümüş renkli büyükçe bir tepsi ile odaya girdiğinde babamlar da bahçeden odaya dönmüş oluyor. Herkes çay içiyor benden başka. Ben ve Yasemin çilek kokan pembe içecekten içiyoruz. Bardağa bakıyorum, gözlerim pembe. Duvarların ne çabuk kabul olmuş. Bu gece Yeşim için de dua edeceğim öyle mutluyum ki.

Yasemin'in oyuncaklarla dolu odasında bile sıkılmıyorum. Pencere açık, rüzgar esiyor, sanki biri perdeyi sallıyor, oysa güneş bizimle oynuyor.

Annemin, “Bir dahakine bize buyurun” derken Nurhayat Abla'nın kapıyı daha biz bahçe kapısına gelmeden kapatışıyla ayrılıveriyoruz onlardan.

Aklımda dua ağzımda çilek tadı herşeyi unutarak uyuyorum.

Sabah Yeşim ve Nermin Abla'yı annemle bahçede otururken görüyorum. Yeşim benim küçüklük bisikletime biniyor. Ben artık ona büyük geliyorum. Annem beni görünce “Bir de bisikletin sahibine soralım” diyor. Ne olduğunu anlayamıyorum. Nermin Abla, bisikletimi Yeşim büyüyene dek ona ödünç verip veremeyeceğimi soruyor. Dün gece Yeşim için dua edip etmediğimi hatırlamıyorum. Belki de kabul olan Yeşim'in duasıdır diye “Evet” deyiveriyorum. Herkes sevinç içinde kalıyor evet deyişime. Annem gururlanıyor, “Size söylemiştim paylaşmaktan hoşlanır diye” diyor. Bana paylaşma duygusunu öğretmeninin gururu yüzüne vuruyor. Oysa Yeşim'in dua ettiğinden habersiz dün gece.

Telefon çalıyor. Cemile Hanım Teyze ölmüş, Nermin Abla annemle birlikte ağlıyor. Her ölünün ardından olduğu gibi bir süre ağlanıyor sessizce yere bakılarak. Nermin Abla annemi teselli ediyor.

Yasemin ile ablası yumurtaları düşürmeden masanın üzerinde durdurma oyunu oynuyorlar. Önce biri hızla yumurtayı masanın üzerine vuruyor ve düşmeden masanın üzerinde dimdik durmasını başarıyor. Sonra Yasemin deniyor her defasında yumurta cıvık cıvık ellerine yapışıyor. Yasemin her defasında yenilmesine rağmen yılmadan oynamaya devam ediyor. Denediğimde yumurtayı dağıtmadan dikey olarak tutmayı başarabileceğime inanıyorum ama denemiyorum.

Eve döndüğümde Nermin Abla ve annemi, Cemile Hanım Teyzeyi ve onunla birlikte ölümü unutmuş çay yudumlarken görüyorum.

Nermin Abla, Nurhayat Abla'nın sonradan görmeliklerini anlatıyor, annem pek dinlemek istemeyip mutfağa çayları tazelemeye giderken Nermin Abla devam ediyor; “Geçen gün benim cep telefonumla seni aradım telefonun meşguldü akşam yine benim cep telefonumla aradım ama sana ulaşamadım” dedi diyor. Annem bütün bu ‘benim’lere tebessüm ederek odaya giriyor, çayını demli yapmadım, sinirlenmesin diyerek konuyu geçiştirmeye çalışıyor.

Hayat eriyor hayata inat Nurhayat Abla giderek semiriyor.

Remzi Ağabey yani Nurhayat Abla'nın ayakları kılı kocası sonunda yeni bir araba aldı. Son model şeytan kırmızısı bir araba, o gün hiç eve girmedi Remzi Ağabey, sürekli arabası hakkında, kendi hakkında ve bir de herkesin içinde ‘hayatım’ diye çağırıldığı Nurhayat Abla hakkında hiç durmadan konuştu akşam olana dek. “Saatte 250 kilometre yol katlediyor” diyordu yeni arabası için. Annem; “Hiç şaşırmadım, siz istedikten sonra daha ne yollar katleder tabi” demişti de babam ona ters ters bakmıştı. Ne olduğunu çok anlamasam da annemin Remzi Ağabey’le dalga geçtiğini sezmıştim.

Ailece her geçen gün birşeyleri daha beğenmiyor ve değiştiriyorlardı.

Yasemin’in çok fazla oyuncuğu vardı, Yeşim ve ben sık sık onlara gider oynardık. Bir gün yine biz onlardayken koli koli eşyalar ve kitaplar gelmişti evlerine. Nurhayat Abla ve Remzi Ağabey herbir kitabı tek tek açıp üzerlerine büyük bir titizlikle isimlerini ve soyadlarını yazıyorlardı. Nermin Abla o kolilerden birkaçının kitap olduğunu söylediğinde annem artık dayanamayacağım deyip gülmekten bayılacak gibi olmuştu. “İnsan kitabı da koliyle mi alır a canım” diyerek sürekli gülüyordu.

Şimdi onları, çok yakından tanıdıkları siyasetçi ahabplarının yakasına takılmış iğreti birer çengelli iğne olarak, sık sık televizyonda boy gösterirken izliyoruz. Hiçbirşey değişmemiş, her izlediğimizde bizi bir öncekinden daha da şaşırtarak değişmeye devam ediyorlar. ❧

KÖKSAL ALVER

YÜZÜNDÜR CİHANİ MÜNEVVER EDEN

Oradaydın:

Eteğinde rüzgâr, gömleğinde nergis, göğsünde kitaplarla.

Yasak bir meyveye uzanmaktan sakınan elin, yakalanmasından korktuğun nazlı bakışlarınla.

Parkeli yolda bir ceylan ürkekliğinde süzülüştün, merdivenleri ağır ağır çıkışınla.

Yüzyıllık yalnızlığı değil uzun tanışıklığı koca gövdelerinde taşıyan çınarların serinliğinde, güneşe okşattığın yüzünle.

Aziz bir yurt bilinip esenlikle girilen yüzünün, anlam denen gövdeye can suyu taşıyan çizgileriyle...

Ne çok gönlüm kabardı ve baştan ayağa titrete salınımlara dokundum durdum ne çok.

Yüzünden kendimi kaybettim, yüzünden haritalar keşfettim sonra.

Evet kendimi kaybettim çünkü yüzünilmekilmek bir labirentti.

Girdim ve döndüm. Döndüm ve keşfimin şuaı gözlerimi açtı.

Evet haritalar çünkü yüzün deli deli kıyıları dövüp köpüren bir dicle bir fırat bir nil mi silen kör labirentleri: önümde dümdüz yollar, bekleyenim kabına sığmaz bir yürek bir cevelan.

Oradaydın ve yakalandın:

Kalbenden ah evet, çarpıntısı bir açılıp bir kapanan göğü delip geçen kalbenden.

Ellerinin evet ellerinin titremesinden; dağılıp un ufak olacaktı gibi olan parmaklarından, kendini keskin bir bıçağa teslim etmiş gibi içi boşalmış damarlarından.

Dermanı tükenmiş dizlerinden bir de, seni oracıkta bir külçe gibi yere bırakacakmış gibi olan dizlerinden.

En çok da gözlerinden; buğulanan, bulutlanan, açılışında muştular getiren, kapanışında kabuslar doğuran gözlerinden.

Harfleri ve kelimeleri giyinmeyen sözlerinden; tüm mevsimlerde ve aylarda, karda ve kışta, yazda ve ayazda, gecede ve gündüzde, gülün tomurcuğunu patlattığı anda ve yaprağın söğütten düştüğü zamanda, mezarın üşüten yalnızlığında ve doğum döşeginin sıcakık şenliğinde, narin, nazlı ama coşkulu akışını sürdürmede kararlı ırmaklar gibi olan sözlerinden.

Beni çöllere salan, dağlara vuran yitiğimi buldum yüzünde!

Haneberduştum, yüzünde, bayındır beldelerin ve mümbit topraklarım oldu: etrafımda sakiler, en maharetli ahçılar, en becerikli bahçıvanlar ve mimarlar ve nakkaşlar ve katipler ve şairler hem.

Kötürümken, topal ve çolak, tam hedeften vuran oklarım ve patikaları dümdüz yola döndüren ayaklarım: yüzün cömertlik adasına düşün ay şavkıydı.

Yıllardır su verilmemiş bir bıçakken, kuytu köşelerde paslanmış zindanlara kapatılmış, yüzünde besmeleyle açılıp güneşe çıkarıldım.

Oradaydın ve tahta buyur edildin: başımda taç, gözümde ziya, burcumda sancak, gönlümde derd, dilimde dua oldun!

Ben bir küheylan sürücüsü, sen bekçilerin ve askerlerin, ajanların ve kahyaların, dadıların ve hizmetkarların gözlerini dört açıp gezindikleri saraydan kaçırdığım yâr.

Ben bir duvar ustası, sen sırça köşkümde bereketin eli ayağı gözünün nuru.

Ben bir hattat, sen bütün maharetimi gösterdiğim yazımın şereflediği çizgi.

Ülkenin dört bir yanına dağılan tellalların dilinde adın: duyduk duymadık demeyin, bir müjde ki yayılsın, bir muştı ki dağılsın şehirlere, kasabalara, dağlara ve ovalara, duyan durmasın, duymayan kalsın!

Çarşılarda teraslarda, eyvanlarda gökdelenlerde gezinip duran bakışlarda cismin: gebe kadınların aynası, büyütülerin kırılan küresi, kem gözlerin zehirli iğnesi, gelinlerin gamzesi.

Deryamisa yüzüne daldım, bir kulaçta bir ada, öbüründe ayak değmemiş kıyılar!

Yüzünden yollar açtım: kâh dümdüz, kâh patika, kâh engebeli.

Çıkmaz sokak, asla; sonu gelmez yol, bilmedim.

Yüzünde mevsimler aktı: ağlamaklı, gülmekli ve de hüznü.

Ne bilsindi mevsimler yüzünün iklimini?

Bulutlar serinlikle geldi yüzünde. Güneş doğdu ve battı hemen, yüzünün aydınlığında karardı. Yağmur seni heceledi sicim gibi inerken, senin ışıgın aşkına döktü göz yaşlarını.

Kar yüzünün nurunda eridi aktı.

Derelerim nehir, göllerim deryalaştı: boy boy körpe fidanlarım, her mevsim hasada vardığım tarlalarım, dopdolu ambarlarım ve heybelerim, evlerimi dolduran konuklarım.

Senin yüzün sevda yatağı, nur iklimi, benimse gözüm aydın! ❧

SADIK YALSIZUÇANLAR

KUMKALE

Onu kurarken hem kum hem kale olduğunu görüyordum. Kumsaldaydık. Denizin kıyısındaaydık. Deniz geniş, uzun bir uzandı. Henüz ellerimiz suya batmamıştı. Sahildeydik. Henüz denize bakıyorduk. Deniz sakindi. Sonra kabarmaya başladı. Yüzeyinde dalgalar oluştu. Dalgalara bakarken yaptığım kalenin kum olduğunu görüyordum. Sonra kaleye bakıyordum kale olduğunu görüyordum.

Kumkaleyi yaparken onu hiç yıkılmayacağını sanmışım. Bana neden kumdan kale yaptığını kimse sormadı. Ben de onun kum mu yoksa kale mi olacağını merak ediyordum.

Kale yükseldikçe kumdan uzaklaşıyordu. Kum kaleleştikçe daha çok kum oluyordu.

Ne o ne bu. İkisi? Evet.

Kumkale öyleyse? Sanırım.

Bir sanı işte?

Kale değil desem kumu inkar etmiş olacağım. Kum değil desem kalem yıkılacak.

Hem kum hem kale olamadığına göre ne kum ne kale olsun.

Nolacak peki?

Düş mü olacak.

Düş kale değil midir? Yoksa kum mudur sadece? Kumkale düşün içinde bir düş müdür? Bunu sordurabiliyorsa kumkale değil, kalekumdur. Kale ile kum. Kale ayrı kum ayrı olunca bu ayrılık onları düşten uyandırır mı? Bırak uyanmasınlar. Sonra kendi düşlerini tabir edemezler. Bırak düş olsunlar. Düş olunca inandırıcı oluyorlar. Kalekuma o halde düşinanç da diyebiliyorum.

Kumdan kaleyi önce düşledim, sonra yaptım, sonra adını değiştirdim. Düşinanç yaptım.

KİL

Yaşlı adam ramazan hilalini görmek için göğşe baktı. Gözüne beyaz bir kıl inmişti. Onu ay sandı. ‘Onu gördüm’ diye bağırdı. O beyaz kılın ay olma ihtimali var mıdır?

Öyleyle kabul etmemek inkar değildir.

ARA

Benimle kalbimin arasına kim girebilir?

Geceyi gündüze geçiren gönülde gizli olanı bilir mi?

O halde incire ve zeytine and olsun.

Ay ve güneş dönüp durdukça bu sırları bize anlat.

Göklerin ve yerlerin ışığının sen. Bir lamba yuvası gibisin, onda bir kandil vardır. Kandil cam fanus içindedir. Fanus ise inci gibi parlayan bir yıldıza benzer. O doğuya ve batıya ait olmayan bir ağacın yakıtından tutuşturulur. Onun yakıtı, kendisine ateş dokunmasa bile ışık verecek niteliktedir. O ışık içinde ışıktır.

O halde dilediğini ışığa kavuştur.

Kişi ile kalbi arasına ancak sen girebilirsin.

O halde kalbimi bana yakınlaştır. Beni kalbime bitıştır. Benimle kalbimin arasını yok et.

SÛRET

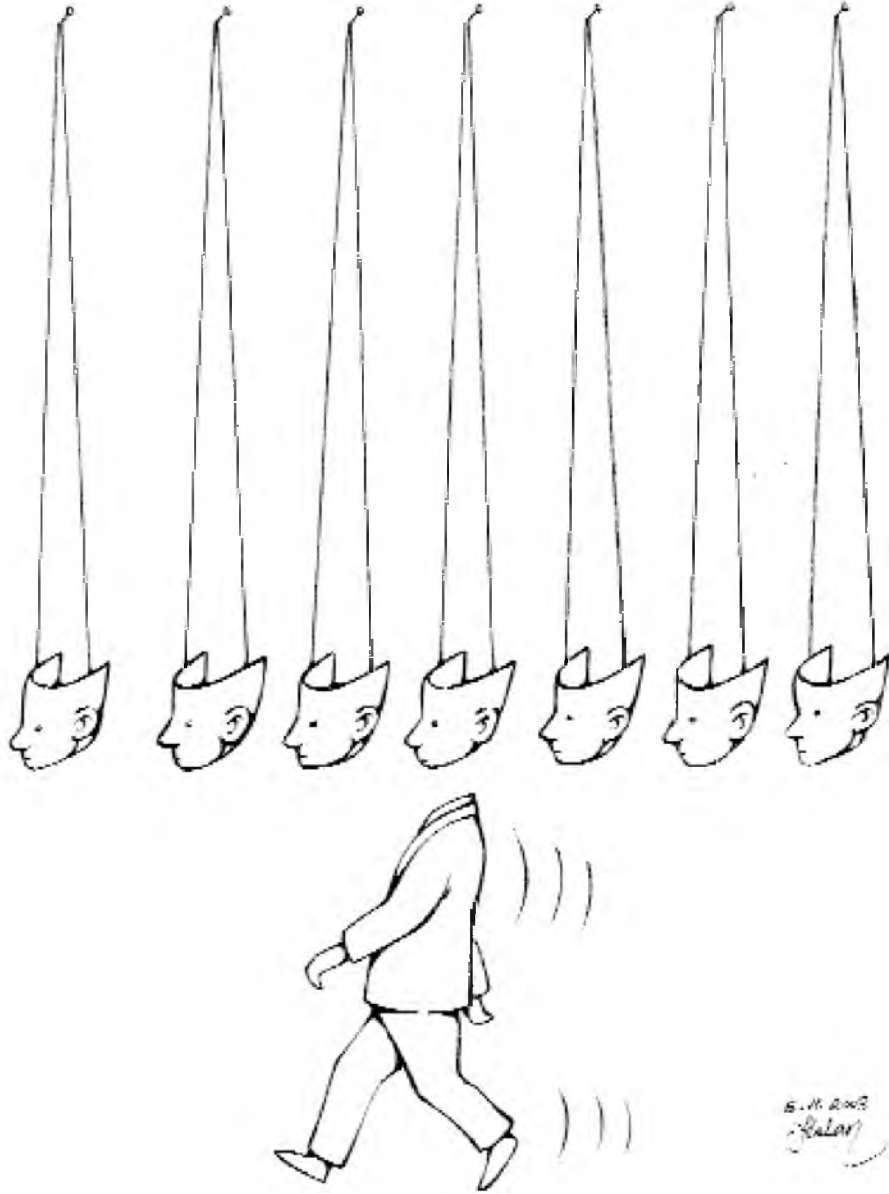
Beni kendi suretine çağır. Suret herşey değilse ben onu senden isteyebilirim. Beni kendi suretinle karşılaştı. Sen sureti karşılanamayansın. Beni kendi suretimle buluştur. Suretimi arıyorum yıllardır. Beni o günlere geri götür. Oraya döneyim, suretine bürüneyim. Benim dilim ve rengim onlardan farklı. Kendi renginle renklendir beni, bana dilini öğret.

Ben denizim sen güneşsin. Sen benden doğuyorsun her sabah, ben gün boyu sana bakıyorum. Akşam ikimiz kapıyoruz gözlerimizi tek bir yüzdeki gibi.

Bu maceranın ne zaman nasıl başladığını anlat bana.

Kır bu aynaları, söndür bu ışıkları, beni suretin olmadığı dağa çağır. Oraya çağır beni, suretimden kurtulayım. Kendi suretimden kurtulayım. ✍️

HASAN AYCIN

ÇİZGİ

ÖMER LEKESİZ

ETİMOLOJİK BİR ÇERÇEVE DENEMESİ

Hikâye sözcüğü Arapça'dır. Ancak muahhar müelliflerin **hikâye**ye yükledikleri “**kıssa, rivâyet**” anlamına eski Arapça'da rastlanmamaktadır; buna göre “**kıssa, rivâyet**” sözcükleri *Kur'an*'la birlikte benimsenmiş olmalıdır. Ayrıca, *Kur'an*'da hikâye ne sözcük, ne kök ne de fiil olarak yer almadığı gibi Kelâm alimleri de “**ha-kâ**” filinin Allah'a tatbik olunamayacağını, zîra onun kelâmının başka hiçbir kelâma benzemeyeceğini söylemişlerdir. Arapça'da **hikâyenin** karşılığı olarak **hadîs, kıssa, nâdire, üstûre, haber, hurafe, semer** sözcükleri kullanılmış, hikâye ise hadislerdeki küçümseyici bir mânânın (bir fiilin taklidi mânâsının) dışında kullanılmamıştır.

Hikâye sözcüğünün Arapça'daki yaygın ve edebî kullanımı, bu sözcüğün Aristoteles'in **mimesis** kavramına bir karşılık sayılmasıyla başlamış, İslâm dünyasında felsefî bilgilerle Helenistik verileri kaynaştıran *Câhiz* (ölm. 255/869) ile *Kindî* (ölm. 252/866)'nin eserleri de bunda birincil rol oynamış olmalıdır. Yaklaşık aynı dönemde yaşayan bu iki alimden *Câhiz*, *Kitâb-ül buhalâ* (Cimriler Kitabı), *Kitâb-ül mufâharet il-cevârî ve'l-Gulmân* adlı eserlerinde canlı bir üslûp, gözcü anlatım, komik unsurlar ve iyimser bir kuşkuculukla keskin bir gözlemi gerçekleştirmiş, Kindî de özellikle Aristoteles'in **mimesis** kavramını temellendirdiği **Poetika**'sının muhtasarını (*Muhtasar-u Kitâbi Buatika*) yaparak adeta *Câhiz*'e teorik bir temel sağlamıştır.

DOSYA:
ÖYKÜNÜN
KURAMSAL
BAĞLAMI

Poetika'nın *Mattâ bin Yunus* (ölm. 328) tarafından yapılan tam çevirisinden sonra onun öğrencisi *Yahya bin 'Adî*'nin (ölm. 364) **Poetika** üstüne yaptığı tefsirin **hikâye** adını taşıması, edebî sanatın hayatın bir taklidi olduğu telâkkîsi ve bu suretle **hikâye** sözcüğünün kullanılmasında etkili olmuş, *Ebu'l-Mutahhar el-Azdî*'nin hicrî 400'den sonra yazdığı *Hikâyat Eb'il-Kâsum el-Bağdâdî* adlı eserinden sonra da **hikâye** sözcüğü Arapça'ya yerleşmiş olmalıdır.

Yine de **hikâyenin** her türlü hayalî vakâ hakkında kullanılabilmesi yani terimleşmesi için belli bir safhasının geçmesi gerekmiştir; bu safhadan kasıt geçmişte yahut uzak memleketlerde geçen veyahut cinlerin ve tılsımların katılımına dayanan olaylar değil, hakikî hayattan alınma ve okuyucuların da bildikleri mâceralardır. Örnek olarak *Binbir Gece* serisinden *Kanburun Hikâyesi* zikredilebilir. Bu yolla Arap edebiyatına yepyeni bir şey girmiştir.

Hicretin IV. Ve V. Asırlarında gelişen, manzum metinler içeren ve gayesi daha çok belâgat olan **Makâme**'nin **hikâye** ile karıştırılması söz konusu olmuşsa da *Cevzî*'nin *Ahbârü'l hamkâ ve'l – mugaffelîn*'i ile *Kitâbü'l Ezkiyâ*'sı, İbn Sinâ'nın *Salaman ve AbdallHayy Bin Yakzan*'ı, İbn Tufey'lin *Hayy Bin Yakzan*'ı, Abû'l-Alâ el-Maarri'nin *Risâletü'l-gufrân*'ından, Giritli Aziz Efendi'nin *Muhayyelât*'ına kadar İs-

lâm edebiyatında **hikâye** kâh alegorik, kâh tasavvufî, kâh eğitimsel içerikler de yüklenerek ve giderek müstakil bir edebî tür olarak var ola gelmiştir. Bugün artık **hikâyenin** karşılığı olarak Arapça’da **hikâye**, **uksûsa** (kısa hikâye), **kıssa sagîra** terimleri ile bunları da içeren genel bir terim olarak sadece **kıssa** kullanılmakta, hikâye anlatıcılarına da **kâss** denilmektedir.

Yukarıda ana hatlarıyla zikrettiğimiz etimolojik karmaşanın sadece Arapça’ya mahsus olduğu da sanılmamalıdır. Batı dilleriyle, diğer İslâm dillerinde de **hikâye** türü modern özelliklerini kazanıncaya kadar aynı karmaşa sürmüştür.

Örneğin, Fransızca’da **narration** (anlatım), **conte** (masal), **récit** (anlatım), **histoire** (tarih), **historiette**, **roman** bugünkü **novelle/nuvelette** sözcüğüne ulaşıncaya kadar uzunca bir süre hikâyeye karşılık ya da onu da içerecek şekilde kullanılmıştır.

İngilizce’de **story**, **short story**, **short short story**’e gelinceye kadar, **tale** (masal/uydurma), **yarn** (gemici masalı), **narration** (anlatım), **relate** (nakletmek), **novel** (roman) sözcükleri çevresinde gezinilmiş hatta modern hikâyenin (öykünün) önemli isimlerinden Edgar Allen Poe’nun metinleri ilkin **short story** değil, **tale** nitelemesiyle yayımlanmıştır.

Hikâye ve öykünün Türkçe’deki serüvenine gelince:

Hikâye, Türklerin İslâm’la tanıştığı günden itibaren, yabancılığı da unutturacak kadar Türkiye Türkçe’sine yerleşivermekle kalmamış, “tahkiye” içeren tüm edebî türlerin de ortak adı olmuştur. Bundan olmalıdır ki Şemsettin Sami **rivâyet**, **kıssa**, **mesel**, **masal**, **roman** sözcüklerine **hikâye** maddesi içinde yer verirken, Diran Kelekyan da ondan mülhem olarak “tarîkiyle/’ala tarîk-il hikâye” ve “mebnî ‘ale-l hikâye”ye *Kâmus-ı Fransevi*’sinde “en simple narration/sans commentaire” ve “phrase qui fait allusion à un événement” karşılıklarını düşecek kadar **hikâyeyi** Türkçe’den saymıştır.

Şemsettin Sami’nin **roman** sözcüğünü *Kâmus-ı Türki*’sine dahil ettiği yılda (1901) bile bunun bir edebî türün adı olarak kullanılması konusundaki çekinceler bitmemiş, yeni yüzyılın ikinci yarısına kadar, Ahmet Mithat Efendi ve Evangelinos Misailidis’le başlayan çekinceli tavır, gelişen uyum ve benimseme eğilimlerine rağmen varlığını sürdürmüş; **uzun hikâye**, **küçük hikâye**, **millî roman**, **hikâye**, **roman** sözcükleri müstereken tedavülde bulunmuştur.

Öykünmek (“Birinin yaptığı gibi yapmak, birine veya bir şeye benzemeye çalışmak, taklit etmek”) fiilinden türetilen **Öykü** sözcüğü ise, has Türkçe olmasına rağmen, hikâye sözcüğünü unutturmak (deyim yerindeyse yaşayan dilden kovmak) üzere onun yerine “o edebî türün yeni adı olarak” dayatılmadan önce sadece yerel söyleyişlerde var olabilmiş, deyimleşerek, atasözlerini besleyerek genelleşme istidadı da gösterememiştir. Ancak ‘50’li yıllardan başlayarak, Batıdaki örneklerine uygun olarak kurgulanan, **hikâye** kalmayan, **roman** olmayan yeni metinlerin başka bir dile dönüştürülemezliği, özetlenemezliği, anlatılamazlığı, sadece ve sadece okunularak nüfuz edilebilirliği nedeniyle giderek tür plânında “biricikleşmesi” ve yeni sözcüğün bu yeni olanı tanımlama ihtiyacını gidermesiyle **öykü**, **story**, **short story**, **short short story** karşılığı olarak kendisine edebîyatımız içinde bir kullanım alanı açmıştır.

Bunlardan hareketle şu sonuca ulaşmamız mümkündür: **Hikâyenin** gerek etimolojik gerekse türsel serüveni Doğu ve Batı edebiyatlarında benzer bir gelişme süreci izlemiştir. Yunan **söylence** ve **destan**larıyla, Tevrat ve İncil'deki **kıssalar** Batı hikâyeciliğine, Hint ve Câhiliyye devri **Arap hikâyeleri**yle **Türk destanları** *Kur'an*'daki **kıssalar** ve tasavvuftaki **menkibeler** de Doğu hikâyeciliğine kaynaklık etmiştir. Bugün de **modern hikâye** yani **öykü** kendisine mahsus teknik imkânlarıyla Batıya, dil, öz ve aura itibarıyla de Doğuya bağlı olarak bizdeki varlığını sürdürmektedir.

Edebiyatın temel malzemesi olan dildeki gelişmelere, değişmelere bağlı olarak anlatmanın imkanları ve buna ad olan türler de zaman içinde gelişir, değişir, yeni bir içerik yüklenerek var olur ya da kaybolurlar. Dolayısıyla bu bağlamda bir korumacılık eşyanın tabiatına aykırıdır. Korunması gereken tek şey: bir büyük mescit olan yeryüzünde Âdem'in semavi sesiyle bütünleşen yürüyüşünün edebiyatımızdaki sürekliliğidir. ❧

KAYNAKÇA

- Diran Kelekyan, Kâmus-ı Fransevî, İstanbul 1911
 İslâm Ansiklopedisi, Cilt: 5, MEB, İstanbul 1977
 M. Bescherelle, Dictionnaire National, Paris 1871
 Redhouse Sözlüğü, İstanbul 1993; 1996
 Şemsettin Sami, Kâmus-ı Türkî, İstanbul 1317
 Türkçe Sözlük, TDK, Ankara 1988
 Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Cilt: 17, İstanbul 1998

HÜSEYİN SU

HİKÂYE
ANLATICISI

*‘İnsanlardaki doğal hüznün,
onları hikâye anlatıcısı
yapmaktadır.’
Peter Bichsel*

Anlaticının, sözlü gelenekten bugüne, efsanelerde, masallarda, halk hikâyelerinde, romanın hikâyesinde, öykünün hikâyesinde, yer alış biçimleri ve işlevleri ne denli değişik olursa olsun, anlatılan hikâyenin en etkin ve hâkim unsuru, dilin tecesüm etmiş hâli olarak hep var olduğunu görürüz. Tahkiyenin modernleşme sürecinde, anlatıcı, anlattığı hikâye içindeki birçok özelliğini ve işlevini yitirmesine karşın, yeni, değişik işlevler ve özellikler de kazanarak klasik metinlerde olduğundan farklı bir konuma geçmiş ve bugün öykü ve roman tekniği ile ilgili bir terim olmuştur.

Her hikâye, mutlaka bir anlatıcıya ihtiyaç duyar. Anlatıcısı ile karşılaşmamış hikâyenin varlığından bize ne. Bu açıdan öykünün de, romanın da kurgusal bütünlüğünü derleyip toparlayan ve bir başka insana sunan asıl figür anlatıcıdır. Romanın ve öykünün kurgusal hikâyesinin iskeletini canlandıran, yürütendir anlatıcı. Bizi, önümüzdeki metnin hikâyesinden haberdar eder, elimizden tutup hikâyenin içerisine çeker ve metnin dünyasında dolaştırır, onun ardından, anlaşılmaz bir tutkuyla, izi üzerinde onu izler gideriz sürekli. ‘Kurgulu metnin katılımcılarından olan anlatıcı, metnin sesidir; bunu genelleştirerek bütün haber pançaları için de düşünebiliriz. Yani, aktarılan her haber parçası için karşımıza çıkan ve ilk önce sesini duyduğumuz figür ‘aktarıcı’dır. O, ancak, okuyucunun metnin bütününden hareketle çıkardığı bir yapı unsuru olarak düşünülür.’ (Y. Demir, s. 31) Âdem’in öyküsünden bugün yazılan son öyküye dek bütün metinlerdeki bu anlatıcı sesin geçmişine dikkat çekerken Forster şöyle der: ‘Öykünün geçmişi çok eskidir; neolitik, belki de paleolitik çağlara değin uzanır. Kafatasının biçimine bakılırsa, neandertal adam da birçok öykü dinlemiş.’ Onun sesinde ve dilinde, kendi öykümüz bile çok değişik, şaşırtıcı gelir ve sanki bizim uzağımızda olup bitmiş bir olayın anlatılışı gibi ilgimizi çeker. Anlatıcı, en uzak hayatların hikâyesini bile onların en yakını olan birisi gibi anlatır. Efsanelerde, destanlarda, masallarda, halk hikâyelerinde, öykülerde ve romanlarda, ‘okuyucunun kulağına ilk önce onun sesi ulaşır ve okuyucu, onun sıcak çağrılarıyla anlatı dünyasına yönelir.’ (M. Tekin) Ondan dinlediğimiz/okuduğumuz hikâyenin ve hayatın kühüne vâkıf olmak için yine onun sesine kulak veririz.

Bir öykünün ya da romanın anlatıcısı, hikâyeyi bize anlatan kişi olarak metnin içinde değişik konumlarda ve görevlerde karşımıza çıkabilir. ‘Anlatıcı, bütün olan biteni, kişileri, davranışlarını, düşünce, duygu ve hayallerini, çevreyi, mekanı, zamanı; kısaca her şeyi okuyucuya aktaran, sunan kişidir. Anlatıcı, kurmaca dünyada geçen olayları kendi isteğine, özel tercihlerine, beğenisine ve imkânlarına göre aktarır. Anlatıcı, olayları aktarırken ya da kişileri sunarken öznel ya da nesnel davranabilir.’ (N. Çetin) Bu konumıyla yazardan daha önde, özgür ve metne daha hâkim görünen anlatıcı, kimi zaman bir kahramanın, kimi zaman dışarıdan bir kişinin, kimi zaman da yazarın dilini kullanarak hikâyeyi anlatır. Edebiyatın modernleşme sürecinde, öykü ve romandaki anlatıcının, metin içindeki konumu ve işlevine ilişkin incelemeler, önemlerine ve duruşlarına göre yapılan tanımlamalar, onun, hem hikâyeye, hem yazar hem de okur açısından anlamının ve anlaşılmasının zenginleşmesini sağlamıştır. Anlatıcı, metinde takındığı tutum itibarıyla; Gözlemci anlatıcı, nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı, öznel tutumlu gözlemci anlatıcı, Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı -hâkim anlatıcı, omniscient anlatıcı, üst anlatıcı, tümbilir anlatıcı, tanrıyazar anlatıcı-, Özne anlatıcı (kuran ve anlatan) -kahraman anlatıcı, tanık anlatıcı, birinci kişi anlatıcı, benanlatıcı, first person-, özdeş özne ve ayrılmış özne anlatıcı, Çoğul anlatıcı...(N. Çetin) gibi tipolojik ayrımlara ve tanımlara tabi tutulmuştur. Bu anlatıcı tiplerinin kimi incelemelerde; anlattıkları öykünün dışında kalan anlatıcılar -el öyküsel anlatıcılar-, anlattıkları öykünün içinde yer alan anlatıcılar -öz öyküsel anlatıcılar- (A. Karaca); kimi incelemelerde ise; Birinci tekil kişi -Ben-, Üçüncü tekil kişi -O-, İkinci çoğul kişi -Siz- anlatıcı (M. Tekin) gibi tanımlamalarla anılarak önemleri ve işlevleri anlatılmaya ve anlaşılmaya çalışılmıştır.

Anlatıcının, yazınsal ve teknik bir kavram olarak edebiyat tarihi içinde birçok incelemeci ve eleştirmen tarafından değişik açılardan incelenmesine ve tanımlanmasına karşın, onu, belki de ilk kez, teknik bir kavram oluşunun yanında, hattâ dışında, farklı bir okumaya tabi tutan, bizi de, aynı kavramsallaştırmasıyla, hem ontolojik hem de kendi kültür dokumuz ve duyarlılığımız açısından farklı bir okumaya ve düşünmeye çağıran Walter Benjamin’in, *Hikâye Anlatıcısı* adlı yazısı, hem sorunu kavrayışı, hem düşünsel izleği hem de öne sürdüğü savları itibarıyla bu konuda önemli bir kaynak metin olarak önümüzde durmaktadır. Benjamin’in sözünü ettiğimiz *Hikâye Anlatıcısı* adlı metni, ana izleği, sağladığı düşünce ve anlam imkânları itibarıyla, teknik kaygılardan öte bir yaklaşımla incelenmeli ve *okunmalıdır*. Benjamin bu metnini, Rus hikâye anlatıcısı Nikolay Leskov’un hikâyelerinde gördüğü anlatıcı özelliklerinden ve düşüncelerinden hareket ederek kurar. Bu hikâyelerdeki anlatıcı tipinin ve dilinin ne denli uzaklarda kaldığını âdeta hasretle anar ve Nikolay Leskov’u anmanın o anlatıcı tipini, ne yazık ki daha da uzaklaştırdığını belirtir: ‘Bir şeyi layıkıyla hikâye edebilen insanlara gittikçe daha az rastlıyoruz artık.’ der. Elbette burada, sözlü tahkiye geleneğindeki anlatıcının, anlatılara kazandırdıklarının üzerinden

konuşuyor Benjamin: ‘Sanki kesinlikle bizim olan, kaybetmeyeceğimizden emin olduğumuz melekelerimizden biri, deneyimlerimizi paylaşma yeteneğimiz elimizden alınmış gibi.’ Benjamin’e göre, insanlığın bu deneyim yeteneğinin değer kaybedişi dipsiz bir uçuruma düşercesine sürmektedir. Ona göre bütün hikâye anlatıcıları, insanların deneyimlerinin -sımsıcak hayatın- ağızdan ağıza aktarılışıyla oluşan şifahî kaynağından beslenir. ‘Hikâyeleri yazıya geçirenler arasında en büyük olanlar da, adı sanı bilinmeyen sayısız hikâyecinin anlattıklarına en sadık kalanlardır.’ Benjamin’in bu cümlesinin ardından, Nikolay Leskov’un hayatının, düşüncelerinin, hikâye dünyasının bilinmesinde ve bizim edebiyatımızdan da ünü ve etkileri itibarıyla en yakın bir örnek olarak Yaşar Kemal’in öykü ve romanlarının hatırlanmasında yarar var elbette. Benjamin’in baktığı yerden, hikâye anlatıcısı, gerçek hayatın dokusuna nüfuz edebilen akıllı ve bilge bir kişidir. Onun, en başta andığımız üzüntüsü de; hikâye anlatma sanatı, tam da bilgelik, yani hakikatin destansı boyutu öldüğü ve ortadan kalktığı içindir: ‘Hikâye anlatıcısı, hayatının fitilinin, hikâyesinin tatlı alevinde yanıp yok olmasına izin veren adamdır... Dürüst adamın kendisiyle yüzleştiği kişidir o.’

•
Hikâye anlatıcısı olmasaydı ne olurdu?

Hikâye anlatıcısı kavramını, teknik anlamının dışında bir de böyle bir soruya cevap arayarak *okuyabiliriz*. Her hâlde, varlığın oluşu ve serüveni üzerine yeterince düşünemez, en azından düşünme imkânını, yolunu ve yöntemini gereği gibi bulamaz ve gereği gibi de bütünüyle değerlendiremezdik. Hikâyemizden haberimiz olmazdı. Hikâyemizi kimden dinleyecektik o zaman? Kendi hikâyemizi, ağzının içine bakarak dinlediğimiz hikâye anlatıcısının bizim üzerimizde ne denli etkili olduğunu farketmesek bile, onun anlattıklarında ve dilinde, her zaman kendi hikâyemizi tamamlayan parçalar ve tatlar buluruz. Yine onun diliyle başkalarının hikâyelerinin de bizim hikâyemizle tamamlandığına tanık oluruz.

Hikâye anlatıcısı, kim olursa olsun, hangi tekil ya da çoğul kişi olarak konuşursa konuşsun, metnin içinde veya dışında bulunsun, alt ya da üst anlatıcı olsun, bir çamur parçası hâlinde uzatılarak kendisine ruh üflenen Âdem’in, onun ege kemiğinden yaratılan Havva’nın, onların cennetteki sınavlarının ve insanoğlunun işte böyle başlayan o meşakkatli ve tatlı dünya maceralarının, düşüşlerinin, kalkışlarının, şeytanla melek arasındaki gelip gidişlerinin, iç dünyalarında gizledikleri ve gizleyemedikleri bütün erdemlerinin ve erdemsizliklerinin hiç bitmeyen hikâyesini, bize birbiriyle pek ilgisi yokmuş gibi de gelse, ince ince ilmeklerle ve *içdikişlerle* birbirine bağlayarak ve yine hiç bitmeyecek sonsuz bir hikâye olarak kurar ve anlatır. Hikâye anlatıcısı, bir hikmet, bilgi ve duyarlılık dili ve kişiliği ile beraber, oluşla birlikte, onun hikâyesini anlatmakla görevli, sözlü ya da yazılı bütün hikâyelerin anlatıcısı olarak her zaman, her yerde söz alır. Aslında bütün hikâyelerin kahramanı olan insan, bir yanıla da, hem hikâye anlatıcısı hem de hikâye dinleyicisi ve okuyucusu değil mi? İnsan, zaten oluşun hikâyesine bitişik bir tanık olarak yaşamıyor mu aynı zamanda?

Evet, hikâye anlatıcısı olmasaydı ne olurdu? Hikâye ve hikâye anlatıcısı kavramlarını yalnızca bir edebiyat türüne ait teknik kavramlar olarak aldığımızda ve anladığımızda, böyle bir soru cümlesi, kuşkusuz abartılı ve olduğundan fazla iddialı bulunabilir. Ama yaratılışın hikâyesi ve bu hikâyenin anlatılışı ve anlatıcısı bağlamında bir ontolojik kavramsallaştırma ve anlama çabasına girildiğinde ve bu çabanın imkânları ve açılımı, derinliğine ve genişliğine irdelenmeye çalışıldığında, hikâye anlatıcısının bize sunduğu dil imkânı, bilinç ve ruh inşirahı, kısaca, ne yapmaya çalışmamız gerektiğinin en temelden kavranışı, sanırım çok daha iyi görülecektir. Bu da abartılı bir yaklaşım değil mi peki? Öyle sanıyorum ki değil. En azından öyle olmadığını düşünüyorum. Tersine bir durum sözkonusu olsaydı, bütünüyle varlığın, özelden de insanın varoluş bağlamında mevzilendirilişini ve bu mevzilendirilişin kurgusal yapısını, amacını ve bütünlüğünü tutarlı bir biçimde anlamlandırmak nasıl mümkün olabilirdi? O zaman, bütün uçları ve sınırları belirginleştiren, *anlam* değil de, doğal olarak *saçma* olmaz mıydı?

Öyküyle ve öykü yazarıyla ilgili olarak bir yerde konuşurken, öykü yazarının kulağının *kün* emrine âşına olması gerektiğini söylemiştim. Bu düşüncemi, hikâye anlatıcısı için de yinelemek isterim. *Kün* emrinin sesinden tınlar taşıyan bir hikâye anlatıcısının sesindeki doku ve anlattığı hikâyelerin dinleyicide/okuyucuda sağladığı ruhsal inşirah, daha ilk anda bile farkedilebilecek kadar, onun insanî öze çok yakın bir yerden konuştuğunu göstermeye yeter. Bizi çekim alanına alıverir birden. Çarpıştığını memnuniyetle hissederiz. Onu bir anlatıcıdan dinlediğimizi/okuduğumuzu da unuttur, sınırsız bir hikâye bu, deriz. Bize anlattığı hikâyenin içinde ya da ardında kaybolan ve böylece hikâyesini öne çıkaran, onun katlarını bir bir açarak bizi sarıp sarmalayan hikâye anlatıcısı, o çok âşına olduğu *kün* emrinin sesinin gereğini de bilmiş demektir.

Kuşkusuz, hikâye anlatıcısına ve de öykücüye, anlatacağı ya da yazacağı konular önermiyorum. Böyle bir şey, elbette, bütünüyle tahkiye sanatının ve tekniğinin dışından bir müdahale olurdu ona. Bir tahkiye metninde anlatılan ne olursa olsun, anlatıcının bakışı, dili ve sesi, sözünü ettiğim âşinalığın gereğini yerine getiriyorsa, o hikâyenin ve anlatıcının elinden yakamızı kolay kolay kurtaramayız: İşte bu hikâyedir, bu da hikâye anlatıcısı, deriz.

Bütün yazı ve dil uçlarının, sınırlarının ve işaretlerinin kaybolduğunun ve yuvarlaklaştığının, hattâ bütün metinlerin *hünsa* ortak paydasında birleştirildiğinin sanıldığı bir yazı ve söz egemenliğinin tozu dumanı arasında, böyle bir izleğin gerekliliğini daha çok önemsiyorum. Böyle bir izlek üzerinde yol alan hikâye anlatıcısı, hikâyeyi anlatırken/yazarken, kanı ve canıyla hayatın kendisini anlatır. Yaşanılmamış bile olsa, anlatılan hikâye de, hayat da bizim için son derece yaşanılırdır, hattâ yaşadığımızı düşündüğümüzün ta kendisidir; yani, tam anlamıyla, kurgusal bir tahkiye metni. Belki de Oscar Wilde, tam da buradan konuşarak o bilinen sözünü söylüyor; ‘Çoğu kez sanat yaşamı değil, yaşam sanatı taklit eder.’ Hemen hepimiz, işte bu bağlam-

da hayatın kendisini aşan böyle pek çok hikâyeye tanık olmuşuzdur. Soruna buradan bakılıp üzerinde düşünüldüğünde, anlatının kendisi, anlatıcıdan da anlatılardan önde gelebilir.

Kur'an'da, insanın, gerek iç dünyasının, gerekse dış dünyanın koşullarının etkisiyle, dünya serüveninin dalgalanmaları, çatışmaları, ruhsal huzursuzluğu... gibi durumlarda bir hikâye ile uyarılması ve *anlatıcıya*; 'Öyleyse, bu kıssayı anlat, ki belki derin derin düşünürler.' denilmesiyle, yalnızca dinî bir uyarı olmanın ötesinde, insanın iç dünyasına girilebilecek kapıların ve bu kapıların anahtarlarının gösterilmesi açısından da, hikâyenin ve hikâye anlatıcısının kavramsal bağlamdaki imkânlarına işaret ediliyor olmalı. Elbette, bir edebiyat metninde mesaj olmalı mı, olmamalı mı gibi bir tartışmanın çok uzağında bir yaklaşımla böyle bir bağlamı aramayı önerdiğim gözardı edilmeyordur. Bu bağlam, bütünüyle insanın hikâyesinin ve bütün zamanlar boyunca da bu hikâyenin açılımının ve anlatıcısının, o temel kurguyu derinden derine ayakta tutan içselleşmiş bir ilikten beslenerek sürdürülebilmesini sağlayabilir bize. Yalnızca tahkiye dilinin, bütün yönleriyle birlikte insanın tabiatındaki girift gizin ve karmaşanın, çatışmaya, bir uçtan bir uca savrulmaya hazır, kötülüğün de iyiliğin de üstesinden gelebilecek yapının en ince kıvrımlarını bize açabilme imkânına sahip olduğunu ve hikâye anlatıcısının bu imkânı daha en başta görmesi gerektiğini, bunun da ancak sözünü ettiğim bağlamın farkında olarak başarılabileceğini belirtmeye çalışıyorum.

Şiir dilinin içvaya açık ve yakın, bilim dilinin de hakikate mesafeli duruşu/oluşu, tahkiye dilinde işaret etmeye çalıştığımız *oluşla* birlikte bize gelişinin imkânı, kıssadan masala ve destana, hikâyeden öyküye ve romana iyi değerlendirildiğinde, hikâyeye anlatıcısının da işlevi yerli yerine oturacaktır. Bütün dinlerde, efsanelerde ve yaratılışla ilgili felsefî metinlerde, yaratılışın bir hikâyesi vardır. İşte bu hikâyeler, özün üzerinde incecik ve sayısız katlar hâlinde örtülmüş olarak dururlar ve hikâye anlatıcıları da, kavrayışlarının ve ustalıklarının elverdiği kadar bu örtüleri bir bir kaldırmaya, katlarını açmaya çalışırlar. Hemen hepsi de, birer insan merkezli sorunsal yaklaşımlar şeklinde ele alınır. Hikâye anlatıcısı hep anlatır ama, özün üzerindeki örtülerin her birerlerini kaldırıp da hâlâ bitmediğini gördükçe, öze nüfuz etme arzusu kabırır. Bunun farkına vardıkça, dilinin ve bakışının sürekli *incelmesi* gerektiğini anlar; bu çizgiye sadık kaldıkça, giderek inceldiğini de görür. Oluşun hızlanan akışı, onu, hikâye anlatıcısını, bu akışa hangi yönden bakarsa baksın, bütünüyle gizin açılımlarının, çatışmanın, uyumun, kirin, pisin, iyinin, kötünün, güzelin, çirkinin..., yani varlığın tabiatındaki o ince içörgünün mahiyetini kavrayabilecek derecede, ince bir dile ve bakışa zorlar.

Hikâye anlatıcısı, hayatın baştan sona doğru devam eden süredizini ile ilgili değildir birebir. Yalnızca hayatın biçimiyle de ilgili değildir o. Bir sosyolog gözü değildir hikâye anlatıcısının gözü. Anlattığı, insanın hangi hâli olursa olsun, onları hiçbir zaman sosyolojik değişimlerin yaklaşımları ile ele almaz. Bütün bunlarla ve da-

ha başka belirleyici koşullarla birlikte, bunların hayatın akışına etkilerini de görerek, hayatın derinliğine doğru bir yoğunlaşma, öze, hattâ özün özüne, bütün tezahürlerin kaynağına nüfuz etme ve insanı orada, içinin, ruhunun en çıplak hâliyle görme ve bulma çabasıdır. Çünkü hikâye anlatıcısının dili, işaret etmeye çalıştığım bu *ana tahkiye* kendini bulur ancak. Hikâye anlatıcısı farkında olmasa bile, bu *ana tahkiye*, dilin özülkesi olarak onu, sürekli oraya çağırır. Bu çağırışı duymayan ya da duymazdan gelen hikâye anlatıcısı, kendi dilinin özyurduna yabancılaşmış birisi olarak, çoğu zaman insana uzak yerlerde, yeteneği ve zekası kendisini çok zorluyorsa bazen de insanın ayaklarının altında ve çevresinde dolaşır durur; aynen gözleri görmeyen bir insanın doğduğu şehrin sokaklarında, caddelerinde elyordamıyla dolaşması gibi. Çünkü, varlığı, varlığın yaratılışını ve onun hiç susmadan konuşan dilini duyan ve anlayan anlatıcı, bize, bizim bir hikâyemizi anlatabilir ancak.

Soruna buradan yaklaşıldığında, *dile dökmek* ve *dile getirmek* deyimlerinin arasındaki fark, bir hikâye anlatıcısının görmesi ve bilmesi gereken dilsel inceliklerin de ilki olsa gerektir. Bunun için de bir hikâye anlatıcısının, anlattığı hikâyenin, hem dili hem de öteki unsurlarıyla birlikte ana hikâyenin yatağı ile bağlantısını çok iyi kurabilmesi gerekir.

Ana hikâyenin bütün imkânlarından gereği gibi beslenemeyen, o iklimde yeşeren hayatların dokusuna yabancı kalan ve onun çekim alanından uzak düşen bir anlatıcının anlattığı hikâyenin, ne denli albenili olursa olsun, yalnızca sözü çoğaltmakla kalmaktan ve yazının uzay boşluğunda kaybolmaktan kurtulması ise imkânsızdır. ❏

KAYNAKÇA

- Demir, Yavuz; *İlk Dönem Hikâyelerinde Anlatıcılar Tipolojisi*, Akçay Yay., 1. baskı, Ankara 1995.
 Çetin, Nurullah; *Roman Çözümleme Yöntemi*, 1. baskı, Ankara 2003.
 Karaca, Alâattin; *Sessiz Ev'de Anlatıcı ve Bakış Açısı*, Dergâh, S. 164.
 Tekin, Mehmet; *Roman Sanatı-I*, Ötüken yay., 1. baskı, İstanbul 2002.
 Benjamin, Walter; *Son Bakışta Aşk (içinde; Hikâye Anlatıcısı)*, Metis Yay., 1. baskı, İstanbul 1993

ABDURRAHİM KARADENİZ

ÖYKÜ TEKNİĞİ

Öykünün *neyi* anlatacağı konusuyla; *nasıl* anlatacağı da tekniğiyle ilgilidir. Ama, tüm *nasıllıkların* nitelik sorununa dayandığı hatırlanırsa, *nasıl anlatmalı* sorusu anlatıcının; *nasıl anlatıyor* sorusu da, okurun, ‘teknik’ üzerinde düşündüğünü gösterir. Böylece, anlatan ve okur merkezli iki ayrı teknikten sözedilebilir.

Biz, *nasıllık* sorusu etrafında *öykü tekniğini*, anlatan merkezli ele alarak araştırmaya çalışacağız. Anlatan/öykücü merkezli öykü tekniği, ‘teknik’ konusunu her ne kadar daraltıyorsa da yine de, ne denli geniş bir alan içinde bulunduğumuz gözden kaçmamalı.

Sözünü ettiğimiz anlatan merkezli öykü tekniği, Türk Öykücülüğü söz konusu olduğunda dil ve tahkiyeleştirme yöntemi bakımından uzun bir geçmişe dayanır. Öncelikle bir öykü, öyküyü taşıyan dilin ürünüdür. Çünkü öykü, içinde bulunduğu medeniyet ve kültürün başlangıcından beri oluşturduğu ve hâlâ da oluşturmakta olduğu anlatım yöntemleriyle vardır. Ama bu ön kabulün, dili âdeta özne konumuna getirdiği de gözden kaçmamalıdır. Her ne kadar şiir için anlatılmış da olsa, bu noktada -öykü için de aydınlatıcı olacağından- ünlü Ebû Nuvas öyküsünü hatırlamalıyız...

İkincisi, her anlatıcının birbirine ya da daha önce öykü anlatanlara benzeyen, onların anlattıklarından filizlenen bir tarzının varlığıdır. Ama yine de, her anlatıcının kendine özgü yeni bir sunuş biçiminin bulunacağı gerçeğinin ilgi alanımızı ne denli genişleteceği gözden kaçmamalı.

Üçüncü olarak da, Türk insanının toplumlar için kısa sayılacak bir tarih süreci içinde önemli değişimler yaşaması gerçeğidir. Bu değişimlerin insanî hassasiyetler, algılar, dil ve sözcükler üzerindeki derin etkisini unutmamalıyız. Hassasiyetlerin, ilgilerin dolayısıyla sözcüklerin ve ifade biçimlerinin değişmesi, kültürü ve dolayısıyla öykü diliyle tekniğini de etkileyip değiştirmiştir. Zamanın öykü dilimizi etkilemesi, üzerinde durulması gereken ayrı bir konudur. Ama kısaca, köylerde yaşayan sözel bir toplumdan, şehirlerde yaşayan görsel bir toplum oluşumuzun kısa tarihi içinde; çiçek ve ağaç adlarında görülen kullanım daralmasını örnek olarak düşünebiliriz. Köylü için her ağacın adı, farklı bir çağrışım alanına sahipken, şehirlinin tüm ağaçları herhangi bir ağaçmış gibi algılaması ve ağaç imgesinin az çok aynı çağrışım alanına sahip olması gibi algı değişimleri... Ya da şehirde yaşamının farklı düzlemlerdeki kültürel belirleyenlerinin öykü anlatıcısını tahkiyeleştirme sırasında nasıl etkilediği araştırılması gereken önemli bir konu olmalı.

Yukarıda sözünü ettiğimiz zaman dizimsel değişim, tahkiye geleneğinin uzantıları, kişisel yenilikler gibi belirleyenlerin öyküdeki karşılıklarını tespit etmek, *Öykü Tekniği* üzerinde hızlıca geçilemeyecek geniş bir alan oluşturuyor hiç kuşkusuz.

Öykü *Tekniği* tabirinin kuramsal çerçevede daha güzel öyküler anlatma arayışından doğduğunu öncelikle belirtmeliyiz. Daha güzel öyküler anlatma arayışı, köklü bir yazarlık arayışıdır. Çünkü, *İnsan bazı şeyleri söylemeyi seçtiği için değil, onları belli bir biçimde söylemeyi seçtiği için yazardır.*¹ diyor, *Edebiyat Nedir*'de, J. P. Sartre. Tekniğin biçim ile de ilgisi var kuşkusuz.

Teknik sözcüğü, Yunanca 'teknikos'tan geliyor. Bir sanat veya işi yapmak için bilinmesi gereken yöntemlerin tümü, *teknik* sözcüğü ile karşılanıyor.

Turan Karataş *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*'nde, 'daha ziyade özel bir kabiliyetle ortaya konan sanat ve edebiyat eserlerinin uğraş kısmına, 'ustalık gösterme' yönüne *teknik* denir. *Teknik öğrenimle ve tecrübeyle kazanılır.*' dedikten sonra, ne kadar yetenekli olursa olsun sanatının tekniğini bilmeyen sanatçının eserinin sürekli eksik kalacağından söz ediyor.

Özel olarak öykü tekniği; hikâye etmek, tahkiye etmek için kullanılan ve kullanılabilecek yöntemlerin tamamıyla, söz konusu yöntemleri uygulayabilmek anlamına geliyor olmalı. 'Olmalı' diyorum çünkü, 'her tanım sınır çizmektir' ve edebiyatta çizilen sınırlar/yapılan tanımlar her ân aşılıp yazgılıdır.

Hikâye etme tekniğinin ilk çıkış noktası ve en temel kaynağının dil olduğu söylenebilir. Bir anadilin öykü varlığı o anadilin öykücüsünü yöntem bakımından donatabilir. Eğer öykücü yaşadığı ânda öykü anlattığını değil, dilinin öyküsünü yaşadığı ânda anlattığını düşünür ve öykü türünün kendine ulaşan mirasına dikkat edebilirse, kuramsal açıdan doğru bir başlangıç yapmış olur. Tahkiyeleştirme yöntemini kendine özgü usullerle öğreten dildir çünkü. Her dilin kendine özgü bir tahkiyeleştirme yöntemi vardır. Herhangi bir öykünün ilk cümlesini okuyan bir okur, okuduğu metnin türünün *öykü* olduğunu hemen, nasıl anlarsa ve bu kavrayışın öğrenmek ve eğitimle yakın bir ilgisi nasıl yoksa, öykü türünün dilimizde, böylesine açık bir anlatım kodu vardır diyebiliriz. Bir anlatımı öykü yapan da dilinin öykü modunda kurulmasıdır.

Hiç şüphesiz teorik yöntem bilgisi, bilinen bu yöntemlerin bilindiği kadarıyla uygulanıyor olduğu anlamına gelmez. Bilinen yöntemin/tekniğin yanında mutlak bir yetenek ve çaba da gerekiyor. Ne var ki, herhangi bir yöntem elbette bilinmeden de uygulanamaz.

Öykü türünde zaman esas alınarak uygulanan anlatım yöntemleri genel olarak biliniyor. Öncelikle *olaya dayalı edebî metin* özelliği taşıyan hikâye durumu, -short story- anlatılan ya da aktarılan olaya/duruma/kesite/âna bağlı olarak adlandırılmış. Bu adlandırma da tahkiyeleştirme tekniğinin adı olmuştur. Ancak bu adlandırmanın toplumsal değişmelerle bağıntısı da unutulmamalıdır.

Zaman dizimsel olarak ortaya çıkan ilk tahkiye yöntemi *Olay Hikâyesi* adını almıştır. (A. A. Poe ve Maupassant'ın öncüsü olduğu) Bu tahkiyeleştirme biçiminde, *merak* merkezli bir olay aktarılır. Merak ve fevkalâdeliklerin okuru, anlatıyı izleme-

ye zorladığı bu tür öykülerde olayın sıra dışı olması, beklenmedik karşılaşmalarla, çatışma ve gerilim unsurları fazlaca işin içine girer. Klâsik *vak'a* öyküsü de denilen bu anlatım biçimi batıda trajedi ve komedi kaynaklıyken, Türk edebiyatında *Dede Korkut* ile başlar. Destanlarda da bu yöntemin ilk biçimleri rahatlıkla görülür. '*Günlerden bir gün Ay Kağan'ın gözü parladı.*' diye başlayan *Oğuz Kağan Destanı*, bu anlatım tekniğinin temelini oluşturur.

Özellikle ikinci dünya savaşı yıllarında kurulan yeni toplumsal düzen *Durum Hikâyesi*'ni doğurmuştur. (*Anton Çehov*'un, *Memduh Şevket Esendal* ve *Sait Faik*'in öncülüğünü yaptığı...) Bu yöntem daha çok, bir insanlık durumunu tahkiyeleştirmektedir. Gerilim ve çatışma, dış dünyadan iç dünyaya kaymış ve insanın içdünyası merkez alınarak yeni bir öykü tekniği doğmuştur.

Bireyselleşme ve birey yaşamının giderek önem ve ağırlık kazanması, *Kesit Hikâyesi*'nin ortaya çıkmasının nedeni olarak gösterilir. Bu öykü tarzında da zamanın bir kesiti tahkiyeleştirilir. Başı ve sonu belli bir zaman aralığında okur, bir gözlem yapar âdetâ. Bu gözlem için, uygun ve gerekli bir pencereden dışarıya bakma zorunluluğu olmalıdır. Okurun dikkati, olup bitenlerle ilgilenemeyecek denli dağılınca öykü bitirilir.

Ân Hikâyesi'nin anlatım zamanı kesit hikâyesinden daha kısa bir süreyi kapsar. Ancak bu yöntem, *M. Kayahan Özgül*'ün de dediği gibi, '*anlatılanların çok kısa bir zaman aralığında yaşanması sebebiyle, psikolojik zamanı genişletecek tekniklerin hikâyesidir.*'² Geriye dönüşler, bilinç akışı, iç monolog vb. modern anlatım yöntemleri bu tür öykülerde fazlaca kullanılır.

Günümüzde kısa hikâye adını da alan kesit hikâyesinin çarpıcı bir biçimde geçmişe, "*destan, dede korkut, esâtîr, efsâne, kıssa, menkıbe, mesnevî*" türlerine uzandığı da görülür. Genellikle kısa, fiil cümleleriyle, hareketli anlatımı ve geleneksel metinlerdeki gibi, Türkçe'nin eylem yoğun bir dil oluşu bu metinlerde de karşımıza çıkar. En eskinin, en yeniye hayat verdiği bu anlatım tekniğine Mehmet Harmancı'nın öykülerinde de fazlaca rastlanmaktadır. Harmancı'nın *Baba*³, öyküsünden alıntıladığımız şu cümlelere dikkatinizi çekmek isterim:

Gün henüz doğmamıştı.

Tarihî, küçük bir mescidin yanından geçmekte olan impala âni bir frenle durakladı.

Çünkü baba, adamlarına, "Haydi şurada bir namaz kılalım" demişti. ... Oturdular kurnaların başına, şakır şukur abdest almaya başladılar. Kuşlar şakıyor. Rüzgâr tatlı tatlı esiyor. Ağaçlar zikir kıvamında sallanıyorlardı.

Gün yükseliyor, ıstık tarihin üstüne vuruyordu. ...

Kara, manda kasa bir mercedesin pencerelerindeki kara camların indiğini şadır-vandakiler duymamıştı.

Patlayan makineli tüfek cayırtısını da duymadılar.

Kuşlar uçu. Rüzgâr şiddetlendi. Ağaçlar rüzgârın sesiyle yere serildi.

Bu anlatımda, Türkçe'nin eylem ağırlıklı sözcük dağarcığının öykünün diline ve sunumuna hâkim olduğu açıkça görülüyor. Dilimiz eylem yoğun bir dildir. Bu yüzden, doğu ve batı dillerinden dilimize giren sözcüklerin büyük bir çoğunluğu isim ve isim soylu sözcükler olmuştur. Dilimizin eylem yoğun sözcük dağarcığı, eylem yoğun bir anlatım tekniğini öngörür. Geleneksel tahkiyemizin bu özelliği, Türkçe'nin yapısından ve anlatım imkânlarından kaynaklanıyor. Eylem yoğun bir dil; eylem yoğun, hareketli bir anlatım tekniğini destekliyor çünkü. Öte yandan ana dili Türkçe olan her kişinin zihninin de eylem yoğun düşünme ve algılamaya yatkınlığı unutulmamalı.

Geleneksel tahkiye tekniğimiz ile Harmanlı'nın *Baba* öyküsü düzleminde dile getirdiklerimizi Nedim Gürsel'in, "*her yapıt bir serüvenin anlatımından çok bir anlatımın serüvenidir. Yazar da yaşantı peşinde değil anlatı peşinde olmalıdır. Çünkü yazar olarak kişiliğini yaşama deneyleri belirlemez; anlatımı, dili belirler.*"⁴ tespitiyle birleştirebiliriz sanırım. Nedim Gürsel'in '*anlatımın serüveni*' diyerek kavram-sallaştırdığı ifadenin kapsamı içine '*anlatım tekniği*' nin de girdiği düşünülmelidir.

Orhan Şaik Gökyay, *En Eski Türk Hikâyeleri* adıyla 1963'te yayımladığı *Dede Korkut Kitabı*'na yazdığı dört paragraflık kısa sunuşta, "*Dede Korkut Hikâyeleri Türk edebiyatının en orijinal metinlerini teşkil eder. İçinde, bizim kahramanlığımız, vefakârlığımız, sadakatimiz; sevgi, şefkat ve nefret hislerimizin çalkandığı, türlü tecelliler gösterdiği bu eserin bugünkü nesil tarafından da okunup zevk alınacak bir kitap olduğuna inanıyorum. ... İçinde türlü zenginlikler taşıyan bu hikâyeler külliyyatının bizim kanımızdakinin aynı olan bir sıcaklığı vardır.*"⁵ diyor. Bu sunuşta Dede Korkut Hikâyeleri'nin, *bizim kanımızdakinin aynı olan bir sıcaklığı*'nın varlığına dikkat çekilmesini de Türkçe'nin, yukarıda belirtilen, anlatım yöntemiyle ilgili olduğunu düşünüyorum. Orhan Şaik Gökyay da Türkçe'nin anlatım ve duyarlık aktarımındaki baskın özelliğine dikkat çekmiş olmalı.

Dilimizin, dolayısıyla düşünüşümüzün eylem yoğun oluşunu yalnızca fiil cümleleri bağlamında algılamak noksan bir algılayış olur. Tarık Buğra, dilimizin ve zihnimizin bu yönünü harekete dönük bir öykü kurgusuyla yakalamıştır bence. En zor psikolojik tahlilleri öykü kişilerinin davranışlarıyla somuta yükleyerek, işi uzatmadan, dolaylandırmadan başarıyla anlatmıştır. Çünkü Türk zihni, mücerrede dönük işlemektedir. Dilimizin baskın anlatım tekniği Dede Korkut Hikâyeleri'nde de görüldüğü gibi sıfatlara dayanmamaktadır. Tarık Buğra'nın tüm öykülerinde olduğu gibi, çok bilinen *Havuçlu Pilav Meselesi* adlı öyküsü anlatmak istediğimizi en iyi örnekleyen öykülerden biridir.

Üzerinde durulması gereken bir başka nokta da, öykünün estetik ya da bedii yönüyle ilgilidir. Bizde hikâye, yansıtma kuramıyla ilgili olarak doğup gelişmedi. Ve hiç kimse şairleri ya da kıssahanları, şehir dışına sürme düşüncesi taşımadı. Batıda yansıma (mimesis) ve taşma (catharsis) ile ilgili olarak gelişen edebiyat estetiği, 'hayata ayna tutma' peşinde iken, bizde gündelik hayatın oranlarını değiştirerek soyutlama eğilimi taşıdı. Sezai Karakoç'un çok iyi vurguladığı gibi, edebiyat eseri; gün-

delik hayatla sanatçının öz beninden gelen bir kesişim alanında doğar. Dolayısıyla yansıtılacak bir şey yoktur. Ama eser, hem gündelik hayattan büsbütün bağımsız değildir hem de tamamen sanatçının öznel malı değildir. Oranları gelenekle dengelenmiş bir soyutlamadır yapılan. Minyatür gibi...

Bu anlattıklarımız öykü tekniği bağlamında ne anlam ifade eder?

-Olay, durum, kesit ve ân'ı yukarıda kısmen irdelediğimiz için dışarıda bırakıyorum.-

Öykünün temel bileşenleri olan zaman, mekân, kişiler ve üslûbu derinden etkiler. Öncelikle itibarî alem oluşturma konusunda anlatıcı, gerçekliğin dayatmalarından olabildiğince kurtulmuş olur. Kendini, anlattıklarının itibarlığı konusunda olabildiğince özgür hisseder. Öykücü anlattığı öykünün iç gerçekliğiyle gündelik gerçekliği rahatlıkla ayırma imkânına kavuşur. Çünkü yansıtılacak bir gerçeklik ve tutulacak bir ayna yoktur. Böyle gerekliliklerin olmayışı öyküye geniş anlatım alanı kazandırır. Büyü etkisi katar. Bu yüzden bizde hikâye oluşturma ve hikâye anlatma yönteminin önü, son derece açıktır.

Zaman: Hiç kuşkusuz Asaf Halet Çelebi'nin dediği gibi gündelik yaşamda dahi, 'mutlak bir zaman yoktur'. Zaman, ancak insan algısının kavrayışı için gerekli, itibarî kıyas birimi olarak vardır. Zaman konusunda yukarıdaki açıklama hem öykü, hem de gündelik hayat için geçerlidir. Öyküde zaman, öykünün insan algısında yer edebilmesi açısından gereklidir. Çünkü sözcüğün var olabilmesi için bile belirli bir zaman kesitine gerek vardır.

Zaman kavramının öykü için kaçınılmazlığı, varlığın ve hareketin ancak zaman içinde algılanabildiğinden dolayıdır. Ancak, öykünün oluşum zamanı anlatılanı temelden etkiler. Öykü, teknik açıdan kendi oluşum zamanına uygun olarak kurulmalıdır çünkü. Öykünün kuruluşunda zaman bakımından çelişkiler olmamalı. Öykü teknik açıdan bu çelişkileri göğüsleyemez. Anlatımın oluş zamanıyla, anlatım zamanı genellikle ayrı zamanlardır. Bu ayrımı, dilimizde 'görülen/yaşanılan' ve 'aktarılan/riyayet edilen' geçmiş zaman kipleriyle karşılıyoruz. Hikâye zamanları da dediğimiz bu kipler, hikâye türünün genel anlatım zamanlarıdır. Ama, hikâyeyi anlatan, bu kipleri hikâyede hâkim kılmak şartıyla başka kipleri de elbette kullanacaktır. Hikâye edilen, bu kipler hâkim kılınarak anlatıldığında ancak, hikâye gibi kavranabilir. Daha önce belirttiğimiz *hikâye modunu* da burada aramak gerekir. Bir hikâyenin ilk cümlesini duyan ya da okuyan kişinin, anlatılacak olanın hikâye olduğunu anlayacağı nokta elbette burasıdır.

Öte yandan *hikâyenin oluşum zamanı* anlatılacakları, -mekân, olay, durum, ân ya da kesit- kendine göre şekillendirip biçimlendirmeyi zorunlu kılar. Buna bağlı olarak anlatım zamanı da çelişkili bir biçimde ortaya çıkamaz. Çıkmamalıdır. Mekân, kişiler ve dil, anlatılanın oluşum zamanıyla anlatım zamanına uygun olmalıdır. Geriye dönüş veya ileriye atılış zamanlarıyla kozmik zamanları ayrı tutmamız gerekir. Bu tür kozmik zamanlar hikâyenin takvim zamanıyla, saat zamanıyla ilgili olmayan boyutlar taşır.

Mekân da zaman gibi hem hikâye hem de gündelik yaşam için mutlak değildir.

Mekân, ân'da donmuş zamandır. Dolayısıyla ân'a uygun düzenlemeler gerektirir. Öykü mekânları, öykü kişilerine kimlik ve kişilik kazandırmak için vardır. Tanpınar'ın, *Coğrafya kaderdir*. deyişini öykü kişileri için uyarlayabiliriz: Öykü coğrafyası, öykü kişilerinin kaderidir. Zaten dünyadaki varlığımız da hikâye gibi değil mi? Öykü mekânı, anlatıyı ve kişileri derinden etkileyip şekillendirir bu yüzden. Anlatılanın hangi mekânda oluştuğunu önemsemek, öykünün şifreleri ve üzerine yüklenecek kültür kodları için gereklidir. Mekânsız öyküler okurun, anlatılanı konumlayacağı için ahenk bulamadığı insansız, öznesiz anlatımlar olur.

Öykü kişilerini, –değişik değerlendirme biçimleri vardır- *tip, karakter, şahsiyet* diye ayırmanın daha doğru olacağı kanısını taşıyorum. *Tip*'i, hemcinslerini temsil mertebesine yükselmiş insan unsuru; *karakter*'i, anlatılanın tüm gerilim ve çatışmasını üzerinde toplayan insan unsuru olarak tanımlamayı düşünüyorum. Öykücünün, öykünün başından sonuna değin döne döne anlattığı, fiziki ve ruhî gelişimini okura âdeta izlettiği insan unsurudur karakter. *Şahsiyet*'i de, öykünün başından itibaren belli bir gelişmişlik ve olgunluk düzeyiyle anlatılana katılan, varlığıyla öyküyü etkileyen insan unsuru olarak tanımlamak gerekir.

Sonuç olarak bir öykücü, *karakter*ler oluşturmada başarılıysa, öyküsündeki karakter belli bir yerde, etle-kemiğe bürünüyor ve okura; 'Evet, ben bu kişiyi tanıyorum!' dedirtebiliyorsa, o öykücü için 'başarılıdır' diyebiliriz sanırım. Çünkü karakter kültürün, dilin ve coğrafya ile ân'ın bileşimi olarak ete-kemiğe bürünebilir. Canlanabilir. Yaşayan insandır çünkü karakter. Coğrafyası, kültürü ve zamanını tam olarak yaşarsa gelecekte de yaşamaya devam eder. Öykü de bunun için vardır zaten.

Memduh Şevket Esendal'ın *İki Kadın* öyküsüyle, Tarık Buğra'nın *Oğlumuz* öyküsünü karakter oluşturma konusundaki teknikleri bakımından incelemek gerekir. ❧

¹ *Edebiyat Nedir*, J. P. Sartre

² *Hece dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*, 46/47, Ekim/Kasım, 2000

³ *Hece* 26/27 Şubat/Mart, s.31, 1999

⁴ *Çağdaş Yazın ve Kültür*, Nedim Gürsel, Çağdaş Yay. 1978

⁵ *Bugünkü Dille Dede Korkut*, Orhan Şaik Gökyay, Remzi Kitabevi, 1963

MEHMET HARMANCI

KARGAŞADAN KAVRAMSALA KISA ÖYKÜ

I.

Dil insanı diğer varlık (cemadat-nebatat-hayvanat) düzeylerinin üstüne çıkaran ve ona öteki varoluş düzeyleri üzerinde yorum ve tahakküm imkanı sunan bir araçtır.

İnsanoğlu “adlandırabilme” yetisi sayesinde tanımlamış ve ilerlemiştir. Kavramlaştırmalarla diğer varlıklardan farklılaşarak derinleşmiştir.

“ ‘Niçin tanımlarız?’ sorusu söz konusu olduğunda, yani tanımlamanın amacı dikkate alındığında, tanımlamaya şu dört değişik amaçla başvurulduğu söylenebilir: **I** Anlam kazandırma, **II** Anlam belirtme, **III** Anlam düzeltme ve **IV** Etkileme. Buna göre, anlam kazandıran tanımlar, henüz dilde bulunmayan yeni bir sözcüğü dile sokmak için başvurulmuş tanımlardır. Anlam belirten tanımlar ise, bir dile girmiş olmakla birlikte pratik bir şekilde, yani dili kullanmasını bilen yetişkin insanların dilsel davranışlarını gözleyip taklit etme suretiyle öğrenilememiş sözcükleri anlamamıza yardımcı olan tanımlardır. Buna karşın, anlam düzelten tanımlar, günlük dilde geçen ve önemli bir kısmı çokanlamlı ve belirsiz olan sözcüklere daha belirli bir anlam kazandırma çabasıyla yapılan tanımlardır. Etkileyici tanımlar ise, amacı doğrudan doğruya insanları etkilemek olan tanımlardır.” (Cevizci 1999;818.s.)

Bizim burada yapmaya giriştiğimiz şeyi ifadeye en uygun kategori anlam düzelten tanımlar kategorisi olmalı...

Zira gündelik hayatın ses verdiği pek çok noktada kulağımıza çalınan, ya da dilimize persenk ettiğimiz ifadeler üzerinde düşündüğüm konuya zemin sağlamakta.

-Aptal da olsa her insanın mutlaka bir hikayesi vardır, onu dinlemelisin.

-Kızım Öyyüküüü!

-Abi, çocuğun öyküsü çok acıklıymış, ağlattı bizi.

-Bu türkünün hikayesi ne ola ki...

-Filmin öyküsü işe yaramazmış.

-Bana hikaye anlatma!

İmdi, aptal da olsa her insanın bir **hikayesi** olur da **öyküsü** olamaz mı? Kızımın adı **öyküyse** oğluma neden **hikaye** adını koymuyorum/koyamıyorum? Bizi ağlatan şey neden **çocuğun öyküsüdür** de **hikayesi** değildir? **Her türkünün bir hikayesi** olur da **öyküsü** olamaz mı? Neden **türküye hikaye**, **filme öykü** uygun görülür? Kızınca neden, **bana hikaye anlatma**, deriz de **öykü anlatma**, demeyiz? Sorular artırılabilir... Ama sanırım cevap aynı yerde saklı.

Günlük dilde çokça duyduğumuz bu seslenişler bilinçli bir tercihin ürünü müdür yoksa rastgele dile yerleşmiş midirler? Dil de rastgeleliş olur mu? Bu durumda eş anlamlı iki kelimeden mi söz edeceğiz? Şayet eş anlamlı iseler neden her durumda birbirlerinin yerine tamıtamına vekalet edemez, birbirlerinin yerine geçemezler?

II.

Bütün bu sorulara bir cevap vermek için hikaye ile rekabete soyunduğu artık açıkça görülen **öykü**nün çıkışına doğru ilerlemek gerekli. Tabi kelimelerin anlam dünyalarının tarihine bizi götürecek dehlizlerin umduğumuzdan daha da karanlık olduğunu düşünürsek, bu şartlarda, kesin olmayan ama görece doğru olduğuna kanaat getirdiğimiz, bazı verilere dayanmamız gerekecek.

Bu kavramların, etimolojik tahlilini bir yana bırakarak Türkçe sahnesine çıkışına yönelirsek, **öykü**yü edebiyatımızda bilinçli bir tercihle ilk kullananın **Nurullah Ataç** olduğunu söylemek mümkün. **Ataç**'ın **öykü**yü ilk kez Ulus Gazetesindeki güncelerinden 15.1.1949 tarihli olanında kullandığını söyleyebiliriz. (Çolpan 1963; 75.s.) **Öykü**yü kelime düzeyinden öteye teorik çerçevede değerli ve önemli kılma yolunda ilk adımın ise **Yaşar Kaplan** tarafından atıldığını söylemek mümkündür. (Lekesiz 2003; 91.s.) **Öykünün Çeşitli Çehreleri** başlıklı (Mavera 46) yazısında **Kaplan**, hikaye/öykü ayrımını işlevsel kılan ve bu yazımızın da temel konusunu oluşturan story/short story ayrımına dikkatlerimizi çekmiştir. Ancak **Ömer Lekesiz**'in de belirttiği gibi **öykü**'nün yaygın kullanıma doğru ilerlemesi, kabul görmesi için 1975'i beklemek gerekmiştir. (Lekesiz 2003; 91.s.).

Bunun nedenleri araştırılırsa, özleşmeci dil anlayışının dayatmalarının geniş halk kitlelerince ve oradan temelli aydın çevrenin bir kanadının tepkisiyle karşılaşmış olması ile **kelime Türkçeciliğ**inin çıkmazları başat unsurlar olarak öne sürülebilir. Buna bir de ülkemizde dilde açılan cephelerden ağır ve soğuk bir savaşın sürdürülmesi eklenebilir. Bu süreçte, dilin insanı üstün kılan yanı hiç hatırlanmamış, kelimeler mahkum edilmiş, iki cephenin de dilin sağlıklı gelişimi için katkılar sağlayacak iddialar taşıdığı, yanlışların da, her iki taraf için farklı suretlerde dahi olsa, kaçınılmaz olduğu uzunca bir süre çoğunlukça, sanki ısrarla inkar edilmiştir, dikkate alınmamıştır. **Öykü**nün **hikayed**en farklılaşarak kavramlaşması en iyimser ifadeyle ertelenmiştir.

Bugün, yukarıda örneklediğimiz, günlük dilde yaşanan karmaşa bir yana edebiyat dünyasında da hikaye/öykü kavramsalı etrafında bir durulmuşluk ve oturmuşluktan bahsetmek mümkün görünmemektedir.

Yaklaşık olarak aynı türe tekabül eden bir eser için, edebiyat dünyasında şu tanımlamalardan birini duymanız mümkündür:

Hikaye, Öykü, Kısa Öykü, Kıpkısa Öykü, Minimal Öykü, Küçük Öykü, Kısa Kısa Öykü, Uzun Kısa Öykü, Çok Kısa Öykü, Minik Öykü, Mini Öykü, v.s. v.s.

Bu denli çapraşık bir adlandırma, tanımlama içinde elbetteki edebiyatçının da işi kolay olmayacaktır. Edebi türlerin tanımında ve sınırında doğal olarak zorluklar vardır. Ancak bunca karmaşık bir adlandırmayla da nereye gidilebilir? Çağdaş Türk Öyküsünün neliğini ve niteliğini anlamak şu halde nasıl mümkün olacaktır? Mümkün olacak mıdır?

III.

Bu soruların bizi ulaştırdığı noktadan soruşturmamıza devam edecek olursak; yeni bir soru yolumuzu keser: Nasıl?

“Nasıl?”ın cevabı, belki de *bu konuyu başka dillerde araştırmak* olabilir. Çünkü hangi dil olursa olsun edebiyatın ana malzemesini teşkil eder ve edebi derinlik, teorik açılımlar bakımından da farklılıklar arzeder.

Şu halde Arapça ve İngilizce’ye bakılabilir. Çağdaş Arap Edebiyatında bu konuda şu tasnifi görürüz:

Kıssa-Kıssa Kasıra-Kıssa Kasıra Cidden

İngiliz Edebiyatında ise şöyledir:

Story-Short Story-Short Short Story

Türk Edebiyatında kullanılan tüm tanımlamalar bu tasnifata tabi kılınarak yeniden ele alınabilir ve kavramlar bir sabiteye ulaştırılabilir. Mesela, bütün bir geleneği eksik bırakmaksızın içine alabilecek denli anlam dünyası geniş **HİKAYE** sözcüğü, bu sınıflandırmanın ilk basamağına, diğer ülke edebiyatlarından oldukça farklı bir modernizasyon süreci yaşayan Türk Edebiyatının *yakın geçmişinden yarımına doğru vermekte olduğu eserlerini* adlandırmak için de **ÖYKÜ** sözcüğü ikinci basamağa karşılık gelecek biçimde kullanılabilir. Oldukça yeni sayılabilecek ve kendine has özellikleriyle öykü içinde yeni bir arayış ve açılım olmaklığı bünyesinde barındıran, bilinen öykü örneklerine göre gerçekten kısa, yeni bir estetik vurgunun da hissedildiği metinler için ise **KISA ÖYKÜ** tanımı kullanılabilir.

KISSA	KISSA KASİRA	KISSA KASİRA CİDDEN
STORY	SHORT STORY	SHORT SHORT STORY
HİKAYE	ÖYKÜ	KISA ÖYKÜ

Elbette ki öykünün tanımlanması ve sınıflandırılması kolay değildir. (Belki mümkün de değildir.) Ancak yanlış ya da eksik bile olsa, ortak çabamızın ürünü olan ve hepimizin yararına olan edebiyat alanında bazı sabitelerden hareket edebilmemiz gerekmez mi? Bütün sabiteleri sarsmak, edebiyat eserine hayat kazandırmak için bile bu şart değil mi?

Kim bilir, belki de *tanımlamayı* bulmadan *hikayemizi* de bulamay(acağ)ız. ❧

KAYNAKÇA

- Adam Öykü, *Kısa Kısa Öykü Özel Sayı*, Sayı:12, Eylül Ekim 1997.
 Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul 1999, Paradigma: **Cevizci 1999**
 H.E.Bates, *Kısa Öykü*, İstanbul 2001, Bilge Kültür Sanat.
 Necip Tosun, *Hayat ve Öykü*, Ankara 1999, Hece
 Nurullah Ataç, *Söz Arasında*, Ankara 1957, Dost.
 Ömer Leksiz, *Öyküce Konuşmalar*, Ankara 2003, Meneviş: **Leksiz 2003**
 Yaşar Kaplan, *Öykünün Çeşitli Çehreleri*, Mavera Dergisi, sayı:46.
 Yılmaz Çolpan, *Ataç'ın Kelimeleri*, Ankara 1963, TDK: Çolpan 1963.

NECİP TOSUN

ŞİİRDEN ROMANA KISA ÖYKÜ

Türler arası ilişkiler edebiyat dünyasının her zaman en çetrefilli konularından biri olmuştur. Türlerin kendi doğaları, sınırları ve diğer türlerle olan yakınlıkları, farklılıkları, benzerlikleri bu tartışmaların odağını oluştururken varılan sonuçların bir ucu ise yeni bir tartışmaya kapı aralamıştır. Doğrusu bunda şaşılacak bir şey de yoktur. Çünkü malzemesi dil olan edebiyatın türleri arasında her zaman bir geçişkenlik söz konusudur. Özellikle günümüzde her edebî tür kendi özgünlüğünü korumakla birlikte, biçimsel denemelerle yeni arayışlar içerisine girmekte, bu da türler arası ilişkiyi yoğunlaştırmaktadır. Bu nedenle türlerin olmazsa olmaz gereklerini tespit edip kuramsal çerçevelerine ilişkin kesinlik taşıyan yargılarda bulunmak mümkün olmamaktadır.

Ama bütün bunlara rağmen bu çabaların bazen kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortaya çıktığı da bir gerçek. Bu gereksinmeyi en fazla duyan tür ise öyküdür. Çünkü genç tür “öykü”nin diğer türlerle olan yakınlıklarını, uzaklıklarını ortaya koymak onun özgünlüğünü ifade etmekle eş anlamlıdır. Kuramsal temelleri tam olarak oluşturulamadığı için, tarihsel süreç içerisinde şiir denemeyen, roman denemeyen her metine öykü denilip geçilmiştir. Bu anlamda “ara türlerin” en fazla istismarına uğrayan türlerin başında öykü sanatı gelmektedir. Öykü ilk dönemlerde ucuzculuğun, popülerizmin, son dönemlerde ise artistik arayışların, çok özel biçimsel denemelerin, yani “ara türlerin” saldırısına maruz kalmıştır.

Öykünün özellikle roman ve şiir karşısındaki konumu ise en fazla izaha muhtaç durumdur. Çünkü öykü roman için uzun süre bir “hazırlık safhası”, “sıçrama tahtası” olarak görülürken, ne kadar şiire yaklaşırsa o kadar güzel olacağı sanılmıştır. “Biraz daha üzerinde çalışsa roman olacaktı” ya da “şiir gibi” yakıştırmaları söz konusu kafa karışıklığının sonucudur.

Bütün bu nedenlerle biz burada öykünün roman ve şiir karşısındaki konumunu, onlarla örtüşen ve ayrışan yanlarını belirlemeye çalışacağız. Ama bunu ortaya koymak için öncelikle kısa öykünün tarihsel serüvenine bakmayı yararlı görüyoruz. Çünkü öykünün tarihsel gelişimi ve biçimsel arayışları onu bir türe yaklaştırmış ya da uzaklaştırmıştır.

Kısa Öykünün Tarihsel Serüveni ve Biçimsel Arayışlar

Edebî bir tür olarak öykü, tarihsel gelişimi içinde pek çok serüven yaşamıştır. Anlatımın daha etkin, verimli, vurucu olabilmesi için yapı, üslup, ses peşinde koşan öykücüler çeşitli teknikler denemişlerdir. İlk dönemlerde Maupassant çizgisi olarak bilinen “olay öykü” başat anlayış olmuştur. Bu tür öykülerde her şey, bir olay, hikâye, entrika etrafında gelişir, girer, gelişme, sonuç kurgusu içerisinde öykü sonuçlandırılır.

lırdı. Bu, bir anlamda başı sonu olan klâsik anlatım tarzını ifade ediyordu. Öykü, gerilim, heyecan, merak unsurlarına yaslanarak oluşturulur, sonlar da hayret uyandırıcı bir olayla noktalanırdı.

Daha sonra ise olaydan, konudan ziyade insanı ön plâna çıkaran, onun psikolojisini yansıtan öyküler yazılmaya başlanır. Temellerini Çehov'un belirlediği bu tarz öykülerle birlikte, klâsik giriş, gelişme, sonuç disiplini terk edilirken, öyküler, insan ruhuna, onun ifade ettiği, edemediği alanlara yönelir.

Ardından biçimsel denemeler ve soyut yaklaşımlarla oluşturulur öyküler. Bu tarzda, öyküde ille de olay anlatmak yerine, bir ânın, görüntünün, ruhsal konunun öyküleştirilmesi ana ilke olur. Doğal olarak da öyküler çarpıcı sonlara ihtiyaç duymazlar. “Durum ve atmosfer öyküleri” olarak nitelenen bu öykülerde, dışsal eylem ve olaylardan çok, bir hâl, içsel serüven, yazarların gözde seçimleri olur. Yazarlar artık olaydan hiç bahsetmeden, o olayın yazarı yarattığı izlenimleri, etkileri, çağrışımları öykülemeye başlarlar. Öykücüler kimi insanî tutum ve davranışları, gündelin ucuzculuğundan, kolay tüketiminden kurtararak evrenselleştirmek ve yarınlara taşımak için soyut anlatımları yeğlerler. Böylece öykü, sadece “ne anlattığı” ile değil de “nasıl anlattığı” ile de ön plâna çıkmış olur. Bu anlamda öykü biçim ustalıklarıyla ve soyut yaklaşımlarla yepyeni, mümbit bir alana girer. Zamanla bu yönelimin sayısız başyapıtları verilir. İşte yazın dünyasında öykünün ciddiye alınışı, saygınlık kazanması da bu döneme rastlar.

Öykü bu arada romandaki arayışlardan da etkilenmiş, bilinç akışı, yeni roman, varoluşçu akımlar da öyküde değerlendirilmiştir. Öykücüler, bazen sinemanın imkânlarından (gösterme/kurgu), bazen şiirin imkânlarından (akışkanlık/akıcılık), bazen de müziğin imkânlarından (ritim) yararlanarak, zamanla öykünün evrenini genişlettiler. Kuşkusuz bütün bu arayışlar “anlatmak” ana kaynağından çeşitli yönlerle akan nehirlerdi. Kimi şırıltılı, gürültülü, tezahüratı bol; kimi derinden, sessiz, gösterişsiz akan nehirler. Ama kaynak aynıydı: anlatmak.

Öykü ve Şiir İlişkisi

Tarihsel süreç içerisinde pek çok sanatsal ürünün şiirin o büyük tecrübe, imkân ve doğasından etkilendiğini biliyoruz. Aslında bunda garipsenecek bir yan da yok. Çünkü “insanlığın en sahici dili” olan şiir, o müthiş doğası ile pek çok yazınsal tür ve sanat için çekici, büyümlü bir etki alanı yaratırken onlara değerlendirilebilir ‘malzemeler’ de sunar. Bu sanatlar ve edebî türler de işte bu alanları değerlendirirler. Öykü de bu sanatlardan biridir.

Öykü-şiir ilişkisinde anahtar kelime “şiirsellik”tir. Pek çok sanat ve yazınsal tür için kullanılan şiirsellik kavramının, öykü sanatının modern disiplini ile birlikte daha kabullenilebilir bir anlam alanına kavuştuğunu söyleyebiliriz. Çünkü günümüzde artık geleneksel formunu terk ederek imgesel, simgesel anlatımın peşine düşen öykü, “anlam yoğunluğu, doku zenginliği, biçim sıklığı” özellikleriyle şiirin doğasına daha bir yaklaşmıştır. Modern öykü artık kelimenin gücünden ve çağrışımından yarar-

lanırken konuşma diline ve gevezeliğe uzak durarak vurucu ve net bir anlatımı yakalıyor. Ses'e yönelik ritim çabaları ile, akışkanlık ve sözdizimi titizlikleriyle, kelime dokusunu gözeten işçilikle şiirselliğe ulaşıyor. Bu yaklaşımları da tartışılmaz bir şekilde şiirin ve öykünün doğasının benzerliğini günyüzüne çıkartıyor. (J. Cortazar: Öykü ile şiirin yaratılışı, doğuşu aynıdır: Birden ortaya çıkan bir yabancılaşma "normal" düzeneğini yerinden oynatan bir değişim.)

Şiir ve öykü arasındaki bu yakınlaşmayı tüm öykülere genelleştirmek tabii ki doğru değil. Örneğin öykü türlerinden olan 'olay öykü' de bu yakınlaşmadan söz etmek zor. Ama 'durum öyküleri'nde ya da 'atmosfer öyküleri'nde bu ilişkinin daha da yoğunlaştığını söyleyebiliriz.

Öykünün, şiirin imkân ve doğasına yaklaştığını söylerken (şiirsellik), şiirin de öykünün birikim ve doğasından yararlandığını (öyküleme) belirtmemiz gerekir. Burada herhangi bir olay, olgu, durum, kahraman, kurgusal bir bütünlükle "öyküleme" tekniğine başvurularak şiirleştirilir. Şair elbette burada şiir söyler/yazar ama bir anlamda da anlatır, yani "öyküler". Ne var ki ortaya çıkan şey elbette öykü değil şiirdir. Şair burada şiirin doğasına sadık kalarak, şiirini "öyküleme" anlatım biçimine yaslamıştır, o kadar. Öyküleme tekniğinin kullanıldığı şiire örnek olarak Nâzım Hikmet'in Kuvayı Milliye ve Sezai Karakoç'un Leyla ile Mecnun şiirlerini anabiliriz.

Ama kimi öykücüler, iyi öykünün ille de 'şiirsel' olacağı gibi bir yanlış anlayışa kapılarak öykülerine âdeta şiirselliği 'dayatırlar.' Ne var ki bu zorlama, öyküyü, şiirleştirmeye yetmediği gibi onu içi boş artistik biçimsel denemeler karmaşasına bırakıp gider. Oysa şiirsellik öykücünün neredeyse kaçamayacağı bir zorunluluk olarak ortaya çıkmalı ve hız, ritim, gerilim, yoğunluk öyküde doğal bir olgu olarak seyretmelidir. Kısaca öykücü değil, malzemenin kendisi şiirselliği dayatmalıdır.

Bu konuda gözden kaçan diğer bir nokta da şiir ve şiirsellik ayrımıdır. Öyküde şiirsellik olur ama "şiir" in kendisi olmaz. Kestirme sonuç şudur: Öykü şiirselliği reddetmez ama "şiir" i reddeder. Öyküde asla şiir "yazılmaz." Hiçbir okur, öykü okumak için eline aldığı metinde şiir okumak istemez. Şiir okumak istediğinde onu bulur.

Öykü ile şiirin sözünü ettiğimiz bu yakınlaşmalarına karşın iki türün vazgeçilmez farklılıklarını da unutmamak gerekir. Öncelikle öykü şiirin aksine çoğunlukla bir "hikâye"ye gereksinim duyar. Bu şiir için bir zorunluluk değildir. İkinci temel ayrım ise ne kadar yakınlaşırsa yakınlaşırsın şiirin dili ile öykünün dilinin farklı oluşudur. Öykü, dili, şiir kadar zorlamaz, germez, arayış içerisine girmez.

Günümüzde iyiden iyiye derinleşen öykü şiir yakınlaşmasına bu zaviyeden bakılmalıdır. Evet, öykü, düzyazının sınırlarını aşıyor ve modern anlayışlarla özgünlüğünü sağlamlaştırarak, yepyeni, mümbit bir alana doğru koşuyor. Ama bütün bu yakınlaşmaya karşın öykü, şiir olmayı düşünmüyor, kendisi kalıyor ve bu ilişkiyle de doğasını zenginleştiriyor.

Öykü-Roman İlişkileri

Öykü-roman ilişkileri ise tarihsel süreçte oldukça "nazik bir zeminde" seyretmiştir. Çünkü öykü yıllarca roman için bir "sıçrama tahtası", bir "geçiş süreci", "hazır-

lık dönemi” olarak görülmüştür. (Pek çok öykücü de sanki bu görüşleri doğrularcasına öyküden romana geçmişlerdir.) Aslında bu yanlışlığın temelinde iki tür arasındaki “anlatmak” ve “düz yazı” ortak paydası yatmaktadır. Ama bu ortak paydalar bu karışıklığın haklı ve yeterli bir nedeni olamaz, olmamalıdır. Aşağıda da belirtmeye çalıştığımız gibi roman ve öykü pek çok açıdan farklı dünyaların ürünleridir. Biz burada öykünün doğduğu an, hikâye, dil, uzunluk-kısalık, anlatıcı/okur ilişkisi, bir etki yaratmak başlıklarıyla bu farklılığı anlamaya çalışacağız.

Öykü ile roman arasındaki temel farklılaşmalardan biri öykü ile romanın sanatçı-da doğduğu an ve yazılış sürecidir. Çünkü öyküyü doğuran şey ile romanı doğuran şey çoğunlukla farklıdır. Bir kere romancı ile öykücünün dünyaya, eşyaya bakış açıları farklıdır. Bir olaydan, durumdan, çatışmadan öykücü ve romancı ayrı ayrı etkilendiği için çıkış noktaları farklı olur. Öykücü, birikimi ve öykücü kimliğiyle, öykü formuyla öykülemeye değer olanı arar onu keşfeder. Romancı ise kendi birikimi ve zihnindeki formatla bakar etrafına. Burada “seçme” gündeme gelir ve her biri etrafında öyküye ya da romana değer olanı arar. Çünkü zihnindeki format bunu gerektirir. Romancı, öykücü bir olaydan, izlenimden, kanaatten öykü/roman çıkıp çıkmayacağını zihni formatına teyit ettirir. Dolayısıyla öykünün ve romanın doğduğu an farklılaşır. Örnek vermek gerekirse, Sait Faik’in o güzelim “Hişt! Hişt” adlı öyküsü ancak bir öykücü algısı ile yakalanabilirdi. Sonuca bakarak bu etkilenmeden bir romanın çıkamayacağını düşünebiliriz.

Öykü ile romanın sanatçıda doğuşu yanında ortaya çıkışı (yazılışı) da iki tür arasında bir başka farklılığı oluşturur. Roman daha çok bilgilerle ve notlarla yazıldığı ve yazılışı da uzun bir süre aldığı için o ilk duygudan (romanın doğduğu an) uzak bir oluşum serüveni yaşar. Romancı bu uzun yaratma sürecinde romanın doğuşunu besleyen duygulanımları/etkilenimleri aynı tonda sürdüremez. Bu da onun romanın doğuş anına yabancılaşması sonucunu doğurur. Kısalığından kaynaklanan bir özellikle, ilk duyguyla, ilk izlenimle yazıldığından ilk doğuşa ve duyguya sadık kalır. Bu yüzden romana göre hem gerçekliği hem de sanatsal oluşumu tam olarak yansıtır.

Öykü roman farklılaşmasında diğer bir unsur da hikâye/anlatılan şey/konudur. Oysa öykü roman arasında kurulan en önemli benzerlik ikisinin de hikâye anlatan tür olmasından kaynaklanıyordu. Ne var ki “hikâye”, öykü-roman türlerinin benzerliğine değil farklılığına işaret eden bir öğedir. Çünkü her ikisi de “hikâye” anlatmasına rağmen “aynı hikâyeyi” anlatmazlar. Öykü ve roman kendi doğalarına/yapılarına uygun hikâyelere ihtiyaç duyarlar. Bir adım daha ileri giderek şunu söyleyebiliriz: kimi hikâyeler vardır ki ancak öyküleştirilir kimi hikâyeler vardır ki ancak romanlaştırılabilir. Öykülük bir hikâye “uzatılarak” romanlaştırılamaz. Ya da romanlık bir hikâye özetlenerek öyküleştirilemez. Başarısız öykü ve romanlarda bu yaklaşımların izini görmek mümkündür. Bu anlamda öyküler bir araya getirilerek (seriyal/dizi) roman oluşturulamaz. Ve söylemeye bile gerek yoktur ki, öyküler romandan bir bölüm değildir. Her biri apayrı bir gerçekliği temsil ederler.

Öykü dilinin roman diline göre farklı olduğunu söyleyebiliriz. Bir hikâyeyi ro-

man, gevşek, konuşma diline bağlı bir şekilde anlatırken, öykü, hikâyesini, yoğunlaşmış, damıtılmış, simgeleşmiş bir dille anlatır. Bazen de soyutlama ve sembolere başvurur. Çünkü öykücü söyleyeceği şeyleri en kısa ama en net ve vurucu şekilde söylemek/anlatmak durumundadır. Fazladan, gereksiz tek bir kelime bile öykünün kurduğu dünyayı bozmaya yeter. Bu da yoğun anlatımın gerektirdiği tempolu ve iç ritimli anlatımdır. Yapısı gereği öykü günlük konuşma diline mesafelidir. Bu gerçeklikten dolayı öykü günümüzde artık geleneksel formunu terk ederek imgesel, semgesel anlatımın peşine düşmüştür. Bu da onu romanın doğasından uzaklaştırıp şiirin doğasına yaklaştırmıştır. Romanın ise dil anlamında böyle bir kaygısı yoktur. Diyaloglar ve konuşma dili ile anlatır, anlatır. Zaten o uzunlukta şiirselliği, yoğunluk, gerilim ve ritmi tutturamayacağı için düzyazıya ve onun sınırlarına mahkûmdur.

Öykü roman farklılaşmasında belki de en güçlü sınır çizgisini uzunluk-kısalık yaklaşımıyla çekebiliriz. Çünkü yazınsal metin olarak öykü kısa, roman uzundur. Pe ki bunun ölçüsünü bulmak mümkün müdür? Özellikle Amerikan öykü kuramcıları, farklılaşmayı sözcük sayımına yaslamayı tercih etmişlerdir. Ama rakamlarda tam bir anlaşma sağlanamamıştır. İki bin ile otuz bin sözcüğü kapsayan öykülere “kısa öykü”, iki bin sözcükten daha az olanlara “kısa kısa öykü” denmiştir. Kimileri de beş yüz sözcük yaklaşımıyla bir tanımlama yoluna gitmiştir. Kısalığı sözcük yanında sayfalarla ilişkilendirenler çıkmıştır: “beş on sayfalık düzyazı türü.” Bunu elli ile yetmiş beş sayfaya kadar çıkaranlar vardır. Forma sayısı bile bu arayışta bir öge olarak yerini almıştır. Poe ise, kısalığa, hacim belirleme çabalarına çok daha farklı belki de en sağlıklı yaklaşımı getirmiştir: “Öykü bir oturuşta okunacak kadar kısa olmalıdır”. Roman için ise hiçbir hacim belirlemesi yoktur. O istediği kadar uzun olabilir. Ama bu uzunluk kısalık mevzuunu uzatmanın bir anlamı yok. Açıktır ki, öykü romana göre daha az sözcükle yazılır.

Anlatıcı/okur ilişkisi de bu farklılaşmanın bir başka ögesidir. Öykü okuru, bir oturuşta öyküyü bitirmeyi düşünür. Kendini ona göre hazırlar. Romanda ise onun parçalı dünyasını ve aralıklarla okumayı kabullenir. Bu nedenle öyküde anlatıcı okur ilişkisi daha etkin ve erken kurulur. Romanda etki parçalandığı için bu ilişki daha geç ve zamana yayılır. Romana kaldığı yerden devam eden okur için okuduğu sayfaların anlamı ve etkisi azalmıştır. On, onbeş güne yayılan roman okuma zamanı okurda etkinin dağılmasına neden olur. Okur romana her oturuşta yeni baştan bir okumaya girişemeyeceğine göre, (yazar da her bölüm başına özet yerleştiremeyeceğine göre) yazarın gözettiği bütünlük/devamlılık/etki okurda tam olarak gerçekleşemez. İşte tam da burada romanın bu açığını, zaafını gidermek için “tedbirleri” devreye girer. Roman bu etki azalmasını, muhteva zayıflığı ve popüler olana ilgisi ile gidermeye çalışır. Beş yüz sayfalık metnini okutabilmek için, okuru sıkmadan onun zihnindeki belli kalıpları kullanmaya başlar ve bu da okura teslim olması sonucunu doğurur. Bu yüzden romancı dilsel ve biçimsel denemelere giremez. Öyküde üç-beş sayfalık denemelere belki okur katlanır ama beş yüz sayfalık dilsel, biçimsel denemelere dayanabilecek okur az bulunur. Okursuz roman da romanın doğasına aykırıdır.

Poe, öykü roman farklılaşmasını izah ederken, öykünün romandan farklı olarak tek bir etki yaratmak ve etki/izlenim bütünlüğü peşinde (unitiy of effect or impressi-on) olduğunu belirtir. Öyküde Poe'nin sözünü ettiği bir etkiyi yaratmak için de karakter/mekân azlığı, anlatımın bir olay etrafında örülüşü, bütünlük/çarpıcılık gibi öğelerin gerçekleşmesi gerekir. Bütün bunlar için gerekli olan şey odaklaşmadır. Pe-ki öyküde odaklaşma nasıl gerçekleştirilir? Odaklaşma hem karakter hem de olay üs-tünde olmaktadır. Anlatım vurgusu, yan karakterlere kayar ya da baş karaktere naza-ran yan karakterlere ağırlık verilirse, anlatım bütünlüğü sarsılır. Birden fazla kahra-manın öyküde sivrilmesi öykücü için bir başka öykünün kapısının açıldığını gösterir. Öykücü o vakit kahramanı bir başka öyküye taşır. Karakter yanında olayda da bir odaklaşma gözlenir. Bir öyküde sayısız olaya gönderme etkiyi bozar. Etki ancak tek bir olayla derinleştirilebilir.

Oysa öykünün aksine romanın tek bir etki yaratmak gibi bir amacı yoktur. O ne kahramanda, ne mekânda, ne de olayda bir odaklaşma peşindedir. Romancı tıpkı bir gezginci gibidir. Tarihler, mekânlar, insanlar arasında dolaşır durur. Elinde soy kü-tüğü, albümlere bakar, modalar, iktidarlar üzerine yorumlar yapar, eleştiriler getirir. Bir de aynası vardır. Aynada ne görürse onu yazıya geçirir. Sorgulamalar, çözümle-meler, bilgiler sıralanır. Zamanlar akıp gider. İnsanlar, doğarlar, büyürler, ölürler. Dönemler açılır, dönemler kapanır.

Sonuç

Kuşkusuz yazınsal türleri birbirlerinden kesin çizgilerle ayırmak o kadar kolay de-ğil. Çünkü, "Yontunun malzemesi nasıl taş ya da bronz, resminki boya, müziğinki de sesse, yazının malzemesi de dildir." Ve kaynakları sözdür. Her yazınsal tür "dil" ola-yına dayanmakla birlikte, konuştukları diller farklıdır. Ancak her an sınırlarını aşıp yakınlaşabilirler birbirlerine. Fakat bu yakınlaşma, yazınsal tür olarak aynı bağlamda ele alınmalarına haklı ve yeterli bir gerekçe teşkil etmez. Ne yazık ki bu yanlış yakla-şımdan en fazla zarar gören tür öykü olmuştur. Bu nedenle türlerin birbirinin imkân-larından yararlanması farklı, bir türün orijininin "istismar" edilmesi farklıdır.

Ayrıca bu ilişkileri eserin zorunlu açılımı olarak değerlendirmek daha doğru olur. Çünkü bilindiği gibi bir sanatçının elindeki malzeme kendi gereklerini, açınımlarını, biçimini de belirlemektedir. Bu nedenle bir eserin kendi gerekleri onu bir baş-ka yazınsal türe yaklaştırır ya da uzaklaştırır. Burada aslonan eserin olmazsa olmaz anlatım biçimini yakalamak, ona uymaktır. ■

NECATİ MERT

ÖYKÜ VE FOTOĞRAF

Öyküyü tanımının bir yolu da onu komşu türlerle veya başka sanatlarla karşılaştırmak. Günlük dilde her ne kadar roman üzerinden anlatılsa da aslında öykünün çok yakın olduğu tür, şiir; hayli yakın olduğu da tiyatrodur. Sanatlardan da galiba fotoğraf.

Fotoğraf hareketsizdir ya, sinema ile arasındaki tek fark bu bilinir. Değil oysa. Sinemada hareketin peş peşe fotoğrafla sağlandığı doğru elbette; ama düşündüğümüz anlamda fotoğrafla hiç ilgisi yok bunun. Bir filmin bir sahnesi bir fotoğrafın söylediğini söylemez çünkü. Fotoğraf olarak etkilemez izleyiciyi. Etki için –evet- onların hareket kazanması lazım, lazım ama, hareketin anlam alması da, sahnelerin bir anlam bağlamında bütünleşmesi de, bunun çarpıcı takdimi de, takdimin içerikle uyushması da... lazım. Yani film kurgusu.

Fotoğraf, anlamdan, bütünlükten, takdimden, dengeden... yoksun mu? Hayır. Ama sanatın gereğini fotoğrafın imkânları içinde yapmak zorunda fotoğraf. Bu da o kadar bol değil. Kadraj denilen ve eni boyu belli bir çerçeve vardır fotoğrafçının elinde, diyeceğini oraya sığdıracak, görüntüye dönüştürüp orada donduracaktır fotoğrafçı. Hareket, sinema için bir avantaj. Canlandırma bu yolla kolaylaşıyor çünkü. Fotoğrafta bu yok. Canlandırmayı, fotoğraf o tek karede yapacak. Hoş, bu zorunluluk, fotoğrafa artılar getirmiyor değil. Görüntünün o daracık alanda canlı kılınması, yani okunur olması için limitini zorluyor fotoğraf, kendine yeni imkânlar yaratıyor. Fotoğrafın yoğunluğundan söz ediliyorsa eğer, bundan. Gelişigüzel bakmaz fotoğraf. Bırakılmaz sanılanları bile kadraj dışında bırakabilir. Kadraja aldıkları ise bir şeyler iletir mutlaka. Aldıkları istiflidir, o kadar ki birbirini gölgelemek ne söz, birbirinden beslenir; her şey öylesine yerli yerindedir. Bildik açılarla yetinmediği, kimi insanlık hallerine yerleştiği, sözgelimi yatar gibi, koşar gibi baktığı da olur fotoğrafın. Boşluklar bıraktığı, renklerle oynadığı, kimi ayrıntıyı görmezlikten gelip, önemsizmiş gibi gösterip ayrıntının üzerine bu yolla dikkat çektiği, bile bile yapılmış netsizliklerle görüntüyü kâh mistifiye ettiği kâh yüksek sesle konuşturduğu da. Filtreler. Merccek hileleri. Karanlıkoda teknikleri. Bunları geçiyorum. Hepsi hep o yoğunluk için.

Sinema olsun, fotoğraf olsun, diyeceklerini en iyi demenin peşindeler. Sinema bunda kurgu'dan yararlanıyor; kurgunun fotoğraftaki karşılığı ise –sanırım- kompozisyon. Kurgu, ilkin olay'ı çağrıştırıyor çünkü. Olayların düğümlemesi, gelişmesi, çözülmesi, bunlara bağlı olarak bölümleme vs. Fotoğraf bunlara yaslanmıyor. O bütün sözünü tek bir görüntüye sığdırmak, bütün hünerini orada göstermek zorunda. Bu da bir çeşit kurgu. Fark şurada: Sinemanınki ufki/yatay kurgu; fotoğrafınki şakuli/dikey.

Benzer durum romanla öykü arasında da var işte. Bölümlerle kurulur roman.

Olaylar yerleştirilir içine. Olayların çoğaltılmasından da kaçınılmaz. Romancının yer sıkıntısı yoktur çünkü. Bu konuda yönetmenden daha özgürdür romancı. Ne ki bu özgürlük romanın aleyhine. Roman cümleleri sıkı cümleler, titizlik edilmiş cümleler olmaz örneğin. Tekrarlıdır. Gevşektir. Gereksiz olaylar, gereksiz kişiler de girebilir romana. Paragraflar. Sayfalar. Hatta bölümler. Bu arada konu şaşarmış, tematik bütünlük yok olurmuş... Ne gam! Romancı, romanıyla devriâlem vaat etmektedir okura bir bakıma, haliyle can sıkıcı kimi yerlerden de geçilecektir. Kimilerinin, romanları sonuna kadar okumamaları ya da atlaya sıçraya okumaları bundan mıdır acaba?

Roman, bu yatay kurgusuyla sinemaya fazlasıyla benzer –artı olarak- ona konu da verir. Fakat sinemanın yağmaladığı tür olmaz öykü. Olamaz. Nedeni, yoğunluğudur. Bir öykünün filme alınabilmesi için, o dikey kurgusunun açılması, yayılması gerekir. Yani seyreltilmesi. Oysa öyküyü öykü yapan bu sıkılığdır. Onu bozdunuz mu öykü öykü olmaktan çıkar. Bu yüzden, romandaki gibi sayfa atlamayı bırakınız, bir paragraf ya da bir cümle, sözcük bile atlayamazsınız öyküde.

Öykü bütün hünerini imkânlar yaratarak gösterir. Bunu da belli bir “an”da odaklaşmak/yoğunlaşmak için yapar. Tıpkı fotoğraf gibi. An’ın fotoğraftaki karşılığı, instantane. Bu da “an”. Poz anı. O an, fotoğrafta ışığın patladığı an’dır. Fotoğraf o an’da uyanır, izleyeni de o an’a uyandırır, içine alır. Tanıklığına katar. *William Carlos Williams*’ın altını çizdiği tanıklıktır bu: “*Bir şair sadece Splendor’a tanıklık etmek için yazar.*” O, bunu şair için söylemiş ama, “Splendor” fotoğrafçıya yakışır daha çok, çünkü “muhteşem ışık” demek. Ya da şöyle: Bir şair tanıklığıdır fotoğrafçının ki de.

Öyküde de bir uyanma ve uyandırma an’ı vardır. Öykü orada patlar. Bir öykü bizde bir iz bırakmışsa, o iz, bütünüyle o an’a aittir işte. Ama öykü o an’dan ibaret değil. Açık başlar öykü, açık biter. Öncesini ve sonrasını –pek gerekli olmasa da- eğer isterse okur doldursun için.

“Fotoğrafta?” dersiniz, böyle bir açıklık bence fotoğrafta da var. 📷

YUNUS DEVELİ

ATEŞİN HÂLLERİ

Benim öyküm uzun, benim öyküm trajik, benim öyküm karmaşık. Aslında bütün öyküler benim öykümle başlıyor. Benim öyküm öykülerin annesi.

İnsanın öyküsünü de ben yazdım. Ve tıpkı tüm gerçek öykücülerin kaderin garip uzantısı ile öykülerini yazmaları gibi, ben de kaderin (kaderimin mi demeliydim?) garip bir uzantısı ile yazdım insanın öyküsünü. Ama insan gerçekten çok nankör ki, hiç dönüp de bakmadı öyküsünün başına. Oysa insan öyküsünün başına dönebilse, oyunlardan ve uydurduğu öykülerden başını bir kaldırıp kendi öyküsünü görebilse, belki de öyküler aramasına hiç gerek kalmayacak.

İnsan işte, kendi öyküsünü bilmekten bile aciz bir yaratık!

Evet, dediğim gibi, ben yazdım öyküsünü onun. Ama derdim insanın öyküsü değil. Benim öyküm. Benim uzun ve trajik öyküm...

ÖYKÜLER

Başlayacağım yeri kestirmem çok zor. Çünkü öyküme, yani bütün öykülerin annesine başlangıç bulmakta zorlanıyorum. Varlıkla başlamak çözümü sorunu. Eksik kalıyor bir şeyler. Yokluğu bulamıyorum ya da ona ulaşamıyorum. Bir yerde düğümleniyor her şey. O düğümü çözemiyorum. Bunu yapamayacağımı biliyorum oysa. Varlığın yok olduğu zamanlara gücüm yetmiyor.

Ben nasıl varoldum?

Bunu çok düşündüm, ama yazık ki daha ilerilere gidemedim. Çünkü biraz ilerisi ıssızlıktı ve aslında bütün sır ıssızlıktaydı. Ben yoktum, insan yoktu, melekler ve zaman yoktu... Ama ilmi ezelide yokluk olmadığına göre...

İnsan dedim de, o benden şanslı aslında. Hem çok şanslı. Onun öyküsü benimki-si kadar karmaşık değil en azından. Ve üstelik ona öyküsünü anlatacak pek çok anlatıcı var. Ama ben öykümü yaşarken insan yoktu henüz. (Keşke de hiç olmasaydı.) Dedim ya, onun öyküsünü ben yazdım zaten.

Evet, insan yoktu.

Cennetteydim. Rabbimle ve meleklerle cennetin sonsuzluğunda akıp giden bir hayatımız vardı. Hani insanlar 'mutluluk' olarak tanımlarlar ya, öyle. Tabi bu mutluluğu yakalamak o kadar kolay olmadı benim için. Melekleri kıskanırdım. Rablerinin katındaki dereceleri büyüktü. Ben de onlar gibi olmayı, içimi yakan ateşten uzak, nurani bir serinlikte yaşamayı çok isterdim. Ama, hayır, dedi Rabbim. Sen ateşsin. Cehennemini ateşini tutuşturduğum bir ateş. Hani semazenler dönerken nasıl içlerindeki ateş körüklenir ve yandıkça daha çok dönerlerse, sen döndükçe de cehennem alevleri yükselir. Böylece sen cehennemi emzirirsin. Bir an dursan, ateşin içinde kal-sa ve yalnızca kendini yaksa, dudaklarından annesinin göğsü çekilmiş bir bebek gi-

bi bağıdır cehennem. O nedenle sen onlar gibi olamazsın. Onların kanatları da cennette bir serinlik uzantısıdır. Çünkü cennetin ırmakları meleklerin gözlerinden doğar. Eğer o ırmaklar olmasa, meleklerin kanatlarından yayılan nurani serinlik olmasa, cehennem kasıp kavurur ortalığı.

Şansın, bilgin ve itaatindir.

Rabbimizin anlattıklarını ve emirlerini can kulağı ile dinledik. Kimi zaman onlardan birinin Rabbinin emrini yerine getirmedeki itaat ve gayreti beni hayrete düşürdü. Kuşkusuz itaatsizlik ya da Rabbimizin emrini savsaklamak hiçbirimiz için söz konusu değildi. Ama yine de onların bir emir aldıktan sonraki coşkusu, heyecanı bana hep farklı gelirdi.

Onları bilmiyorum, ama bütün bu güzellikler arasında yalnız kaldığımda yine de bazı soruları sormaktan alamıyordum kendimi. Onlar niçin nurdan yaratılmıştı da ben ateşten yaratılmamıştım? Ya da kimi meleklerin isimleri ve görevleri yorardı beni. Hele yeryüzü meleklerinin oraya dair anlattıkları ayrı bir gariplik, ayrı bir muamma idi benim için. İn cin top oynuyor demişti bir kezinde onlardan biri. İçimden, benim Rabbin orayı cinler top oynasın diye yaratmamıştır dedim. Dedim ama, kuşku dinmedi. Pe ki niçin yaratmıştı? Bunca denizler, dağlar, ağaçlar, çiçekler sırf cinlerin top sahasını güzelleştirmek için miydi? Bir de bir gün cennette dolaşırken üzeri ipekten bir örtü ile kapatılmış bir ağaç dikkatimi çekti. İki tane meleğin yanında nöbet tuttuğunu görünce daha da şaşırdım. Yanlarına yaklaşıp, bu ne ağacı, diye sorduğumda her zamanki klasik cevaplarını verdiler. Biz Rabbimizin bize bildirdiğinden başkasını bilmeyiz!

Sanki ben Rablerinin bildirmediği bir şey sordum da.

Ama bütün bunların hepsinden öte başka bir şey vardı zihnimi kurcalayan. Bunu çok düşündüm, tarttım ama bir sonuca bağlayamadım. Sanki Rabimle melekler arasında bir sır vardı ya da bir şey bekliyorlar gibi geliyordu bana.

Yeryüzü melekleri ikide bir cinlerin maçını izlemeye gitmiyordu herhalde.

Böylesine mutlu ve güzel ne kadar günlerimizin geçtiğini bilemeyeceğim. Ama çok uzun olduğunu söyleyebilirim. Keşke o günler hiç bitmeseydi de ben o kara günü yaşamasaydım. Kara gün! Bu elbette yalnızca benim kara günümdü. Her şey olup bittiğinde tüm servetini kaybetmiş bir kumarbazın masadan kalkışından farksızdım. Mutluluk da, cennet de, meleklerin gözlerinden süzülen ırmaklar da gerilerdeydi artık.

Biri cennetimi aldı benden.

Her zamanki gibi melek dostlarımla yanına gidiyordum yine. Üzerimde müthiş bir ağırlık vardı. Ateşimden kat kat fazla bir ateş içimi kavuruyordu sanki. Onlarla oturup sohbet etmek ayrı bir zevk. Kendi aralarındaki konuşmaları, esprileri ise daha bir başka. Keyifle dinlerim her zaman ve asla bölmem sohbetlerini.

Kalabalıktılar.

Yanlarına yaklaştığımda heyecanlarını farketmekte gecikmedim. Bir kenara çekilip dinledim. Rablerinin yeni bir haberini konuşuyorlardı. Rableri onlara “Ben kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan bir insan yaratacağım. Ben onun yaratılışını tamamladığım ve ona ruh verdiğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın”, demiş.

Ne, dedim topraktan bir insan mı?

Evet, dediler gülümseyerek. Rabbimiz topraktan bir insan yaratacakmış.

İçimdeki ateşin birden kabardığını şimdi bile hatırlıyorum. Demek kuşkularım doğruymuş, demek gecelerimi bölen vesvesenin nedeni buymuş. Topraktan bir insan ha, diye söyleniyordum yanlarından ayrılırken.

Yalnızlığım dönmüş içimdeki duygular daha karmaşık bir hal aldı. Abartıyor muydum? Mülk Rabbimin değil miydi, bizleri yarattığı gibi elbette başka varlıklar da yaratabilirdi. Nurdan, ateşten, ateşin alevinden yarattığı gibi, topraktan da yaratabilirdi elbet. Bir an içimdeki iyimserlik beni gülümsetti bile. Aramıza yeni biri geliyor, dedim. Ama hemen ardından secde meselesini hatırladım. Acaba Rabbim bana de secde etmeyi emreder miydi? Eğer öyle olursa, bu, onun hepimizden üstün olduğu anlamına gelir. Ama böyle bir şey nasıl olur ki? Bir çamur, nurdan ve ateşten nasıl üstün olabilir ki?

Şu Rabbimin işleri de ne karmaşık!

Peki dedim, o insan yaratıldığında, siz gerçekten Rabbinizin dediği gibi hemen secdeye kapanacak mısınız?

Alacağım cevabı bile bile sordum işte. Biz asla Rabbimizin emrine itaatsizlik etmeyiz!

Ama nasıl olur, siz nur olduğunuz halde ve o bir toprak, bir çamur, bir balçık olduğu halde nasıl onu yüceltebilirsiniz?

Biz asla Rabbimizin emrine itaatsizlik etmeyiz!

İyi, dedim, etmeyin bakalım.

İlk kez öfkelenmişim onlara. Ben onları gözümde o kadar büyütüp kıskanırken, onlar kendilerini küçük düşürecek böyle bir davranışı hiç sorun etmiyorlar bile. Üstelik biri de çıkıp sormadı, sen ne yapacaksın, diye. Bunca yıllık geçmişimiz, arkadaşlığımız var bir de.

Senin yalnızlığın büyüyecek, diyordu içimden bir ses.

Nihayet bir gün o yaratıldı.

Rabbimin ona ruhundan üfler üflemez hareket edişi, etrafına ve bizlere bakması ilginçti doğrusu. Meleklerin coşkusunu görmeliydiniz. Sanki yüz yıllık yalnızdılar, cennet yalnızdı, kâinat yalnızdı da bitmişti bu yalnızlık. Ya da, oynanacak oyun için tüm hazırlıklar tamamlanmıştı da sahnelerin efendisi alkışlar arasında sahneye çıkmıştı.

Eğer bu bir oyunsaydı...

Melekleri bilmiyorum, ama ben üzerimdeki şaşkınlığı henüz atamamıştım ki, Rabbimin o emri geldi. Ve tabi o an tüm melekler secdeye kapandılar. Bittiğim yıkıldığım, yok olduğum andı. Bir tek ben eğilmemişim. Gözlerine nefretle baktım ve başımı çevirdim.

İşte o an başladı benim öyküm. Benim karmaşık, trajik ve uzun öyküm...

“Ben sana secdeyi ile emretmişken, seni secde etmekten alıkoyan neydi?” Bu Rabbimin sesiydi. Ama şimdiye değin onun böylesine öfke dolu sesine hiç tanık olmamıştım. “Ben Âdem’den hayırlıyım, çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın.” dedim. Bu kez Rabbimin sesindeki öfke bir kat daha artmış olarak döndü

bana. Ben mi titredim, yoksa gökler ve yer sarsıldı da ben de onlarla birlikte mi sarsıldım bilmiyorum. Ama kesin bildiğim bir şey varsa o da kıyamete değin hiç kimsenin böyle bir azara muhatap olmayacağıdır.

“Hemen in oradan, sana cennette kibirlenmek gerekmez. Haydi çık, çünkü sen hor ve bayağı kimselerdensin.”

O an farkettim ki tüm meleklerin lanetli bakışı üzerimdeydi. Oysa daha düne kadar cennetin bahçelerinde birlikte dolaşıyor, kimi zaman salınan tuba dallarının altında, kimi zamansa, Allah deyu deyu akan ırmakların kıyısında uzun sohbetlere otuyorduk. Bir an çok kötü ve yapayalnız hissettim kendimi. Yine bir ateş kaplayıvermişti içimi. Demek artık buralarda dolaşamayacaktım. Cennetin ırmaklarının sesini bir daha hiç duyamayacaktım. Ve biliyordum ki Rabbimin öfkesi asla peşimi bırakmayacak.

Cennetimi sana yâr etmeyeceğim, ey insan!

Havva’nın yaratıldığını duyduğumda çok sevindim. İki kişiyi aldatmak bir kişiyi aldatmaktan daha kolaydı çünkü. Cennete yerleştiklerinde Rabbimin sözleri dikkatimden kaçmadı. “Ey Âdem! Sen, zevcenle birlikte cennette yerleş de, ikiniz dilediğiniz nimetlerden yeyin. Ancak şu ağaca yaklaşmayın ki, sonra zalimlerden olursunuz!”

Şu ağaca yaklaşmayın, derken Rabbimin işaret ettiği ağaç, işte üzeri örtülü olduğu için benim dikkatimi çeken ağaçtı. Oysa ben onun insan için saklandığını düşünmüştüm bir an.

Sır, bu ağaçta olmalı.

Yapmam gereken şey açıktı. Madem ki Rabbim o ağaca yaklaşmamalarını söylemişti ve şayet yaklaşırlarsa zalimlerden olacaklardı, o halde ne yapıp edip o ağaca yaklaştırmalıydım onları. Hem zalimlerden olurlarsa Rabbim onları cennette barındırmazdı. Ve eğer bunu başarabilirsem gerisi kolaydı. Kıyamete değin oynardım onlarla.

Evet onlar cennette, bense sürgünde idim. Cennet de, o iyi günler de çok uzaklardaydı artık. Dünyam yıkılmıştı. Rabbime göre suçluydum. Yaptığının azgınlık olduğunu biliyorum. Ama bir şeyi merak etmekten alamıyorum kendimi. Rabbim beni azdırmasaydı ben bunu nasıl yapabilirdim? Demek ki Rabbim daha beni yaratırken bu azgınlığı saklamıştı içime. Oysa Rabbim dileseydi beni melekleri gibi gururdan ve azgınlıktan uzak yaratabilirdi. Yoksa bilmediğim zamanlarda, bilmediğim bir çarşıya yolum düştü de o gururu ve isyanı ben mi aldım? Eğer öyleyse o çarşıya niçin gittim ve o çarşıya isyanı ve gururu koyan kimdi? İçimdeki sesleri, ateşin topraktan üstün olduğunun bilgisini nereden aldım ben?

Bir de Rabbimin beni kovduktan sonra bana mühlet vermesi ilginç değil mi?

Dedim ya, bütün sır ıssızlıkta aslında.

Onları o ağacın çevresinde dolaşırken gördüğümde kararımı vermiştim. Mutlular. Belli ki cennetin güzelliği ikisini de büyülemişti. Hatıralarım geldi gözümün önüne ve hüznlendim. O iki meleklerle konuştuğum günü anımsadım. Belki de biliyorlardı da benden gizlediler. Neyse. Ancak bir vesvese bozardı bu mutluluğu. “Rabbi-

niz size bu ağacı, iki melek olacağınız, yahut devamlı (cennette) kalıcılardan bulacağınız için yasak etti.” dedim. İkisi birden irkiliverdi. Şaşkındılar. Birbirlerinin gözlerine baktılar ilkin, sonra da bakışlarını ağaca çevirdiler. Tam o anda son hamlemi yaptım. “Yemin ederim ki ben sizin iyiliğinizi istiyorum”, dedim. Yeminim onları yendi. Ağacın meyvesini tattıkları an olan oldu ve avret yerleri açılıverdi. Telaşlarını, utançlarını görmeliydiniz. Hemen yaprakları üst üste koyarak örtünmeye başladılar. Ben sevincimden yerimde duramıyordum. İntikamımı almıştım. Henüz şaşkınlıkları ve mahçubiyetleri gitmemişti ki, Rableri onlara şöyle nida etti: “Ben ikinize de bu ağacı yasak etmedim mi, şeytan size apaçık bir düşman demedim mi?” Gizlenebilecek, kaçabilecek bir yerleri olsaydı bunu yapabilirlerdi ama ne yazık. Üstelik ellerindeki meyve yarım kalmış, şaşkınlıklarından onu atmaya bile düşünememişlerdi.

“Bir kısmınız, bir kısmınıza düşman olarak ininiz. Yerde sizin için bir zamana kadar yerleşip kalmak ve geçinmek var.”

Demıştim sana cenneti yâr etmeyeceğimi!

Onlar yeryüzüne doğru yola çıktıklarında ben çoktan oyun ve eğlencelerimi hazırlamıştım bile. Hem öyle bir oyun ki, tâ kıyamete dek! ❧

ETHEM BARAN

DALLAR KIRILIRKEN RÜZGÂR SAKLI KALIR

Yağmurlardan artakalmış bir taşra şehriydi. Sular, çer çöp ne bulduysa getirip sağa sola rastgele bırakmış, toprağı çizik çizik oymuş, bir sürü irili ufaklı taşı ortaya çıkarmış sonra geride koyu bir hüznün, iç sıkıntısı, donuk külrengi bir gökyüzü bırakıp gitmişti.

Yağmurla birlikte insanlar da, hayat da çekip gitmişti şehirden sanki.

Ev hep aynı eski evdi. Avlu, gittikçe koyulaşan alacakaranlıkta solmuş bir fotoğrafı andırıyordu.

“Oğlanın gözü düştü bu merete eksikli, iki saat başından ayrılmadı.”

Avlunun ortasında dikilip kalıyoruz dedemle.

Ninem, pencerenin önündeki gölgede kalmış sedirden öyle bir bakıyor ki...

Ben bisikletin gidonunun bir tarafından tutuyorum, dedem diğer tarafından. Kapıdan girdiğimiz gibi kıpırdamadan dikiliyoruz ninemin karşısında. Dedemin yüzünde, bizim suç işlediğimizdeki zorlama gülümsemenin aynısı. İstmeden bir şey yapmış gibi. Bir daha yapmam der gibi.

“Kalk bir ayran yap eksikli, yandık valla.”

Suç bastırıyor, biliyorum. Her zaman yapar.

Ne çok terliyor dedem. Kilolu tabii. Hem nefes darlığı da var.

Ninem kalktığı yere oturuyor.

“Bineyim mi dede?”

Başıyla olur işareti yapıyor.

Çarşıdan eve gelene kadar pedal bacağıma çarptı. Çok acıyor. Hiçbir şey söylemiyorum. Belli etmemeye çalışıyorum. Bir keresinde Abdullah’ın bisikletinden düşmüştüm. Düşeceğimi önceden bilmiştim ama. Ben bu dönemeci alamam demiştim kendi kendime. Alamadım. Aslında tam da alıyordum da... Son anda düştüm. Bacağım yüzüldü, ince ince kanadı. Söylemedim anneme. Dışardayken topalladım; eve gelince topallamadım. Abdullah’a da söylemedim düştüğümü. Bacağım çok acıyor. Belki de kanamıştır.

Biniyorum. Gelirken hep yokuş çıktığımız için binemedim. Dedem, şu yanlarda ki küçük tekerleri çıkarsa. Ben çocuk muyum? Zaten biliyorum sürmeyi.

“Dede şunları çıkar ya...”

“Sonra çıkarırız, hele dur bakalım.”

Hele dur bakalım, hele dur bakalım... Bu dedemin de hiç acelesi yoktur zaten. Ne duracaksak! Şimdi ayranını içmeden hiçbir iş yapmaz. Eksiklisi ayranı getirir şimdi ama burnumuzdan da getirir. Bir keresinde sormuştum dedeme, nineme niye “eksikli” diyorsun diye; “Eksikli de onun için,” demişti, “onların senin gibi şeyi yok.” Ne güzel gülmüştü. Şeyin adını açık açık söylemişti. Sonra, “Azıcık ucundan ver de yi-

yeyim” diyerek elini orama uzatıp sanki oradan bir şey almış gibi ağzına götürüp dudaklarını şapırdatarak yer gibi yapmıştı.

Avluda bisikletimle tur atıyorum. Yer pek düzgün değil, zor sürüyorum bisikleti. Şu küçük tekerler çıksa da ben de sokağa çıkarsam bisikletimi. Aksi gibi, gelirken kimse görmedi bizi. Hangi deliğe girdilerse mahallenin çakalları! Kesin yukarı mahalleyle maç yapıyorlardır. Biz desek yapmaz inekler. Ama görür onlar. Bak bindiriyor muyum hiç onları!

Ninem ayrılanla geliyor.

“Kaça aldınız bu mereti?”

Sanki dedemi dövecek! Biraz daha böyle surat asarsa, dedem basar küfrü. Çok güzel küfreder dedem. Mahallede arkadaşlar arasında da ben...

Ninemın uzattığı bardağı almıyor.

“Oğlana ver, önce o içsin, sonra şeyi düşer.”

Başka zaman olsa ninem:

“Kurbanlar olurum ben ona...” derdi.

Şimdi demiyor. İyi sinirlenmiş.

Ayrılanı uzatıyor. İki ayağım yerde, bisikleti kıcımla ite ite yaklaşıp uzanıyorum bardağa.

Bir dikişte bitiriyorum. Dedem sanki kendi içmiş gibi “Ohh...” çekiyor.

Ninem bardağı doldurup ona uzatıyor.

Dinlene dinlene içiyor dedem. Sanki hiç işi yokmuş gibi...

“Bir daha doldur bakalım kölesi olduğum avrat...”

Tamam işte. Ninem şimdi yumuşar. Dedem her zaman onu kandırmasını bilir. Beraber gider ayakkabı alırsız meselâ, ninem kızar, kaça aldınız der, dedem hep yarısını söyler ya da yarıdan da az; çünkü ninem hesap bilmez, paraları da bilmez, bana sorar, ben de çok ucuza aldık derim. Ninem sinirlenince, dedem eğer suçluyorsa bir iki güzel lâf söyler, bir yağ yakar, tamamdır. Nineme çaktırmadan bana göz kırpar; ninem uzaklaşınca da arkasından, dilini dudaklarının arasından çıkararak şey yapar gibi pırrtt diye ses çıkarır. Ninemi kandırmak çok hoşumuza gider. Bu yüzden bana hep yalan söyler dedem.

“Daha bakkalın borcunu vermedik, bir de bunu çıkardın başımıza. Daha maaş gününe iki ay var.”

Ninemın yumuşamaya niyeti yok.

“Valla ucuza aldık nine... Adam dedemin arkadaşımı, canın sağ olsun, hiç vermsen de olur, dükkânı al götür, dedi,” diyorum acımayan ayağım pedalın üstünde. Gözüme de güneş düşüyor, tek gözüm kapalı.

“Senin o tatlı dilini yerim kurbanlar olduğum,” deyip yanaklarımı ellerinin arasına alıyor, şarp diye öpüyor. Siliyorum ıslanan yeri.

Dedemde bir keyif, bir keyif. İyice yayılıyor sedire.

“Hadi bir çay yap bize eksikli...”

“İki dakika boğazın dursun herif, kahvede içtiklerin yetmedi mi?”

“Her gördüğüne çay ısmarladı nine, en az yirmi bardak çay içmiştir. Ben de gazoz içtim.”

Ninem söylene söylene içeri giriyor. Dedem çayı içmeden yerinden kıpırdamaz artık. Bizim tekerler de kalır. Bak görürsünüz, beni şimdi bir de bakkala gönderir, yarım kilo sakız leblebi al gel diye. Akşamı ederiz artık.

“Hadi kölesi olduğum, sen de bakkaldan...”

Ben demedim mi?

“Tamam dede ya, tamam ya...”

Bisikleti duvarın dibine çekip çıkıyorum kapıdan. Bizimkiler hâlâ ortalıklarda yok. Şimdi bisikletim olsaydı, yani var da, yanındaki küçük tekerleri olmasaydı, ne güzel onunla bir solukta gider gelirdim.

Yavaş yavaş gitsem de olur. Daha dedem çay içecek de...

Bakkal Ömer amca bir kalıp peynir kesmiş tartıyordu. Bıçağa bulaşan peynir parçaları öyle hoşuma gider ki benim. Alıp ağzıma atasım gelir. Ömer amca niye yapmaz bunu bir türlü anlamam.

Yarım kilo sakız leblebiyle iki gazoz alıyorum. Dedem söylemeden alırım gazozları. Söylemesine gerek yok. Nasıl olsa ister, bir de onun için mi geleceğim bakkala? Ömer amca bizim sayfayı bulup ağır ağır yazıyor. Bizim ikinci sayfa da iyice dolmuş.

Yine yavaş yavaş yürüyorum. Eve yaklaştığımda bizim avludan gelen sesleri duyuyorum. Birisi bağırıp duruyor. Bu amcamın sesi ama...

Evet, amcam bu. Dedeme öyle bir bağırıyor ki... Dedem ağladı ağlayacak. Ninem bile korkmuş.

“Ben götüremem,” diyor dedem, sesi zor duyuluyor.

“Ben götürürüm o zaman!” diye bağırıyor amcam ve benim bisikleti alıp kapıdan çıkıyor. Nerdeyse beni ezecek.

Duvardaki resmine bakıyorum. Amcamın o yıllardaki hâli; genç, güleç, yakışıklı. İtfaiyeci üniforması, subaylarınkine benzeyen şapkasıyla önündeki aslında pek de parlak görünmeyen hayata, yine de ömrünün fırsatını yakalamış gözlerle, hayatı, sıkıntıları alt etmiş, amelelikten kurtulup huzurlu günlere adım atmış dingin bir yüzle bakıyor. Yıllardır aynı duvarda asılı duran bu siyah beyaz resim; bisikletimi daha doğru dürist binmeden, arkadaşlarıma bile gösteremedim alıp götürdüğünü, dedemle dövüşüp onu küstürdüğünü, sulu gözlü olduğum için benimle dalga geçip hep ağlattığını, kömür taşıırken gücüm yetmediğinden ağırdan aldığım için beni tokatladığını, oğluyla kavga ettiğimde benim onun büyüğü olduğumu dolayısıyla benim sözümün geçerli olduğunu söyleyerek benden yana çıktığını, kendime imza ararken bana yardımcı olduğu (imzam onun imzasının neredeyse aynısıdır), güzel bir türkü duyunca çoluk çocuk hepimizi kaldırıp halaya durduğu günlerin izini taşıyor.

Nöbetçi olduğu günlerde akşam yemeğini sefertasıyla ben götürürdüm. İtfaiye binasından içeri girince “Kimin var böyle yeğeni” diye sevinir, yanağımdan makas alırdı. Avucuma bir beşlik sıkıştırır, ben de onunla çekirdek alır eve gidene kadar çitlerdim. Bazen itfaiye aracına biner şehrin ana caddesini, çarşığı sulardık. Şoför mahallinde oturmaktan çok arkada, basamakta durup dolaşmayı severdim ama amcam tehlikeli diye pek izin vermezdi.

Kış aylarında, hale hamsi geldiğinde biraz fazla alır, bizi de çağırırdı. Kocaman bir tepsiye dizdiği hamsileri soğan ve limonla süsler, üzerine ince ince margarin doğrar, kuzineye sürerdi. Evde olduğu günlerde sabahları biber kızarttırıp üzerine yumurta kırdırırdı; kokusu bahçe duvarını aşıp bizim eve gelirdi. “Babasına çekmiş, hiç boğazı durmuyor,” derdi yengem.

Nöbetçi olmadığı zamanlarda mutlaka bir iş bulur çalışırdı; çatı aktarır, su yolu kazar, maçlarda ayran satar, kömür taşır, marangozhanede arkadaşına yardım eder üç beş kuruş kazanırdı.

Beni hamama götürüp ilk tıraşımı yaptıran odur. Nasıl yapacağımı anlatan. Artık delikanlı olduğumu, vücudumda nelerin değiştiğini.

Su deposunda çalışıyoruz. Kum temizliyoruz. Ramazan ayı. Amcam kuyunun içinde, kovayı kumla dolduruyor, ben yukardan çekiyorum. Gücüm yetmiyor. Avuçlarım patlak, su toplamış. Öğleden sonra bırakıyoruz çalışmayı. Eve gelip yatıyoruz. Yine ikindi vakti yatıp uyuduğum bir gün, karmakarışık rüyalar görüyorum; o karışıklığın arasında çıplak kadınlar, sevişme sahneleri, parça parça bir şeyler... Ve ‘düşüm azıyor’... Birden uyanıyorum. Pijamamın önü ıpslak. Orucum bozulmuş mudur şimdi? Kime sormalı? Ne yapmalı? Bilmiyorum. Canım burnumda. Bozsam mı orucu? Şunun şurasında iftara bir iki saat kaldı, en iyisi bozmamak. Bozarsam doğrudan altmış bir. Ya zaten altmış bir olduysa? Olsun ben yine de bozmayım; belki de bozulmamıştır orucum. Ee şimdi ne yapmalı? Yıkanmalı. Yıkanmalı da nasıl, anneme nasıl söylerim, ne derim? Şimdi durduk yere, evi iftar telâşı sarmışken ben yıkanacağım denir mi? İftardan sonra yapsam nasıl olur, oruç zarar görür mü? Peki iftardan sonra nasıl diyeceğim anneme? Çok yoruldum, ben bir banyo yapıp öyle yatayım desem... olur ama, ya iftardan önce yapmam gerekiyorsa? Yok yok, en iyisi hemen yapmak... da nasıl? Birden aklıma kız kardeşim geliyor: O anlamaz nasıl olsa. Kalk kız bir su ısıt, ben yıkanacağım derim. Niye diye soracak değil ya, hem sorsa bile ona şöyle kaşlarını çatıp ters ters bir baktım mı, tamamdır. Aramız iyidir onunla, arkadaşlarımla kardeşlerine yaptıkları gibi eziyet etmem, giydiklerine pek karışmam, zaten giyecek nesi var ki; gezmesine de karışmam, nereye gidecek ki, bir iki düğün, arada bir çarşı filân, o kadar. Akşamları ben istemeden çayı demler getirir, çayı çok sevdiğimi bilir hani, bir dediğimi iki etmez. Bazı sabahlar, ne yalan söylemeli aslında cuma sabahları, hani cumaya gideceğim ya, anneme su ısıttırırım. Kız kardeşim bilmez mi benim niçin yıkandığımı, bilir tabii. Şimdi su ısıttırsam yine anlar elbet. Anlarsa anlasın canım, ne yapayım yani, mübarek gün, ben bir şey yapmadım ya, Allah’tan, oldu işte. Oruç bozulmuş mudur? Kime sormalı, nasıl sormalı? Sorulmaz ki!

Sonunda yataktan çıkıp mutfakta anneme yardım eden kız kardeşimi çağırıyorum, bir gelsene buraya diye, geliyor, ciddiyetimi bozmadan, işten gelmiş büyük bir adam ağırlığıyla ve gözlerine bakmamak için yeni uyanmış gibi gözlerini ovuşturarak bana bir su ısıt diyorum. Bu kadar işin arasında nerden çıktı bu demiyor, ne suyu diye sormuyor, gidip banyodaki küçük tüp gazı yakıyor. Üstünde kazan hazır zaten. Banyoda üst üste birkaç defa abdest alarak işi sağlama bağlıyorum, tövbe ediyorum, orucumu kabul etmesi için Allah’a dua ediyorum. İftardan sonra amcam geliyor.

“Hadi abi teravihe geç kalıyoruz,” diyor babama.

Sonra bana sesleniyor:

“Hadi sen bizimle gelmiyor musun?”

Utaniyorum, ben çok yorgunum, kollarımda, bacaklarımda derman kalmadı, çok da uykum var, olmasa bile camide çok uykum geliyor demeye. “Ben size yetişirim,” diyorum. Apar topar abdest alıp peşlerinden koşturuyorum. Bacaklarım beni zor taşıyor. Sokaklarda bir canlılık. Gündüz saklanan enerji, depolanan istekler, gülücükler, konuşmalar hızlı adımlara karışıyor. Çocuklar şimdiden gülmeye başlamışlar bile, hem koşturarak yürüyor hem de camide ne muzırlıklar yapacaklarını plânlıyorlar. Cami ılık bir yuva gibi. Uyku etrafımda dört dönüyor. Teravih uzadıkça uzuyor. Bugünkü orucum kabul olmuş mudur? Bozulduysa, altmış bir. Nasıl tutarım, ne zaman tutarım? Ramazandan sonra herkes yiyip içip geziyorken ben nasıl oruç tutarım? Zaten çalışıyorum, iş ağır; pazılarımda ince bir sızı, avuçlarım zonkluyor. Yaşlanınca tutarım desem, zaten her şeyi yaşlılığa atıyoruz; o zamana kadar kim bilir kaç tane altmış bir oruç borcu birikir, namaz borcu birikir, günahlar birikir; birikir oğlu birikir. Allahım n’olur kabul et orucumu. Vitir namazında şaşıyorum, oysa hep dikkat ederdim, kafa işte. Benim gibi şaşıranlar olmalı ki arka saflardaki çocuklardan bir kıkırdama, pıhlama hatta bazılarında kahkahalar geliyor. Herkes gülmemek için kendini zor tutuyordur eminim, çünkü benim öyle olur ama bu kez şaşıran, gülünecek duruma düşen benim. Dizlerimin üzerinde zor duruyorum artık, öyle ağrıyor ki...

Çocuklar herkesten önce çıkıyorlar bin bir şamatayla, ayakkabılarını yolda giymeye çalışıp sekiyorlar birbiri peşi sıra. Erken çıkanlar arasında ben de varım. Babamla amcam kahveye gidecekler; ben, çıkış kapısının karşısında, erkekler cami avlusunu boşalttıktan sonra üst kattan inecek kadınları bekliyorum.

Durulmuş, yıldızlı, serin bir gece. Hafif bir rüzgâr, hafif bir çam kokusu.

Annem, yengem, bir iki komşu daha geliyorlar. Her şeyden arınmış gibi bir rahatlık yüzlerinde, umulmadık bir canlılık seslerinde. Ne konuştuklarına kulak vermiyorum. Tek duyduğum kadınların terliklerinin çıkardığı şıpıdık sesleri. Annem söylemiş midir, bizim oğlan iftardan önce yattıydı böyle böyle oldu diye. Bunlar kendi aralarında her şeyi konuşurlar; kocalarıyla ne yaptıklarını bile, her şeyi... Konuşur, konuşur gülerler. Kaç kere duydum. Bir mevzu buldular mı dünyayı unuturlar, çevrelerinde kim var kim yok farkında olmazlar; kafalarını birbirlerine yaklaştırır, yemenilerinin bir ucuyla ağızlarının bir kısmını kapatıp konuşur konuşur kıkırdarlar.

Biraz önden yürümeli, hiç değilse kulağım duymaz, bana mı gülüyorlar, başka şeye mi bilmiyormuş gibi olurum.

Annem daha önce anlatmadıysa bile şimdi kesin anlatır.

“Kele anam,” der içlerinden biri, “erkek adam değil mi olur, olur.” Sonra da kıkırdarlar. Ne varsa sanki! Ota çöpe, her şeye gülerler. Gelirken kendi başlarına geliyorlar da giderken niye ben götürüyorum bunları? Geç oldu diye sanki mübarek gün birileri önlerini mi kesecek! Bunların kendi oğulları yok mu sanki, bir gün de onlar götürse ya... Tabii beyefendiler camiye gelmezler ki, gelenler de çıkışta doğru kahveye. Herkes senin gibi sabah işe gitmiyor oğlum! Sen derdine yan...

Evin yokuşunu çıkarken bacaklarım iyice çekmez oluyor. Sokağın sonundaki ağaç kalabalığı karanlığı koyulaştırıyor.

Anneme beni sahura kaldırmamasını söyleyip hemen yatıyorum. Yatarken yine bir korku: Ya gene aynı şey olursa? Bir günde iki kez nasıl yıkanacağım derim? Yıkanmasam, ertesi gün oruç tutmam gerekiyor mu gerekmiyor mu, tutmasam altmış bir mi?

Yine karmakarışık bir uyku; birtakım yüzler, görüntüler, engeller; bunalıyorum, kıvranıyorum...

Annem zorla sahura kaldırıyor. Sahursuz tutulmazmış. Sabah işe gidecekmişim, dayanamazmışım. Sıcak bazlamaları yağlayıp çayla birlikte indiriyorum mideye yarı uykulu...

Sabah yine erkenden uyandırıyor annem. Amcam bahçede beni bekliyor. Üstünde yeşil yeşil yaprak gölgesi, toprakta parlak sarı bir güneş ışığı, bir kuş sesi bir kuş sesi...

Kazasız belâsız atlatılmış bir gecenin sonunda, yine ıslak kum dolu kovamıza, karanlık, rutubetli kuyumuza, kızgın güneşimize ve susuzluğumuza doğru yola çıkıyoruz.

Doğuya doğru yürüyoruz. Güneş gözümüzü kamaştırıyor. Uzaktaki tepelere tırmanmaya çalışan ağaçların üstünde sis var gibi.

Ayaklarımızın altında bastıkça çitirdayan sararmış otlar.

Dilim damağım şimdiden kurumaya başladı bile.

Bir hafta oldu bu su deposunu temizleme işini alalı. Amcam, okul harçlığını çıkarırsın, gel, dedi. Ben de zaten tuğla ocağına gidecektim, benim için de iyi oldu.

Şimdi tam zamanı işte. Dün gecedan beri plânladığım gibi kafamdaki soruları soruyorum; ama bir arkadaşım bana sormuş da, ben bilememişim gibi...

Yürüyoruz.

Amcam anlatıyor, gayet ciddi...

Su deposu yaklaşıyor.

Elleri, yüzü kurumuş; suyu çekilmiş gözlerinin. Öyle eski, öyle uzak, öyle çaresiz bakıyor ki... Utanıyor her şeyden, herkesten, kendinden. Benden...

En küçük kızı, yuvadan en son uçanı gelmiş; her gün uğruyormuş zaten. Evi yakın. Hem babasının üstünden yorganı kaldırıp pijamasını sıyrarak sonda takıyor hem konuşuyor:

“Şekeri çok yüksek,” diyor, “ne yediğini bilmiyor, önünden çekip alıyoruz. Çok su içiyor. Kaç defa değiştiriyoruz idrar torbasını. Bazen sonda çıkıyor, hiç değilse bize söylese çıktı diye, söylemiyor, yatağı ıslatıyor göl gibi... Ev koktu iyice. Ne kadar havalandırsak da boş. Sindi koku her yere. Kapıdan bir gelen olsa ne der! Valla her gün yıkıyoruz, temizliyoruz ama...”

Duvardaki resim bize bakıyor. Gizlisi saklısı kalmamış, her şeyi ortalığa dökülmüş, “her şeyi” çoluğunun çocuğunun elinde oyuncak olmuş bu adam ağzını açıp bana bir “Hoş geldin” bile diyemiyor. Yüzü kasılıyor ağlamak için, ağlayamıyor; bitirmiş her şeyi, ağlamayı bile...

Yağmur bitirmişti şehri.

Mavi sokak lâmbaları birer birer yaklaşır otobüsün camlarına eğilerek bana bakıyorlardı. ❧

ABDULLAH HARMANCI

NEZAHAT

Büyük anne öldü. Kar sularıyla ıslanmış bir kabre gömüldü. Biz torunlar unutmuş olsak da, garip değil mi, büyük annenin de bir adı vardı. Nezahat.

Geceydi. Kardı. Sulusepkendi. Meram Yaka'nın temiz sokaklarıydı. Bir büyük anne için hiç de eski sayılmazdı bu ad. Nezahat. Dolmuşu görünce iki dünyamın birden aydınlandığını sandım. Bindim. Küçücük bir bebeği kucağına sımsıkı bastırmış bir adamla göz göze geldik. Tuhaf. Bir şey oldu. Adam bebeğin yüzüne eğilerek bir şey söyledi. Belki de bugün doğmuş bir bebektir. Adamın bebeğe aynı şeyi bir kez daha söylemesi için yalvardım içimden. Bir kez daha söylemesi için. Bir kez daha. Olmalıydı bu. Olmak zorundaydı. Eğer doğruysa. Eğer duyduğum gibiyse.

Ertesi sabah, büyük annenin bir gün önce, üzerinde kaplanların kükrediği büyük bir battaniyenin içinde terk ettiği eve döndüğümde. Kimse ağlamıyorken. Torunlardan biri yeni bir çay termosu getirirken salona. "Hamide Teyze'nin gelini kurtulmuş." diye fısıldadılar. Halalar. "Nesi olmuş dedin? Kızı mı? Adını ne koymuşlar?"

Duyamadım. Ama görüyordum: Dolmuştaki adamdı işte. Salondan içeri giriyordu. Başsağlığı diliyordu. Gözlerinde, ölüme bir yumruk daha sallamış her insanın gözlerinde parlayan sevinçle, ölüme karşı beklendik bir yenilgi almış biz yorgun insanların yüzlerine bakarken, tam da söylemesini beklediğim şeyi, evrenin bütün gezegenlerinin gizemini açıklıyormuşçasına mağrur, söyleyiverdi.

Caddelere fırladım. İnsanların ıslanmış kirpiklerini görmelerini göze alamazdım.

BUHAR

Ninesi ölüyordu. Bunu kimse kelimelere dökemese de, herkes içten içe biliyor, bekliyordu. Masalardan birine oturdu. Ne yapacaktı? O ölürse bütün parayı alelacele ödemesi gerekecekti. Ninesinin emekli aylığıyla biriken dövizlerini borç almıştı. Bu kadar kısa sürede bu kadar büyük bir meblağı ödeyemezdi. Üstelik borç aldığım annesinden başka kimse bilmiyordu. Babası bile. Bir çay söyledi. Terliyor, terlemekten öte bunalıyordu. Sanki yakıcı bir buhar, ciğerlerinden beynine doğru süzülüyordu. Ne yapacaktı? Onca insana durumu nasıl izah edecekti? Miras bölüşülecekti. Banka hesaplarının dokümanı istenecekti. Annesi işin başında söylemişti. İyi düşün, demişti. Bu kadar çok alma istersen, demişti. Arkadaşlarından bir araştırırsan, demişti. Ama o bunlarla yorulmak istememiş, alacağı eşyalar için daha fazla bekleyemeyeceğini sezinlemişti.

Ninesi ölüyordu. Bunu herkes biliyordu. Bir selpak çıkarıp alnını sildi. Omuriliklerini okşayıp geçen bir ürperti hissetti. Başını kestanelere kaldırdı. Amcalarının, halalarının yüzleri geldi gözlerinin önüne. Öyle böyle bir borç değildi ki bu. Garson çayı getirmiş, dudaklarındaki Parlamento'ı görünce cebinden bir çakmak çıkarmıştı. O vakit

içmesi gereken bir sigarası olduğunu fark etti. Ninem ölme, diye mırıldandı. Garson duymuştu. Giderken, sadece omuzlarıyla dönüp ‘o değildin’ bir baktı. Sonra, mesleğinin vazgeçilmez özelliği gibi duran dalgınlığını takınarak masalar arasında dolaşmaya koyuldu. Tam da çay bahçesinin McDonald’s’a bakan köşesine geldiğinde, başını masaya bırakmış, sağ kolu boşlukta sallanan kadını gördü. Hızlı, soğuk kanlı adımlarla yürüdü. Kadının ağzından sızan kanı, belirsiz bir sebebe endişelenirken irileşip donakalmış gözlerini ve ateşi masa örtüsünü yakmakta olan sigarasını aynı anda fark etti. Masaya az önce bıraktığı çay bardağından, ince bir buhar, akasyalara doğru yükseliyordu.

GERÇİ

Teşvikiye’de, parlak taşlarla süslü cephesi büyük mağazalara bakan İstanbul Apartmanı’nda otururken, dairenin pahalı mobilyalarla kaplı salonunda sigara içer, tül perdelerin arkasından, kaldırımlarda çalışan işçilerin yağlı tulumlarla kaplı biçimsiz bedenlerine acırdım.

Daire amcamındı gerçi.

Şubat krizi olmamıştı üstelik.

Başbakanın suratına anayasa fırlatılmamıştı.

Amcam Almanya’dan dönmemişti.

Fakülteyi bitirmemiştim.

Babam ölmemişti.

Milli Eğitim Bakanlığı, bizim bölüm mezunlarını öğretmen yapmaktan vazgeçmemişti.

Reyhan gülümsemeyi unutmamıştı.

Anlıyorsunuz değil mi? Şimdi bir kitapçının kasiyeri, adı konulmamış hamalığım yani. Yurtiçi Kargo’nun dükkânın önüne indirdiği gâvur ölüsü kolileri yüklendikçe sırtıma, endişeleniyorum: Cepheleri parlak taşlarla kaplı apartmanların, tül perdelerinin ardından, kirli elbiselerimi, biçimsiz bedenimi görüp de, çaresizliğime acıyan gözler var mıdır diye.

İŞARETLER

Yeğeniyle bayram boyunca akıllarına gelen her şeyi yaptılar. Yeğenin hayal gücüne kendini adanmış gibiydi. Onu arabasına alıp ilçenin تنها caddelerinde gezintilere çıkıyordu. Parka kadar yürüyorlar, beraberce kaydırakta kayıyor, salıncakta sallanıyorlardı. Ufaklığın yalvarmalarına dayanamayıp “at” oluyor, onunla büyük sahralarda (salonda ve mutfakta) dolaşıyordu. Öğretmencilik oynuyorlar, yeğeni babasının çini mürekkepli dolma kalemle dayısının avuçlarına, henüz yazmayı ve okumayı öğrenememiş bir öğrencinin tuhaf işaretlerini çiziyordu. Bu işaretleri dikkatle inceliyor, belki de bilmediğimiz bir alfabenin bilmediğimiz harfleridir bunlar, diye geçiriyordu.

Bayram, kelimenin bütün anlamlarıyla bayramdı. Neşeydi. Şenlikti. Hanımlar mutfakta yemek hazırlarlarken beyler okeye oturuyorlar, mutfaktan gelen çatal kaşık seslerini duydukça bir defalığına olsun çocukluklarına döndüklerini sanıyorlardı. Kendisi yeğeni istemediği için okey oynamayı onunla balkona çıkıyor, ufaklığın yeşil alacalı gözlerine bakıyor, artık evlenmesi gerektiğini, bir çocuğunun/böyle bir çocuğunun olması gerektiğini, eğer bir çocuğu olursa ona ne acayip babalık yapacağını filan düşünüyor, üstünde hiddetlenen süvarinin çılgınlıklarıyla kendine geliyordu. Bu süvari, ne zeki, ne tatlı, ne alışılmadık bir çocuktü.

Bayramın ikinci günü onunla patates cipsi almaktan gelirlerken telefonu çaldı. Arayan uzun seneler ötesinden bir lise arkadaşıydı. Muhabbete daldılar. Yüzünde ilk gençliğinden kalma çapkın bir gülümsemeyle telefonunu kapadığında gördü kalabalığı. Yapabileceği hiçbir şey yoktu. Asfaltın kaldırına doğru meyillenen tarafı bir kan göletine dönüşmüştü.

...

Ertesi gün öğle namazından sonra, küçük bir mezarı doldurmaktan terlemiş ellerini çeşmede yıkıyorken, her şeyin ne kadar doğal, ne kadar sakin, ne kadar alışılmış başlayıp bittiğini düşünüyorken... Acayip bir şey oldu. Avuçlarını dolduran işaretleri gördü. Terden ve sudan silikleşmiş, ama tamamen kaybolmamışlardı. Dizlerinin üstüne yığıldı. Karanlık.

Gözlerini açtığında, hastane duvarlarında görülmeye alışılmış fotoğraflardaki (şahadet parmakları dudaklarının üzerinde, "Sus!" işareti yaparlar) hemşirelere benzeyen sarışın bir hemşireydi karşıdaki. Kendisine her şeyin yolunda olduğunu mırıldanıyordu. Avuçlarına bakmayı o zaman akıl etti.

Avuçları, sarışın bir hemşirenin marifetli ellerinde, hindistan cevizi kokan sabunlarla yıkanmış, tertemiz olmuşlardı.

DEDE VE TORUN

Dede torununa bakıyor.

Onda ağarmamış saçlarını, ilkgençliğinin acıklı türkülerini, anasının taşlığı yıkayıp tandırı yakışlarını, bazlamanın arasına tereyağı sürüşlerini, köyünün upuzun düzlüklerinde kanat süzen leylekleri, on sekiz yaşının temmuzlarını, yirmi iki yaşının nisanlarını, ilk karısını, ikincisini, mektebe giderken sevdiği kızı, kızın kıpkırmızı oylarla bezenmiş tülbentlerini hatta, Mustafa'sının doğduğu, Aynur'unun öldüğü günü, altmış sekizdeki yangında üçü birden ölen ak toynaklı atlarını, bir ağustos gecesinde Kurbağalıdere'de bağıra bağıra boğulan küçük ağabeyini, köyünün harman yerlerini, ablalarının buğday savuruşlarını, buğday savururken çözülen çalıklarını bile, şimdi çoğu toprağı dinleyen asker arkadaşlarını, en çok da Bulcuklu Necmettin'i, karısıyla yatan adamı bir türlü öldüremeyip de her gece her gece ağlayan Selman'ı, yitirdiği bütün güzellikleri, yitirdiği bütün çirkinlikleri bile, onları bile... düşünüp hüüzleniyor.

Torun dedesine bakıyor.

Onda sevdiklerinin henüz kazılmamış mezarlarını, çocuklarının büyüyecek ve başka şehirlerde yaşamaya başlayacaklarını, bir gün annesinin de babasının da öleceğini, bayram sabahlarında gidecek bir yerinin kalmayacağını, şimdi oturma odasının baş köşesinde ekabirce çalım satan gitarının kim bilir hangi çatıkatının karanlıklarında paslanacak ve çürüyecek olduğunu, arabasının hangi hurdalıkta unutulacağını, yollarının bir bir ayrılacağı dostlarını, on senedir ter döktüğü halısağanın da bir gün bir gökdelenin bodrum katında unutulacağını, futbol takımlarının da, okey gruplarının da dağılacığını, şimdi kendisine göz süzen hanımların deniz kenarlarında pinekleyen iri göbekli hımbıl nenelere dönüşeceklerini... görür gibi oluyor, hüzünleniyor. Ama bunların çok sonra olacağını, aslında -hâlâ- ne çok şeye sahip olduğunu, gelecek seneleri ve belki hiç gelmeyecek seneleri hayal edip hüzünlenmesinin anlamsızlığını, belki bütün bu acıları hiç de yaşamayacağını, belki o gün geldiğinde bunları umursamayacağını düşünüyor ve yıllardır hep olduğu gibi, düşüncelerinin tam da burasında, onu bekleyen karısını ve kızlarını hatırlayınca yüzüne bir iyilik yayılıyor.

İşte tam da bu anda “Ne oldu?” diyor dede.

“Hiç!” diyor torun, “Bana müsaade!”

BELKİ DE

İnşaatlar arasında dolaşıyorlar.

Biteviye çalışan işçilerin bitmeyen takırtıları.

Belki de, diyor kadın, bu takırtılardan biri bizim evimizden geliyor. İki sene sonra çekilecek kur’ada, şu şişman bekçinin balkonunda uyukladığı evin sahibi, dairenin cephesini beğenmeyecek de, evini satılığa çıkaracak. İstanbul Caddesi’ndeki emlakçılardan birine verecek. Biz de cumartesi gezmesine çıkmış olacağız. Çocuklar dondurma diye tutturmuş olacak. Emlakçıların önünden geçip Asıl Dondurma’ya doğru adımlarken ilanı göreceğiz. İçeri girip konuşmaya başlayacağız. Pazarlığa tutuşacağız. Emlakçı da tanıdık olacak. İçimize de bir güven gelecek. Ev de pek hoşumuza gidecek. Balkonları büyük. Mutfakları saray gibi. Deyip deyip sevineceğiz. Sağdan soldan bulduğumuz borçlarla eksikimizi tamamlayacağız. Bu daireyi alacağız. Dört duvar kartonpiyer, girişe lambir, lake vestiyer yaptıracağız. Islak zemin baştan aşağı ithal kalebodur, alçı kemer, duvarlar birinci sınıf saten boya... İkindileri balkonumuza çıkıp çay içeceğiz. Benim fındıklı kurabiyelerim de olacak çayın yanında. Karşımızda da bu elma bahçesi olacak... Rüzgâr da küfür küfür esecek... Ne güzel, değil mi?

İnşaatlar arasında dolaşıyorlar.

Belki de, diye ekliyor adam. Bu elma bahçesi istimlak edilecek. Yerine yeni bir kooperatif, küçük bir market, “şirin” bir mescit inşa edilecek. Kesilen elma ağaçları sanayie taşınacak. O ağaçlardan biri, birkaçı, becerikli bir ustanın ellerinde biçimlenecek. Mahallenin mescidi için gıcır gıcır bir tabuta dönüşecek. Biz de yeni evimizden, yeni mahallemizden çıkıp, çivileri pırl pırl parlayan o uzun tabutun varlığından habersiz, mahalle mescidinin önünden geçerek Altnapa’nın yolunu tutacağız. Çocukla-

rımızla birlikte, sabahları yeni bir evde uyanmaktan şırmış olacağız. Güle oynaya Akyokuş’a tırmanacağız. Sen benim ağzıma Milka kakaolu gofret çukolata uzatmış olacaksın. Ben direksiyonu unutmuş olacağım. Arabamız önce refüje bindirecek, sonra şarampole yuvarlanıp tam on dokuz takla atacak. Ciğerlerimiz delinmiş, beyinlerimiz patlamış, kaval kemiklerimiz yirmi iki parçaya ayrılmış olacak. Konya’da bir hafta boyunca sadece biz, sadece biz konuşulacağız. Mahallenin “şirin” mescidinin yeni yetme imamının ellerinde yıkanıp o zaman mezarlığa dönüştürülecek olan şu pancar tarlasına gömüleceğiz. Ağzımıza burnumuza pancar tohumları dolacak. Sekiz sene her haftasonu gitmemiz gereken sinemalardan feragat ederek biriktirdiğimiz paralarla ve kim bilir daha nice kısıtlamalarla satın aldığımız evimizi, müteahhide yok pahasına satıp yakın akrabalara üleştirecekler. Eşyalarımız tellal pazarında eskici dükkânlarının vitrinlerini süsleyecek. İki stajyer öğretmen gelip bizim eşyalarımızı alacaklar. Pazarlığı ucuza kapattıkları için sevine sevine evlerine dönecekler. Üzerlerine uzandıkları kanepelerin hatıralarından habersiz, mışıl mışıl uyuyacaklar...

Uzaklarda bir bahçe, uzaklarda bir balkon, uzaklarda bir tabut olacak.

SİREN SESİ

O gün işler yolunda gitseydi. Erol’u evden savabilseydim. Nesibe’ye bir hediye alabilseydim. Telefonum 66 kontörü birden yutmasaydı. Babam para gönderme işini pazartesiye ertelemeseydi. Ali borcunu zamanında ödeseydi. Ferhat’la otobüs durağında karşılaşmasaydım. Ferhat bana kalın kaşlarıyla “o”nu göstermeseydi. Gözlerine bakmasaydım. Kısa Samsun alacak kadar param olsaydı. Ferhat bana o kadını işaret etmeseydi. Ben o kadına bakmasaydım. O gün apartmanın bodrum pencereleri açık unutulmasaydı. O gün apartmana kömür alınmış olmasaydı. Nesibe telefonu su ratıma kapamasaydı. Kar yağmasa, yılbaşı olmasaydı. Erol’a, evdeki duvar saatini Nesibe’ye hediye olarak yutturma fikrimi kabul ettirebilseydim. Şehrin en gözde dilencisi Fitnat, apartmanın önünde durup paralarını saymasaydı. Ferhat’la göz göze gelmeseydik. Akşam o kadar kederli bastırmasa, kar o kadar güzel yağmasaydı. Ben bodruma inip karanlıkta beklemeseydim. Ferhat tekmei indirmeseydi. Her şey bu kadar kolay olmasaydı. Kadın çuvalların üstüne yuvarlanmasa, yeşil yeşil banknotlar önüme saçılmasaydı. Şarapçı Hayri’nin vitrinindeki şişeler, sabahtan beri burnumda türüm türüm tütmeseydi efendim. Paraları toplayıp Leyla’nın evinin yolunu tutmasaydık. Gece yarısı apartmana geldiğimizde efendim. Fitnat’ı aynı yerde uzanmış bulmasaydık. Gençliğimizi, geleceğimizi, bütün bir ömrümüzü alacakmış gibi yaklaşan. Canımızı alacakmış gibi yaklaşan siren seslerine kapılmayacak, karanlığın cinlerine çarpılmayacaktık efendim.

İşler yolunda gitseydi. Birazcık paramız olsaydı efendim. Adliyenin önünde ağlayan kadının. Annem olduğunu fark etmeseydim. ❧

HAYRETTİN ORHANOĞLU

T(İ)REN

Sezgi gücünün ne kadar fazla olduğunun farkına varıp yıllardır anlamsızlığını bir maske gibi taşıyan yüzünün her bir kıvrımını yeniden tanımlamak ve bunlarla varabileceği sınırın en son noktalarına kadar ulaşmak istiyordu. Yalnızca farkına varmanın avuntusuyla oturduğu koltuğun karşısındaki aynayı yerinden alarak yerine döndü.

Yüzündeki derin kıvrımlara rağmen gözlerinde hâlâ bir umut vardı. Tavandan gelen soluk ışık, her ne kadar bu umudun bir yanılsama olduğunu sezdiriyorsa da gözlerinin yer yer çatlayıp kuruyan ve ancak çevresini canlandırabilen bir ırmak gibi bu derin vadilerde bütün kırılmalara, anlamsızlıklara karşı yine de sığınabileceği birer mağara olabileceğini düşündü.

Aynada bakışlarını ve bu bakışların anlamını yakalamak istiyordu. Başarabileceğine kendisi de inanmıyordu ama bunu denemek için zamanı vardı. Aylarca başta elleri olmak üzere soğuktan donma pahasına olsa da aynalardan bedeninin ne anlama geldiğini çözmeye çalışan kendisi değil miydi?

Aynanın elinden kayıp yere düşmesiyle artık güçsüzlüğünün sonuna geldiğini anlamıştı. Dayanamıyordu. Yerdeki parçalara eğildiğinde onlarca parçadan yalnızca gözlerine bakıyordu. Kendisini bulabilmek için biricik umudu bu gözlerdi. Aylarca hatta yıllarca aramıştı. Neyi aradığının ayırımına varmış olmayı bile umursamaksızın yalnızca aramıştı. Aramak bulmaktı.

Bir başkası olarak kendine bakmayı alışkanlık edindiğinden bu yana aynalarla arasının iyi olduğu inkar edilemezdi. Bu sebeple aynalardan en olağan görünüşünü yakalamaya çalıştı. Bir başkası olarak kendine bakıyordu. Artık rahatlıkla gözlerinin anlamını yakalayabilecekti. Aklına düş dünyasında onca anlamsız bakışları yanyana getirerek hepsine birden bakmak geldi. Gözlerini kapattığı anda bütün anlamsız bakışların tek bir anlama geldiğini ölü alınmaz bir coşkunlukla gördü. Şaşırmıştı. Niye bunu daha önce denememişti ki?

Bu defa yine bakışların anlamında bir eksiklik olabileceğini düşündü. Onu da yalnızca varış noktasını değil çıkış noktasıyla o ana kadar koştuğu yolun tamamını yeniden görmek isteyen âmâ bir koşucunun bakışlarındaki anlamla tamamlamalıydı. Çoğul anlamlar dünyasının imgelerini çözebilmek için bunu da denemeliydi.

Gözlerini açmayacaktı. Onca anlamsız bakışın yerine âmâ bir koşucunun bakışları fazla bir yük getirmese gerekti.

Yüzünün geniş gülümsemesini düş dünyasının aydınlığında o kadar rahat görebiliyordu ki bu kararı vermekle bile eşiğin öte yanına bir adım atmış olduğunun farkındaydı.

Yalnızca sezgi gücüne ve düş dünyasının aydınlığına yaslanarak odada dolaşmaya başladı. Giderek hızlanan adımları, kendisini bu yeni duruma alıştırmaya başla-

mişlardı bile. Ancak bir yerlere çarpmaktan kurtulamıyordu. Adımlarını hızlandırdıkça güçsüzlüğünün yerini dinginliğe bıraktığının ve bununla birlikte her adımla gücünün yenilendiğini seziyordu. Artık ne duvarları ne de sokağı seyretmek zorunda kalmayacaktı. Bu kararı vermede asıl anlamsızlığın dışarıda olması biricik neden değildi kuşkusuz.

Çoktandır üzerinde çalıştığı heykelin yanına geldiğinde gözleri hâlâ kapalıydı. İki defa düşmüş, kolu duvarlara sürtülmekten kanamış olmasına rağmen düşündüğü tek şey denemesinin gözlerinde nasıl bir ışıltıya dönüştüğüydü.

El yordamıyla ‘Yaşlı Adam’ adını verdiği heykelin yüzündeki kıvrımları anlamlandırmaya çalıştı. Çatlamış dudaklarını, çenesini, yanaklarını hatta saçlarının dağınıklığını bile bitirmişti. Ancak saçlarının hemen altında iki boşluk hissetti. Bunlar, aylardır heykelin çizimlerinde de bir türlü anlamlandıramadığı gözlerinin boşluklarıydı. O ana kadar coşkusunu hızlandıran hevesi yerini eski güçsüzlüğüne bırakacak denemesinin daha doğru olduğunu düşündü.

Acı, dayanılmaz çarpıntılarla dalga dalga bütün vücuduna yayılıyordu. Buna rağmen geriye dönülmez son sahnesini de oynamadan perdeyi kapatmayacaktı.

Fırtınanın merkez noktasında hız nasıl sifıra düşerse o da acısının etrafında dönmeye başladı. Ne kadar hızlı dönerse o oranda acısını yenebileceğini ve sıfır noktasında acısızlığa ulaşabileceğini biliyordu. Acıyı hiç bu kadar istediğini hatırlamıyordu.

Dönüşü gitgide hızlanmıştı. Bu sefer aklına çocukken evinden çok uzakta şehrin küçük ama şirin istasyonuna gidip arkalarına asıldığı trenler gelmişti. İstasyondan ağır ağır uzaklaşan bir trenin gitgide artan hızına ayak uydurabilmek için ayaklarını daha da açıyor sonra da hız daha da artınca bu hıza yetişemeyeceğini düşünüp bırakıyordu. Hızın kendisinde bıraktığı bu coşkuyu hiçbir oyun veremiyordu. Bununla birlikte bir zaman bu hızın etkisiyle ayakları demiryolunda âdeta sürükleniyordu.

Hep bir sonraya erişme kaygusu, bu tehlikeli oyunu âdeta bir alışkanlık hâline getirmişti. Annesinin tehditleri bile bir işe yaramamıştı. Bu alışkanlık, bir yazsonu sol bacağını kırınca kadar devam etmişti. İşte o günden beri kâh duvarlara kâh istemeye istemeye dayandığı koltuk değneklerine tutunarak yürütmesi bundandı. Artık acıya alışmıştı. Acının en dayanılmaz olduğu zaman acının yok olacağı düşüncesi o çocukluk günlerinde bile peşini bırakmamıştı. Yine demiryoluna gidiyor ve trenlerin arkasına tutunmaya çalışıyordu. Ancak bu defa bir iki adımatabiliyor ve demirin kendisine bıraktığı o coşku ikliminden hemen ayrılmak zorunda kalıyordu.

Çizgilerin ve taşların iklimine bağlanması bundandı.

Demirlerin soğukluğunu, soğukluğun anlamını sıcaklıkla değiştirdiğinden bu yana taşların yüreğinde arayacaktı.

Gözleri hâlâ kapalıydı.

Az önce yere düşürüp kırdığı ayna, bu isteğini yerine getirmişti bile. Kanı, kırmızılığundan ziyade sıcaklığı ve yumuşaklığıyla belirivermişti. Artık hiçbir acı duymuyordu.

Elleriyle heykelin artık çoktandır ulaşamadığı boşlukları buldu önce. Çekicin ve

keskinin sesleri birine karışmıştı. Yalnızca bu sesi duymak bile yetiyordu. Bütün kırılğanlıkları coşkuya dönüşüyordu. Ayaklarının dibine düşen taş kırıntılarına aldırmaksızın durmadan yontmaya devam etti. Yorgunluğunu trenin arkasından erişemediği hıza pay ederek azaltmaya çalışıyordu.

Çekiç ve keski elinden düştüğünde artık paylaşılacak yorgunluğunun kalmadığını anladı.

Dingindi.

Elleriyle heykelin gözlerini yokladı. Ne kadar canlıydılar. Yıllardır kendisinde bulamadığı ışıltıyla baktıklarını düşündü.

Gözleri hâlâ kapalıydı.

Açmayacaktı.

Sustu ve yalnızca gözlerinin ne söylediğini duymaya koyuldu. Onların söyleyecek neleri varsa dinlemeye hazırım, dedi kendi kendine.

Dinginliğiyle heykeli yerinden kaldırdı ve aylardır çıkmadığı kapının ardındaki anlamsız genişliğe doğru yürüdü. Artık kalabalığın garip bakışlarını umursamasına gerek yoktu.

Alışkanlıkla istasyona yöneldi. İstasyondaki kargaşaya rağmen adımlarını daha sıklaştırmıştı. Az sonra kalkacak trenin yanına geldiğinde epey yorulmuştu.

Başkalarınca anlamsızlığının farkındaydı.

Umursamıyordu.

Gözleri hâlâ kapalıydı.

En son vagonun yanına geldiğinde yalnızca tükendiğini biliyordu.

Elindeki heykeli vagonun soğuk demirlerine yasladı.

Aylarca konuşamamanın intikamını alır gibi yalnızca, yeniden buradayım, diye bağırdı.

Bu çığlığın ne anlama geldiğini hiç kimse anlamamıştı.

İnsanların soğuk nefesleri, yabancı olduğu bu kelimeye henüz alışamadığından bu çığlığı duymamışlardır, diye düşündü.

Hiç kimseye bir şey söylemeden koşarak uzaklaştı.

Gözleri hâlâ kapalıydı. ❧

AYSU ERDEN

**ANKARA ÖYKÜ GÜNLERİ'NDEN,
14 ŞUBAT DÜNYA ÖYKÜ GÜNÜ'NE
GİDEN SÜREÇ, 69. ULUSLARARASI P.E.N.
DÜNYA KONGRESİ VE MEKSİKA ZİRVESİ**

GİRİŞ

1 4 Şubat Dünya Öykü Günü projesini 22-27 Kasım 2003 tarihlerinde Meksika'da yapılan Kongre'ye sunmak, çeviri-dilbilim-edebiyat alanlarındaki diğer konuları görüşmek ve Türkiye PEN Merkezi tarafından hazırlanan bir raporu İngilizce'ye çevirerek Uluslararası P.E.N Yürütme Kuruluna sunmak üzere, Edebiyatçılar Derneği Başkan Yardımcısı ve Türkiye PEN Merkezi Ankara temsilcisi Prof.Dr.Aysu Erden, PEN Türkiye Temsilcisi ve Delegesi olarak görevlendirildi.

Uluslararası P.E.N. Türkiye Merkezi'nin, Edebiyatçılar Derneği ile birlikte yürüttüğü; Uluslararası P.E.N.'e 2002 yılında yapılan 68.Uluslararası P.E.N. Kongresi'nde sunduğu; dünya yazarlarına tanıttığı *14 Şubat Dünya Öykü Günü* projesi'nin, UNESCO'nun Kültür Takvimine girerek, tüm dünyada, her yıl kutlanmasının sağlanması amacıyla, Uluslararası P.E.N., söz konusu projeyi, bu yıl Mexico City de yapılan **69. Uluslararası P.E.N. Dünya Kongresi**'nin Delegeler Meclisi'nin gündemine, *Çeviri ve Dilbilimsel Haklar Komitesi* kararlarından biri olarak, ve delegeler tarafından onaylanması amacıyla, aldı. Söz konusu karar, *14 Şubat Dünya Öykü Günü*'nün UNESCO'nun Kültür Takvimi'nde yer almasına, UNESCO'nun kültür danışmanı olan Uluslararası P.E.N.in destek vermesini sağlamak amacıyla, 27 Kasım 2003 tarihli *Delegeler Meclisi* toplantısında oylandı. Tüm ülke PEN Merkezleri'nin resmi delegeleri tarafından oy birliğiyle onaylanarak kabul edildi.

YAZILAR

**14 ŞUBAT DÜNYA ÖYKÜ GÜNÜ
PROJESİNİN HAZIRLANMA AŞAMASI**

Uluslararası yazışmalar, yabancı yazar örgütleri, Uluslararası P.E.N., yabancı ülkelerdeki PEN Merkezleri ile iletişim kurulması; UNESCO, Avrupa Birliği, Diversity (Çeşitlilik), yazar örgütlerinin, PEN Merkezlerinin web sitelerinin incelenmesi: metinlerin, Uluslararası P.E.N.'in *Çeviri ve Dilbilimsel Haklar ve Hapisteki Yazarlar Komiteleri*'nin hedefleri doğrultusunda İngilizce ve Türkçe olarak, ayrıntılı bir biçimde hazırlanması gerekiyordu. Bu çalışmalar, Edebiyatçılar Derneği Genel Başkan Yardımcısı, PEN üyesi ve Türkiye PEN Merkezi Ankara temsilcisi olan Prof.Dr.Aysu Erden tarafından başlatıldı, gerçekleştirildi, sürdürüldü, geliştirildi. 68. ve 69. Uluslara-

rası P.E.N. Dünya Kongreleri'nde, Uluslararası P.E.N.'in en yetkili organı olan Delegeler Meclisi'ne sunuldu, ve 134 ülkenin temsilcilerine kapsamlı olarak tanıtıldı.

Sözkonusu metinler, UNESCO, Uluslararası P.E.N., ile İngiltere, Amerika ve Avrupa'da bulunan yaklaşık yüzelli yazar örgütünün gerçekleştirdikleri çalışmaların, kapsamlı ve titiz bir şekilde taranması ve onlarla yazılı iletişim kurulması sonucunda, bilimsel ve edebi ölçütlere dayandırılan bir proje haline getirildi. Araştırma, veri toplama, yöntem belirleme süreçleri 8 ay sürdü. Sözkonusu Proje, Londra'da bulunan Uluslararası P.E.N. Başkanlığı'na önce yazılı olarak iletildi. Daha sonra, 17-21 Eylül 2002 tarihinde Makedonya'nın Ohrid kentinde yapılan 68.Uluslararası P.E.N. Dünya Kongresi'ne, Türkiye P.E.N. Merkezi Başkanı Üstün Akmen'le beraber katılan, Edebiyatçılar Derneği Başkan Yardımcısı ve PEN Ankara temsilcisi Prof.Dr.Aysu Erden, gerek artık kurumsallaşmış bir etkinlik olan *Ankara Öykü Günleri*'ni gerekse *Dünya Öykü Günü* projesini delegelere tanıttılar. Türkiye'ye döndükten sonra, 7 yıldır Ankara'da sürdürülmekte olan *Ankara Öykü Günleri*'nin, Uluslararası P.E.N.'in felsefesinin ve değerlerinin, tüm dünya ülkelerinde tanıtılması ve yaygınlaştırılması için iyi bir fırsat oluşturabileceğinin daha iyi farkına varan Aysu Erden, projeyi sözkonusu yönde kapsamlı olarak yeniden geliştirdi. Proje, yeni biçimiyle, Uluslararası P.E.N.'in, *Dünya Öykü Günü* aracılığıyla tüm dünya öykü yazarlarına sunacağı hizmetleri daha net bir biçimde ortaya koyuyordu: Edebiyatta yaratıcılığın ve ifade özgürlüğünün korunması; edebiyat eğitimine yazar örgütlerinin de katkıda bulunabileceğinin vurgulanması; dillerin eşit haklara sahip oldukları düşüncesinin savunulması; küçük ve kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya bulunan dillerde öykülerin yazılmalarını, okunmalarını teşvik edilmesi; sözkonusu öykülerin tüm dünya dillerine çevrilmesinin sağlanması; barış kültürünün oluşturulması amacıyla kültürlerarası iletişimin kurulması; dünya kültürlerinde çeşitliliğin korunması; farklı ülkelerde bulunan yazar örgütleri arasındaki iletişim ağlarının oluşturulması.

Sıra, *Ankara Öykü Günleri* ve *14 Şubat Dünya Öykü Günü* Projesi ile ilgili olarak yapılan çalışmaların yurt dışında tanıtılmasına gelmişti. Sözkonusu çalışmaların tümü, ABD, Kanada, İngiltere, Balkan Uzak Doğu ülkelerinde bulunan yaklaşık 200 yabancı yazar örgütüne, ve *PEN Merkezleri*'ne posta, e-posta, faks yoluyla sistemli bir şekilde yine Aysu Erden tarafından iletildi. Dünya'dan, posta ve e-posta aracılığıyla yanıtlar geldi. 2003 yılından itibaren bu projeyi hayata geçirmek isteyen yabancı yazar örgütleri aşağıda adı verilen ülkelerden kendisine e-posta ve posta aracılığıyla ulaştı:

• **İngiltere:** *Northern Arts* Yazarlar örgütü, "*14 Şubat-Dünya Öykü Günü*" etkinliklerini Türkiye'deki yazar örgütleriyle birlikte kutlamak istediklerini bildirdi.

- **Amerika**
- **Kanada**
- **Bulgaristan PEN Merkezi**
- **Hong Kong**

14 ŞUBAT DÜNYA ÖYKÜ GÜNÜ PROJESİ'NİN GENEL AMAÇLARI

Edebiyatçılar Derneği ve Uluslararası P.E.N.in Türkiye Merkezi'nin projenin amaçları konusundaki ortak görüşlerini kısaca şöyle özetlemek olası: *14 Şubat-Dünya Öykü Günü* projesinin, edebi, dilbilimsel, kültürel ve ekonomik hakların, dünyanın her yerindeki insanların sivil ve politik hakları olarak görülmesi gerektiğini, tüm dünyaya gösterecek olan bir araç olacağına inanmaktadır. Böyle bir bakış açısını dünyada yerleştirmek ve yaygınlaştırmak, farklı yaşam tarzlarını, düşünce biçimlerini ve dilleri sıkı sıkıya korumakla, özellikle de, yokolma tehlikesiyle karşıya kalan, devletsiz olan, ya da baskı altında tutulan dilleri koruma altına almakla mümkün olacaktır.

Edebiyatçılar Derneği ve Türkiye PEN Merkezi, edebiyatın önemini vurgulamanın, aynı zamanda, barışçıl amaçlara hizmet eden yaratıcılık görevlerini yerine getirmekte olan yazarların sahip oldukları insan haklarının ve ifade özgürlüğünün önemini vurgulamak anlamına gelmek olduğunu; ifade özgürlüğü ve insan haklarının, kültürün farklı ifade edilmiş biçimlerinin ortaya çıkabilmesi için uygun bir ortam hazırladıklarını kabul etmektedirler.

Edebiyatçılar Derneği ve Türkiye PEN Merkezi, *14 Şubat-Dünya Öykü Günü*'nün, UNESCO'nun Kültür Takvimi'nde yer almasının, *21 Mart-Dünya Şiir Günü* ve benzeri diğer tarihler gibi, PEN'in temel misyonlarının, aşağıda sözü edilen belli başlı özelliklerinin öğretilbilmesine olanak sağlayacağına inanmaktadır: Öykü incelemeleri aracılığıyla, tüm dünyada edebiyat çalışmalarını geliştirip yaygınlaştırmak; edebiyat eğitimi geliştirip yaygınlaştırmak; barış kültürünü yerleştirmek; tüm dünyada yazarların ifade özgürlüğünü savunmak; kültür farklılıklarına ve dilbilimsel farklılıklarına saygı göstermek.

Bilindiği üzere, *21 Mart – Dünya Şiir Günü*, yine Türkiye tarafından, UNESCO'nun kültür danışmanı olan Uluslararası P.E.N.e Türkiye'li öykü yazarı ve şair Tarık Günersel tarafından sunulmuş, Uluslararası P.E.N. Dünya Kongresi'nde gündeme alınmış, uluslararası delegeler tarafından tartışılmış, kabul görmüş ve UNESCO'nun Kültür Takvimi'ne alınmıştır. Tüm dünyada kutlanmaktadır.

ANKARA ÖYKÜ GÜNLERİ VE 14 ŞUBAT DÜNYA ÖYKÜ GÜNÜ'NE GİDEN SÜRECİN KISA TARİHÇESİ

Bilindiği üzere, 1980 yılında, 12 Eylül askeri müdahalesiyle birlikte olağanüstü bir dönem başlamıştı. Siyasi partiler, işçi sendikaları, dernekler kapatılmaya, yöneticileri yargılanmaya, tutuklanmaya başlamış, *ODTÜ Edebiyat Kulübü* de bundan payını almıştı. Faaliyetlerini ODTÜ Öğrenci Temsilciler Konseyi-Sanat-Kültür Topluluğu (ÖTK-SKT) çatısı altında Öğrenci İşleri Dekanlığına bağlı olarak sürdüren *Edebiyat Kulübü* kapatılmış, yöneticileri aranmaya başlamış, yasaklı duruma düşmüşlerdi. O dönemde, bugünkü *Edebiyatçılar Derneği* Genel Başkanı Özcan Karabulut Edebiyat Kulübü'nün başkanıydı. Uzun süren bir mücadeleden, *Öğrenci İşleri Dekanlığı* ile yapılan görüşmelerden sonra yasak kalkmış, *Edebiyat Kulübü* yeniden açılmış, faaliyetlerini sürdürür olmuştur. Bu durum, Edebiyat Kulübünün 1982 yılı sonlarında yeniden

kapatılmasına kadar sürdü. (*Edebiyat Kulübü*'nün *Edebiyat Topluluğu* olarak yeniden faaliyetlerine başlaması için yaklaşık 20 yılın geçmesi gerekmişti). Dergiler, bültenler yayımlandı, ülkenin önde gelen edebiyatçıları söyleşiler yapmak üzere ODTÜ'ye davet edildiler. Bu arada *ODTÜ Edebiyat Kulübü* '82 Ödülleri düzenlendi. Konu "80'li Yıllarda Gençlik"ti. Ödül, şiir ve öykü olmak üzere iki dalda verilmekteydi. Sözkonusu ödülle ODTÜ'lülerin, üniversitelerinin, gençlerin konuşmaları, yazmaları, kendilerini ifade etmeleri amaçlanmaktaydı. Konu başlığı gençliğin susturulmasına, gençliğin apolitikleştirilmesine karşı âdeta bir isyan gibiydi. Yarışmaya yüzlerce şiir, yüzlerce öykü gönderildi. Gelen şiirlerin yanında ilk kez öyküler de ODTÜ kütüphanesinin duvarlarında sergilendi. İnsanlar duvarlar boyunca öykü okumaya başladılar. Üniversitede pek çok kulüp vardı ama *Edebiyat Kulübü*'nün etkinlikleri, gençlerin buluşmaları yönetimi rahatsız etmeye başlamıştı. Bu nedenle, Kulüp yeniden kapatıldı. Aradan yıllar geçti. *Edebiyat Kulübü*'nün yöneticileri kitaplar yayımladılar, öykü dergilerinin, şiir dergilerinin editörlüğünü yaptılar, *Edebiyatçılar Derneği*'nin kurucuları arasında yerlerini aldılar, Ankara Öykü Günleri'ni başlattılar. Onlara göre, *Ankara Öykü Günleri*'nden *14 Şubat Dünya Öykü Günü*'ne giden yol, ODTÜ kütüphanesinin duvarlarında sergilenen öykülerden geçmekteydi.

Türk edebiyatında, son yıllarda, öykü dalında görülen hareketlilik konusunda, Edebiyatçılar Derneği Genel Başkanı Özcan Karabulut şunları hatırlatıyor bizlere: "Doksanlı yılların ikinci yarısında öyküde görülen verimlilikten, 'patlama' dan hareketle seksenli yıllarda öykünün edebiyatın gündeminden düştüğü ve bu düşüşün, 12 Eylül 1980 müdahalesinin, olağanüstü bir dönemin baskılarının, yasaklarının olumsuz koşullarından, depolitizasyon ortamından kaynaklandığı biçiminde bir saptama, bugün öyküdeki hareketliliği anlatmakta güçlük çekilmesine neden olabilir. Seksenli yıllarda, bir yandan 12 Eylül'ün toplum yaşamında yaptığı büyük yıkım farklı boyutlarıyla yaşanıyor, bir yandan seksen öncesinin edebiyat anlayışıyla hesaplaşma sürüyor, bir yandan da bireyselleşme keşfediliyordu. Elbette içe kapanmalar, yasaklara ve engellere karşı direnmeler de vardı ama, farklı kuşaklardan, farklı dünyalardan katılımlarla seksenli yıllarda da öykü edebiyatın gündemindeydi: 'yeni'ler, 'genç'ler öyküler yazıyor, çeşitli zorluklara karşın kitaplar yayımlıyor, uzun ömürlü olmasa da öykü dergileri, öykü ekleri çıkarıyorlardı. Bu çevrede seksenli yılları, öykünün doksanlı yıllardaki yükselişini hazırlayan, öykü-öykücülüğümüz-öykü dergileri adına bir birikim dönemi olarak değerlendirmek daha gerçekçi bir yaklaşım olmaktadır." (Karabulut, 2003:100)

80'li yıllar, 90'lı yılların başları, *Düşler ve Öyküler* dergisinin "Çıkarken" yazısında yer aldığı gibi, edebiyat ve sanat dergilerinin öyküyü sürgüne gönderdiği; gazetelerin sütunlarında öyküye fazla yer vermedikleri; yayınevlerinin daha çok romana yöneldiği; kısa öykü estetiğine ve kuramına katkıda bulunabilecek eleştirmen sayısının çok az olduğu, öykü yazarların ise ürün verdikleri yazınsal tür üzerine yeterince yazıp konuşmadıkları; öykünün yazılma/yayımlanma/okura ulaşma sürecindeki zorlukların had safhaya ulaştığı bir dönemdi. Bu dönem, siyasal alanda olduğu gibi öy-

künün de bir “ara dönemi”ydi. Dergiler az sayıda öykü yayımlamakta, yayınevleri öyküden uzak durmakta, öykü kendi eleştirisini yaratamamaktaydı. Ancak, anılan tüm olumsuz koşullara karşın öyküler hala yazılmaktaydı, dergilerini beklemekteydi.

90’lı yılların ortalarına gelindiğinde, Memet Fuat, Uğur Kökten ve Feridun Andaç gibi eleştirmenlerin ve yazarların, öykü dergilerine gereksinim olduğu gerçeğinden hareket ederek farklı yazılar kaleme aldıkları görülmüyordu. Önce *Adam Öykü* dergisi okurlarıyla buluştu. 90’lı yılların ikinci yarısında Ankara’da yaşayan öykü yazarı Özcan Karabulut, İstanbul’daki şair arkadaşı Adnan Özer’le birlikte yerli ve çeviri öykülere, öykü üzerine yazılmış yazılara yer veren 3 aylık bir öykü dergisi çıkarmaya başladı: *Düşler ve Öyküler*. Adı geçen bu iki öykü dergisini, sırasıyla, *Üçüncü Öyküler*, *Öyküden Bir bilek Gidiş Dönüş* ve *Yaşasın Edebiyat* izledi. Edebiyat-sanat dergileri öyküye daha çok yer vermeye başladılar. 90’lı yılların sonuna doğru yeni öykü dergileri okurlarına ulaştı: *Kül Öykü*, *Eylül Öykü*, *Yom*, *Düzyazı Defteri*, *Hece Öykü*, *Kum*. “Öyküdeki hareketlenme karşılığını öykü antolojilerinde de buldu. Enver Ercan, *Tanzimat’tan Günümüze Türk öykü Antolojisi*’ni geliştirerek 1994 yılında yayımladı. Ömer Lekesiz, *Yeni Türk Edebiyatında Öykü* başlıklı antolojisini 5 cilt halinde doksanların sonunda hazırladı. Bu çalışmaları Mehmet Hengirmen’in hazırladığı *2000 yılında Türk Öykü Antolojisi* ve diğer antolojiler, seçme öykülerin yer aldığı kitaplar izledi” (Karabulut, 2003:101)

Yayınevleri romanın yanında öyküye yönelir olmuşlardı artık. Ödüllü öykü yarışmaları düzenleniyordu. Artık öykücülerin öykücülerle, ustaların gençlerle, öykülerin öykülerle, okurların yazarlarıyla buluşmasının zamanı gelmişti. Öykü yazarları birbirleriyle ve okurlarıyla buluştular. Öykücülüğümüzün yanında dünya öykücülüğünü, öykü kuramlarını ve öykü eleştiri yöntemlerini tartıştılar. Genç öykü yazarları gün yüzüne çıktılar. Böylelikle, canlı bir öykü edebiyatı ortamının da ilk adımları atılmış oldu.

Düşler ve Öyküler dergisini çıkaranlar bir düşünce daha kuruyorlardı: *Ankara Öykü Günleri*. Böylece, 1997 yılının Mayıs ayında, öykü yazarı ve editör Özcan Karabulut, *Düşler ve Öyküler*’le kurduğu bir başka düşünce gerçekleştirdi: Öykü Günlerinde kurumsallaşma süreci ve Öykü Günlerinin Türkiye’de ve dünyada geniş bir coğrafyayı dolaşacağı serüven: *14 Şubat Dünya Öykü Günü*.

Düşler ve Öyküler dergisinin 4. sayısının çıktığı aylarda, 1. *Ankara Öykü Günleri*, 5-10 Mayıs 1997 tarihinde, öykü yazarı Özcan Karabulut tarafından gerçekleştirildi. Altı oturum biçiminde düzenlenen *Ankara Öykü Günleri*’ne 40’ı aşkın öykü yazarı, düünden bugüne, bugünden yarına öykücülüğümüzü, başta sinema olmak üzere öykünün etki alanlarını, kent kültürü ve kentleşme bilinci bakımından öyküyü değerlendirdiler. Ankara’lı edebiyatseverler kendilerine sunulan bu “öykü ziyafeti”ne büyük ilgi göstermişlerdi. Etkinlik, genç öykücülerle usta öykücülerin, edebiyatçılarla edebiyatseverlerin buluştukları kolektif iletişim ve etkileşimin yaşandığı bir panayıra dönüşmüştü. Öykü saatleri yapılmıştı. Öykü yazarları okurlarla söyleşmişler, öykü kitaplarını imzalamışlardı. *Ankara Öykü Günleri*’nin onur ödülü sahibi, usta yazar Vüs’at O. Bener’di.

Öykü Günleri'nin açılış konuşmasını yapan **Düşler ve Öyküler** dergisi editörü Özcan Karabulut şu görüşleri dile getiriyordu:

Neden Öykü Günleri?

Çünkü, öykücülüğümüz nicel ve nitel olarak 'iyi' bir yerde.

Çünkü, öykünün yazınsal değer ve ölçütlerini tartışmak istiyoruz.

Çünkü, öykücülüğümüzdeki gelişimin ve canlı öykü edebiyatı ortamının toplumsal, kültürel ilgisini incelemek, sonuçlar çıkartmak, bu sonuçları edebiyat-sanat-kültür kamuoyuna duyurmak istiyoruz.

Çünkü, edebiyatı aynı zamanda bir ilişki biçimi olarak görüyoruz.

Neden Ankara?

Çünkü, Ankara, 90'lı yıllarda edebiyat ve sanat etkinliklerinin yoğun olarak gerçekleştirildiği, kentin, gitgide ülkenin kültür dokusuna sahip çıkan, zenginleştirerek katkıda bulunan bir kentimiz.

Çünkü, Ankara, Düşler Öyküler dergisi projesinin hazırlandığı kentimiz.

Çünkü, Ankara, etkinliğin merkezi olmayı, kentin bu yönüyle de tanıtılmasını hak ediyor.

Çünkü, Ankara, öykü türünün ilgisi içinde geniş bir edebiyatçı, edebiyatsever kitlesinin bulunduğu bir kent olmayı da hak ediyor.

Çünkü, Öykü Günleri'nin düşünüy kuran bizler Ankara'da yaşıyoruz.

2. *Ankara Öykü Günleri.* 1-7 Haziran 1998 günlerinde gerçekleştirildi. O yılki *Öykü Günleri*'nin onur ödülü sahibi İsveç'te yaşayan Demir Özlü'ydi. Onur konuğu ise usta öykücü Erhan Bener. Etkinliğe 50'ye yakın öykücü katılmıştı. Fethi Naci, Erdal Öz, Semih Gümüş, Feridun Andaç, M.Sadık Aslankara, Cemil Kavukçu gibi yazarlar, eleştirmenler, öykücüler de *Ankara Öykü Günleri*'nin konukları arasındaydı. Ahmet Telli, Ahmet Erhan, Hüseyin Ferhad gibi öykü de yazan şairlerin yanında çağdaş İsveç edebiyatını temsilen iki yazar da etkinliğe davetliydi: Dan Melin ve Bo-dil Malmsten.

3. *Ankara Öykü Günleri* 21-27 Mayıs 1999 günlerinde gerçekleştirildi. *Öykü Günleri*'nin onur ödülü sahibi Oktay Akbal, onur konuğu ise Tahsin Yücel'di. Etkinliğe yine 50'ye yakın öykücü katılmıştı. Gürhan Uçkan, İlknur Özdemir, Aslı Erdoğan, Feride Çiçekoğlu, Hasan Öztoprak, Kadir Yüksel, Erdal Öz, Yusuf Eradam, Nalan Barbarosoğlu, Hakan Şenocak etkinliğinin konukları arasındaydı. Cumhuriyet gazetesi yazarı Işık Kansı öykücülerin çocukluk yıllarına yolculuk yapmaktaydı. İlk yolculuk Erendiz Atasü'nün çocukluğundaydı. 3. *Ankara Öykü Günleri*'nin iki önemli paneli vardı. İlki "*Şairler Niçin Öykü Yazıyor?*" paneliydi. Panelin konuşmacıları, öyküler de yazan Haydar Ergülen, Salih Bolat, Şükrü Erbaş, Ali Cengizkan, Tarık Günersel, Adnan Özer ve Ahmet Telli'ydi. Tartışma yaratan iki yazı da yazarların katılımıyla ikinci panele taşınmıştı: "*Genç Öykücülerin Ağzını Bıçak Açmıyor mu? Öykünün Sefaleti mi?*" Özcan Karabulut'un yönettiği panele, anılan yazıların sahipleri Semih Gümüş ve Aydın Çubukçu'nun yanı sıra Erdal Öz, İnci Aral, Sevinç Özer, Kadir Yüksel ve Hasan Öztoprak katılmışlardı.

4. *Ankara Öykü Günleri* 12-18 Mayıs 2000 günlerinde gerçekleştirildi. Onur ödülü sahibi aynı zamanda **Seçilmiş Hikayeler** dergisini yayımlayan Salim Şengil'di. Onur konukları ise öykücü Nezihe Meriç ve “*Öykü Dergileri*”, “*Öykünün İşlevi*”, “*Öykülü Şiir*” başlıklı yazılarıyla öykü dergilerini teşvik eden şair-yazar-eleştirmen Memet Fuat'tı. 4. *Ankara Öykü Günleri*'nin yapıldığı günlerde Özcan Karabulut **Edebiyatçılar Derneği**'nin yönetimindeydi. **Düşler Öyküler** 9. sayısı ile yayın hayatına son vermişti. *Öykü Günleri*'nin kurumsallaşması amacıyla etkinlik **Edebiyatçılar Derneği**'ne kanalize edildi. Burhan Günel *Öykü Günleri*'nin aktif destekleyicisiydi.

1. *Antalya Öykü Günleri Edebiyatçılar Derneği* ile **ANSAN** tarafından Ekim 2000'de gerçekleştirildi. Öykü Günlerine 15'e yakın öykücü katıldı.

Doğu Akdeniz Üniversitesi Öykü Günleri, Şair Salih Bolat ve Öykücü Özcan Karabulut'un girişimleriyle 4-6 Nisan 2001 günlerinde Kıbrıs'ın Gazimagosa kentinde gerçekleştirildi. Öykü Günleri Anadolu'dan daha güneye, adaya, üniversitelere doğru yaygınlaşmaktaydı. Cemil Kavukçu, Aslı Erdoğan, Hakan Şenocak, Ayfer Tunç, Ahmet Önel, Özcan Karabulut, Murat Gülsoy, İnci Aral, Semih Gümüş, Feridun Andaç, Füsün Akatlı, M.Sadık Aslankara'nın yanı sıra Hasan Öztoprak, Orhan Alkaya, Salih Bolat gibi şairler de Öykü Günleri'nin konukları arasındadır. Mehmet Kansu, İsmail Bozkurt, Ali Nesimoğlu ve Mustafa Gökçeoğlu etkinliğe Kıbrıs'tan katılan yazarlardı. Eleştirmen-öykücü M.Sadık Aslankara etkinlikten sonra E Edebiyat Dergisinde yazdığı yazıda, “*Öykü alanlara, kentlere çıktı,*” diyordu.

5. *Ankara Öykü Günleri* 2-6 Mayıs 2001 günlerinde gerçekleştirildi. Öykü Günleri **Edebiyatçılar Derneği**'nin kanatları altındaydı artık. Onur ödülü sahibi, aynı zamanda ABD Iowa Üniversitesi onur üyesi Leyla Erbil'di. Onur konukları ise Ahmet Oktay ve Selim İleri. Bu etkinlikte birlikte öyküler dramatize edilerek canlandırıldı. Öykücülerin çocukluklarına yolculuklar devam etti. Necati Tosuner, Turgut Özakman ve Sevgi Özel çocukluklarına yolculuk yapılan yazarlardı. Hacettepe Üniversite'sinde bildiri-panel ve öykü okumalarından oluşan paralel etkinlikler gerçekleştirildi. Tevfik Fikret Okulları, öğrencileri ve anılan okulda düzenlenen öykü yarışmasında derece alan öğrenciler de katıldılar, öykülerini okudular.

2. *Antalya Öykü Günleri Edebiyatçılar Derneği* ile **ANSAN** tarafından Ekim 2001'de gerçekleştirildi. Etkinliğin Onur Konuğu Orhan Duru'ydu.

Bu arada, 1. *İzmir Öykü Günleri Edebiyatçılar Derneği*'nin öncülüğünde, Konak Belediyesi ve Ege Kültür Vakfı'nın katkılarıyla 11-13 Ocak 2002 günlerinde İzmir'de gerçekleştirildi. 30'a yakın öykücünün katıldığı Öykü Günleri'nin sloganı “*Herkesin Bir Öyküsü Var*” dı. Öykünün coğrafyası genişlemeye devam etmekteydi.

6. *Ankara Öykü Günleri Edebiyatçılar Derneği*'nin öncülüğünde, 21-26 Mayıs 2002 günlerinde gerçekleştirildi. Onur ödülü sahibi Adalet Ağaoğlu'ydu. Onur konukları ise *Öykü* dergisini çıkaran öykücü Mustafa Babel ve öykü de yazar, **Düşler Öyküler** dergisinin editörlüğünü yapan, şair Adnan Özer'di. *Dünya Öykü Günü* projesi ilk kez 6. *Ankara Öykü Günleri*'ne taşındı ve “*Ankara Öykü Günleri'den Dünya Öykü Günü'ne Doğru*” başlığı altında tartışıldı. 6. *Ankara Öykü Günleri*'nde gerçek-

leştirilen panel ve konferanslarda yapılan konuşmalar, Türk edebiyatına katkıda bulunabilecek düzeydeydi ve bilimsel bildiri niteliği taşıyorlardı: “*Öykü Nerede Doğar Nereye Gider*” (Gülay Talaslı), “*Son Dönem Öykü Yazarlarında Konu Paradigması*” (Ahmet Yıldız), “*Yöresel Davranış Biçimlerinin Öyküye Yansımaları*” (İnci Gürbüzatık), “*Adalet Ağaoğlu’nun Öykülerinde Anlatım Özellikleri*” (Ahmet Tüzün), “*Öykü Haberciliği*” (Deniz Spatar), “*Öykü ve Yaşam: Yaşam Nerede Başlar, Öykü Nerede Biter*” (Müge İplikçi), “*Tiplerin Dünyası, Kişilerin Duyguları*”. (Sema Kaygusuz) “*Onat Kutlar Öykücülüğü*” (Leyla Ruhan Okyay), “*Günümüz Türkiye Öyküsünde Maço Karakter*” (Nalan Barbarosoğlu), “*Öykü Kitaplarında Bağlam*” (Nursel Duruel), “*Anadolu Gülmecesi*” (Muzaffer İzgü), “*Türk Öykü Tarihi: Tanzimattan Bu yana Etkileşimler*” (Ömer Ayhan), “*Türk Öyküsünde Ensesi*” (Nemika Tuğcu), “*Öyküde Güncellik Kalıcılık*” (İnan Çetin), “*Anadolu’da Altüstlük ve Kalıcılık*” (Alper Akçam) ve “*Adalet Ağaoğlu Öykücülüğü*” (Semih Gümüş)

Öykü Günleri geniş bir coğrafyayı dolaşmaktaydı. Türkiye ile Türkçe’nin konuşulduğu her ülkeyle bir sanat (öykü-edebiyat) köprüsünün kurulması için olanaklar sağlıyordu. Başka bir düşünmanın zamanı gelmişti artık: **14 Şubat Dünya Öykü Günü**. Öykülerle öykülerin, öykücülerle öykücülerin, dillerle dillerin, kültürlerle kültürlerin buluşması için olanaklar sağlayacak çok özel bir gün. Edebiyatçılar Derneği Genel Başkanı ve PEN üyesi Özcan Karabulut, *Ankara Öykü Günleri* projesi gibi, **14 Şubat Dünya Öykü Günü** projesini de Edebiyatçılar Derneği’ne taşıdı, ve Derneğin 10. kuruluş yıl dönümü olan 2002 yılında, 14 Şubat gününde, **Dünya öykü Günü**’nü başlattı ve **Öykü Forumu** gerçekleştirdi.

İlk etkinlik, 14 Şubat 2002’de Ankara’da yapıldı. **Dünya Öykü Günü**’ne Türkiye’nin dört bir tarafından 40’a yakın öykücü katıldı, öykü yazarları görüşlerini, duygularını okurlarla paylaştılar, öykülerini okudular. Son yıllarda artan bir biçimde öykü kitapları yayımlayan Can Yayınları’ndan sağlanan öykü kitapları etkinliğe katılanlara dağıtıldı. Etkinliği Edebiyat ve Eleştiri dergisi de desteklemekteydi. Mülkiyeliler Birliği, Çağdaş Sanat Merkezi ve Kitapkurdu Kafe etkinliği destekleyen diğer kuruluşlardı.

14 Şubat Dünya Öykü Günü kutlamalarında **Öykü Forum** başlığı altında bir de forum gerçekleştirildi. Forum’da, Niçin dünya öykü günü? Niçin 14 Şubat? sorularına yanıtlar arandı. Formu yöneten Edebiyatçılar Derneği Genel Başkanı Özcan Karabulut yaptığı konuşmada özetle şunları dile getirdi: “*Düşler ve Öyküler’in treni, Ankara Öykü Günleri’nin düşleri bizi başka düşlere taşıdı. Türkçenin konuşulduğu dünyanın her yerinde öykü günleri düzenlenebileceği anlaşıldı artık. Bütün kültürlerde, bütün dillerde, öyküler öykülerle, öykücüler öykücülerle buluşabilecekler 14 Şubatlar Dünya Öykü Günü olarak kutlanacak*”

Yapılan tartışmalar sonucunda, yazar-öykü-okur üçlüsü arasında oluşturulan sevgi ve dostluk ortamının **14 Şubat Dünya Sevgi-Sevgililer Günü** gibi anlamlı bir günle uyumlu olduğu ve 14 Şubat’ın Dünya Öykü olarak kabul edilmesinin uygunluğu konusunda ağırlıklı olarak düşünce birliğine varıldı. Tek itiraz *Öyküden Bir Bilet Gi-diş Dönüş* dergisi çevrelerinden geldi.

2003 yılında, bu çalışmanın, Türkiye'nin 4 önemli yazar örgütünün işbirliğiyle sürdürülmesi ve Türkiye'de, 12 ilde kotarılması kararı alındı: **PEN Yazarlar Derneği, Edebiyatçılar Derneği, TYS ve Dil Derneği.**

7. *Ankara öykü Günleri*, 2-8 Mayıs 2003 tarihinde gerçekleştirildi. Öykü Günleri'nin onur ödülü sahibi Erdal Öz'dü. Uluslararası P.E.N.'in Uluslararası Sekreteri Dr. Terry Carlbom da öykü günlerinin özel onur konuğu ve konuşmacısıydı. Yerli ve yabancı öykü yazarları, edebiyat ve öykü eleştirmenleri, çevirmenler, yayıncılar, akademisyenler konuşmacı olarak katıldılar. Yine, araştırmaya dayandırılan bildiri niteliğindeki konuşmalarla edebiyatımıza katkıda bulunuldu: “*Önceden Belirlenen Alın Yazlarıyla Doğan Kadınlar*” (İnci Gürbüzatık), “*İzmir Öykü Günleri Deneyimi*” (Salim Çetin-Ercan Günaydın), “*Peride Celal ve Nezihe Meriç'in Kadın Karakterleri*” (Deniz Spatar), “*Öykücülüğümüzün Yeni Kuşağı*” (Fusun Akatlı), “*Öykü Edebiyatımızın Neresinde*” (Semih Gümüş), “*Şiirde Öykü, Öyküde Şiir*” (Nursel Duruel-Mehmet Zaman Saçlıoğlu), “*Hikayedden Öyküye Kurmacanın Serüveni*” (Ömer Lekesiz-Nalan Barbarosoğlu), “*Uluslararası PEN, İfade Özgürlüğü ve Edebiyat Bağlamında Dünya Öykü Günü*” (Terry Carlbom), “*Almanya'da Sanat-Edebiyat/Almanya'da Türk Sanatının-Edebiyatının Yeri*” (Monica Carbe), “*Türk Öykücülüğünde Postmodern Yönelimler*” (Ahmet Sait Akçay), “*Almanya'da Çağdaş Türk Edebiyatı*” (İsmail Çoban), “*Öykünün Tanımı Yapılabilir mi, Yapılmalı mı?*” (Erhan Bener), “*Edebiyat Eleştirisi ve Öykü*” (Aysu Erden). 7. *Ankara Öykü Günleri*'nde, edebiyatımıza önemli katkılarda bulunacak nitelikte olan dört ayrı panel gerçekleştirildi: “*Savaş ve Öykü*” (Erendiz Atasü, Güldal Okuducu, Aysu Erden, Nalan Barbarosoğlu, M.Sadık Aslankara); “*Çağdaş Öykücülüğümüzün Dönüm Noktaları*” (Fusun Akatlı, Semih Gümüş, Feridun Andaç, Ömer Lekesiz, Behçet Çelik), “*Türkiye'den Avrupa'ya Köprü: Sanat ve Öykü*” (İsmail Çoban, Monica Carbe, Engin Korelli, Mehmet Fıstık, Selma Ceylan, Nida Öz, Erhan Gürer, Mehmet Kansu), “*Memduh Şevket Esendal Öykücülüğü*” (Mustafa Şerif Onaran, Uğur Kökten, Remzi İnanc, sevgi Özel). Davetliler arasında bulunan, Bulgaristan PEN Merkezi Genel Sekreteri, öykü yazarı Alek Popov'da çevirisini Aysu Erden'in yaptığı “*Küçük Kadın*” adlı öyküsüy-le, katıldı 7. *Ankara Öykü Günleri*'ne.

7. *Ankara Öykü Günleri*'nin Ödül Töreni Açılış konuşmalarını gerçekleştirenler ise dikkate değerdi: Özcan Karabulut (Edebiyatçılar Derneği Başkanı), Sevgi Özel (Dil Derneği Başkanı), Üstün Akmen (Türkiye PEN Yazarlar Derneği Başkanı), Cengiz Bektaş (Türkiye Yazarlar Sendikası Başkanı), Nazif Öztürk (Türkiye Yazarlar Birliği Başkanı), Alpay Kabacalı (BESAM Genel Başkanı), Haydar Yılmaz (Çankaya Belediye Başkanı) ve Prof.Dr.Mustafa İsen (Kültür Bakanlığı Müsteşarı)

7. *Ankara Öykü Günleri*'nin en önemli özelliklerinden ve belki de daha önceki *Ankara Öykü Günleri*'nden farklı olarak getirdiği yenilik şuydu: “*Yerel yönetimlerin, yazar örgütlerinin, dergilerin, demokratik kitle örgütlerinin, sivil toplum örgütlerinin, öyküye gönül veren kişilerin, kurumların, kuruluşların katkı ve katılımlarıyla Ankara öykü Günleri'ne sahip çıkmaları amaçlanmıştır.*” (Çankaya Belediyesi, Mül-

kiyeliler birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, arkadaş Yayınları, İmge Kitabevi, Lemay Kültür, Genç dersane, Nazım Kültürevi, Kum Yayınları, Edebiyat ve Eleştiri dergisi, İlkem Okulu, Çağdaş Sanat Merkezi, Doğan Royal Oteli, Adam Öykü, Genel Maden-İş Sendikası, Ordulular Vakfı)" (Karabulut, 2003b:82)

Evet, gerçekten ne olmuştu da, bir yazınsal tür olarak öykü edebiyatımıza ağırlığını bu denli yoğun olarak koymuştu? Öykü Günleri, Ankara'dan başlayarak Antalya'ya, Kıbrıs'tan İzmir'e uzanmıştı. Çanakkale'yi de içine alarak Türkiye'de geniş bir coğrafyayı dolaşmaktaydı. Özcan Karabulut'un bu konuyla ilgili olarak yaptığı açıklama şöyle: "Öykü Günleri yedi yılda, Ankara'dan başlayarak Antalya'ya, Antalya'dan Çanakkale'ye, Çanakkale'den İzmir'e, Kıbrıs'tan Almanya'ya yaygınlaşmıştır. Türkiye'nin başka kentlerinde, başka ülkelerde öykü günleri düzenlemek için bir engel bulunmamaktadır. 14 Şubat Dünya Öykü Günü'nün felsefesi, öyküye ilgi duyan herkesin, başta yazar örgütleri olmak üzere, derneklerin, vakıfların, çeşitli edebiyat çevrelerinin öykü günleri düzenleyebileceğini ortaya koymaktadır. İstanbul'da ve Hollanda'nın çeşitli kentlerinde öykü günleri düzenlemek üzere hazırlıklar yapılmaktadır. Edebiyatçıların yaşadıkları, kültüre ve sanata ilgi duyan, üniversiteleri bulunan kentlerde öykü günleri coğrafyasını genişletebilir. Eskişehir, İzmir, Mersin, Antakya, Diyarbakır, Bursa bu kentlere örnek olarak verilebilir. Almanya ve Hollanda'dan sonra, Yunanistan'da, Avusturya'da, Fransa'da, azerbaycan'da, Bulgaristan'da, Avustralya'da öykü günleri düzenlenebilir" (Karabulut, 2003a:107)

"Türkçenin büyük öykü yazarı Sait Faik, "Bir insanı sevmekle başlayacak her şey," diyor. Biz insanı ve öyküyü seviyoruz. Ürün verdiğimiz öyküyle aramızdaki ilişkiyi bir sevgililik ilişkisine benzetiyoruz. Sevgiliyi, çiçeği ve öyküyü yana yana koyuyoruz. Bunun için 14 Şubat diyoruz. Üniversiteli yıllarımızın coşkusuyla bunları öyküforum'da tartışalım istiyoruz" diyordu öykü yazarlarımız.

Öykü yazarı Özcan Karabulut'un Genel Başkanlığı döneminde, Edebiyatçılar Derneği, öykü türüne ve yazarlarına, yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde değer verilmesini sağlamayı, verilen bu değeri dünya çapında artırarak yükseltmeyi; farklı dillerde yazılmış olan öykülerin farklı ülkelere, kültürlere, ırklara, etnik gruplara ve dini inançlara ait okurlar, eleştirmenler tarafından okunmasını, incelenmesini ve tartışılmasını; ırk, renk, din, ün ve yaş farkı gözetmeksizin, dünya öykü yazarlarının, mümkün olduğunca çok sayıda ülkede, yılda bir kez, aynı günde, okul, üniversite, kitapçı, kütüphane, belediye salonu gibi değişik mekanlarda düzenlenecek etkinlik dizilerinde (panel, konferans, öykü okumaları, edebiyat toplantıları vb.) birbirlerine ulaşmalarını, böylelikle de, yapılacak olan her etkinliğin, öykü yazarlarının yılda bir kez, aynı günde, dünyanın farklı yerlerinde buluşarak eserlerini birbirleriyle özgürce tartıştıkları yerel, ulusal, uluslararası forum niteliğine ulaşmasını sağlamayı; sözkonusu günü her yıl 14 Şubat'ta **Dünya Öykü Günü** olarak kutlamayı önerdi ve sözkonusu projeyi, Uluslar arası P.E.N. Türkiye Merkezi ile gelecek yıllarda ortak bir proje olarak, tüm dünyada sürdürme kararı aldı.

SONUÇ

“*Dünya Öykü Günü*” projesine giden sürecin nasıl ve nerede başladığı, geliştiği, temel amaçları ve “*Dünya Öykü Günü*”nün neden her yıl 14 Şubat’ta gerçekleştirileceği şöyle özetlenebilir: 1997 yılında, Türkiye’de canlı bir öykü ortamı oluşturma gerekliliğinin ortaya çıkması sonucu başlatılan “*Ankara Öykü Günleri*”, başkentte, kesintisiz olarak 7 yıl boyunca sürdü. Giderek, hem “*Dünya Öykü Günü*” projesinin temellerini oluşturan, hem de daha sonraki yıllarda Türkiye’nin çeşitli kentlerinde, sayıları artarak ard arda gerçekleştirilen “*Öykü Günleri*” etkinliklerini başlatan, kendini kanıtlamış, kurumsallaşmış ilk öykü festivali konumuna ulaştı. Sanata, edebiyata, insana, insan ruhuna, yaşam ve düşünce biçimlerine, serüvenlere, felsefeye hem katkıda bulunan, hem de onlardan kaynaklanan tüm bu etkinliklerin yapılacağı böylesine canlı bir gün, aynı zamanda insanlar arasındaki barışı, dostluğu, sevgiyi paylaşımı simgelemekte; öykü yazarıyla öyküsü, okurla öykü yazarı, ya da tek tek öyküleri paylaşan, her yaştan, meslekten tüm insanlar arasındaki sevgi, barış dolu iletişimi vurgulamaktadır. Her yeni yazılan öykü, yazarı için yeni bir duygu seli, heyecan verici yeni bir serüvendir aslında. Bu durum ise, öykünün, yazılan her öyküyü birbirleriyle paylaşmaya hazır olan, her yaştan ve meslekten okurlar arasında, bir iletişim kurma biçimi olduğuna işaret etmektedir.

UNESCO Genel Başkanının ve Delacroix’in şiir için söylediklerini öyküye uyarlamak olası: “*Öykünün istekleri çok fazla değil. Öyküyü yaşama geçirmek için, bir ses ya da kâğıt-kalem yeterlidir*”. Her yerde, tüm zamanlarda, öyküyle karşılaşırız. Bu da öykünün evrenselliğini gösterir. Öyküsü hiç bir sanat dalı yoktur. Çünkü, öykü insanların sesleniş biçimidir. Öykü de, şiir gibi insanlar için, yine insanların yarattığı bir sestir. Öykülerin en başarılı örnekleri, toplumlarda rahatsız edici siyasal çalkantıların olduğu ya da insanların dışlandığı zamanlarda yazılmıştır. Öykü yalnızların çığlığıdır aslında. Sanata, edebiyata, insana, insan ruhuna, yaşam biçimlerine, serüvenlere, felsefeye, düşünce biçimlerine, hem katkıda bulunan, hem de onlardan kaynaklanan yazınsal bir sanattır.

Türk edebiyatında, son yıllarda, öyküyle ilgili olarak ortaya çıkan tüm bu gelişmelere tanıklık ettikten sonra şu soruyu sormak olası: “*....Gerçekten, ne oldu da öykü yaşamımızda daha çok yer almaya başladı, bir yazınsal tür olarak öykü, ard arda yayın yaşamına katılan öykü dergileriyle, yayınlanan öykü kitaplarıyla, geniş bir coğrafyayı dolaşan öykü günleriyle, 14 Şubat Dünya Öykü Günü’yle edebiyatımıza ve bu denli ağırlığını koydu? Nasıl oldu da, öykü günleri, Ankara’dan başlayarak Antalya’ya, Antalya’dan Çanakkale’ye, Çanakkale’den İzmir’e, Kıbrıs’tan Almanya’ya uzandı? Ne oldu, nasıl oldu da, dergileriyle, günleriyle edebiyatımızın gündeminde ilk sırayı alan öykü, bugün, 14 Şubat Dünya Öykü Günü projesiyle dünya gündemine taşınıyor?.....Son yıllarda artan sayıda öykü yazılıyorsa, bunun bir nedeni de, zaman zaman dile getirildiği gibi, okurla yazar arasındaki mesafenin kısalması, hatta kapanması olabilir. Günümüz okuru edebiyat metnini yeniden üreten, karşılaştırmalı okuyabilen ve çözümleyen bir profile sahiptir, ve bu beğeni, bu bilinç düzeyiyle ‘ben de yazarım’, ‘bir de bu var’ diyebilen potansiyel yazar özelliği taşı-*

maktadır. Öykü dergileri, öykü günleriyle birlikte yazar adaylarını da harekete geçirmiştir. Yedi yıllık öykü dergileri ve öykü günleri deneyimi, pek çok potansiyel yazarın ilk öykülerini, ilk öykü kitaplarını bu dönemde yayınladıklarını göstermektedir.” (Karabulut, 2003a: 98-102)

Geniş Türkiye coğrafyasında kentleri dolaşan, liselere, üniversitelere ulaşmakta, kurumsallaşmakta olan öykü günleri, sayısı giderek artan öykü dergileri, gün geçtikçe canlı bir öykü ortamının gelişmesini sağlıyor. İşte bu nedenle de, çeşitli meslek gruplarını temsil eden kuruluşlarca düzenlenen öykü yarışmalarının sayıları artıyor; öykü gündemde kalıyor; üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı ve yabancı dil ve edebiyat bölümleri harekete geçiyor; akademi kökenli araştırmacılar yeni kuşak öykü yazarlarını tanımaya başlıyor, öykü konusunda, bilimsel, kuramsal ve dilbilimsel çalışmalar gerçekleştiriyorlar.

Öykü yazarları, anılan bölümlere davet ediliyorlar, konferanslara, panellere konuşmacı olarak katılıyorlar; öğrencilerle söyleşi yapıyorlar. Kimi zaman da öyküleri yüksek lisans ve doktora tezlerinin inceleme kapsamına alınıyor. Böylelikle, edebiyat eleştirisi çerçevesinde, bilimsel ve nesnel yaklaşımlarını öne çıkaran, üniversite kökenli araştırmacılardan oluşan bir eleştirmen grubu ortaya çıkıyor öykü alanında. Öte yandan, yeni çıkan eleştiri kuramlarını, dünya ve Türkiye’de, öykü alanında gerçekleştirilen tüm gelişmeleri, etkinlikleri yakından izleyen, bu nedenle de, edebiyat eleştirisi konusunda birikimleri olan, bu birikimlerini edebiyat dergilerinde yayınlanan yazılarıyla diğer öykü yazarlarına ve okurlara ulaştıran öykü yazarlarından oluşan bir eleştirmen grubu özellikle dikkati çekiyor. Kullanılan eleştiri yöntemleri söz konusu edildiğinde ise, yine iki ayrı eleştirmen grubuyla karşılaşmak olası. Birincisi, geleneksel yazın eleştirisi yöntemlerine bağlı kalan grup: Bu gruptaki eleştirmenler, öykülerdeki dil kullanımlarını ele alırken, kararlarını önceden vermiş oluyorlar ve öykü ile ilgili kanıtlamak istedikleri görüş ve bakış açılarını, öykü metninden seçtikleri bölümler aracılığıyla kanıtlamaya çalışmaktadırlar. İkinci grupta ise, öyküleri oluşturan kurallar dizgelerini keşfetmeyi, öykü içindeki dil kullanıcıları ile dil kullanımları arasındaki ilişkileri saptamayı, dış dünyadaki dil kullanıcıları ile dil kullanımları arasındaki ilişkileri ve bunların öykülere nasıl yansıtıldıklarını araştırmayı, öykülerin derin yapılarında bulunan anlam dizgelerine ulaşmayı, güzel-çirkin, iyi/kötü, beğendim/beğenmedim gibi yüzeysel yargılardan arınmış olmayı amaçlayan öykü eleştirmenleri bulunmakta. Sonuç olarak, şunu söyleyebiliriz: Tüm bu eleştirmenler, ürünleri aracılığıyla, canlı öykü ortamını zenginleştirmekte, renklendirmekte.

Gün geçtikçe, çeviri öykülerin sayısı artıyor. Karabulut, sayısı gittikçe artan çeviri öykülerin de, öykü yazınımıza getirdikleri yeniliklere değinerek, konuyla ilgili görüşlerini şöyle dile getiriyor: “.....Yabancı öyküler, yerli öyküleri, öyküler öyküleri besliyor. Bir de öykücülerin kendi yazma eylemleri, yazınsal tutumları var ki, böyle bir yazınsal tutumun başarılı örneklerinden her öykü, bildiğimiz, alıştığımız öykünün tanımını, sınırlarını zorluyor, kısıtlayıcılarını ortadan kaldırıyor....Öykü gerçekten, oyuna, denemeye, günceye, şiire yakın, açık bir yazınsal tür....” (Karabulut, 2000: 40)

Genç kuşak öykü yazarları okurlarının kendilerinden beklediklerini okurlarından bekliyorlar. Öykünün gerçekçi ve postmodern yönlerini keşfediyorlar, keşfettiriyorlar. Kimilerinin öykülerinde anlatıcının otoritesi sorgulanıyor. Anlatıcı sesler çoğalıyor. Bilinç akışı tekniği kullanılıyor. Singeler dizgeselleştiriliyor. Genç kuşak öykü yazarlarımız, farklı sesler olmayı başarmaktadırlar. Onlar da değişik anlatım olanakları aramaktadırlar. Dilde, kurguda ve konuda yenilikçi olmayı ve kendi özgün öykü dünyalarını kurmayı hedeflemektedirler.

Gelecek nesillere, dönemin yazarlarının öyküyü ele alış biçimlerini, deneysel ve yaratıcı dil kullanımlarına, tür denemelerine, yenilik arayışlarına ve yönelimlerini, örneklerle tanıtabilecek araştırmalar yapmak gerekiyor. Geçtiğimiz son on yıla baktığımız zaman, kendini kanıtlamış, usta ve bilge yazarlarımızla buluşan, zaman zaman onların izinden giden; zaman zaman da onları çizgisinden ayrılan, bilinen öykü kalıplarını zorlayan, bilinen öykü geleneklerini zorlayan genç kuşak öykü yazarları dikkatlerimizi çekiyorlar. Bu dönem bizce, gerçekten çok önemli ve olumlu bir dönem. Çünkü, gündelik, sıradan yaşamlardan sıradışlılıkları arayıp bulan; keskin gözlemler yapan, dinamik öykü yazarları, kitaplarını yayınladılar. Kurumsallaşan ve geniş Türkiye coğrafyasında giderek yaygınlaşan öykü günlerinde, söyleşilerde, panellerde birbirleriyle, bilge yazarlarla ve okurlarla buluştular. 📖

KAYNAKÇA

- ERDEN, Aysu (2003) “*Sumuş*”, *Günüşiği Öyküleri*, Ankara: Kum Yayınları, ss: 7-23
 KARABULUT, Özcan (2000) “2000’li Yıllar: Öykünün Ölenemez Yükselişi”, *4 Mevsim (Bilkent Sanat Edebiyat-Kültür dergisi)*, Ocak 2000, sayı:10, ss: 37-39
 KARABULUT, Özcan (2003a) “Öykü Dergilerinden Öykü Günlerine-Öykünün Yaşamımızdaki Yeri”, *Adam Öykü*, Mayıs-Haziran 2003, ss: 98-108
 KARABULUT, Özcan (2003b) “7.Ankara Öykü Günleri: Bir Etkinliğin Serüveni”, *Eylül Öykü 1*, (İki Aylık Öykü Dergisi), İstanbul: Eylül Basın-Yayın Ajansı, ss:77-83

ALPAY DOĞAN YILDIZ

İKİ OZANIN ŞAHSINDA ŞİİRE VE ŞAİRE DAİR BİR HİKÂYE: OĞUZLAMA

I.

Bir edebî esere yaklaşımda esas alınan değişik kıstasların, edebiyat merkezli bir sanat olayında rol oynayan ‘sanatçı, eser, okur ve bunların içinde bulunduğu toplum’ etrafında şekillendiğinin altını çizen Berna Moran, edebî eser etrafındaki eleştiri kuramlarını da altını çizdiği bu gerçekliğe dayanarak, ‘Dış Dünyaya ve Topluma Dönük Eleştiri, Sanatçıya Dönük Eleştiri, Esere Dönük Eleştiri, Okura Dönük Eleştiri’ olmak üzere dört ana grupta toplar.¹

Doğrudan edebî metnin kendisini esas alan bir incelemenin ‘sanat metninin kendine özgü biçimde örgütlenmiş bir ileti olduğu’² ve sanat eseri olarak metnin, ‘yalnızca bir şey hakkında değil, kendisinin de bir şey; dünya üzerine yorum olmasının yanında dünyanın içinde bir şey olduğu’³ gerçeğinden hareket ettiği söylenebilir. Akşit Göktürk’ün de vurguladığı gibi edebî metnin alımlanmasında, dolayısıyla bu alımlanışa giden yollara işaret etmeyi amaçlayan bir yaklaşımda, onun kendine özgü biçimde örgütlenmiş bir ileti olduğu göz önünde tutulmalıdır.⁴ Yine Göktürk, ‘her kurmaca metnin, somut varlığıyla yalnızca bir gücüllük olduğunu, bu gücüllüğün ancak bir özünde etkinliğe dönüşeceğini, başka bir deyimle okurda bütünleneceğini’ söylerken ‘bir metnin okurca alımlanmasının katı ilkelerle açıklanabilecek bir olgu değil; devingen bir iletişim süreci’ olduğuna işaret eder.⁵

Elbette her metnin alımlanması, incelenmesi için katı, değişmez ilkeler ileri sürmek mümkün değilse de bu konuda birtakım genel ilkelerin teklif edildiği de bilinen bir gerçektir. Çünkü işin tabiatı gereği ‘anlatı üretirken yaşanan *anlam üretme* stratejilerinin karşısında anlatıları kavrarken yaşanan bir de *anlatı çöz(ümle)me/anlam yakalama* stratejileri süreci’ olacaktır.⁶ Metin merkezli bir çözümlemede ‘dikkat edilecek en önemli nokta, metnin iç düzeni, yani *bağdaşıklık* prensibi itibarıyla arz ettiği görüntüyü, metin içi bu düzenlenişin esaslarını’⁷ fark etmek ve ‘kendisine has bir yapı içinde ortaya çıkan edebî eserin bu yapısını anlamak için gayret sarfetmektir.’⁸ Bunun için okurun ‘kendi mantığı, kendi kuralları, kendi rastlantıları olan bir düş dünyası’ durumundaki kurmaca metnin⁹ ‘özünde yatan sistemin farkında olması ve kendisinin de bu sistem içindeki yerini/önemini bilmesi’ gerekir.¹⁰

Bir edebî metinde gözlemlenebilecek sayısız ilişkileri ‘eşvaroluşlu öğeler arasındaki *hali hazırda* ilişkiler ve hazır bulunan ve bulunmayan öğeler arasındaki *gıyabi* ilişkiler’ olarak ikiye ayıran Todorov ‘bu ilişkilerin işlevleri kadar doğalarının da farklı’ olduğunu belirtir.¹¹ Todorov’a göre *gıyabi* ilişkiler birer anlam ve simgeleme ilişkisidir. Şu veya bu gösteren, şu veya bu gösterileni ‘gösterir’, şu veya bu olgu başka bir olguyu çağırıştırır, şu veya bu olay bir düşünceyi simgeler, bir başkası belli bir

psikolojiyi resmeder. *Hali hazırda*ki ilişkiler ise *biçimlendirme*, inşa etme ilişkileridir.¹² Burada, *Oğuzlama*¹³ etrafında yapılmaya çalışılacak olana, *biçimlendirme*, inşa etme ilişkileri bitmiş bir metnin, tamamlanmış bir yapı olarak görünmesini sağlayan metin içerisindeki *hali hazır* ilişkilerinin farkına varma çabası da denebilir.

Türkiye’de metin merkezli hikâye incelemesinin ilk örneklerini verenlerden biri olan Mehmet Kaplan’ın da, tercih ettiği metodun esasını ‘dikkati edebî metinler üzerine yöneltmek ve onu oluşturan unsurları, bu unsurların ana-fikirle ve birbirleriyle olan münasebetlerini incelemek’¹⁴ olarak ifade ederken, metindeki halihazır ilişkiler üzerine yoğunlaştığını belirttiğini söylemek yanlış olmaz. Edebî eserin, ‘ancak kendi içinde organik bir bütün haline geldiği zaman, güzellik ve mükemmeliyete ulaştığını’, ‘güzelliği vücuda getirenin *malzeme* değil, *yapı* olduğu için, *metin tahlili metodunun* edebiyatın gaye ve mahiyetine en uygun olan metot’ olduğunu söyleyen Kaplan,¹⁵ bu metodun şu estetik prensibe dayandığını belirtir: “Her edebî eser kendi içinde organik bir bütündür. Onun güzelliği de buna dayanır. Mükemmeliyet, eseri oluşturan unsurlar arasında kurulan âhenkten ibarettir, onu anlamak ve değerlendirmek için eserin dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekir.”¹⁶

Kaplan’ın da işaret ettiği gibi ‘estetik yapısı başlıbaşına bir dünya teşkil eden’ eserin üzerine yoğunlaşan bir inceleme tarzını önemsemek ya da öne çıkarmak demek, diğer yaklaşımları ‘gayri meşru veya ilim dışı saymak’,¹⁷ hafife almak demek değildir. Ancak edebî metinler etrafında yapılacak çalışmaların üst seviyede, ortak nihaî hedefi olması gereken “edebiyat vakıalarını zaman çerçevesi içinde olduğu gibi sıralamak, birbiriyle olan münasebetlerini ve dışardan gelen tesirleri tayin etmek, büyük zevk ve fikir cereyanları ayırmak, hülâsa her türlü vesikanın hakkını vererek bir devrin edebî çehresini tespit”¹⁸ etmek hedefinin ilk basamağı, metinler üzerinde yoğunlaşmak olacaktır.

Bir dilin belli bir döneminin edebî çehresini tespit edebilmek için, söz konusu çehrenin oluşumunda rol alan eserlerden işe başlamak gerekir. Nitekim Şerif Aktaş, ancak metin incelemelerinden hareketle tespit edilebileceğini söylediği, yazara ve döneme ait *edebiyat duygusu* kavramına işaret ederken şöyle demektedir: “Sanatkâr, edebî duygunun teklif ettiği sayısız konudan bazılarını eserinde işlemek üzere seçmek durumundadır. Onları işlemek için yine ‘edebî duygu’ya şekil meselesinde müracaat etmek zorundadır. Yalnız bu kadar değil, sanatkar devrin *dil zevkini* olgunlaştıran veya bizde olduğu gibi, onu uzun müddet ham kalmaya mahkûm eden ‘edebiyat duygusu’na müracaata mecburdur. Eserle ‘edebiyat duygusu’ arasındaki bu çok yönlü alâkanın en iyi tecelli ettiği yer, yine eserin kendisidir. Yani devrin ‘edebiyat duygusu’ eserin yapısından anlaşılabilir. Çünkü onu mücerret olarak tesbit etmek işi, ya müneccim, ya kâhin, ya da insanüstü bir varlık olmayı gerektirir. Bunun için de ikinci tarz, yani edebiyat duygusunu esas alan edebiyat tarihinin yazılabilmesi eserlerin teker teker yapısının incelenmesine ihtiyaç gösterir.”¹⁹ Yine Aktaş’a göre, bir metni incelemek niyetiyle ona yönelecek araştırmacının, ‘eseri yapandan daha iyi onun yapısı ve husûsiyetlerini şuurlu olarak tanımak zorunda olan bir tamirci’ olması gerekir. “Çünkü sanatkarın faaliyeti bilgiden, teknik malumattan ziyade ‘edebiyat duygusu’ ile alâkası bakımından alışkanlığa ve sezgiye dayanmaktadır.”²⁰

Metnin kendisini esas alan bir inceleme niyetiyle metne yaklaşırken en başta metnin içinde yer aldığı tür, bu tür çerçevesinde oluşturulan metinlerin ortak yapısal özellikleri hakkında genel bilgi sahibi olmak gerekir. Metnin türü hakkında bilgi ‘okurun, metnin alımlayıcısı olarak, nasıl bir tutumla hangi beklentiyle metne yaklaşacağını belirler.’²¹ *Oğuzlama*’nın bir hikâye olması nedeniyle burada hikâye türüne ait kuramsal bir çerçeve oluşturulma yoluna gidilmeyecek, hikâye türüne ait belirli tespit ve kabullere, metindeki düzenlenişin görülmesi ve ilişkilendirilmesi noktasında yeri geldikçe değinilecektir. Bütün türler gibi hikâye de ortaya konulan yeni yeni örneklerle kendisi hakkında oluşturulan kuramsal çerçeveyi delmeye uğraşmakta, buna bağlı olarak kuramları genişlemeye, değişmeye zorlamaktadır. Şârâ Sayın’ın ifadeleriyle söylemek gerekirse, ‘kural koyucu yaklaşımların öngördüğü tüm koşulları yerine getiren salt *kısaöyküye* rastlamak olanaksız. Heinrich Böll’ün sözleriyle *kısa öykü yok, kısa öyküler var.*’²² demek daha doğru olacaktır.

II.

Oğuzlama, iki şairin şahsında şiiri ve şairliği tartışmak niyetiyle oluşturulmuş bir hikâye olarak görünmektedir. Hikâyenin yapılanışı, artık yaşanmış, ‘nicedir bunalım geçirmekte olan ve içindeki tüm kaynaklar kurumuş gibi bir duyguya kapılan, koşuklarında hep kendi kendini; belki de başkalarını yinelemekten başka bir şey yapmadığını sezinleyen’ Yaşlı Ozan’ın ‘bir çıkış yolu bulmak umuduyla oradan oraya sürüklenirken’ ilk kez geldiği bir kentin ‘kimliksiz otel odasında’, köyündeki bir başka ozan hatırlaması ve hatırlanan bu ozanın herkesçe beğenilişinin sebeplerini anlamaya çalışmasına paralel olarak kendi ozanlığını irdelemesi temel çizgisi üzerine kurulmuştur.

Gece, ‘daha üç dört saat önce’ yerleştiği otel odasında kulağına geldiğini hissettiği bir *ezgiyle/sesle* uyanan yaşlı ozan uykusunda duyduğu *o ses* ‘o zaman’a; çocukluğuna, köyüne, köyündeki ozan Kurban Ağa’ya götürür. Hatırlanan ‘o’ zamanda, ‘Ozan da o koşuk da o’ diye anılan Kurban Ağa’nın hikâyenin merkezine alınan öyküsü ile merkeze alınan bu öykünün anlatılışı sırasında şöyle böyle aydınlanan; ‘ne ozan ne de koşuk olamadığı’ duygusundaki yaşlı ozanın öyküleri, kısa mevcut hikâye zamanı içerisinde anlatılır. Bu her iki öykünün (Yaşlı Ozan ve Kurban Ağa’nın öyküleri) kapsadığı uzun bir zaman diliminin anlatıldığı/hatırlandığı mevcut hikâye zamanı, Yaşlı Ozan’ın gece ‘o sesle’ uyandığı andan, yatağından bir kez daha kalkıp kapıyla pencere arasında gidip gelmeye başladığı... gözlerini yavaş yavaş maviye dönmekte olan okyanusun sularına diktığı,’ ve ‘anlayabilirsen anla!’ diyerek biraz daha düşündükten sonra, gözlerini ‘artık ışıklanmaya başlayan okyanusun üzerinde dolaştırıp ‘bir kez daha derin derin içini çekerek,’ ‘ozan da oydu, koşuk da oydu’ dediği ana kadar geçen süreyi kapsayan daha kısa bir zaman dilimidir.

Oğuzlama’da olduğu gibi hem kapladığı süre hem de metindeki boyutu itibariyle daha uzun bir alt hikâyenin, daha kısa bir temel hikâyenin, ‘*mevcut hikâye zamanı*’ veya ‘*aktüel zaman*’ denilen²³ daha kısa bir zaman süresi içinde anlatıldığı bütün yapılanışlarda değişik şekillerde, temel hikâyenin mevcut zamanından alt hikâyenin geçmiş zamanına geçildiği görülür. Olay zamanı ile anlatma/söylem zamanı arasına

bazen uzun bir mesafenin girdiği bu tür yapılanışların, tartışılan meseleyi karakterlerin kimliğinde daha iyi aksettirmeye yönelik bir tercih olduğu da düşünülmelidir. Çünkü olay ve anlatma zamanları arasındaki mesafeye bağlı olarak karakter, zaman çizgisinin farklı uçlarında farklı tecrübelerle görülebilecektir. Oğuzlama’da olduğu gibi karakterin anlatıcı durumunda olması durumunda ise bu anlatıcı geçmişe; anlatıldığı olay zamanına, anlatma zamanının tecrübesiyle birlikte bakacaktır.

Oğuzlama’da bahsedilen ve kronolojik bir seyir takip etmeyen hikâye farklı konumlardaki anlatıcılar tarafından anlatılır. Yaşlı Ozan’ın uykusunda duyduğu, çocukluğundan tanışık olduğu *o ses* kendisini ‘o zamanlara’; aynı sesi Cahan’ın suyunda gördüğünü düşündüğü Kurban Ağa’ya götürür. Bu andan itibaren, bir ozan olarak Kurban Ağa’nın öyküsünün okura, Yaşlı Ozan’ın zihninde kurguladığı alt hikâye(ler) ile nakledilmesi ve otel odasında yaşanan temel hikâye ile hatırlanan alt hikâyenin paralel olarak ilerletilmesi şüphesiz belli bir niyetin sonucudur. Temel hikâye üçüncü tekil anlatıcı tarafından anlatılırken, Yaşlı Ozan’ın hatırlamalarıyla bütünlenen alt hikâye onun ağzındanmış gibi ya da temel hikâyenin anlatıcısının onun zihninden geçenleri aktarması suretiyle anlatılır. Bu durumda alt hikâyedeki Kurban Ağa’nın öyküsü onu tanıyan ve belli bir ozanlık tecrübesi olan başka bir ozanın (Yaşlı Ozan) bakış açısıyla anlatılmakta; bir ozanın öyküsü kendisini anlamaya en yakın kişiye anlatırılmış olmaktadır. Temel hikâyede artık ‘kurduğunu, kendini tekrarladığını...’ düşünen yaşlı ozanın *o zamanlardan* hatırladığı olaylarla Kurban Ağanın hikâyesi bütünlenir ve ozanlığının nitelikleri ortaya konurken mevcut hikâye zamanına dönülen bazı anlarda, Yaşlı Ozan’ın kendi ozanlığıyla biraz önce hatırladığı/anlattığı ozanlığı yan yana getirdiği görülür. Bu yan yana ge(tiri)lişlerde iki ozanın farklı anlayışlar temelinde şiir/koşuk oluşturdıkları anlaşılır. Böylece hikâyenin merkezini teşkil eden bir ozan olarak Kurban Ağa’nın öyküsü, hem belli bir ozanlık tecrübesi, hem de anlayış olarak kendisinden farklı bir görüşe sahip olan ozanın zihninden geçenlerin aktarılması suretiyle anlatılarak daha objektif irdelenmiş ve ilgili mesele (şiir ve şairlik) etrafında gerçek dünyanın daha geniş bir dairesine gönderme yapılmış olur.

Hikâyede gece otel odasında *o sesin* duyulduğu andan itibaren başlayan ve Yaşlı Ozan’ın düşünce dünyasında ‘o zamanlar’ diye bahsedilen alt hikâyenin zamanına yönelik kırılmaların benzer yapılanışlarla gerçekleştirildiği dikkat çeker. İlk kırılma, ‘daha üç dört saat önce’ yerleşilen otel odasında duyulan *o sesin* Yaşlı Ozan’ı ‘yıllar önceye, çok uzaklara, kim bilir kaç kere yinelenmiş anlar’a götürmesiyle gerçekleşir. Yaşlı Ozan ‘Hey gidi günler!’ diye söylenirken ‘Birden, hiç usunda yokken, ama o ses kadar açık bir biçimde, Kurban Ağa’nın görüntüsü’ her zaman nasıl belirirse öyle belirir. Onun ‘bayağı yaşlı’, kendisinin ‘bayağı genç’ bir adam olduğu günlerdeki bu görüntüde Kurban Ağa, neredeyse her akşam yaptığı gibi Cahan’ın sularını seyretmekte; ‘başkalarının göremeyeceği bir şeyi’ izlemektedir. Kendisinin *kulağıyla işittiği* ‘şey’i Kurban Ağanın *gözüyle gördüğünü* düşünen Yaşlı Ozan, Kurban Ağa’nın ozan duyarlığından kuşku duymadığını da hatırlar. ‘Yıllar var ki onu düşünmediğini’ zihninden geçirirken, uyanmasına neden olan *o yabanıl sesin* kesilmiş olduğunu ayırır. Fakat, ‘saz eşliğinde söylememesine karşın neden söz ederse etsin’

herkesin ‘hiç sesini çıkarmadan hayranlıkla dinlediği’, komşuların gülümseyerek ‘Bu adam bir Oğuzlama; bu adam hiç kimseye benzemez’ dedikleri Kurban Ağa gözlerinin önünden gitmez.

‘Ayrımında bile olmadan’ otel odasındaki yatağında Kurban Ağa’nın koşuk söylediği anlarda yaptığı gibi ‘bağdaş kurup ellerini dizlerine koyan ve gözlerini yuman’ Yaşlı Ozan ‘Olacak şey değil!’ diye söylenir: Çocukluğunda ve delikanlılığında yüz kere dinlediği, ancak bugün, ‘bunca yıldan sonra bile’ düşüncüne her ögesi duru bir su gibi ışıldayan Kurban Ağa’nın öyküsünü ‘*kavradığını, oluntularını tutarlı bir biçimde bağlayıp tutarlı bir biçimde açıkladığını*’ söyleyecek durumda olmadığını fark eder. İşte bu noktadan itibaren Yaşlı Ozan oturduğu yatağın üzerinde, ‘*olayların birbirini izleyişi açısından bakılınca yaşamında neredeyse her şeyin çelişkin görüldüğü*’ için yalnız kendisinin değil, kimsenin ‘*kavradığını, oluntularını tutarlı bir biçimde bağlayıp tutarlı bir biçimde açıkladığını*’ söyleyemeyeceği bu öyküyü kurgulamaya başlar.

Elbette bu hatırlamanın/yeniden kurgulamanın gerisinde öykünün ‘*oluntularını tutarlı bir biçimde bağlayıp tutarlı bir biçimde açıklama*’, yani onu kavrama gayreti vardır. Geçmişe ait hatırlamalarla Kurban Ağa’nın öyküsünü ‘*kavramaya*’, bu öykünün ‘*çelişkin yönlerini anlamaya*’ çalışan Yaşlı Ozan, mevcut hikâye zamanından geçmişe her dönüşünde bu öyküyü bütünleyecek kesitlerden birini nakleder. Nakledilen bir kesitin ardından Yaşlı Ozan’ın ilgili kesiti, ‘*oluntuları tutarlı bir biçimde bağlanacak*’ öykü bütünlüğüne yönelik olarak açıklama, yorum süzgecinden geçirme gayreti içinde olduğu dikkat çeker. Hikâyede, mevcut hikâye zamanından geçmişe; yani *üzerinde düşünülen öykü zamanına*, geçmişten mevcut hikâye zamanına dönüşlerin benzer bir yapılanış içerisinde, benzer kalıp ifadelerle sağlanması, zaman çizgisindeki değişimlerin okur tarafından zorlanılmadan fark edilmesine imkân vermektedir.

Bazen, ‘Birden Kurban Ağa’nın görüntüsü belirdi gözlerinin önünde’, ‘Ama Kurban Ağa gözünün önünden gitmiyordu’ gibi ifadelerden sonra Kurban Ağa’ya dair bir şeyler hatırlanır. Kimi zaman bu hatırlayışların, temel hikâyenin anlatıcısının Yaşlı Ozan’ın, hatırladığı kesiti anlamlandırma gayretini de yansıtan düşüncesini aktarmasının ardından (“‘Tamam tıpkı böyle dedikleri neydi ki?’ diye sordu kendi kendine. ‘Kurban Ağa neyin ölçüsünü alırdı ki?’ diye söylendi Yaşlı Ozan.” gibi ifadelerle.) yeni hatırlayışlara kapı açtığı olur. Bazen de, ‘Kurban Ağa’nın durgun yaşamının büyük serüvenlerinden biri işte bu günlerde...’, “‘Hey gidi Kurban Ağa! Koca ozan’ diye mırıldandı Yaşlı Ozan. Bugünmüş gibi *anımıyordu*.”, ‘Yaşlı Ozan gerek yalnız başına, gerek arkadaşlarıyla birlikte Kurban Ağa’nın bahçesinin önünden geçişlerini *anımsadı*’, ‘Onunla boğucu bir güz gününde karşılaşmasını *anımıyordu*’, gibi ifadelerden sonra okur ‘oluntuları tamamlanmak istenen’ öyküye ait bir kesite götürülür. Bu tür benzer ifadelerden sonra gelen kırılmalarla Yaşlı Ozan, sanki ‘karşısında oturan ya da yanında yatan birine Kurban Ağa’nın öyküsünü anlatıyordu da bu konuda bir gözlemde bulunuyor’ gibi, yani ‘Kurban Ağa gibi ellerini dizlerinin üstüne koyup Kurban Ağa’nın her koşulda gerçekleştirdiği türden bir betimlemeye girişir gibi’ ‘Kurban Ağa’nın yaşamını kısaca yeniden kurmayı’ dener.

Bu ‘yeniden kurlar’ sırasında bazen bir hatırlayışın ardından, temel hikâyenin

anlatıcısı tarafından Yaşlı Ozan'ın 'Evet, böyle, şimdi hiç kuşku yok artık' gibi ifadelerle Kurban Ağa'ya dair kafasına takılan bir soruyu cevapladığı belirtilir. Bazen de 'Bugüne dek, Kurban Ağa'nın yalnızca ozanlığı üzerinde oyalanıp bahçıvanlığı üzerinde hiç durmadığı geldi usuna, davranışlarını açıklamakta uzun süre zorluk çekmesinin belki de bundan kaynaklandığını düşündü' örneğinde olduğu gibi, bir sorunun cevaplanabilmesi için hatırlanması gereken başka kesitlere geçilir:

Yaşlı Ozan üzerinde düşündüğü öykünün 'oluntularını tutarlı bir biçimde bağlayıp tutarlı bir biçimde açıklamaya' çalışırken 'usuna gene değişik anılar geldiği', 'daha birkaç dakika önce düşündüklerini saçma bulduğu' olur. Gerçekten de hikâyede her hatırlayış, Kurban Ağa'ya ait öykünün 'oluntularını tutarlı bir biçimde bağlayıp tutarlı bir biçimde açıklama'ya yöneliktir denilebilir. 'Usa gelen değişik anılar'ın nakledilmesinden sonra Yaşlı Ozan'ın zihninden geçen 'Sanırım yanıldım' 'Bilemiyorum, bilemiyorum,' 'Ne oluyor? Ben de tıpkı onun gibi yolun sonuna mı geldim?' 'Anlayabilirsen anla!' 'Anlayabilirsen anla!' diye söylendi. 'Anla anlayabilirsen!' 'Gizi neydi ki bu işin?' gibi ifadeler onun hatırladığı her şeyle Kurban Ağa'yı biraz daha anlamaya çalıştığının, hatırlanan şeyi bildikleriyle tutarlı bir şekilde bağlayabilme gayretinin birer göstergesidir.

Yaşlı Ozan tarafından Kurban Ağa'nın öyküsünün oluntuları tutarlı biçimde bağlanmaya çalışıldıkça Kurban Ağa ve öyküsünün oluntularını ilişkilendirmede şahsî ozanlık tecrübesini kullanan Yaşlı Ozan'ın kendi ozanlığının nitelikleri de belirmeye başlar. Yaşlı Ozan'ın hikâyesi üzerinde düşündüğü Kurban Ağa, çocukluğunda 'sakarlığı, dalgınlığı ve sessizliği' ile tanınır, 'yarı akıllı' olarak nitelenir. Babasının terzi dükkanında çalışan iyi bir terzidir. Ancak askerlikte yaptığı bahçıvanlığı dönüşte de sürdürmek istemesi üzerine 'güzelim dükkan' satılır, İsmail Ağa'nın 'bahçeli' evi alınır. Evin pazarlıkları sırasında Meryem'i görüşü 'durgun yaşamının büyük serüvenlerinden biri' olur. Lakin Meryem 'tüccar terziliği bırakıp yanaşma gibi bahçede çalışan yarım akıllıya' varmaz. Meryem'in Sarhoş Yahya'ya gelin gittiği gün, 'tek başına, elleri dizlerinde, gözleri yumuk, öyle oturan' Kurban Ağa'nın 'koşuk söylediğinin ve ozanlığının' farkına varılır. Meryem'i Kerem'in Aslı'yı, Tahir'in Zühre'yi... sevdiği gibi sevdiği anlaşılan Kurban Ağa'nın yaşamının 'en uzun ve hiçbir dizesi bellekte kalmayan koşuğu' bitince onu dinleyenler '*sözü edilen nesnenin çok canlı ve eşit büyüklükteki resmi*' karşısındaymış gibi, 'tamam işte böyle' derler. Yaşlı Ozan'ın ilk koşuğu orada söylediğinden şüphe ettiği Kurban Ağa'yı dinleyen halk, 'gerçek koşuğun böyle olduğunu ya da olması gerektiğini' düşünmüştür. Onun koşukları '*kimi zaman kısa kimi zaman uzun ama hep aynı biçimde duru*'dur ve dinleyenler her defasında 'Tamam işte böyle' derler. Yaşlı Ozan yıllar sonra bir otel odasında, 'Tamam işte böyle.'nin ne olduğunu anlamaya çalışırken, '*beyni ile yüreğinin arasında bir yerlerde incecik bir ıstık titrediği*' sırada 'yanıta çok yaklaştığını' sezinler:

Kurban Ağa, 'bahçeyi, evi, sokağı, yüzü, devinimi ya da olayı yalnızca betimlemeye çalışır. Betimler, ama aynı zamanda hepsine kendinden bir şeyler katar, *bakışını ve sevgisini* ekler. Koşuğunu dinleyenler de bahçeyi, evi, sokağı, yüzü, devinimi ya da olayı böylece, onun bakışının ve sevgisinin içinden görürler. Dizeleri uslarında

tutamasalar bile kendileri de onu dinlerken gördükleri gibi anlatırlar.’ Yine Yaşlı Ozan, daha çocukken kendisinin onunla çakıştırılmalarında Kurban Ağa’nın ‘su kü-çüğün’ deyip sözü ona vermesi ve ‘*şiiiri suyla özdeşleştirmesi*’ üzerinde düşünürken, onun şiirin ‘*verilen, yani kökü dışımızda daha üstün bir güçten; Tanrı’dan ya da gelenekten alınan bir nimet*’ olduğuna inandığını fark eder.

‘Dünya kâğıt olmuş dilim de kalem’ diyen Kurban Ağa söylediği koşuğu bir kez söyler, yazılıp okunan şey onun koşuğu olamaz. Koşuk yinelenildiğinde koşuk aynı koşuk olmayacaktır. Çünkü betimlenen nesne değişecektir. Koşuklarını ‘kalem kaş, kömür göz, hokka burun, gül yüz, selvi boy gibi en beylik sözcük ve eğretilmelerle, en sıradan uyaklarla kurar ama hepsi de o yerin o dakikanın koşukları’ olur. Söyledikleriyle ‘*nesneleri, yüzleri, sevinçleri sınıksız sarıp, görünür ve işitilir*’ kılar. Kurban Ağa için koşuk ‘*sözle nesnenin kaynaştığı ayrıcalıklı bir saha*’dır. Kasabanın ‘okumuşları’ tarafından çocuk yaşta karşısına çıkarılan bu günün Yaşlı Ozan’ını ezmeyen Kurban Ağa, bilmediği bir adam; kasabaya gelen bakan için koşuk söylemediği gibi ‘bakanımın ayağını tozu’ diye ayak tutturan arkadaşının düştüğü duruma da üzülür.

Hayat arkadaşı Adile Bacı ölünce, onun kendisinin ‘ciğerini bildiğini’ ileri sürerek ona koşuk söylemez, hatta koşuk söylemeyi tümüyle bırakır, bahçesine çıkmaz olur. Ancak değişen şartlardan hareketle yapılan evlilik önerisini Meryem yine kabul etmeyince bahçesine döner. Kurban Ağa’nın öteden beri ‘suyla, toprakla, çiçek, sebze ve meyveyle’ kurduğu ‘gizemli bir ilişki’si vardır. İlişki kurduğu bu varlıklarla konuşur. Onlarla uğraşırken yüzünde belli belirsiz bir gülümseme meydana gelir. Terzinin, ozanın, bahçıvanın ve Adile Bacı’nın ölümünden sonra aşçının ‘en iyisi’ olan Kurban Ağa, evine gelen gençleri çok zengin ve çok cömert bir arkadaş gibi ağırlar, sorunlarını dinler, gerekince de onlara düşünülmedik, mantıklı çözümler sunar. Ancak bütün ısrarlara karşın koşuk söylemez.

Belirtildiği gibi Yaşlı Ozan, Kurban Ağa’nın ‘çelişkin görünen’ öyküsü içerisinde onun ozanlığı anlamaya çalışırken, bu anlama gayreti paralelinde kendi ozanlığının değişik yönlerini de ortaya koyar. Kurban Ağa’nın ‘söylenilen’, ‘Tanrı’dan ya da gelenekten gelen bir nimet’ olarak görülen koşuğuna karşın Yaşlı Ozan’ın ‘yazılan’, ‘yaratılan’ bir koşuktur. İlk koşuklarını ilkokulda yazan ve yazdığı koşuklar kasabanın tüm okumuşlarıncı beğenilen Yaşlı Ozan geldiği aşamada bunalım geçirdiğini, ‘kaynaklarının kuruduğunu’ zannetmekte, ‘kendini ve başkalarını yinelemek’ten başka bir şey yapmadığını sezinlemektedir. Bir zamanlar Kurban Ağa’nın rahat söyleyişini eski kalıpları yinelemesine bağlamıştır. Kendisi dizeleri ‘kitaplardan okumayı’ yeğlemiş, Kurban Ağa gibi kafadan okuyanları sevmemiştir. Onun şiirini dinleyenlerin ‘Tamam. İşte böyle:’ demelerini söylenenlerin sıradanlığıyla açıklamıştır. Yaşlı Ozan, ilk şiirlerini yayımlamaya başladığı dönemde Kurban Ağa’ya, koşuklarının ‘bunu daha önce duymuştum dedirtecek ölçüde benzeştiği’ yönünde eleştiriyi karışık sorduğu soruya, ölmüş gelinler karşısında, ozan (ağıt; farklılık) ve imam (dua; benzerlik) tavrının farklılığı örneğinde’ aldığı cevabı ancak şimdi daha iyi anlamaktadır. Kurban Ağa için koşuk ‘sözle nesnenin kaynaştığı ayrıcalıklı bir saha’ iken ‘kendisi en son ve en parlak kuramların peşinde koşarak’ on bir şiir kitabı çıkarmıştır.

Hikâyede, *okumuş bir ozan* olan Yaşlı Ozan'ın, bir *halk ozanı* olan Kurban Ağa'nın ozanlığıyla mukayeseli olarak gündeme getirdiği ozanlığını anlatırken, bahsedilen iki ozanlıktan Kurban Ağa'nınkini kendisinininkine tercih eden bir bakış açısı sergilediği görülür. Hikâyede tercih, dolayısıyla teklif edilen ozanlığın ve gündelik hayat içerisindeki ozan tavrının niteliklerini daha iyi görebilmek için, belli bir hatırlayış çizgiselliğinde kurgulanan olayın değişik kesitlerinde değişik yönleri ortaya konulan (mesela kasabaya bakanın gelişinde Kurban Ağa'nın sergilediği tavır) bu ozanlığın niteliklerine yeniden ve bütün olarak bakmak gerekir. Bütün bu nitelikler yan yana getirildiğinde hikâyede iki şiir anlayışının anlatıldığını ve bunların mukayese edildiği bir şiir teorisi ortaya konulduğunu; bir edebiyat dersi yapıldığını söylemek yanlış olmaz. Ancak bu teorinin, başka bir söyleyişle edebiyat dersinin, normal bir metin yerine, iki şairden birinin öyküsünün merkeze alındığı bir hikâye yapılanışı içerisinde dile getiriliyor olması, 'şiire ve şaire dair' söylenenlerin anlaşılması için okurun daha aktif bir konumda olmasını gerektirir.

Yaşlı Ozan'ın Kurban Ağa'nın öyküsünü *yeniden kurgulamasına*, onun *çelişkin yönlerini birleştirmesine* ve *oluntularını tamamlamasına* rağmen Kurban Ağa'nın ozanlığı hakkında, özellikle artık niçin koşuk söylemediğine dair hâlâ cevaplandırılmadığı sorular vardır. Bu soruların varlığı meseleyi tartışmakta tercih edilen yapının da bir gereğidir. Bu nedenle hikâye, görünürde Yaşlı Ozan'ın halledemediği sorular etrafında, gerçekte ise hikâyenin daha doğrusu edebî metnin doğasına bağlı olarak yoruma açık olarak bitirilir:

Yaşlı Ozan'ın cevaplandıramadığı ve hikâyenin sonunda dile getirdiği soruların Eyhanbaum'un kısa hikâye için denklem örneğinde gündeme getirdiği *bilinmezlik* ve *muammayı* oluşturduğu söylenebilir.²⁴ Hikâyenin sonunda, Kurban Ağa'nın koşuk söylemeyi niçin bıraktığı *bilinmeyeninin* oluşturduğu *muamma* karşısında okurun tavrı, 'metnin kendi niyeti hakkında tahminde bulundurmak için üretmeyi amaçladığı' örnek okur kimliğine bürünmeye çalışmak olmalıdır. Metnin niyetine dair okurun 'tahmini hiçbir zaman tek doğru tahmin olmasa da'²⁵ Yaşlı Ozan tarafından anlatılan öykünün oluntuları, 'metnin niyetini' arama merkezli okumalarla değişik şekillerde yeniden ilişkilendirdiğinde, metnin niyetine dair tutarlı cevaba/cevaplara ulaşacaktır.

Hikâyenin genelinde hâkim olan, Yaşlı Ozan'ın Kurban Ağa'ya ait öykünün kesitlerini onun ozanlığını anlamak için hatırlama gayretinin, değişik ayrıntıların aktarılma isteği nedeniyle hikâyede zaman zaman geri planda bırakıldığı görülmektedir. (Meselâ Adile Bacı'nın ölümüyle Meryem'e yeni bir teklifle gitme merkezli kesitte olduğu gibi.) Bu durumun, Kurban Ağa'nın *ozanlığına ait nitelikleri zihninde birleştirmek* ve *bu niteliklerin gerisindeki nedenleri anlamak* gayretinde olan okurun dikkatinin dağılmasına, hatta zaman zaman hikâyeden kopmasına yol açtığı söylenebilir. Bu dikkat dağılışında okurun, beklentisini aşan boyutta bir hikâye ile karşılaşmasının etkisi de olan Oğuzlama'nın, şiir ve şair hakkında oluşunun yanında, 'hikâye hakkında bir hikâye' olduğu da söylenebilir:

Hikâyede, üç dört saat önce yerleştiği otel odasında, gece uykusunda duyduğu bir ezgiyle uyanan Yaşlı Ozan'ı bu ezginin çocukluğuna, çocukluğunda da duyduğu bu ezgiyi Cahan'ın suyunda gördüğüne inandığı Kurban Ağa'ya götürdüğü ve Yaşlı

Ozan'ın Kurban Ağa'nın öyküsü üzerinde düşündüğü görülmektedir. İşte Yaşlı Ozan'ın Kurban Ağa'nın öyküsü üzerinde düşünüş tarzı, yani bu öykünün onun vasıtasıyla okura sunulduğu, 'öykü düzeyindeki bir malzemenin nasıl *olay örgüsü* düzeyine taşınarak sunulabileceği' noktasında uygulamalı bir hikâye dersi olarak değerlendirilebilir. Yaşlı Ozan'ın Kurban Ağa'nın herkes tarafından bilinen öyküsünü, onun ozanlığını anlamak amacıyla 'kısaca yeniden kurmayı' denemesi, -Rus biçimcilerinin ifadesiyle 'fabula'yı 'syuzhet' formunda sunması-²⁶ sanatçının hazır bir malzemeyi kendi niyeti etrafında 'yeniden düzenleyerek' sunduğu temel gerçeğine işaret eder. Yeniden düzenlenen bu öykünün 'oluntularını tutarlı bir biçimde birbirine bağlayıp tutarlı biçimde açıklama' gayreti ise anlatılacak bir öykünün *nedensellik* çizgisinde düzenlenmesi gerektiğini vurgular. Bir öykünün nedensellik ilişkisi içerisinde sunulması, 'sanatın ilkel şekli olan bir biçimden, daha üstün bir şekline; yani olay örgüsüne' geçişin en başta gelen gereklerindendir.²⁷

Bu nokta öne çıkarılarak okunduğunda, Yaşlı Ozan'ın öykü düzeyindeki bir malzemeyi sunarken *nedensellik* ilkesini göz ardı etmediği görülecektir. Onun niyeti Kurban Ağa'nın herkes tarafından bilinen, 'gerek çocukluğunda, gerek delikanlılığında, belki yüz kez dinlediği' bir öyküyü anlatmak değil, bu öyküden hareketle onun halk ve artık kendisince de takdir edilen ozanlığının belirgin niteliklerini, bu nitelikleri doğuran nedenleri anlamaktır. Hikâyenin başında belirtilen bu niyetin gerçekleştirilmesi için Kurban Ağa'nın yaptıkları, hangi anlatı formunda olursa olsun bir öyküyü dikkatlere sunacak herkesin yapması gerekenlerdir. Bu ise Yaşlı Ozan'ın yaptığı gibi, 'olayların birbirini izleyişi açısından bakılınca (yaşamında) neredeyse her şeyin çelişkin' görüldüğü bir öyküyü (bir niyet etrafında) 'kavrayabilmek', yani öykünün 'oluntularını tutarlı bir biçimde bağlayıp tutarlı bir biçimde açıklamak' için 'çelişkin yönleri ortaya koyacak şekilde' öyküyü nedensellik esasında 'yeniden düzenlemek'tir.

Diğer taraftan, iki şairin şahsında şairliğe ve şiire dair değişik meselelerin gündeme getirildiği Oğuzlama, Yaşlı Ozan'ın ilgili hikâyeyi belli bir niyet etrafında 'yeniden kurarken' dikkat ettiği noktaları göstermesi açısından, yazarlığın (hikâye ve roman yazarlığının) belli niteliklerine de vurgu yaparken, aslında bir anlatı metninin nasıl okunacağına; anlatı metni karşısında olması gereken okur tavrına da gönderme yapar. Yaşlı Ozan'ın 'gerek çocukluğunda, gerek delikanlılığında, belki yüz kez dinlediği' öyküyü yeniden kurması demek bir anlamda, bir anlatı metninde çelişkin gibi görünen noktaları anlamlandırabilmek için, bitirilen bir anlatıdan sonra 'erişilen yüksek tepenin üstünden geriye doğru bakarak olup bitenleri topluca gözden geçirerek olanları doğru dürtüst değerlendirmek' demektir ve Forster'e göre bu 'iyi bir okuyucu'dan beklenen tavidir.²⁸ Nitekim Yaşlı Ozan belki yüz kez dinlediği/okuduğu öyküdeki çelişkin yönleri kavrayabilmek için her şeyi topluca görebileceği tepeden; yaşlılık yıllarından olup bitenleri; Kurban Ağa'nın öyküsünü topluca gözden geçirmekte/yeniden kurmaktadır. Yine Yaşlı Ozan, öyküyü yeniden kurma işini bitirdikten sonra, başka bir deyişle Kurban Ağa'nın öyküsünü yeniden okuduktan sonra, hikâyenin sonunda dile getirdiği sorularının muhtemel cevapları üzerine yaptığı tutarlı *tahminler*le sanki Oğuzlama'nın ürettiği bir *örnek okur tavrı*²⁹ takınmış gibidir. ❧

- ¹ Berna Moran, **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, İstanbul 1988, ss. 5-6.
- ² Akşit Göktürk, **Okuma Uğraşı**, İstanbul 1988, s. 12.
- ³ Susan Sontag, **Sanatçı: Örnek Bir Çilekeş**, (Çeviren; Y. Salman-M.Gürsoy), İstanbul 1991, s. 67.
- ⁴ Akşit Göktürk, **a.g.e.**, s. 12.
- ⁵ **A.g.e.**, s. 8, 71.
- ⁶ Mehmet Rifat, **Göstergebilimin ABC'si**, İstanbul 1992, ss. 11-13.
- ⁷ Yavuz Demir, 'Metin Kavramı ve Çözümlemesi Üzerine Bazı Dikkatler', **19 Mayıs Ün. Eğt. Fak. Dergisi**, Aralık 1994, s. 65.
- ⁸ Şerif Aktaş, 'Edebî Eserde Yapı Meselesi', **Fikir ve Sanatta Hareket Dergisi**, Ağustos-Eylül 1980, s. 37.
- ⁹ Vladimir Nabokov, **Edebiyat Dersleri**, (Çeviren, F.Özgüven, N.Akbulut), İstanbul 1988, s. 32.
- ¹⁰ Yıldız Ecevit, **Orhan Pamuk'u Okumak**, İstanbul 1996, s. 45.
- ¹¹ Tzvetan Todorov, **Poetikaya Giriş**, (Çeviren, Kaya Şahin), İstanbul 2001, s. 7.s. 45.
- ¹² **A.g.e.**, s. 46.
- ¹³ Tahsin Yücel, 'Oğuzlama', **Komşular**, İstanbul 1999, s. 93-127.
- ¹⁴ Mehmet Kaplan, **Hikâye Tahlilleri**, Dergah Yayınları, İstanbul 1979, s. 7.
- ¹⁵ **A.g.e.**, s. 8.
- ¹⁶ **A.g.e.**, s. 7.
- ¹⁷ **A.g.e.**, s. 8.
- ¹⁸ Ahmet Hamdi Tanpınar, **19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1998, s. IX.
- ¹⁹ Şerif Aktaş, **A.g.m.**, s. 31-32.
- ²⁰ **A.g.m.**, s. 34.
- ²¹ Akşit Göktürk, **a.g.e.**, s. 47.
- ²² Şârâ Sayın, 'Her Kısa Öykü Kısa Öykü Mü?', **Metinlerle Söyleşi**, İstanbul 1999, s. 67.
- ²³ Yavuz Demir, 'Bir Sezai Karakoç Hikâyesinde Ritmik Oluşum', **Yedi İklim**, s. 44-45, s. 47. Mehmet Kaplan, **Bir Şairin Romanı: Huzur, Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 2**, İstanbul 1987, ss. 370-371.
- ²⁴ Boris Eyhenbaum kısa hikâyenin yapılanışını tek bilinmeyenli bir denklem kurmaya, buna karşın romanınkini çok bilinmeyenli denklemler dizgesi yardımıyla çözülün ve ara yanıtların son yanıttan daha önemli olduğu değişik kuralları olan bir probleme benzetir. Yine ona göre kısa hikâye *giz (muamma)* iken roman *bilmece* ya da *bulmacadır*. (**Yazın Kuramı**, -Hazırlayan, Tzvetan Todorov. Çeviren; Mehmet Rifat, Sema Rifat-, 'Düzyazı Kuramı Üstüne', İstanbul 1995, s. 176.)
- ²⁵ Umberto Eco, **Yorum ve Aşırı Yorum**, (Çeviren; Kemal Atakay), İstanbul 1996, s. 74.
- ²⁶ Berna Moran, Rus Biçimcilerine göre, romanda yazınsallığı sağlayan *alışkanlığı kırmanın*, öykü olarak çevrilebilecek *fabulanın* olay örgüsü anlamında kullandıkları *syuzhet* formuna taşınmasıyla sağlandığını belirtir. (**Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, İstanbul 1988, s. 163-164.)
- ²⁷ E.M.Forster 'zamanın uzayıp giden şeridinden kesilip çıkarılmış bir parça' şeklinde nitelediği öyküyü sanatın pek ilkel biçimi olarak görür. Buna karşın olay örgüsü roman sanatının çok daha üstün yönüdür. Olay örgüsü de olayların anlatımıdır; burada üstünde durulan nokta, olaylar arasındaki neden sonuç ilişkisidir. Olay örgüsü, ağzı açık, şaşkın mağara adamlarından oluşan bir dinleyici topluluğuna, astığı astık, kestiği kestik zorba bir sultana ya da bunların günümüzdeki uzantıları olan sinema izleyicilerine anlatılamaz. Onları uyanık tutan, yalnızca öykünün gerektirdiği 'Sonra ne olmuş? Ondan sonra ne olmuş?' sorularıdır. Olay örgüsünü kavrayabilmek için *merak* duygusunun yanında *zeka* ve *bellegin* de katılması gerekir. Zeka ve bellek yeni olguları zihinde algılama, yeni bir olguyu kendi içinde ve önceki sayfalarla ilişki içinde değerlendirebilmek için gereklidir...' (**Roman Sanatı**, (Çeviren, Ünal Aytür), İstanbul 1985, s. 127-131.
- ²⁸ **A.g.e.**, s. 130.
- ²⁹ Umberto Eco, **a.g.e.**, s. 74.

ÖZLEM FEDAİ

“DULEVİ”NİN YALNIZ
SÂKİNİ: TARIK DURSUN K.

“Her ölüme evet deyin fakat kadınınızinkine hayır!”

Tarik Dursun K.

“Semiha abla Nermin sahiden öldü mü?” kitabın bu son cümlesi her şeyi özetliyordu, tıpkı bana bu yazıyı yazdırdığı gibi. Aynı his “Dulevi”ndeki bütün hikâyelere sinmişti üstelik. Tarik Dursun K., yıllar sonra yazdığı bu son öykü kitabında, Attila İlhan’ın deyişiyle, “Yalnızlığın hınzır uğultusu” nu anlatıyor. Evlerinin bahçesine eşi Nermin Hanım’ın elleriyle diktiği kayısı ağacının büyüyüp çiçeklenişini, bademlerini; eşi bir haziran günü öldüğünde küsüp çiçeklerini karartışını... “Ölenle birlikte ağaçlar da mı ölüyordu yoksa?” diyor, “Pencereden Bakınca Kayısı Ağacı” adlı ilk hikâyede. Hüzin çoktan eşlik için koluma girmişti. Okumaya devam ettim hüznüle... Sevgiye nasıl gıpta edilebilirse öyle... Dranas’ı anımsamamak olmaz olmalı ki benim açımдан, Olvido geldi dilimin ucuna:

“Hoyrattır bu akşamüstüler daima
Gün saltanatıyla gitti mi bir defa
Yalnızlığımızla doldurup her yeri
Bir renk çığlığı içinde bahçemizden,
Bir el çıkarmaya başlar bohçamızdan
Lavanta çiçeği kokan kederleri”

Tarik Dursun’un ‘gün’ü onu terk edeli beş yıl olmuş geçen Haziranda. Yalnızlığıyla, anılarıyla doldurup “Dulevi”ni. Kırılğan bir el bohçadan uzaktaki hayalleri çıkarmaya başlamış. Bazen “Eski Park”ı anlatmış; -bugün artık değişmiş-, adlarının ilk harflerini kazıdığı ağaçları görmeye giderek; bazen eşini/hayalini karşısına alıp eski fotoğraflara baktığı “36 Pozluk Bir Makara”yı: Geride kalan güzel yılları ve değişen mekânları, dostları, gezip görülen yerleri, her bir fotoğrafta mevsimlerin ve yılların geçişini, hazin sona biraz daha yaklaşmayı anlatan bu hikâye, gülen, sağlıklı gülen gözlerin yerini giderek solgun ve hasta gözlerin almasını yansıtıyor sinematografiyle. Geçmişe dönüp ve tekrar bugüne gelişlerle hastalığın yarattığı ruhsal durumlar bütünsellik içinde bir arada. Ankara, Moda, Karşıyaka, Eski Foça, Berlin, Ohri, Üsküp günleri... Çocukluk, tüm aileyle vedalaşma, nişan töreni, yeni evlilerin bir zemin katı mesken tutuşu, sonra gene hastane günleri, akan bir şuur olarak Nermin Hanım’ın ağzından ulaşıyor okura. Hikâyelerin çoğu, Nermin Hanım’la yaşanan anılardan ibaret olduğu için, ya o hayattayken yapılan diyaloglar (Çılbır, Adaçayı, Senin Çocukluğun, Benim Çocukluğum, Kâhyaoğlu’nu Biraz Geçince, Ankara’ya Gelmiş-

tin, Aylardan Temmuzdu, Sabahları Yatak Toplamak v.b.) ya da yokluğuyla hasbıhal şeklinde. Ebediyete gidene ait sözler, tırnak içinde gösterilse de, zaman zaman (36 Pozluk Bir Makara) hangi cümleler yazara, hangileri eşine ait, karşılıyor. (Başka türlü de düşünülebilir mi?) “Cankurtaran: İki Kez” adlı hikâye, hastalık ve ölümün bir anlık misafirliğini tüm boyutlarıyla alabildiğine yalnızca anlatıyor. “Sabahları Yatak Toplamak”ta ise, ölümün ardından yalnız uyanılan sabahların hiç uyanılmak istenmeyişi, uyanma ile uyku arasında değil, uyanma ile bir daha hiç uyanmama arasında salınımda bırakıyor her ölümü. Kitaba, anılar dolabının her çekmecesinden ucunu gösteren ‘ölüm’ ve ‘yalnızlık’ saltanatını kurmuş. Bu saltanat tahtının serlevhası, yazarın çocukluk ve ilk gençlik günlerinin İzmir’inde bir hikâyede geçen “Gittin bırakıp beni yalnız, bu akşam yine erken” (Senin Çocukluğun, Benim Çocukluğum) şarkısı olsa gerek.

Hikâyelerden bir kısmı Tarık Dursun’un ve eşinin çocukluk günlerini de anlatıyor. “Senin Çocukluğun, Benim Çocukluğum”, “Bizim Eve Bitişik Evin Hikâyesi”, “Babam ve Ben” v.b. hikâyeler Tarık Dursun’un çocukluk ve gençlik günleri yankılanıyor; “Annem Öldü”, “Babam ve Ben” hikâyelerinde ise, çok kısa da sürse, babayla geçen mutlu çocukluk günleri, annenin ölümü ve varla yok arasındaki babamı boşluğunda kapladığı yer... Tarık Dursun, benim bir türlü sevdalanamadığım İzmir sevdalısı mı, yoksa geçilen her güzergah bir öykücü nazarında olaylar örgüsü içinde bir motifin ucu ya da sonu mu bunu benim açımdan zaman gösterecek ama okur, Senin Çocukluğun, Benim Çocukluğum’da, Kemeraltı’nın meşhur Havra sokağını; Mezarlıkbaşı’nın buzlu bademli, kokoreçli, kavrulmuş fındıklı eski meyhanelerini; evlerin bahçesindeki nar, turunç, incir ağaçları, annenin çeyizden kalma havanında dövüp salataya ekşi olarak kattığı korukları; kapının önüne birer ikişer sandalye atarak havaya kolonya kokularını bırakan genç kızların geçişini gözleyen Mumcu Kahvesi’nin delikanlıları ile daha başka eski İzmir’in türlü cümbüşünü bir güzel seyredebilir.

Hikâyelerde, özneliği olan bir özel yaşamın herkesin yaşamında bulunan ve bulunmayan sayısız ayrıntısı var: Bir evin içini dolduran yalnızlıkta, anlatıcı/yazar ve oğlunun, her ikisinin, annenin ve eşin okulsuz ve yakalıksız birer öğrencisi oluşu (Çocuklar İçin Bir Öğretmen); gidenin arkasından yaşanan boşluk (Cankurtaran: İki Kez); müstakbel eşin ilk öpüldüğü gün (Beni Öptün O Gün); Ankara buluşması (Ankara’ya Gelmiştin, Aylardan Temmuzdu); evliliğin ilk günlerinde yemek yapmayı bilmeyen eşe yapılan (Çılbr); çocukluk hastalıklarının kurtarıcısı (Adaçayı); oturulup geçmişle, kadınlarla ilgili muhasebelerin yapıldığı eski kahveler (Kâhyaoğlu’nu Biraz Geçince); hiç sevilmeyen (Sabahları Yatak Toplamak). Her anı bir itiraf, bir ifşa, bir arınma oluyor ve geçmişin bir parçası olarak kendini hatırlatıyor ve kendini hatırlattıkça da yalnızlık derinleşiyor ve acılar artıyor: Turgut Uyar’ın Akçaburgazlı Yekta’nın Mahkeme Kararını Aldığında Söylediği Mezmurdur’unda “Nereye gitsek o yıkıntı bizimle artık” mısraında peşinden çağırdığı ve sürüklendiği yalnızlık gibi bir yalnızlık duyumsanıyor... Cehennem kadar derin ve büyük...

Kitabı oluşturan 26 hikâyeyi okuyunca, Tarık Dursun’un Yeni Yüzyıl’da karısı-

nın ölümünün hemen ardından yazdığı yazısını² hatırladım, eğer yaşıyor olsaydı Cemal Süreya'ya "Sizin hiç karınız öldü mü" dizesini düşürmeyi teklif edeceğini söylüyordu yazıda. Sonu, "Her ölüme evet deyin fakat kadınınızinkine hayır!" diye bitiyordu. Şöyle açıyordu kalbini dertleşmek için:

"(...) *Kırk beş yıl. Hiç ayrılmadık ve hep beraber olduk. O ve ben. Mutlu ya da mutsuz, darda ya da bollukta. Bütün bir kırk beş yılın her dört mevsimlerinde bahçemize elleriyle diktiği kayısı ağacının her halini benim pencereden ve birlikte izledik. Çiçeğe vurdu sevindik; kötü kışlarda don vurdu, üzüldük. Karaeriği toplarken çocuklar gibiydik. (...) Sonra günlerden bir gün hikâye oluverdi. Bize en çok dokunan, onunla ilgili her şeyi artık "di'li geçmiş zaman kipiyle konuşuyor ve yazıyor ol-maktı."*³

Bu yazı gibi, Sabahları Yatak Toplamak'tan şu cümleler de kitabın yazdıran bo-yun eğiše işaret etmeye yetiyor:

"*Hiç karınız öldü mü? Sabahlardan bir sabah herhangi bir yatakta yalnız uyan-dınız mı? Gece yattığınızda sizinle beraber olmayan bir yalnızlığın o iki kişilik kos-koca yatağın içinde sizi nokta kadar küçülttüğüne tanıklık ettiniz mi?"*

Anılar ve geçmişin renkleri satırlara dökülünce üslup da canlı ve renkli kitapta. Yazarın çocukluğuna ait "Bizim Eve Bitişik Evin Hikâyesi"nde, bütün ömrünü bir erkeğe adanmış ve onun uğruna intihar etmiş Juliette teyze gibi canlı, sıcak kahraman-lar yazarın şiirsel diliyle geçmişte değil gelecekte yaşıyor: Altında annesinin ve bü-yükannesinin Juliette ile kahve içip hep aynı şeyleri söyledikleri fallar, asla satılma-yan koltuk ve erik ağacı, masalsı dünyalara taşıyor okuru. Yıllar önce Fahir Onger, "Sevmek Diye Bir Şey"⁴ kitabının başında yer alan sunuş yazısında "Gölgesine ba-san adam" demişti Tarık Dursun K. için, bu hikâyelerden sonra ben de: "Gölgesini arayan adam" diyorum.

Yayınevi'nin bir azizliği midir bilmem, kitabın arkasında "*Tarık Dursun K., bu yeni romanı "Dulevi"nde..."* diye başlayan bir cümle yer alıyor, baş tarafındaki "Hi-kâyeler" sözcüğüne inat. Aslında kısa hikâyelerden oluşan kitap, bir eş ile birlikte ve yalnız geçirilen bir ömrün fragmanlarından örülü bir romana gebe; belki bu yüzden de bu tatlı hata, bizde, ironinin hınzırlığını gizleyen bir gülümseme yaratıyor. ✍

¹ Bulut Yayınları, İstanbul, 2003, 134 s.

² Çok Özel Bir Yazı, Yeni Yüzyıl, 16 Haziran 1998.

³ a.g. y., s. 21.

⁴ Kurul Yayınları, İstanbul, 1965, 88 s.

TÜLİN ARSEVEN

UMUT

Yatağında uzanmış, dışarıyı seyrediyordu. Bir türlü uyuyamıyordu. Yatağı camın kenarındaydı. Bu hastanenin en çok bu odasını ve bu yatağını seviyorum diye düşündü. Manzara harikaydı. Gece bütün ışıkları ve ihtişamı ile olduğu gibi görünüyordu. Ya bu manzara olmasaydı, bu uzun gecelerin sabahı olur muydu. Saate baktı, sabaha daha çok vardı. Yan yatakta yatan kadın çoktan uyumuştı. Karşı yataktaki ise tırnaklarını törpülüyor, arada bir belimde bir ağrı var diye söyleniyordu. Kocasını Doğu'da bir şantiyede mühendismiş. Gittiği yerde okul olmadığı için karısını ve yedi yaşındaki oğlunu Ankara'da bırakmak zorunda kalmış. Kadın, bir yandan tırnaklarını törpülüyor bir yandan da söyleniyordu:

– Sabah poliklinikteki doktor doğum her an olabilir, seni hemen yatıracağız dedi. Oysa doğru dürtüst sancım bile yok. Arada bir belim ağrıyor. Eşime de haber verdim gel diye. Gece oldu, hâlâ ben sancılanmayı bekliyorum. Gerçi ilk çocuğumda da çok sancı çekmemiştim. Nasıl doğduğunu anlayamadım bile.

Kadının konuşmaları Ayşe'nin canını sıkıyordu. Tekrar camdan dışarı baktı, duymamak için kendini zorladı. Şehrin gece ışıklarını tek tek inceledi. Bu ışıkların altında kim bilir ne kavgalar, ne kederler, ne aşklar ve sevinçler yaşanıyor. İçini hüznü kapladı. İlk bebeğine hamileydi. Hamileliğinin daha beşinci ayındaydı ve bu ikinci yatışıydı hastaneye. Yolunda gitmeyen bir şeyler vardı. Karnının sağ tarafında bir sancı, kımıldamasına izin vermiyordu. Kısa bir süre için de olsa yatağa mahkûm olmak, çok kötüydü. Doktorlar, sancıların nedenini araştırıyor, yapılan tetkikler bir sonuç vermiyordu. Üçüncü geceydi bu, hastanedeki. Uyumak istedi. Başaramadı. Tekrar dışarıya baktı. Şehrin ışıklarını dinledi. Kimi evlerden mutluluk sesleri geliyordu. Sıcacık bir evde, sofrada üç çocuk, anne, baba. Çocukların hepsi bir ağızdan bir şeyler anlatmaya çalışıyor, anne sık sık masadan kalkıp tabaklara yemek koyuyor, baba odadan gelen televizyon sesi ne kulak vermiş haberleri dinliyor. Gözü zayıf bir ışığa ilişti. Yüreği burkuldu. Belki bu evde, babası yurt dışında işçi, annesiyle ve dedesiyle oturan kanadı kırık bir çocuk vardı. Birden aklına hastanenin ışıklarının nasıl görüldüğü sorusu takıldı. İşte şu karşı yataktaki kadın, uzaklardaki kocasının ve doğacak bebeğinin yolunu gözlemenin verdiği sıkıntının öcünü tırnaklarından alıyordu. Sonra kendisi... kocası evde yalnız, uzun süren bir tedavinin sonunda hamile kalan karısını bekliyordu. Bunları düşündükçe yüreği daraldı. Şimdi yan yataktaki kadın da uyanmış, tırnaklarını törpüleyenle konuşuyordu. Onun doğumu sabah, sezaryenle olacaktı. O, sabah yavrusunu kucağına alacak ve yeni bir yaşama başlayacaktı. Ağrısız, sızısız, kolay bir hamilelik geçirdiğini söyleyip doktorundan duyduğu bilgileri diğer kadına satıyordu:

ÖYKÜLER

– Hamilelikte beslenme çok önemliymiş. İyi beslenilmeli, folik asit içeren besinler alınmalıymış. Bu bebeğin zekâ gelişimi için gerekliymiş. Bir de stresten uzak kalmalıymış. Dokuz ay boyunca hiçbir şeyi kendime dert etmemeye çalıştım. Doktorum demişti. Anne karnındaki bebek her şeyi duyar ve hissedermiş. Annenin üzüntüsünü, stresini hemen anlarmış.

İki kadın arasındaki konuşmanın seyri, akrabaların eleştirilmesine, gelinlerin çeğiştirilmesine vardığında Ayşe, gönlünün ağırlığına yenik düşüp çoktan uyumuştı.

Sabahın ilk ışıkları ile Ayşe yine dışarı baktı. İşe giden insanların koşuşması, hastane personelinin gelişiyile hareketlenen koridor, içine yaşama sevinci doldurdu. Doktorlar vizit gezmeye başladı. Hastanede en sevmediği şeylerin başında bu iş geliyordu. Bir grup doktorun, yatağının başında tıbbî terimlerle konuşması, arada bir ona dönüp sorular sorması canını sıkıyordu. Bu sabah kararlıydı, bu işin canını sıkmasına izin vermeyecekti. Kardeşinin ziyarete gelirken getirdiği kitabı aldı, okumaya başladı. Böylece doktorları görmeyecek ve canı sıkılmayacaktı. Ama olmadı. Kitabını açtı, okumaya başladı. Hastaların kendilerini meraklı ve yalvaran gözlerle izlemesine alışkın, asabî mizaçlı bir doktor,

– Durumunuzun ne denli ağır olduğunun farkında değİL misiniz? Nasıl böyle rahat olabiliyorsunuz? Doktorunuz kim sizin?

dedi. Ayşe, bu sözlere cevap vermedi. Başını yine dışarı çevirdi. Şu hamilelik bitip bebeğini bir kucağına alsaydı, bir daha bu hastaneye hiç uğramayacaktı.

Saat on gibi ufak tefek sevimli bir hemşire Ayşe'nin yanına geldi. Ültrason çekimi için bir alt kata ineceklerdi. Hemşirenin yardımı ile Ayşe yataktan kalktı, sabahlığını giyindi. Birlikte aşağı indiler. Hiç beklemeden içeri girdiler. Hemşire gitti. Doktor, ultrason çekimine başladı. Makineye bağlı kablunun ucunu Ayşe'nin karnında gezdiriyor, ekrandan ise bebeğin hareketlerini izliyordu. Ayşe de baktı ekrana. Kocaman bir baş, incecik kollar ve bacaklar gördü. Heyecanlandı birden. Doğmamış bebeğe sevgiyile baktı. Doktor, kablunun ucunu Ayşe'nin karnında gezdiriyor, sanki bir şeyler arıyormuş da bir türlü göremiyormuş gibi ekrana dikkatle bakıyordu. Saatine baktı Ayşe. Neredeyse yirmi dakika olmuştu. Sonunda doktor pes etti.

– Adınız neydi?

– Ayşe.

– Bakın Ayşe Hanım, bunu söylemek kolay değİL ama... bebeğin böbreklerini göremiyorum. Yani bu çocuğun böbreği yok.

– Nasıl yani? Bu ne demek?

– Benim ultrason sonucunu bildiren bir rapor vermem gerekiyor. Bu raporda bebeğin böbreği olmadığını yazmak zorundayım. Durum, heyette görüşülür. Sizin de izniniz alındıktan sonra hamilelik sona erdirilir.

– Bu haksızlık. O bir canlı. Bakın hareket ediyor. Benim yerimde olsanız siz ne yapardınız?

– Böbreği olmayan bir insan zaten yaşayamaz. Ama ben, bebeğe bir şans verir, gebeliğin sona erdirilmesini istemezdim. Siz biraz bekleyin. Bir de Doktor Ahmet Bey baksın.

Doktor, odadan çıktı. Ayşe, birden yan yataktaki kadının sözlerini anımsadı. Ne demişti? Bebekler her şeyi hissediyor.

Oda boştu. Yalnız Ayşe ve bebeği vardı. Elini karnına koydu:

– Beni duyduğunu biliyorum. Bunca sıkıntıya birlikte katlandık. Daha da katlanacağız. Beni yarı yolda bırakamazsın. Ben seni istiyorum. Akşam sofrada okulda olanları anlatmanı, gürültü edip babana haberleri izletmemeni, bir oyuncak için diğer kardeşlerinle kavga etmeni görmeyi istiyorum. Yaşlandığımda gelip köşene oturup huysuz bir ihtiyar olarak her şeye karışmayı, gelin ya da damada dır dır etmeyi, bu dünyayı senden önce terk etmeyi istiyorum. Beni bırakamazsın. Şimdi akıllı bir çocuk ol ve böbreğini doktor amcaya göster.

Kapı açıldı. Ayşe, suçüstü yakalanmış hırsızların telaşı içinde başını makineye çevirdi. İki doktor ultrasonun başına oturdu. Az sonra tarama başladı. On dakika... on beş dakika...Ayşe umudunu yitirmeye başladı. Bir yandan da kararını veriyordu. Asla pes etmeyecek; doktorlara, sonuna kadar devam, ben bu çocuğun yaşayacağına inanıyorum diyecekti. Yirminci dakikada Doktor Ahmet Bey, sevinçle bağırdı:

– İşte orada, bak, görüyorum. Var. Böbrekleri var.

Ayşe'ye kalkmasını ve gidebileceğini söylediler. Doktorlar, raporu yazarken Ayşe, gizlice karnını okşadı ve

– Aferin bebeğim. Sen söz dinleyen akıllı bir bebeksin. Beni bu dünyada yalnız bırakmana asla izin vermeyeceğim. dedi. ✍️

BEYAZIT H. AKMAN

SCRİKSS

“Kalemi iten güç, o seni yollar boyunca koşturan zevktir.”

Italo Calvino, *Varolmayan Şövalye*

“

Siyah bir mürekkep, lütfen; Parker-Quink marka.”

Ne kadar zamandır takip edildiğimi bilmiyordum; tek bildiğim evimde otururken, arabamı sürerken, ya da sokakta yürürken, kısacası, nerede olursam olayım, ne yaparsam yapayım birileri beni sürekli izliyordu. Bir gölge gibi peşimi hiç bırakmıyorlardı; ensemde soluklarını her zaman hissediyordum. Yürürken peşim sıra gelen adımların seslerini duyuyor, arabamdan dikiz aynasına her bakışimde sarı bir Şahin taksi görüyor, otobüslerde en az iki kişinin bana bana baktığını fark ediyordum. Evimde ne zaman perdeleri açsam, karşı apartmandaki camların birinin ardından bana doğrultulmuş bir dürbünü hissedebiliyordum. Çok uzun zamandır böyleydi. Bazen doğduğum andan bu yana beni izliyorlarmış hissine bile kapılıyordum.

Ama o gün, onlardan birisini yakalayamaya kararlıydim. Kaç defa uğraştım buna, hatırlamıyorum; fakat her defasında daha da başarısız oluyordum. Bazen gerçekten çok yaklaştım onlara; aramızda bir metrelik mesafenin bile kalmadığını hissettiğim zamanlar oldu. Ancak, ne yazık ki, son anda elimden kurtuluyorlardı. Sanki bir güç ne kadar uğraşırsam uğraşayım, onların benim elime geçmesine izin vermiyordu. Buharlaşıp uçuyorlardı âdeta. Arkamı döndüğümde yok oluveriyorlardı. Fakat, o gün bazı şeylerin farklı olacağını daha evimden çıkarken seziniyordum.

Karasal iklimin tam anlamıyla yaşandığı bu başkentte yazın ancak akşama doğru dışarı çıkıyordum; o da mecbur oldukça; aksi takdirde öğlene doğru kalkıyor; gece yarısına kadar yazıyordum. O gün de Bahçelievler’deki evimden akşama doğru çıktım. Arabama biner binmez dikiz aynasında yine Şahin marka bir taksi belirdi. Yedinci Cadde boyunca ilerleyip, On Sinemalan’ndan sola döndüm. Milli Kütüphane’nin hemen yanından ana yola girdim ve dört yol kavşağından Kızılay’a doğru yola koyuldum. Bazen ağır ağır bazen yavaşça giderek, arkamdaki Şahin’in beni izlediğinden bir kere daha emin oldum. Kızılay’da Bakanlıklar’ın ara yollarından geçerek, Güvenpark’a bakan bir ara caddeye arabamı park ettim ve Karanfil’e doğru yürümeye başladım.

Önünden geçtiğim çeşitli vitrinler boyunca siyah tişörtlü, siyah kotlu, siyah gözlüklü ve kafasında siyah bir beyzbol şapkası bulunan, uzun boylu birinin beni takip ettiğini kısa zamanda fark ettim. Metro alt geçidini kullanarak Karanfil’e çıktım ve iğne atsanız yere düşmeyecek mahşeri kalabalığın arasına karıştım. Sokak boyunca yürüdükten sonra köşedeki Collezione mağazasından sola saptım, çeşitli dükkanlar boyunca ilerlerdim ve karşı kaldırımdaki vitrin camlarının yansımalarından devamlı

takipçimi kontrol ediyordum. Bu şekilde yol boyunca, arkama hiç bakmaksızın onu gözlüyordum. Bir ara, cebinden bir Marlboro paketi çıkarıp sigarasını yakmasını bile baştan sona izledim. Bazen dükkan camlarında, bazen yanımızdan geçen arabaların parlak kaportalarında yansımaları rahatlıkla bulabiliyordum. Akan trafiğin ortasından, korna sesleri arasında birden karşıya geçtim ve Metropol sinemalarına doğru koşup hızla sinemaya girdim. Sinemaları başlayıncaya kadar oradaki kafede bekleyen onlarca insanın arasına ben de katıldım ve camekan kapıyı güzelce görebileceğim bir noktada beklemeye koyuldum. Ben orada gezinirken, aradan beş dakika geçmedi ki, kapıda belirdi siyahlı adam. Oradan ayrıldım ve Meşrutiyet caddesi üzerinde bulunan duraklara doğru yürüdüm. Kapıları açık olan bir otobüse bindim hemen. Açık olan orta kapıdan aşağıya indim tekrar ve karşımdaki Eczane'nin vitrinde onun da aynı şeyi yaptığını gördüm.

Artık yüzde yüz emin olmuştum o pisliğin beni takip ettiğinden. Ama şimdi sıra bendeydi. Ancak onu yakalamaya çalışmadan önce, kiminle uğraştığımı anlayabilmek için bir süre daha onu deneyeme karar verdim. Bir amatörle mi yoksa yaptığı iş yıllarını vermiş bir profesyonelle mi uğraşacağımı görmek istedim. Eğer kendimi ona kaybettirebilirim, belli ki bir çaylaktı; ama yapacağım şeylerden sonra hala benim peşimdeyse, kimlerle aşık attığımı da anlamış olacaktım...

Otobüsten indikten sonra üst geçitten tekrar karşıya, Karanfil'e geçtim ve yolda hızla ilerlerken kalabalığın arasından birden bir kitabevine girdim. Elime bir kitap alıp onunla yüzümü kapatarak sayfalarını karıştırmaya başladım. Bir taraftan da kapıyı gözetliyordum. Yaklaşık on dakika geçmesine rağmen siyahlının kapıda belirmediğini görünce, izimi kaybettirdiğimi düşündüm. Ancak bu düşünceye varmakta erken davrandığımı, kitabevinin kasa kısmında bulunan monitöre gözlerimi çevirdiğimde anladım. O da rafları karıştırıyor, kitaplarla ilgileniyormuş gibi yapıyordu. Hangi ara içeri sızmıştı, onu nasıl gözlerimden kaçırdım bir türlü anlamayamamıştım. Kitabevinden bir süre sonra hızla çıktım ve yüz metre kadar ilerledikten sonra önüme çıkan metro girişinden aşağı indim. İner inmez köşede beklemeye koyuldum. Metronun girişinden gelenleri izliyordum. Genç yaşlı, kadın erkek, birçok insan geçti; bir o kadarı da yukarı çıktı, ancak altı üstü siyahlı kimseyi görmedim. Oralarda bir süre daha dolaşmaya devam ederek beni izleyeni bulmaya çalıştım. Fakat yarım saat kadar beklememe rağmen onu bulamadım.

Belli ki metropolün o inanılmaz kalabalığında beni gözünden kaçırmış, metroya indiğini görmemişti. O yukarılarda dönüp dolaşıp beni ararken ben aşağıda rahat rahat geziyordum. Metroda ağır ağır, keyifle yarım saat, vitrinlere baka baka dolaşıp da YKM'ye açılan merdivenlerden yukarı çıktığımda yerin ayağımın altından kaydığını hissettim. Mağazanın ıslıl ıslıl parlayan camlarının önünde siyah gözlükleriyle bana bakıyordu. Sinirden kudurmuştum. Lanet olası pislik benimle dalga geçiyordu.

Onun için son bir numaram daha vardı. Dosdoğru mağazaya girdim. Yürüyen merdivenlerle ikinci kata çıktım. Merdivenden ayrılıp da bir üst kata çıkmak için arkama döndüğümde yürüyen merdivenlerin gri metal kenarlıklarının yansımada onu göreyerek, peşimden gelip gelmediğini kontrol ettim. Üçüncü kata kadar bu şekilde onun ar-

kamdan gelişini izledim. Sonra basamakları üçer beşer çıkarak altıncı kata kadar geldim ve kapıları kapanmak üzere olan bir asansöre yetiştim. Beş saniye içinde tekrar zemin kattaydım ve mağazadan çıkar çıkmaz metroya indim. Cüzdanımdaki EGO kartını kullanarak o anda kalkmak üzere olan Ankaray metrosuna bindim ve bir durak sonra, Maltepe’de inip yukarı çıktım. Ana caddeden geçmekte olan ilk otobüse atlayarak şehrin diğer ucunda bulunan Cinnah Caddesine kadar gittim. Kısa zaman sonra Atakule’de Ankara manzarasını seyrederken kahvemi yudumluyordum...

Asansörle aşağıya inerken, diğer yönde hareket eden asansörün içinde tekrar onu gördüğümdeyse, ne kadar uğraşırsam uğraşayım ondan kurtulamayacağımı ve tam anlamıyla bir profesyonele çatıştığımı anlamıştım. Bütün çabalarım boşuna gitmişti. Ondan kurtulmam imkansızdı. Artık ne olursa olsun yapmam gereken tek şey, onu ne pahasına olursa olsun yakalamak ve neden takip edildiğimi, bunu kimin yaptığını ya da yaptırdığını öğrenmekti. Bir taraftan yürürken bir taraftan da düşünüyordum. Atakule’nin girişinde durarak, onun gelişini bekleyebilir ve onu dışarı çıktığı anda enseleyebilirdim. Fakat böyle olmayacağını adım gibi biliyordum. Orada ne kadar beklersem bekleyeyim aşağıya inmeyecekti ve orada boşuna vakit kaybetmiş olacaktım. Ben de Kızılay’a doğru yürümeye karar verdim. Çünkü endişelenmeme gerek yoktu; ben nereye gidersem gideyim ne yaparsam yapayım kendimi ona kaybettiremiyordum ve o sürekli yakınımda bir yerlerdeydi. Nasıl olsa peşimden gelecekti.

Bulvar boyunca yanından geçtiğim çeşitli dükkanların vitrinlerine ara sıra bakarak onun beni izleyip izlemediğini daha doğrusu kendini bana gösterip göstermediğini kontrol ediyordum. Yarım saat kadar sonra Olgunlar’a vardığımızda artık iyice yaklaşmış olarak peşimden geliyordu. Bir ara, aniden arkamı dönüp onu yakalamayı istedim, fakat bu niyetle arkamı döndüğümde orada kimsenin olmadığını gördüm. Bütün çabalarım hüsrarla sonuçlanıyordu. On metre kadar ötemdeki vitrinlere baktığımda onun arkamda olduğunu görüyordum, ancak yakalamak için geriye döndüğümde onu bulamıyordum. Bir ara ciddi ciddi, delirdiğime bile kanaat getirecektim.

Upuzun bulvar boyunca yürümekten o kadar yorulmuştum ki Kızılay’daki ilk kafeye zor attım kendimi. Ama içeri girer girmez yaşadığım şaşkınlığın yoğunluğu, yorgunluğumu çoktan unutturmuştu bile. Oradaydı. Köşedeki masada ayakta dikilmiş bana bakıyordu. Şapkası ve gözlüğü hala üstündeydi. Sakince masasına yaklaştım ve karşıdaki sandalyeye oturdum. Benimle birlikte o da oturdu. Oraya gelişime hiç şaşırmamıştı; beni bekliyormuş gibiydi. Kendinden oldukça emin bir görüntüsü vardı. Bense sıkıntının ve uzun süredir yürümenin etkisiyle terden sıırılsıklam kesilmiştim ve bir süre nefes nefese kalışımın geçmesini bekledim. Konuşmadan birbirimize bakıyorduk. Sinirim biraz yatıştıktan sonra,

“Sonunda seni yakaladım,” dedim.

“Beni *yakaladın* mı!? Eğer bu şekilde düşünmek seni rahatlatıcaksa, tamam, ama yakalandığımı hiç sanmıyorum.”

“Kimsin sen ve beni neden takip ediyorsun?”

“İlk sorunun cevabı çok kolay; adım Beyazıt H. Akman; lütfen ‘H’yi unutmayayım, sonra çok kızıyorum. İkinci soruya gelince, onun için aynı şeyi söyleyemeyece-

ğim. Evet, seni takip ettiğim ve ettirdiğim doğru. Fakat buna ‘takip’ denilebilir mi, ondan pek emin değilim. ‘Takip’ daha çok, bir kişiyi belirli bir süre boyunca izlemeye, o zaman dilimi içersinde onu gözden kaçırmamaya denir. Benim yaptığım ise bunun çok daha ötesinde. Çarşıya çıkışını, sokakta gezişini, alışveriş edişini, evinde oturuşunu, yemeni, içmeni, tuvalete gidişini, uyumanı, uyanışını ve rüyalarını bile izliyorum senin. Buna ‘takip’ diyebilir misin?”

“Sen neden bahsediyorsun Allahın belası! Neden benim peşimdesin?”

“Lütfen biraz daha kibar olalım. Sorunun cevabına gelince, varoluşunun devamı için gerekli seni izlemem. Gözümü bir an bile senden alsam, yok olursun. Sense bana teşekkür etmen gerekirken, küfürler savuruyorsun. Makul ve mantıklı ol biraz. Bunu sen istedin, unuttun mu? Ben seni izlerim ve sen de varolursun. Bu kadar basit. Düşünsene, gece gündüz seni izleyen, işi gücü devamlı sen olan birisi var. Anlamıyor musun, ne kadar da gururlandırıcı ve insanın göğsünü kabartan bir duygu; ne muhteşem bir his! Her adımın bir beynin derinliklerine kaydediliyor, her hareketin en azından bir hafızanın imge bankalarına yerleşiyor ve yaşamın hücrelerime sınıyor. Bir başkasını değil; seni; etrafındaki onlarca insanı değil; seni izliyorum. Bu hoşuna gitmiyor mu?”

“Bak pislik, saçmalamayı bırak ve bana gerçekten kim olduğunu ve beni neden izlediğini açıkla; sen daha buradan çıkmadan polisleri arayacağıma da hiç şüphelen masın!”

“Of, hiç pes etmeyeceksin değil mi! Neden anlamak istemiyorsun, ben seni seçtim. Ve bütün hayatın benim ellerimde. Sürekli izlenmek hoşuna gitmiyor mu? Sorun tek kişi olmam mı? Bak bunda yanılıyorsun; bazen kendi işlerimle ilgilenmek için seni gözleyecek başka birilerini sokuyorum devreye, dolayısıyla da seni bir üçbeş kişi falan izliyoruz. Yoksa sorun erkek olmam mı? Bundan mı kılanıyorsun? Tamam bir daha ki sefere söz birkaç kadın ayarlayacağım sana, olur mu; sürekli onlar izlesinler seni. Buna hayır diyeceğini hiç sanmıyorum, kimse buna hayır diyemez!”

“Pekala. Şimdi cep telefonumu çıkartıyorum ve polis çağırıyorum. Onlara bu saçmalıklardan bahsetmeyeceğinden eminim.”

“İsteddiğini arayabilirsin, umurunda değil; yalnız daha önce, madem bu noktaya geldi iş, senin için birkaç küçük numaram var. Hayatının benim elimde olduğuna seni inandıracak birkaç küçük numara... Lütfen sadece sorularıma cevap ver: Evinden saat kaçta çıktın?”

“Bu da başka türlü bir saçmalık mı?”

“Lütfen sadece sorulara cevap ver ve sabret!”

“Akşama doğru.”

“Şimdi saat kaç sence?”

“Yedi buçuk-sekiz olmuştur.”

“Yani hava kararmıştır.”

“Evet kararmıştır. Ne bu, bir tür oyun mu?”

“Şimdi lütfen dışarı çıkar mısın?”

“Bu şekilde elimden kaçacağını sanıyorsan, yanılıyorsun!”

“Tanrı aşkına, lütfen dışarı çık; bir gözün de bende masada olsun; bir yere kıpırdamayacağım.”

Bir gözümlü onda kapıya doğru ilerledim; kapıyı açtım ve kafamı ondan alıp da dışarı doğru çevirdiğimde gözlerime inanmadım. Sabahtı ve güneş daha yeni doğuyordu. Koca Kızılay bomboştu. Afallamış olarak yerime geri döndüm.

“Nasıl, şaşırtıcı değil mi? Eğer bunu sevdiysen, şimdiki numaram daha da hoşuna gidecektir... Biz neredeyiz?”

“Ankara Kızılay’da.”

“Emin misin?”

Hemen dışarı çıkıp baktığımda dalgaların hızıyla deniz suyunun ayağıma kadar uzandığı bir plajda olduğumuzu gördüm. Kapıyı kapatıp, tekrar geri döndüm.

“Yalvarırım, anlat, bütün bunlar ne demek oluyor?”

“İlla bu şekilde ifade etmeden anlamayacaksın değil mi? Ben senin yazarınımlı. Seni yazdığım sürece var olursun ve hikâyen yaşadığı sürece yaşarsın. Artık anladın mı? Neden hikâyen Ankara’da geçiyor sanıyorsun; çünkü ben öyle istedim. Edebiyatta çokça işlenen İstanbul mekanlarından farklı olmasının daha iyi olacağını düşündüm. Ya da onca çabana rağmen, nasıl oluyor da senin ne zaman nerede olduğunu bildim sanıyorsun? Çünkü bütün hareketini ben kontrol ediyorum. Hikâyenini istediğim gibi yönlendirebilirim, yapmam gereken tek şey Scrikss’imi kağıdın üzerinde gezdirmek... Ben yazarım, sen yaparsın. Bu kadar basit.”

“Yani hikâyen beni mi anlatıyor?”

“Bravo! Sonunda anladın sevgili ana karakter.”

“Yanlış anlama ama, biliyorsun ki ben de bir yazarım ve sana hikâyenin ana fikrini sormak istiyorum. Takip edilen bir adamın hikâyesinde ben hiç de güzel bir fikir görmüyorum.”

“Ana fikir, ana fikir... Siz başka bir şey bilmez misiniz? Hikâyeden okurken zevk almak gibi, sayfaları ardı ardına çevirmenin hazzı gibi... Şaşırmak, eğlenmek, üzölmek, sevinmek gibi... Ya da şu açıdan bakalım: yazının gücü, yazmanın ihtişamı, yaratmanın zevki! Ama hepsinden önemlisi: *so much it depends upon the reader*, yani her şey okura bağlı. Aslında bu hikâyede o kadar çok şey var ki, anlayana... Hayatımız bizi izleyen Marlboro’lu adamlarla dolu.”

“Bırak palavrayı da ana fikir var mı yok mu, onu söyle. Karakterin çıkmazı ne, bundan bahset? Hikâyenin konusu kendisi olamaz; bu bir kısır döngü! Böyle saçmasapan bir hikâyede yer almak istemiyorum. Eğer gerçekten bir yazarsan, sil bütün bunları; adam gibi bir hikâye yaz bana. Şimdi olduğu gibi hikâyende de gözökmeye çalışma sakın. Basit numaralar bunlar...”

“Mahvettin canım sayfaları. Oysa ne kadar da güzel gidiyorduk. Madem istediğin bu, öyle olsun. Bu diyalogun ikinci yarısını tamamen sileceğim ve sen bunları hiç hatırlamadan kaldığımız yerden devam edeceğiz. Bu cümle bittiğinde hiçbir şey hatırlamayacaksın ve hikâyenini tam istediğin şekle çevireceğim.”

“Of, hiç pes etmeyeceksin değil mi! Neden anlamak istemiyorsun, ben seni seçtim. Ve bütün hayatın benim ellerimde. Sürekli izlenmek hoşuna gitmiyor mu? Sorun tek kişi olmam mı? Bak bunda yanılıyorsun; bazen kendi işlerimle ilgilenmek için seni gözleyecek başka birilerini sokuyorum devreye, dolayısıyla da seni bir üçbeş kişi falan izliyoruz. Yoksa sorun erkek olmam mı? Bundan mı kılanıyorsun? Tamam bir daha ki sefere söz birkaç kadın ayarlayacağım sana, olur mu; sürekli onlar

izlesinler seni. Buna hayır diyeceğini hiç sanmıyorum, kimse buna hayır diyemez!”

“Pekala. Şimdi cep telefonumu çıkartıyorum ve polis çağırıyorum. Onlara da bu saçmalıklardan bahsetmeyeceğinden eminim.”

“Lanet olsun, hala anlamadın değil mi? Ben sen'im! Üstündeki kıyafetlere bir baksana; siyah bir tişört, siyah bir kot pantolon, siyah gözlükler ve bir beyzbol şapkası. Şu anda bu bol aynalı kafede, aynanın karşısında duruyorsun ve kendi kendine konuşuyorsun budala!”

“Artık çok oluyorsun ama!”

“Neden bana inanmıyorsun? Sürekli beni yansımalarından takip etmiyor musun? Kendi yansımanı bir başkası sanıyorsun. Beni çıplak gözle, yani yansıma olmadan gördüğün bir örnek ver bana. Sadece bir örnek!”

“Dost Kitabevi'nde. Kasadaki monitörde!”

“Ah budala! Orada kendini izliyordun.”

“Peki ya Atakule'nin asansöründe yukarı çıkarken?”

“Orada da yanından geçen asansörün camlarının yansımasında kendini gördün.”

“Peki ya o arabanın aynasında gördüğüm sarı Şahin ya da otobüslerde devamlı beni izleyen adamlar?”

“Dikiz aynanda değil bir tane, yüz tane sarı Şahin görsen yine normal, hepsi de taksicilik yapan binlerce Şahin... Diğer konuya gelince, bizim otobüslerimizde insanların birbirine dik dik bakmalarına hala alışmadın mı? Bir de, paronaya dedikleri bu olsa gerek...”

“Sana inanmıyorum. Neden böyle bir şey yapayım ki?”

“Lanet olsun ben bir saattir ne açıklamaya çalışıyorum burada! Ben senin egonun bir ürünüyüm. Hayat amacınım. Devamlı seni izlerim, seni gözlerim ve sen benim sayemde varlığını hissedersin. Neden beni hiç yakalayamadın, bir düşünsene!”

Tamam, siyah bir gözlük ve şapka takıyordum. Siyah bir tişört ve kot da giyiyordum; ama bu, onun ben olduğu anlamına gelmezdi ki. Onunla daha fazla konuşmanın bana bir şey kazandırmayacağını biliyordum. Oradan ayrılmaya karar verdim. Söylediklerinin tek kelimesine bile inanmıyordum.

“Ne o, nereye gidiyorsun? Benden kaçabileceğini mi sanıyorsun?”

“Ne halin varsa gör, pislik! Ama peşimi bırak!”

“İşte o olmadı. Ne yazık ki, tek işim seni takip etmek. Benden kurtulamayacaksın. Ben senin gölgenim. Unuttun mu, ben sen'im!... Sana da iyi günler...”

Doğruca dışarı çıkıp arabama gittim. Öğle güneşi Kızılay'ı âdetâ bir çöle çevirmişti. Aslında öğlenleri dışarı çıkmak pek adetim değildir ama, o gün neden böyle bir şey yaptım hala anlayamıyorum. Garip olan başka bir şey ise saatimin akşam sekizi göstermesiydi. Pili bitmiş olmalıydı. Arabama biner binmez Bahçelievler'deki evime doğru tekrar yola çıktım. Sarı bir Şahin hemen aynada belirmişti yine. Eve girerken de, ileride, köşedeki marketin camından peşimde olan o siyahlı herifi görebiliyordum. Peşimi hiç bırakmayacaktı...

“Mürekkebimi alırken kırtasiyede gördüğüm aynadaki suretimi bir başkası sandığımda bütün bu öykünün kafamda aniden belirdiğini ve onu kağıda dökmeden edemediğimi söylesem, bana çok mu kızarsınız?” –BHA

HÂLE TORUN

SABAH SAATLERİ

O yaz buğdaysız geçti. Çıkmadı bir türlü topraktan, çıkan da işe yaramadı. Kuru havanın insanın ciğerlerini tıkadığı kocaman bir alanın ortasında geçip gidiverdi yaz. O yaz köye gelmeyenler sayılmadı. Gelmemeleri doğal karşılandı. Terk edenler gelecekmiş kabul edildi. Ahali hiç içermeyen köyüne sahip çıktı. İnsanlar saatlerce hayvan güttüler, güneşe baktılar, ama hiç üzerlerine alınmadılar yalnızlığı. Kış geldi, pancara kar düştü, hatça kadın pancarı toplamaya, üzerine düşen işlere hazırlandı. Muinle-Hatça'nın işi buydu. Buğdaysızlığın acısını pancara verilmiş umutlar aldı. Tıpkı her yıl inatla ekilen soğan gibi, kavun gibi, ha şimdi para etti, edecek derken, toprağa bakarak yüzlerini görmeleri gibi, toprak aynalarıydı. Toprağa bakamaları kaybolur, neredeyse kendilerini unutturlardı. Köylü saatleri unuttu, söylentiye unutmadı. Herkes gazeteleri, televizyonları sabaha kadar takip etti. “ölen buymuş! Hatça'nın oğluymuş, oğlu terörist olmuş.”

Kimseye bakmadan ilerledi Muin, köyün ortasından geçti gitti, tarlasına çalışmaya vardığında, Hatça ile konuşmadı. Hiç konuşmadı, toprağı kazdı durdu. Gök başına geçmiş, yer saat başı sallanır olmuştu. Ama tek bir damla göz yaşı dökmedi hatça, geceleri dövündü, saçını başını yoldu. Ama tek bir damla dökmeden toprağını kazdı, pancarını söktü. Kökleriyle geliyordu pancar saçak saçak eliyle kopartıyor, kafasını kaldırıp kendinden on yaş büyük kocasına bakmıyordu. Susarak öldürdüler birbirlerini. Gecenin bir vakti gömdüler oğlanı, naylon torbanın içinde nasıl sığmıştı o koca ayaklar eller o küçük poşete?

Doğururken kan içinde kalmıştı rahmi, hatırladı. Sabaha kadar bağırılmıştı yirtına yirtına Şimdi rahmini bir poşetin içine koymuşlar gömüyorlardı. Elindeki fenerle ayakta zor duran muine “Ağlama!” dedi.

Cumartesi sabahı sinagog önündeki kalabalığı aralayıverdi. Bir haftalık işçisiydi dükkanın, iş buldular oğlancığa, halleri vakitleri yerindeydi ama çalışsındı çocuk, bunca yıl okumuş etmiş.

İstanbul'da güzeldi hani o gün.

“Grip oldun, yat”.

“Yok işe gideyim, zor bulduk zaten! Bu çilingir de tanıdık olmasa”

gitme oğlum, hastasın. Ben telefon açarım..

hadi anne ya! iyiyiz dedik!

Şimdi araladığı omuzların arasında çırpınıyordu. Elli beş yaşının çöküntüsü ile kocasına sarılabildi Müzzeyyen hanım. Aldıkları evler arabalar, özel ayarlanan akra-ba kızları hepsi oğuz içindi? Neden ölmüştü Oğuz?

Gripten mi?....

İstanbul çok güzel görünüyordu. Galata kulesinden bakıldığında, hep yakınındakinin güzelliği uzaklardadır. Hep öteye gideriz hep bir sonraki ana, çok güzeldir insan, hep öte anda güzeldir.

Tanrıça İsis dünyanın dört yanında gözler toplamaya indi. çok iyi gözler bulacaksınız, baktığı zaman insanın içini yakan gözler bulacaksınız ki ışıklarını alasın. O İsi ay ışığını severdi. Dünyanın dört bir yanına haber varmıştı, o ki sevdasını ölü kocasından yaratacak. Aşk onu yaratacak. Parçaları toplayacaktı.

Kuaför Meryem, erken açtığı televizyonun haberiyle fırladı yerinden, ne geçip bitmez yollardı. Sokakları bitmedi İstanbul'un öyle güzel kadını ki, acı bile yakışmıştı yüzüne, taksiyi kavramıştı, sanki hemen çıkacakmış gibi, kapıyı tutuyordu Gitsen de onları bulabilse ah!yoktular, iki gün sürdü, iki gece bekledi o soğukta, ağzından tek kelime çıkmadan

Nerdesiniz?Nerede?

Yıkık sinagog duvarının altından çıktılar. Kırmızı mantosundan tanıdı kızını, orada olduğunu, çığlıkla haber verdi. Büyükannesinin üzerine kapanması yetmemişti. Mosmor olmuştu küçük kız. Üç ay sonra kuaför dükkanında aynaya kendi yüzüne bakarken anımsayıverdi kızını, yüzündeki kıvrımlarda kızı yaşıyordu, annesi yaşıyordu.

Ve istanbul hala çok güzeldi.

Hatça'nın aynası topraktı, Meryem'in ki sır. Müzeyyen'in ki ses

Hepsi ay ışığında gökyüzüne baktılar. Hatça kazmasını savurdu, İsis gülümsedi onlara Gök üç parçaya bölündü, Ay üç parçaya bölündü

Kucaklarına ışıklar düştü..

İstanbulda ay vardı... ❧

MUSTAFA ÖZCAN

NE ZAMAN BU MELODİLERİ DUYSAM...

Daha iki gün önce konuşmuştuk, hiçbir şeyi yok gibiydi. Ne oldu da bir anda kendini bana açtı. Bilemiyorum. Bir kandil akşamı, serin bir bozkır akşamının geceye kanat çırpıtığı vakitlerdi. Sözcüklerin ansızın dudaklarından döküldüğünü, bir kan damlasının yaradan sızıışı gibi nasıl da aktığını anlayamadım. Sadece dinliyordum. İçim kan ağlayarak, parçalanarak. Evine, memleketine gitmiyordu. Final döneminin geldiği zamanlar iyice daraldığını, bunaldığını söylüyordu. İki yıldır tanışıyor-duk ama neden fark etmemiştim? Yaşadığı şehir bir buçuk saatlik mesafedeydi ama yurttan ayrılmıyordu. Onu buraya bağlayan üniversiteden başka hiçbir şey yoktu aslında. Ne bir sevgili ne de fazladan bir uğraş.

Bir kandil akşamı, oturduğumuz çay bahçesindeki dalların arasından sızan ay ışığının aydınlattığı gökyüzüne doğru yükselmiş minare karşımızdaydı. Yaprakları gecenin sessizliğine bırakmayan loş spotlar, ampuller sahte gölgeler yığıyordu dallardan masalara. Bahçeye gelenlerin madeni paralarını kullanarak eğlendikleri müzik kutusu yanı başımızdaydı. Arabesk şarkılar art arda sıralanıyordu. Ağlamaklı, inlemeli ve gürültülü. O, öylece düşünceli oturuyordu:

- Ne zaman bu melodileri duysam o günler aklıma geliyor. Ne zaman eve, memleketime gitsem babamla kavga ediyoruz, dedi.

Gitmek istemiyordu, babasına düşmandı sanki. Önceleri önemsemedim. Gençliğin bütün sorunları, serzenişleri birbirine benzerdi ve ben de gençtim nihayetinde. Kavgasız gürültüsüz aile hayatına sahip olabilmiş bir genci etrafımda göremiyordum neredeyse. İçiyor, diyordu. Hatta ilk içkimi babam içirdi bana, demişti önceleri. Eve son gidişinde de atışmışlar. Babası, ona para yetiremediğinden bahsetmiş. Oğlunun içtiği sigarayı bahane göstermiş.

- Ama anlamıyorum, beni büfeye yollayıp bana da kendine de birer paket sigara al diyen o değil miydi? İlk sigaramı, ilk içkimi bana içiren o değil miydi?

Arada kalmıştım. Ne söyleyeceğimi bilemedim bir an. Zihnimdeki her şey allak bullak olmuştu. Sustum sadece. O anlatmaya başlamıştı kendiliğinden:

“Her zaman kavga ederiz. Dört yıldır dayılarımla görüşmüyoruz. Küçük dayımın düğününde babam, büyük dayımla oturup içmiş, zil zurna sarhoş olmuş. Nasıl olduysa küfürleşip kavga etmişler. Gürültülerini duyan herkes içtikleri odanın kapısına dayanmış bağırıyor. Kapıyı bir türlü açmıyorlar. Ben de vardım oraya. Sonunda ayrıldılar. Aslında biz içeri girmeden ayrılmışlar. Babam, dayımın başına rakı şişesini fırlatmış, dayım kanlar içinde yere serilmiş. Baygın. Halı, kan damlalarını sünger gibi emiyordu... Bir yanda dayım öbür yanda babam. İkisi de birbirinden beter. Arada kaldım. Odanın içi sigara dumanı ve alkol kokusuyla dolmuş. Midem bulandı. Babamı alıp dışarı çıkarmaya çalıştım. Hani gâvur ölüsü derler ya, işte öyleydi. Midemin

bulantısıyla kusmak istedim. Kusmuğumla ikisini de boğup öldürmek istedim. İlk önce babam küfretmiş. Babama el kaldıramadım, kaldıramazdım. O günden beri dayılarımınla görüşmüyoruz. O kargaşadan sonra eve geldim. Herkes eğlenmeye, kadehlerindeki son damlaya kadar içip, sarhoş olmak için yarışıyor. Hiçbir şey olmuyormuş, sanki dünyada değillermiş gibi. Eve gelip salondaki masaya oturdum. Başımı ellerimin arasına alıp ağlamaya başladım. Bütün derdimi, acılarımı boşaltmak istercesine ağladım. On altı yaşında başka ne yapabilirdim ki! Öylece oturmuş ağlarken bahçe kapısının açıldığını duydum. Meğer, babam o sarhoş haliyle beni aramış, bulamayınca da eve gelmiş. Birden odaya girdi. Suda şişmiş bir köpek leşi gibi kokuyordu. Alkol, kusmuk, ter ve sidik kokusu.. Ağladığımı görünce yanıma gelip neden ağladığımı sordu. Artık dayanamayacaktım. Karşılık verdim: “Senin yüzünden! Ne olur bir gece olsun içmesen! Her gece kendini dağıtıp evi, etrafındakileri birbirine katman mı gerek! Bizi de kendini de rezil etmen mi gerek!” Hiçbir şey söylemeden birkaç saniye durdu. Ansızın arkasını dönüp suratıma bir yumruk savurdu. Burnumdan akan kanın sıcaklığını, tazeliğini hissettim. Düğünde giymek için yeni aldığım pantolon kan içinde kalmıştı. Babam kanepeye uzanmış, sarhoşluğun verdiği o mahmur sesle haykırıyordu.

- Ağlamayacaksın, şikayet etmeyeceksin!

“İkinci kez bahçe kapısının gıcirtısını duydum. Annem gelmişti ve nefes nefeseydi. Olacakları önceden biliyormuş gibi eve koşmuştu. Ben, odanın ortasında sızlayan burnum ve çenemdeki kan damlalarıyla bir heykel gibi donup kalmıştım. Yediğim yumruğun şokuyla beynim durmuş gibiydi. Kan halıya, elbiselerime damlamaya devam ediyordu. Odanın girişinde dört yaşındaki kız kardeşimle annem öylece durmuş çaresiz bana bakıyorlardı. Kardeşim korkulu yüzünü bana çevirmiş, ağlamakla korku arasındaki ince çizgide bekliyordu. Şaşkınca. Annemin yüzüyle öyle bir hâl almıştı ki; acımanın, nefretin, korkunun ve sevginin bu derece birleşmiş, karışmış olduğu bir başka yüzü daha önce hiç görmemiştim. Annem, kardeşimi alıp yan odaya geçti. Şaşkınlığım biraz dağılmıştı. Annemin odasında bastırılmaya çalışılan, kesintili inlemeler duvarları yalayıp geçiyordu. Evi dolaşan acı bir alev topuydu sanki. İşte o zaman evden kaçmaya karar verdim. Kanlı elbiselerimle kendimi dışarı attım. Gecenin serinliğinde karanlık sokağa daldım. Nereye gidecektim, ne yapacaktım bilmiyordum. Adımlarım beni almış götürüyordu sadece. Pusulasız bir gemi gibi. Bir arkadaşımın evinin önünde buldum kendimi. Kaynağı belirsiz bir irade beni buraya kadar sürüklemişti. Kapıyı çaldım. Arkadaşım şaşkınlık ve korkuyla şöyle bir halime baktıktan sonra beni içeri aldı. Beni terasa çıkardı, gökyüzü yıldızlarla kaplıydı. Beni terasta rahatlamam için yalnız bıraktıktan sonra aşağı indi. Az sonra yukarı çıktığında yanına iki şişe de bira almıştı. Zehre zehirle karşılık verecektik. Hiçbir şey sormadı. Konuşmadık. Duruşum, her hareketim bakışım bile bütün olanları anlatmaya yetiyordu. Alkol damarlarıma yayılıp teypteki arabesk müzikle birleştikçe daha bir uzaklaşıyordum burnumdaki sızıdan, üzerimdeki kan lekelerinden. Şimdi dönüp geriye bakınca yaptıklarım ne kadar saçma geliyor bilemezsin. Sadece, sorunlarımdan

ve kendimden kaçıyordum. Babam da sürekli kaçıyordu. Aramızdaki fark neydi? Babamdan, kendimden ve sorunlardan kaçarak varacağım yer neresiydi? Bütün cevaplar muallakta duran, kayan yıldızlar gibi bir yanıp bir sönüyordu. Belki de hâlâ kaçmaya devam ediyorum. O gece sabaha kadar içmişim. Gün ağarıp, şehir haftanın ilk iş gününün telaşıyla uğuldamaya başladığında hâlâ uyanıktım. Uyku gözlerime uğramamıştı bile. Terasta oturmuş sarhoş halde sokağa doğru bakıyordum. Sokağın ucundan eve doğru gelen bir karaltı gördüm. Babamdı. Elimde sigara, terasın korkuluklarına dizilmiş bira şişeleri. Babam gözlerini bana dikmiş akşamdan kalma sallanan bedeniyle iki katlı eve yaklaştı. Evin önüne geldiğinde birkaç saniye durup gözlerimin içine, göz bebeklerime baktı. Sonra aniden arkasını dönüp hızla gitti. O bana bakarken kıpırdayamamıştım bile. Elimdeki sigara öylece duruyordu. Ondan gizlememiştım. Sanki bir şeyleri ispatlamaya çalışıyor, kendimi kanıtlıyordum. Ne yaptığımı bilmiyordum. İradesizce oturduğum yerden kalktım. Eve gidiyordum. Babamın işe gittiğini düşündüm. Eve vardığımda ürkek hareketlerle bahçe kapısını açtım. İçeri girdiğimde üzerine ölü toprağı serpilmiş bir sessizlik ve hüznü hava tüm bedenimi sardı. Odaları tek tek dolaştım. Benim odamda annemle kardeşim birbirlerine sarılmışlardı. Annemin gözleri uykusuzluk ve gözyaşlarıyla kızıla boyanmış, yorgun yüzünde bir kor parçası gibi parlıyordu. Kardeşim annemin beline sıkıca sarılmış, uyuyakalmıştı. Kirli yanaklarında süzülen gözyaşlarından kalma lekeler vardı. Onları o halde görünce kaçışımın anlamsızlığını kavradım. Kaçarak kurtulamayacağımı anladım. Annemle aramızda görünmeyen ama varlığı her yerden hissedilebilen bir duvar vardı sanki. Ne ben ona doğru yürüyebildim ne de o bana yaklaşabildi. Sessizce yerinden doğruldu, kardeşimin üzerini örtüp yanımdan su gibi akıp geçti. Üzerimi değiştirdim. Lavaboya gitmek için odamdan çıktığımda salondaki masanın üzerine özenle dizilmiş kahvaltılıkları ve buğusu tüten sıcak çayı gördüm. Bu kadar şeyin nasıl da böylesine çabucak hazırlandığına şaşırdım. Annem bütün geceyi benim geleceğimi düşünerek geçirmiş gibiydi.”

Karşımda oturmuş çalan müziğin ruhunda oluşturduğu depremlerle bu kadar şeyi bana nasıl anlattığına inanamıyorum. Konuşması bittiğinde aniden durdu. Sustu. Sessizliğine eşlik ettim. O kâbusun içinden çıkmasını bekledim sadece. Sessizliğini dinledim.

“Bütün bunları sana nasıl anlattım bilmiyorum. Herhalde, daha fazla taşıyamayacaktım içimde. İşte böyle... Ne zaman bu melodileri duysam o günleri tekrar yaşarım. Ne zaman eve gitsem kavga ederiz babamla.”

SEDA YÜCE

KALDIRIM: BİR YÜKSEKLİK ALÂMETİ

I.

Can sıkıntısı yüksek bir yerdir.

Düşmedim, evdeyim. Yorganın altında. Kendimi yokluyorum; bacaklarım, kollarım, sağ elim, ruhum... Hiçbir eksiklik yok. Emin olmak için taşa bakıyorum. Yok. Boşuna endişelenmişim. Kaybolmak o kadar kolay olmuyor. Kaybolan sadece gece. Yani, yine sabah olmuş. Başucumda gecedен kalma kemirgen soru; yeni bir güne nasıl başlarım? Bıkkınlık atakları, Tanrım.. Yorgunluk, Tanrım Tanrım Tanrım.

'Kalk artık, yeter!' içeriden gelen ses, 'tembelin tekisin' annemin sesi.

Gelen o mu? Evde başka kimse yok ki! Fırılıyor yataktan. Oh! Yan tarafa geçti.

Annemden sonra odanın içi; kâbus. Yatağımı kapatmıyorum ona inat. Pijamalarımı çıkarıyorum odanın ortasına; onları seviyorum. Aramızda kopmaz bir bağ var.

Her şey birbirine geçmiş. Kirli çoraplarım, biriktirdiğim kitap ayrıçaları, notlar, çiğnenmiş sakız, sokaktan yürüttüğüm afişler, ekmeğe sürülmüş krem peynir, yarısı yenmiş bitter çikolata; alâkasız bir çok şey; masanın üzerinde birlikteler... Ben de kendimi bunların içine karışmış bir nesne gibi hissediyorum. Elma meselâ.

Her yer kirli. Rafların üzerinde, yerlerde biriken tozlar annemin nefes almasını zorlaştırıyormuş. Uzun zamandır yaşamıyorsun ki zaten, diyorum. Köpürüyor. Ben de nefes alamıyorum fakat benimkinin nedeni toz değil. Tozdan daha görünmez ama daha çok yer kaplayan bir şey:

Can sıkıntısı.

Evet, canım sıkılıyor. Soluğumun bana yetmemesinin nedeni bu olmalı, diyorum.

Ne anlattığımı bilmiyorum, toparlayamıyorum. Her yer dağınık, en çok kafam. Annem giriyor içeri, pat! diye. Sinirli. Çekmecelerimi açıyor. Düzeltme istemez. Bunu içimden söylüyorum. Yapma, yorma kendini. Bunu dışımdan. Öyleyse sen düzelt, diyor. Hayır, diyorum, sonra, tamam. Daha da sinirleniyor. Sinirlenince anne oluyor. Onu zorla dışarı çıkarıyorum. Kapıyı kilitliyorum. Canım sıkılıyor. Peynirli ekmekten bir ısırık alıyorum. Kapımı zorluyor biri. Kapının sağlam olup olmadığını bilmiyorum, bilemem de.. Açmıyorum. Annem olmalı. Kol ısrarla aşağı yukarı hareket ediyor. Yeter diyorum, çek git. Aç diyor. Anahtar yok. Kaybettim. İnanmıyorum.

Canım sıkılıyor. Birileri beni yukarı çekiyor. Can sıkıntısı yüksek bir yerdir, biliyorsun. Kavuşulması kolaydır. Kavuşunca zordur ama aynı zamanda vefakârdır. Bir kez geldi mi hep gelir. Terk etmez; aslında hiç gitmez. Gitmezzz. Kapı kolu sesleri. Yüksekte gerçekleşmesi kesin olan bir yok oluşu beklemektense kendimi aşağı atıp kurtulma olasılığını tatmam daha akıllıca olmaz mı? Atmıyorum kendimi, cesaret yok bende.

Her şey birikti. En başta kirliler. Yapılması gereken tonlarca ufak tefek iş... Görünmeyecek kadar ufaklar ama hepsi beni bekliyor. Beklesinler. Ödünç aldığım kitapları vermem lâzım. Ben de beklemiyor muyum? İşkencenin bitmesini meselâ. Dolabı işgal eden yazlıkları görmek canımı sıkıyor. Onlardan kurtulmalıyım. Kurtulmalıyım. İşkenceyi çekilebilir kılan kırbaç sayısını bilmektir. Seni bulmaya çalışsam nasıl olur acaba? Bilmemek ölümü sürüncemede bırakıyor. Getirdiğin çiçekleri atmadım henüz, çürüdüler. Vaktinde gelmeyen ölüm; beklemenin diğer adı oluyor... Sonra şu çelimsiz menekşeye de su vermeli. Neden hâlâ çiçek açmadı ki bu! İşleri bekleterek bir çeşit intikam alıyormuşum, kendi sorumsuzluğumun acısını onların perişan hallerinde gizlemeye çalışıyormuşum. Saçma!

Her şey buruşuk. Ütü yapmak için masayı açıyorum. Etekleri, pantolonları hatta atletleri bile ütülüyorum. Ama bunlar da bitiyor işte. Sonra bir şeylerin bitmesini istemediğim için beklettiğim farkına varıyorum. Birden sıcaklık beynime doğru tırmanıyor. Bu defa kızgınlıktan dolabımda ne varsa yere döküyorum. Boş dolap içimi ferahlatıyor. O anda dolabın içinde yaşamayı istiyorum ya da dolap benim içim olsa diye düşünüyorum. Oda iyice karışıyor. Uykum geliyor. Kalabalıkta hep uykum gelir benim. Annemle komşunun çeyizine bakmaya gittiğimizde de uykum geldi. Kızı evleniyormuşşş. Esnememe mani olabilseydim ilgileniyormuş gibi davranmam işe yarayacaktı. Herkes beni kınamış. Çeyizin üstüne esnenir miymiş. Çok umurumdaydı! Uykum var benim. Annem uyumamı istemiyor. Ona inat uyuyorum. Kapı kolu sesleri. Hiç vazgeçmiyor. Babamdan da vazgeçmedi. Uyumamalıyım. Bir şeylerle oyalanmalıyım. Başka evler, başka odalar görmeliyim. Kirli çoraplarımdan birini giyiyorum. Ayağımda ev terlikleri. Pencereden atlasam... Anahtarı yanıma alıyorum. Pencere de yüksek ama can sıkıntısından daha fazla değil.

Göğre bakarken ayak bileğimin acısından yüzüm buruşuyor ve öylece kalıyor yol boyunca. Hava güzel. İçim kötü. Hayır iyi. Kötü. Hayır iyi. Ne fark eder ki! Dışarıdayım. İnsanlara bakıyorum; korkakça, kendi kabuklarında, temkinlice, yürüyorlar. İçeride oldukları gibi davranmıyorlar. Dışarıda; tehlikenin doğduğu yerde olmak onları aptallaştırıyor.. Can sıkıntısı da tehlikelidir. İnsana her şeyi yaptırabilir. Birine aşık olabilirsiniz sokakta yürürken, düşebilirsiniz, birinin canını acıatabilirsiniz. Kulağınızı büktü. Kıpkırmızı. Babam beni hiç üzmedi, annemi de. Zırlıyor. Lânet olsun. Zırlama. Canımı sıkma... Ne istedi çocuktan? Canın mı sıkılıyor? Canın çıksın.

Yaşlanıyorum. Avazım çıktığı kadar bağırmalıyım. Bunun için çok az vaktim kaldı. Çocukların canı sıkılır mı? Hem nasıl. Bu sıkıntı bana çocukluğumdan kaldı belki de. Çocukluğumdan kalan her şeye küsmek istiyorum. Suskunluğum da oradan gelme. Suskun olmasaydım eğer sana küskün olduğumu söyleyebilirdim. İşte şimdi söylüyorum. Sana küskünüm. Böylece beni unutamayacaksın. Sen küsme sakın. Dayanamamak değil, sıkma canımı benim. Sıkılıyor zaten. Küsmeyi sevdiğimi biliyorsun. Yaşatıyor beni. Beni ne yaşatabilir? Ne? Ne? Ne? Bu sorular tehlikeli. Dışarı tehlikeli. Tekin olmayamı, yerinden oynayamı, sallanamı sevdiğimi de bil öyleyse. Her şey sallanıyor. Bu şehir. İçim. Sallantı; duruyor sandığımız zamanlarda bile... Durmamalı-

yım, durursam patlayabilirim.. Patlayıp herkesi sıkıntıya boğabilirim. Yüksekteyim çünkü, kaldırıma çıktım. Yani herkesten üstünüm. Tepeden bakıyorum onlara.

Nafile!

Boğuluyorsun. Eve dön artık. Dışarısı kalabalık. Kalabalık can sıkıcı. Canın sıkılıyor senin.

Dış kapıdan giriyorum sessizce... Annem hâlâ kolu oynatıyor. Onun bir robot olduğundan şüpheleniyorum. Aç, diyor. Aç. Aç. Aç. Beni görünce şaşırıyor. Çok şaşırıyor. Yere düşüyor robot, bayılıyor. Üzerinden atlayıp odaya giriyorum yeniden. Karmaşaya; benim olana. Ayağımı yere basışımla tüylerimin diken diken olması bir oluyor. Gıcırta. Siyah yün. Ne işi var burada? Annem her bulduğunu kapalı dolaplara tıkıyor, bense içime. Kazak örmeliyim. Şişler kanepenin altında mıydı?. Bir ters bir düz. Kollarından mı başlasam boğazından mı? Bir ters bir düz. Bildiğim tek şey bu. Yün gıcırdadıkça içim çekiliyor. İç çekilmesi de tıpkı can sıkıntısı gibi. İnsanı yukarı çekip büzüyor. Ufacık bırakıyor... Olsun! Yapılacak bir şey kalmadıysa herkes kazak örsün, diyorum içimden, hep içimden... Uykum geliyor. Kahve içsem. Uykum...

II. Can sıkıntısından daha yüksek bir yer;

Belki,

Uyku.

Ne çabuk sabah oluyor.

Ne çabuk sabah oluyor.

Ne çabuk sabah oluyor.

Her sabah bunu tekrarlıyorum uyanır uyanmaz. Hayret ediyorum; geceler gittikçe kısalıyor sanki. Beni gece doğurmuş olmalı. Gündüzde eğreti duruyorum, her an ayağım kayacakmış gibi. Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz. İşte yine başlıyorum. Başımı yastığa koyduğum an her şey bitiyor. Geçen gün sekiz saat uyudum. Annem, aferin, dedi. Her sabah ne kadar uyuduğumu hesaplıyorum. Hep az geliyor. Dokuz, on, on bir. Dün on bir saat uyudum. Kızdı. Daha fazla uyumalıyım, hep daha fazla. ‘Bazen insanın elinde kalan tek silah, bu oluyor: Uyku.’ Bunu kim söyledi? Sen olmazsın. Aynı silah bizi her sabah vuruyor. Onca saatimizi veriyoruz. Geriye sadece nankörlük kalıyor, bir de yaşadığımızı zannedip de aslında yaşamadığımız şeyler... On iki, on üç, on dört, on beş, on altı, on yedi değil on sekiz. Aslında onun da çok güçlü olduğu söylenemez; bir zavallı gibi ölüme özeniyor. Kimi kandırabilir ki! Bu gün on sekiz saat uyudum. Uykuda canım sıkılmıyor. Bedenime söz geçiremediğim zamanlarda onu kullanıyorum. Ayakta kalmak yüceliğin göstergesiymiş. Krallar devrilmezmiş, uyuduklarında bile. Yüceliğim bir kule gibi. Kuleler çöküyor.

Her şey çöküyor. Çökmeyen tek şey yatağım. Ona aşığım. Kaçış noktam benim. Evden kaçarken, beynimi kemiren kelimelerden kaçarken, seslerden, senden, kendimden kaçarken orayı kullanıyorum. Aynı zamanda varış noktam. Uykuya varıyorum. Sonra rüyaya. Rüyada sana. Seni sırtımda taşıyabiliyorum o zaman. O zaman ya sen hafifliyorsun yahut da ben daha güçlü oluyorum.

Beni bıraktın. Babam da annemi bıraktı. Uyku beni yalnız bırakmıyor. Gitse bile yakınlarında bir yerlerde oluyor. Arasam buluyorum, çağırsam geliyor. Bu yüzden sen daha nankörsün. On dokuz, yirmi, yirmi bir. Güneş tam tepedeyken bile gölgemsin, diyorum ona. Hadi konuş benimle. Olacak felâketleri söyle geceden yahut güzel şeylerden bahset. Senin bana bahsettiğin hiçbir şey gerçek değildi. Sana dair sadece tahminlerim var. Daha fazla uyumalıyım yarın, daha az canım sıkılmalı. Yirmi iki, yirmi üç, yirmi dört. Yatağa yapışmalıyım... Gömüldükçe gömülüp yastığı çukurlaştırmalıyım... Beynime o ağrı girmeli. Evet, yirmi dört saat uyumalıyım. Taş dikilene kadar zihnimi, dilimi, bedenimi dondurmalıyım. Bir daha hiç canım sıkılmaz böylece. Yüksekçe çıkmış olurum. Can sıkıntısından daha yüksek bir yer söylüyorum sana bu defa... Dinle beni.

Can sıkıntısından daha yüksek bir yer:

Uyku.

III. Her ilinti bir can sıkıntısıdır

ve her can sıkıntısı yeni bir uyku demektir.

Düşer gibi oldum ama hâlâ buradayım. Burada duruşum yükseklik korkumun olmadığını gösteriyor; kendimi buna inandırmaya çalışıyorum, inanıyorum da. ‘İn’ deme bana, inemem. Alçakta olmak başımı döndürüyor. Her şey orada dönüyor zaten, ilintiler de... Onlar her yerde ve her şeydeler. En yakınımızda, içimizde, dışımızda, peşimizdeler. Görüntüler, sesler, görünmeyenler, bakışlar... art arda. Peş peşe yürütürüz, yan yana değil. Tıpkı bu odada sıkıntı ve pencerenin birbirini tâkip ettiği gibi. Önce sıkıntı sonra pencere sonra tekrar sıkıntı. Pencereden, dönüp duran varlıkları, olayları, olamayanları izliyorum her akşam. Biri diğerinin etrafında dönüyor, ötekiler onların etrafında. Halkalar çiziyorlar, birbirleriyle kesişen binlerce halka oluyor gökte ve yerde.

Halkanın içinden yazıyorum bu defa; her akşam eş zamanlarda aynı yere gelip aynı çöpü karıştıran iki insan... Artıklardan bütün yapmaya çalışan iki halka, benim pencereimde. Ben ve pencere: üçüncü halka. Birbirlerine göründükleri ana şahidim. Üç gün sürüyor, üçüncü günün sonunda tüm öykü tek bir halkaya dönüşüyor, tek bir ilintiye.

Birinci günde tek kelâm etmiyorlar, bakışmıyorlar, öyle ki susmuyorlar bile... Yalnızca kendi önlerini karıştırıp kendi paylarını bulmaya çalışıyorlar. Hava soğuk. İlk günün sessizliği, diyorum buna. Yabancılığın katıksız sessizliği.

Sabah oluyor, sıkıntı geliyor, pencerenin önüne geçiyorum; çöplüğün önüne. Bu defa susmuyorlar ama konuşmuyorlar da. Belli belirsiz bir baş hareketiyle selâmlaşıyorlar. İçlerinden gülümsediklerini anlıyorum. Hava ısınıyor. İkinci günün çekingen kelimeleri, diyorum buna. Aynışmanın saklı başlangıcı.

Üçüncü ve sonuncu günde konuşmaya başlıyorlar. Birbirlerinin gözlerine bakıp birbirlerini kabul ediyorlar. Omuzlar yaklaşıyor birbirine ve küçük olan çuval çöpe gidiyor. Şimdi tek çuvala yan yanalar. Başlangıçta her şey iyi gidiyor. Şişeler, kâğıtlar ve karışmamış yiyecekler çuvala giriyor. Gazoz şişesinden sonra sert bir bakış... Biri küflü ekmeği elinde sallıyor; diğeri, hayır, diyor, onu alma. Ardından bir

yumruk sallıyor öteki; işime karışma. Hava kavurucu. Üçüncü günün ani kargaşası, diyorum buna da. Alışkanlığın beklenen bıkkınlığı.

‘Bir ilintiydi bu.’ Cama böyle yazıyorum o gece. Çöplükteki karmaşadan doğan bir ilinti. Hep birinin diğeriyle kurduğu bağlantı döndürüyor bizi ve o bağlantının kenarından köşesinden bir parçası oluyoruz; istemeden, bilmeden.

Gece miydi gündüz müydü bilmiyorum ama uyumuyordum. Aksine gözlerim sanki hiç kapanmamış gibi açıktı. Sen arkamdaydın, ben hangi rüyaya uyandığımı fark edemedim. Kondurulmuştun âdeta. Birine mi bakmaya gelmiştin? Öylesine mi geçiyordun? Saptığın yol mu yanlış çıktı? Yahut başka birini arıyordun. Hayır. Ben sana söyleyeyim. Aynı çöplüğün önündeydik, ayrı çuvallarla. Ben uzun zamandır yoldaydım, annem evde kendini kuruyordu, babam yoktu. Sen de gelip yanımda doğdun. Dilim tutuldu. Sen konuştun, ben dinledim. Kelimelerini yitirmemek için hepsini tastamam aklımda tutuyordum. Bir zaman geldi; hepsi birbiriyle çelişti ve ortaya koca bir yalan çıktı. O vakitten sonra bir nokta oldun. Uzamadın. Küçülmedin. Öylece durdun. Sonunda yok oldun.

ya da başka bir hikâye:

Ben bir dükkândaydım. Elma alıyordum. Sen geldin. Konuştun, konuştun. Günlerce, aylarca, yıllarca hiç susmadın. Ben de sana bir gün ‘yalan söylüyorsun’ dedim, elmalar kurt yemez. Sen de gittin ve bir daha hiç gelmedin. Aniden boşluğuna sorgusuz sualsiz oturan can sıkıntısını fark ettim.

Velhâsıl; bütün hikâyeler aynı yere çıkıyor, aynı yalana, aynı yokluğa, ilintiye, can sıkıntısına.

Düşmedim, hâlâ buradayım. Yatağımda; mabedimde. Düşmekten korkmuyorum. Kazağı bitiremedim, diğerlerinin yanına attım. Şimdi, en yükseğe çıkacak olmamı, zihnimdeki çöplüğü boşaltacağımı düşündükçe seviniyorum ve her uykuda kendimi yeni bir ilintinin içinde buluyor olsam da bitmeyen ilintilere silik bir nokta koyuyorum.

UYUYORUM. ❧

NİMET YILMAZ

GÜZ YAĞMURLARI

Acaip sesler çıkaran antika motosikletiyle hızla geçerdi önümüzden. Arkasında tatlı bir bahar meltemini andıran ılık bir esinti bırakırdı. Bu ılık esinti yerini bazen güz yağmurlarına bıraksa da, güz yağmurları altında ıslansak da, yılmadan koşardık onun peşinden. O, bizim için mahallemizin isimsiz kahramanıydı. Tabi onun eski kahramanlar gibi ne bir atı vardı altında ne de kılıcıyla kalkanı takılıydı dar omuzlarında. O, bizim yani tüm mahalle çocuklarının motosikletli donkişotuydu. Adını bile bilmiyorduk. Doğrusu sormaya da çekiniyorduk. Adını sormak için tüm cesaretimizi toplayıp, onun gözlerine baktığımızda âdeta dilimiz tutuluyor, tuhaf bir hisse kapılıyorduk. Belki de ismini öğrendiğimiz zaman onunla aramızda kurulmuş olan güçlü bağın büyüştünü kaybedeceğinden korkuyorduk. Fakat ona “isimsiz kahraman” diye seslenemeyeceğimizi de biliyorduk. Bir zaman sonra kendi aramızda “Donkişot Hızır” demeye başladık. Bu ismi ona verdiğimiz anı hiç unutamıyorum.

Kış mevsimindeydik. Üstelik hava insanı felç edebilecek derecede soğuktu. Okula gitmek için yürümemiz gereken yollar çamurluydu. Kardeşim, ben ve arkadaşım Salih bu çamurlu yollardan ayaklarımız çamurlara bata çıka ilerlemeye çalışıyorduk. Çalışıyorduk çalışmasına da ayaklarımız çamurun içine her girişinde, kardeşim, pantolonum battı, annem kızacak, diye ağlıyor; ben ise bu durum karşısında ne yapacağımı şaşıyor, onu kucağıma alıp çamurlu yollar bitene kadar yere bırakmamaya çalışıyordum. Bu arada Salih’le o günlerin gözde hikayelerinden biri olan Donkişot’un maceraları hakkında konuşuyor, onun kendi doğrularının peşinden koşan bir hayalperest olduğunu düşünüyor; başkalarına ne kadar saçma görünse de bizim de kendi doğrularımızın peşinden koşmamız gerekip gerekmediği konusunda münakaşa ediyorduk. İşte böyle sıradan günlerin birinde, kardeşim benim kucağımdayken yanımıza bir motosiklet durdu. Motorun üzerindeki yüzünü göremediğimiz -yüzünde kar maskesi vardı- sadece gözleri ve ince dudakları görünen iri kıyım bir adam gözünü bile kırpmadan bizi seyrediyordu. Biz de çamurlu yolun ortasında durmuş ona bakıyorduk. Ne kadar zaman sonra bilmiyorum; yün eldiven giymiş olduğu ellerini kardeşime uzatıp onu kucağımdan aldı. Kardeşimi motosikletin yanına sonradan eklenmiş sepete, beni kendi önüne, Salih’i de arkasına oturttu. Dilimiz tutulmuştu sanki, hiçbir şey söyleyemiyorduk. Üçümüzün de gözlerinde korku ile karışık bir çekingenlik vardı. Fakat buna karşın çamurdan kurtulmuş olmanın verdiği zevkle de yüzümüzü bir gevşeme kaplamıştı. Kısa bir bekleyişten sonra üçümüze de teker teker bakıp “bundan sonra sizi okula ben götüreceğim” demişti. O gün okula en erken biz gitmiştik. Bizi okulun kapısına kadar getirmiş; hepimizi birer birer yavaşça aşağıya indirmiş ve teşekkür etmemize bile fırsat vermeden çekip gitmişti. O, gürültülü motosikletiyle yanımızdan uzakla-

şırken, Salih yanıma iyice sokulmuş:”Ali! Bu adam tıpkı Hz. Hızır’ı andırıyor “demiş-ti. Salih’e bu benzetmesinin sebebini sormamıştım; çünkü Hz. Hızır’ın darda kalmış insanlara en zor anlarında yetiştiğini biliyordum. Ben de onu, nedenini bilmediğim bir duygudan ötürü Donkişot’a benzetmiştim. Bu benzetme belki de bir Donkişot hayra-nı olmamdan kaynaklanmıştı. Düşüncemi Salih’le paylaşmış, onunla bu konuda hem fikir olup bu benzetme konusunun doğruluğunda uzlamıştık. O gün tüm arkadaşları-mıza bu efsanevî adamı anlatmıştık. İlk önceleri hiçbiri bize inanmak istememişti; ama sonraki günlerde aynı yardımın başkalarına da yapıldığı duyulunca herkes birbi-rine onu anlatır hale gelmişti. Bundan sonra onun adı “Donkişot Hızır” olarak kalmış-tı. Donkişot Hızır, bizim görüşümüzce mükemmel bir kişiliğe sahipti. Zaten fiziksel yapısı da epeyce heybetliydi. Siyah gür bıyıkları, çatık kaşları ve ince dudakları mü-kemmel bir uyum içindeydi. Güçlü bir sesi vardı. Bazen arkadaşlarla onun sesinin bu kadar güçlü olmasını, küçükken mikrofona yutmuş olabileceğine bağlardık. Her zaman seri hareket eder, fazla konuşmazdı. Konuştuğu zaman da genelde bize birkaç öğütte bulunurdu. O, tüm davranışlarıyla örnek alınacak bir insandı. Donkişot Hızır’la karşı-laşmalarımız yalnızca sabah okul saatleriyle sınırlı kalmamıştı. Artık onu okul çıkış-larında ya da akşam saatlerinde mahalleyi turlarken de görüyorduk.

Hepimizin kulakları onun motorunun sesine aşına olmuştu. Bu sesi duyan onun hangi taraftan gelebileceğini tahmin ediyor; sonra da o tarafa doğru koşup onu bek-liyor ve motoruna binmek için izin istiyordu. Çocukluk günlerimin en renkli kişili-ğiydi Donkişot Hızır. Hakkında fazla birşey bilmiyorduk. Demiştim ya gerçek adını bile bilmiyorduk. Bildiğimiz tek şey, onun dünyaya çocuklar için gönderilmiş bir melek olabileceğiydi. Bizim ona karşı olan bu tutkumuz zamanla büyüklerin de dik-katini çekmişti. Onlar da Donkişot Hızır’a saygı duymaya, üstelik selam vermeye bi-le başlamışlardı. Biz ise onu her sabah okul yolunda bekler olmuştuk. Artık motosik-letine teklifsizce biniyorduk. Hatta bir seferinde arkasına ben oturacağım diye kav-gaya bile tutuşmuştuk. Kardeşim motosikletin sepetine yerleştirilince Salih’le bana kıskanan gözlerle bakar, büyüyünce yerimizi alacağını söylerdi. Donkişot Hızır bizi yerlerimize iyice oturtuktan sonra gaza basar; biz de âdeta uçuyormuşcasına bir ha-vaya girer “daha hızlı daha hızlı” diye bağışırırdık. Bu yolculuk sırasında yüzümüze sert bir rüzgar çarpardı. Soğuk havayı içimize çekerek, ciğerlerimize doldururduk. İş-te kış mevsimi Donkişot Hızır’ın motoruyla birlikte böyle akıp gitmişti. Hava-lar ya-vaş yavaş ısınmaya başlamıştı. Bu ısınmanın etkisindendir herhalde diye düşündüğü-müz, Donkişot Hızır’ın sabah bizi almaya gelişleri her gün biraz daha gecikir olmuş-tu. Bu gecikmeler yerini zamanla gelmemelere bırakmıştı. Sırf sabahları değil, onu günün diğer saatlerinde de göremez olmuştuk. Onu göremeyen yalnızca biz değildik. Mahallenin tüm çocukları şikayetçiydi bu durumdan. Birgün bu konu hakkında ko-nuşmak için mahalle çocuklarıyla toplantı yapma kararı aldık. Toplantı yerimiz ma-hallenin tek parkı olan “Güzelce Parkı”ıdı. Herkes bu toplantıya tam vaktinde gel-mişti. Ne de olsa Donkişot Hızır hepimiz için çok önemli bir kişiydi. Birbirimize onun nerede olabileceğini soruyor, bu arada her kafadan bir ses çıkıyor ve bu karga-

şanın içinde hiçbir sonuca varamıyorduk. Biz tam bu konu üzerinde kafa yorarken, kardeşim soluk soluğu kalmış bir şekilde yanıma geldi. Bana Donkişot Hızır'ı gördüğünü, onun bu tarafa doğru geldiğini söyledi. Ben büyük bir heyecanla ayağa kalkıp, çocuklara Donkişot Hızır'ın bu tarafa doğru gelmekte olduğunu haykırdım. Gerçekten de biraz sonra onun motorunun sesini işitmeye başladık.

Hepimiz parkın yola bakan alçak duvarından atlayıp, kaldırımın kenarına dizildik. Evet, sahiden o geliyordu. Fakat motosikletinde yalnız oturmuyordu. Arkasında kollarını ona sıkıca dolamış; uzun saçlı, kumral, ela gözlü, biraz topluca bir kız oturuyordu. Her zaman bizim yüzümüzü yalayan rüzgar bu sefer onun saçlarını tarıyordu. Hepimiz şoke olmuştuk. "Bu da kim?" diye düşünüyorduk. Motosiklet bize çok yaklaşıyordu.

Tüm çocuklar sersemlemiş bir halde sanki Donkişot Hızır'dan bir açıklama bekliyorduk. Ama o bize ne bir göz kırpmış ne de bir açıklama yapma gereği duymuştu. Motosikletiyle önümüzdeki su birikintisinin üzerinden hızla geçmiş, böylece bizi güz yağmurları altında ıslanmış leylek yavruları gibi ortada bırakıvermişti. Hiç birimizin sesi çıkmıyordu. Gözümüzde büyüttüğümüz o kahramanın bir cadının esiri olduğunu düşünüyorduk. Bunun onu son görüşümüz olabileceğini hiç hesaba katmıyorduk. Ne yazık ki bu onu son görüşümüz oldu. Onu göremediğimiz ilk günlerde geceleri kardeşimin başını yastığına dömlüp usul usul ağlayışlarını duydum. O hünden sonra bir daha kimse ondan bahsetmedi. Çünkü o, bizi uzun saçlı bir cadiya değişmişti. Mahalle eski canlılığını yitirdi, çamurlu yollar eski günlerdeki gibi pantolon paçalarımızı mahvetmeye devam etti. Çok sonra duyduk ki Donkişot Hızır onun için çok değerli olan motosikletini satıp, yerine eski model bir kamyonet almış. Bu kamyoneti almasının sebebi ise Ayşe Kızın -uzun saçlı cadının- motordan düşme korkusuymuş. O zamanlar çok kızmıştık Donkişot Hızır'a, böyle bir sebepten dolayı motorunu sattığı için.

Şimdi düşünüyorum da ona ne kadar haksızlık etmişiz. O, uzun saçlı kumral kızın onun için çok değerli olabileceğini hiç düşünmemişiz. Onu tanıdığımda henüz onbir yaşındaydım, şimdi ise yirmidört. Donkişot Hızır'ı tam onüç senedir hayalimde yaşıtıyor, hâlâ onu kendime örnek alıyorum. Artık ben de bir motora sahibim. Onun gibi çocukları motoruma bindiremesem de -bunun, onun anısına bir saygısızlık olacağını düşünüyorum ve onun yerini kimsenin alamayacağını biliyorum- sevgilimle sokakları dolaşıp, hızla su birikintilerinin üzerlerinden geçiyorum. Çocukluğumda nefret etmiş olduğum güz yağmurlarını hasretle bekliyor; yağmur altında sırlıslam olana kadar dolaşıyorum.

Sevgilim bazen bana sitem edip, tatlı bir dille motosikletin bizi yağmurdan koruyamadığını söylüyor. Ben ise onun bu tatlı dil büyüüne kanmıyor -ki nihayetinde o da bir cadı- motosikletimi asla satmayacağımı söylüyorum. Bu söyleşinin ardından başıma kar maskesi yerine kasketimi takıyor, ellerime ise yün eldiven deşilde deri eldivenleri geçirdikten sonra gaza basıyorum.

İşte yine yağmur yağıyor. Her yağmur yağdığında yollar ıslanıyor ve çamurlu yollar saltanatını sürdürmeye devam ediyor. 🌧️

THEMİSTOCLES (TEMİ) ZAMMİT*

Türkçesi:
TÜRKAN MIGNON

YANILTICI MUTLULUK

John Mari yıkık bir duvarın üstüne oturmuş, sabanına sap yapmak için bir tahta parçasını yontuyordu. O sırada İsidore atıyla ağır ağır yanından geçiyordu. Atın başı önüne düşmüştü, gözleri kıpkıpkırmızıydı ve dizleri titriyordu.

‘Merhaba John, atım çok hasta.’

‘Theo’nun atı geçen hafta aynı durumdaydı.’

‘Peki, o atına hangi ilacı verdi?’

‘Bol miktarda petrolle karıştırılmış yağ verdi.’

‘Sahi mi? Ben de öyle yapayım... Haydi hoşçakal John.’

Ertesi gün John Mari İsidore’u omuzunda bir yular ve urganla yürürken gördü.

İsidore durdu, ona yuları gösterip ‘Atım öldü,’ dedi. ‘Eve varır varmaz ona biraz yağla petrol verdim. Geceleyin ölmüş. Theo’nun ilacı işe yaramadı.’

‘Ya,’ dedi John, ‘Theo’nun atına da aynı şey oldu, yağı içtikten bir saat sonra öldü.’

‘Theo’nun atının iyileştiğini sanmıştım.’

‘Hayır, öldü.’

‘Eh, niçin bunu dün söylemedin?’

‘Sordun mu ki?’

‘Doğru. Hoşçakal John.’

‘Hoşçakal İsidore.’

Çiftçiler gevezeliği sevmez.

DEĞİRMENDEKİ EŞEK

Genç bir avukat olan Alfred, Peppi’nin değirmenine dayanmış gözleri bağlı, yavaş yavaş yürüyerek durmadan dönen eşiği seyreliyordu.

Kuyudan çıkıp arka dökülen suyun ve eşiğin boyuna asılmış küçük çingırağın sesinden başka ses duyulmuyordu. Çingırak fikri avukatın aklına takıldı, Peppi’ye dönüp sordu:

‘Eşiğin boynundaki çingırağın bir yararı var mı ki?’

‘Tabii ki var,’ diye karşılık verdi Peppi, ‘Ben başka bir işle uğraşırken eşiğin yürümeye devam edip etmediğini çingırağın sesinden anlıyorum.’

‘Ne kadar safsın ya!’ diye atıldı avukat, ‘Eşek dinlenmek için durdu diyelim, ama başını sallamaya devam ediyor. O zaman çingırak sanki eşek çalışıyormuş gibi çingırdamaya devam etmez mi?’

‘Hayır öyle olmaz!’ dedi Peppi.

‘Niçin?’

‘Çünkü değirmene bir avukat değil bir eşek bağladım.’

‘Hoşçakal Peppi.’

‘Hoşçakalın efendim. İyi geceler, fazla düşünmeyin.’ 🐘

* Malta’da öyküleri çok sevilen Temi Zammit (1864-1935), yurtdışında daha çok bilgin ve arkeolog olarak ün yaptı. Yaşamının büyük bir bölümünü bilime ayırmasına karşın, öykücülüğüyle Malta yazınına ve Maltaca’nın dilbilimine önemli katkılarda bulundu. Malta’nın toplumsal yaşantısını yakından izleyip, gördüklerini fıkra ve öykülerinde yansıttı. Özellikle zengin-yoksul, okumuş-cahil kesimler arasındaki çekişmeli ilişkileri konu edindi. Değişik halk deyimlerini ve kullanımlarını titizlikle kaydedip öykülerinde kullandı.

Akdeniz’deki stratejik konumu nedeniyle yüzyıllar boyunca Arap, Norman, Osmanlı, Fransız, İtalyan ve İngiliz saldırılarına karşı koyabilmiş, hatta gelişmesini sürdürmüş olan Malta kültürü, ne yazık ki son yıllarda uydular ve medya aracılığıyla dışarıdan getirilen pop kültüründen büyük zarar görmektedir. Özellikle gittikçe yok olan bir yaşama ve konuşma biçimini yapıtlarıyla yeniden canlandırdıkları için, Temi Zammit gibi yazarlar bugünlerde yeni bir önem kazanmaktadır.

Sizlere Temi Zammit’in *Vincenza Sinemaya Gidiyor, Yanılcı Mutluluk* ve *Değirmendeki Eşek* adlı öykülerini, Godwin Ellul’un İngilizce çevirisinden yaptığım çeviriyle sunuyorum.

ÖYKÜCÜLER VE ÖYKÜ KİTAPLARI SÖZLÜĞÜ-I

Ekonomik, sosyal, kültürel ve edebî her konuda olduğu gibi Türk öykü tarihi konusunda da ciddi bir zihin aşınmasıyla, belge ve bilgi kaybıyla yüz yüzdüz. Latin alfabesinin kabu- lüyle başlayan ve siyasal bölünmeler, düşmanlıklarla süren bilinçli yoksama/unutturma çaba- larına bağlı kayıplarımız bir yana, 80 yıllık Cumhuriyet dönemi için bile sağlam ve sabit ka- yıtlar bulunmamaktadır.

Hece Öykü'de "Öykücüler ve Öykü Kitapları Sözlüğü"nün yer alması, söz konusu ihtiyaç- tan ve her şeyi öğüten zamanın elinden mümkün olabilenleri kurtarmak düşüncesinden doğ- muştur; sözlük her sayıda yaklaşık bir forma halinde yayımlanmak suretiyle zaman içinde ta- mamlanmış olacaktır.

"Öykücüler ve Öykü Kitapları Sözlüğü"nde, öykücüler için yeterli bir özgeçmiş bilgisinin ve öykü kitaplarının ilk basımlarının (ilk basımlarına erişilemediği takdirde, metinde belirtil- mek kaydıyla sonraki basımlarının) içeriklerinin yer alması sağlanmaya çalışılacaktır.

Özgeçmiş ve kitap bilgilerinin derlenmesinde, *Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi* (Dergâh Yay., İstanbul 1977-1998); *Hece Dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı* (Sayı: 46/47, Ekim/kasım 2000); İhsan Işık, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi* (Elvan Yay., 2002); *Tanzimat'tan Bugüne Ede- biyatçılar Ansiklopedisi* (YKY, İstanbul 2003); Kütüphaneler; e-dergi: www.edebistan.com, www.yenisayfa.com ve www.simurg.com.tr'den yararlanılmıştır.

A**A.İBRAHİM**

Hakkında bilgi bulunamamıştır.

Öykü Kitabı:

Gönülsüz Bir Gezginin Hakkari Gün- lüğü (Tohum, İstanbul 2000, 14 öykü: Gö- nülstüz Bir Gezginin Hakkari Günlüğü I; Gö- nülstüz Bir Gezginin Hakkari Günlüğü II; Bir Berdel Kadını İçin Gölge Oyunu; Sesimiz Orada Kaldı; Eylül; Bugün Bayram; Ateşe ve Suya; Nesimi'nin Kısa Tarihi; Gecikmiş Sözler; Meraklısı İçin Sözlük Çalışmaları; Güz Şarkıları; Kadınlar Mahsus Öykü Dene- meleri; Sözüün Yetmediği Zamanlar; Adları İkametgahımızda Silinmiş O Kadınlara).

ABACI, TAHİR

20 Mayıs 1951'de İstanbul'da doğdu.

Orta öğrenimini Malatya Fırat Kole- ji'nde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Ga- zetecilik Enstitüsü ve Hukuk Fakültesi'ni bi- tirdi. İÜ İktisat Fakültesi Siyaset Bilimi Bö- lümü'nde "Türk Şiirinde Siyasallaşma" adlı çalışmayla yüksek lisansını tamamladı.

1981-1997 yılları arasında avukatlık yap- tı. Bir ara yayıncı, memur olarak da çalışan

Abacı halen Radikal gazetesinde yazıyor.

Edebiyat hayatına Malatya dergi ve Gazetelerinde başladı. Daha sonra çeşitli dergi ve gaze- telerde şiir, hikaye, eleştiri ve in- celemeleri (bazıları Mehmet Ta- hir ve Sakıp Coşkun imzasıyla) çıktı. *Yarına Doğru* dergisinin kurucularındandır (1973- 1976; 18 sayı).

Öykü dışında Odaları Utandıran Dağlar (1976), Basit Şeyler (1980), Nasrettin Hoca (1980), Sıcak Hayat (1994) adlı şiir, Ağır Akan Su (1990), Aynada Bir Yüz (1995), İkinci Adım (1999) adlı roman ve Bir Za- manlar Anadolu'da (2000), Harput/Elazığ Türküleri (2000), Yahya Kemal İle Ahmet Hamdi Tanpınar'da Müzik (2000), Yaşantı 1 Yazılar Şiirler (1982) adlı deneme, inceleme ve şiir kitapları yayımlandı.

Öykü kitapları:

Gelin Ömrümüz (Sergen, İstanbul 1976, 8 öykü: Koçak Münire; Gelip Geçen- ler; "Elemi Atmayan Dağlar"; Kafatası; Mi- mozalar Açarken; Kasabada; Yarı Aydınlık- ta; Gazele Karışmayan Güller).

İkinci Adım (1999)

SÖZLÜK

ABASIYANIK, SAİT FAİK

1 Şevval 1324/18 Kasım 1906'da Adapazarı'nda doğdu. Asıl adı Mehmet Sait'tir.

İlk öğrenimini Adapazarı'nda Rehber-i Terakki ve Adapazarı İdadisi'nde yaptı. Ulusal Savaş nedeniyle 1922'de ailesi İstanbul'a taşınınca onuncu sınıfa kadar İstanbul Sultanisi'nde, daha sonra yatılı olarak Bursa Lisesi'nde okudu (1925-1928). Liseden sonra Darülfunun'un Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü'nde kaydolup, iki yıl okudu. Babasının isteği üzerine ekonomi tahsili için önce Lozan (İsviçre) sonra (1930). Grenoble kentine (Fransa) gitti, lise ve edebiyat fakültesinde dört yıl boyunca öğrenim gördü ancak bohem hayatı yüzünden beklenen eğitimi görmemesi nedeniyle babası tarafından geri çağırıldı (1934).

Kısa bir süre Halicioğlu Ermeni Yetim Mektebi'nde Türkçe öğretmenliği yaptı, babasının mali desteğiyle iş kurdu ancak iflas etti. Bir ay kadar Haber gazetesinde adliye muhabirliği de yapan (1942) Sait Faik, babasının ölümünden sonra, babasından kalan önemli bir mirasla bohem bir hayata başladı (1939). Kışları Şişli'deki apartmanda, yazları Burgaz adasındaki köşkte kalarak, tatil zamanlarında Paris, Strassbourg, Lion ve Marsilya'da gününü gün etti.

Edebiyat hayatına lise yıllarında şiirle başlayan Sait Faik'in "Hamal" adlı ilk şiiri Mektep dergisinde yayımlandı (1925). İlk öykülerinden "İpekli Mendil" ve "Zemberek" yine Bursa Lisesi'nde öğrenci olduğu yılların ürünleridir, ancak yayımlanan ilk öyküsü "Uçurtmalar"dır (Milliyet, 9 Aralık 1929). Asıl ününü yirmili yaşlarda yazdığı öykülerinin Varlık dergisinde yayımlanmasıyla ("İpekli Mendil"le (15 Nisan 1934) sağlayan Sait Faik, bu tarihten sonra hemen tümüyle öykü yazmaya yöneldi. 1940 yılında tefrika edilen romanı "Medarı Maişet Motoru", 1944'te kitap haline getirilerek yayımlandığında, sıkıyönetim mahkemelerince toplatılarak ("kahramanlarından birine eski bir asker kaputu giydirdiği" gerekçesiyle) hakkında soruşturma açıldı.

Öykü ve diğer yazılarını başlıca Milliyet,

Karun ve Vakit gazeteleri ile başta Varlık olmak üzere Ağaç, Büyük Doğu, Yücel, Yeni Mecmua, Servetifünun-Uyanış, inkılapçı Gençlik, Yürüyüş, Yenigün ve Yeditepe gibi dergilerde yayımlayan Sait Faik'in, öykü dışında Medarı Maişet Motoru (1944, ikinci basımı, Birtakım insanlar adıyla, 1952); Kayıp Aranıyor (1953) adlı iki roman, Şimdi Sevişme Vakti (1953) adlı bir şiir ve Yaşamak Hırsı (G. Simenon, 1954) adlı bir çeviri kitabı, ölümünden sonra ise Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat, (kitaplarına girmemiş öykü, şiir ve yazıları; haz. M. Uyguner, 1977), Açık Hava Oteli, (konuşmalar, mektuplar; haz. M. Uyguner, 1980), Muthiş Bir Tren, (öyküler; haz. M. Uyguner 1981) Sevgiliye Mektup, (öyküler, yazılar, mektuplar, konuşmalar; haz. M. Uyguner, 1987) adlı kitapları yayımlanmıştır.

Sait Faik, 1953 Mayıs'ında, çağdaş edebiyata hizmetleri nedeniyle ABD'deki Mark Twain Derneği'nin şeref üyeliğine seçildi. 1945 yılında siroza yakalandı, 1951'de tedavi amacıyla gittiği Paris'ten kısa bir süre sonra döndü ve artan krizler hayatı tehlike göstermeye başlayınca 5 Mayıs 1954'te hastaneye yatırıldı ancak altı gün süren koma hali ve geçirdiği bir iç kanama sonucu 11 Mayıs 1954 tarihinde İstanbul'da öldü; Zincirlikuyu mezarlığına gömülen Sait Faik hiç evlenmemişti.

Yılın en başarılı öykü kitabına verilmek üzere annesi Makbule Hanım'ın çabalarıyla kurulan "Sait Faik Armağanı", annesinin ölümünden (22 Kasım 1963) sonra Dartışşafaka Cemiyeti'nin himayesinde günümüze dek sürdürüldü. Ailenin Burgazada'daki köşkü, 11 Mayıs 1964'te Sait Faik Müzesi'ne dönüştürüldü. Öykülerinden "Menekşeli Vadi" ("Vesikalı Yarım" adıyla, 1968) ve "Mahpus" ("İrmak" adıyla, 1972), L. Ö. Akad tarafından filme alındı. 27 akraba öyküsü "Havada Bulut" ortak başlığıyla Ayfer Tunç tarafından senaryolaştırılarak dört bölüm halinde, Tarık Alpagut ve Kemal Bendeş tarafından televizyon dizisi olarak çekildi, TRT yayımlandı (2002)

Öykü Kitapları:

Semaver (Remzi, İstanbul 1936, 19 öykü: Semaver; Stelyanos Hrisopulos Gemisi; Meserret Otel; Bir Kıyının Dört Hikâyesi; Babamın İkinci Evi; İpekli Mendil; Kısırnaçlık; Bohça; Orman ve Ev; Düşün Gecesi; Şehri Unutan Adam; Üçüncü Mevki; Garson; Birtakım İnsanlar; *Benimle Beraber Seyyahatten Dönerler*: Sevmek Korkusu; Louvre'dan Çaldığım Heykel; Robenson; İhtiyar Talebe; Bir Vapur).

Sarnıç (Çığır, İstanbul 1939, 16 öykü: Sarnıç; Kalorifer ve Bahar; Beyaz Altın; Bir Karpuz Sergisi; Mavnalar; Gece İşi; Hancının Karısı; Loğusa; Ormanda Uyku; Kim Ki-me; Park; Gaz Sobası; Plaj İnsanları; Davut'un Aynası; Grenoble'de İtalyan Mahkemesi; Marsilya Limanı).

Şahmerdan (Çığır, İstanbul 1940, 19 öykü: Şahmerdan; Çelme; Kaşık Adası'nda; Mahpus; Bir Define Arayıcısı; Projektörcü; Francala mı, Ekmek mi; Paşazâde; Krallık; Çöpçü Ahmet; Köye Gönderilen Eşek; Zemberek; Alt Kamera; Satılık Dünya; Köy Hocasası ile Sığırtmaç; Şeytanminaresi; Bekâr; Beyaz Pantolon; Bir Kadın).

Lüzumsuz Adam (Varlık, İstanbul 1948, 14 öykü: Lüzumsuz Adam; Ben Ne Yapayım; Birahanedeki Adam; Mürüvvet; İp Meselesi; Menekşeli Vadi; Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür; Kaçamak, Papağan, Karabiber; Bacakları Olsaydı; Ayten; Papaz Efendi; Bir Külhanbey Hikâyesi; Kameriyeli Mezar; Hayvanca Gülen Adam).

Mahalle Kahvesi (Varlık, İstanbul 1950, 22 öykü: Mahalle Kahvesi; Plajdaki Ayna; Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal; Dört Zait; Hallaç; Baba-Oğul; Karanfiller ve Domates Suyu; Bilmem Neden Böyle Yapıyorum; Bir Sarhoşluk; Kınalıada'da Bir Ev; Süt; Gramofon ve Yazı Makinesi; Barometre; İzmir'e; Kış Akşamı, Masa ve Sandalye; Bir Bahçe; Bir İlkbahar Hikâyesi; Sakarya Balıkçısı; Kestaneci Dostum; Söylendim Durdum; Ermeni Balıkçı ile Topal Martı; Sinağrit Baba).

Havada Bulut (Varlık, İstanbul 1951,

13+2 öykü: Havada Bulut; Ay Işığı; Havada Bulut; Büyük Hülyalar Kuralım; Karidesçinin Evi; Yorgiya'nın Mahallesi; Kurabiye; Korkunç Pastane; Eleni ile Katina; Falcı Matmazel Todori; Birinci Mektup; İkinci Mektup; Sonu; *YKY basımında ek*: 1 Nisan'da Bir Erik Ağacı ile Konuştum; Mehmet Bey'e Göre).

Kumpanya (Varlık, İstanbul 1951, 3 öykü: Kumpanya; Kriz; Gauthar Cambazhanesi).

Havuz Başı (Varlık, İstanbul 1952, 23 öykü: Havuz Başı; Kumarbaz Hayri Efendi; Çatışma; İyilik Unutulmaz; Sonbahar Akşamı; Bir Ev Sahibi; Bayan Gülseren; Yüksek Kaldırım; On Milyonerle On Metresi; Jimnastik Yapan Adam; İnsan Gibi Bir Şey; Huy; Su Basması; Mektup; Sur Dışında Hayat; Serseri Çocukla Köpek; Sonbahar; İnsanlar, Türküler, Masallar; Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi; Cezair Hurmaları; Simitle Çay; Şehrin Sabahlarından ve Adamlarından Biri; Şehrâyin; Güğüm).

Son Kuşlar (Varlık, İstanbul 1952, 19 öykü: Son Kuşlar; Bulamayan; Yaşayacak; Kendi Kendime; Radyoaktiviteli, Röportajlı Hikâye; Bir Kaya Parçası Gibi; Gün Ola Harman Ola; Ağıt; Balıkçısını Bulan Olta; Barba Antimos; Haritada Bir Nokta; Sivriada Geceleri; Sivriada Sabahı; Türk Ülkesi; Yandan Çarklı; Pay; Korentli Bir Hikâye; Kırılgaç Yuvasındaki Kadın; Dondurmacının Çırağı;).

Alemdağında Var Bir Yılan (Varlık, İstanbul 1954, 17 öykü: Öyle Bir Hikâye; Yalnızlığın Yarattığı İnsan; Alemdağında Var Bir Yılan; Panko'nun Rüyası; Melâhat Heykeli; Yeni Usta; İki Kişiye Bir Hikâye; Rıza Milyon-er; Sarmaşıklı Ev; Eftalikusun Kahvesi; Hişt, Hişt!...; Dülger Balığının Ölümü; Kafa ve Şişe; Çarşıya İnemem; Dolapdere; Bir Hastalık; Yılan Uykusu).

Az Şekerli (Varlık, İstanbul 1954, 17 öykü: *Son Hikâyeleri*: Az Şekerli; Battaniye; G...; Hikâye Peşinde; Kalinkhta; *Eski Hikâyelerinden*: Bir Başka İstanbul; Bardaklar; Bekliyen Adamın Üç Hali; Müthiş Bir Tren; Bir Aşk Hikâyesi; Gümüş Saat; İki Okuyucu-

ya Mektup; Kiraathaneler; Fındık; Şöhrete Dair; Âşiyân Müzesi; Genç Edebiyatçılar).

ABAYHAN, MUZAFFER

4 Eylül 1956'da Ankara'da doğdu.

Ankara Aydınlik Evler Lisesi'ndeki eğitimini yarıda bırakarak, ABD'ye gitti.

1980'de yurda döndüğünde öykü yazmaya başladı. TV ve tiyatro için komediler de yazdı; "Olaçak O Kadar" (TRT), "Laf Lafı Açıyor" (İnterStar ve Kanal D), "Melek Apartmanı" (Kanal D) program ve dizilerinin yazarlık, oyunculuk ve şovmenlik yaptı.

İlk mizah öyküsü ("Saksofon") 1982'de Gırgır'da çıktı. "Gereği Düşünüldü" ve "Beni Biraz Yönetir misiniz?" oyunları sahnelendi.

Öykü dışında Esprili Hakaretler (1993) adlı bir derlemesi bulunan Abayhan, 1987 yılından bu yana serbest yazar olarak çalışıyor.

Öykü kitapları:

Biz Birbirimize Benzeriz (Tanı, Ankara 1983, 17 öykü: Biz Birbirimize Benzeriz; Amerikanlaşamadık Gitti; Ciddi Olalım; Ah Bizim Memleketin Şeyi; Melisa Müslime Olabilir mi?; Memlekete Yolculuk Var; Maça Bir İki; Süleyman Bey; Bir Bavul Yüzünden; Kavun Karpuz Ticareti; Dansözün Gizi; Zehra Kaçtı; Bir Yabancınnın Ayakları; Oy Bizim İller; Tam Otomatik Bir Araba ve İki Katlı Bir Ev; Özgürlüğe Alışmak; Benimle Evlenir misiniz?).

Başkanın Demokrasisi (Çınar, İstanbul, 1986 25 öykü: Başkanın Demokrasisi; Sanat Hayranı Banker; Yüzdeli Günler; Her Yer Karanlık; Ananın Adı; Buyrukçu; Deli Bayram Delidir; Hac Yolunda; Sonunda Bir İş Buldum; Zihniyete Bak!; Uykusuz Geçen Bir Gece; Çalışkan Belediye; Hindili Yılbaşı; Diriliş; Bahçe; Zurna; Tam Evimin Önünde; Güle Güle!; Saldırgan Yeliş Gözlüydü; Zavalı Cicim; En Büyük Kim?; Altın Mandayı Nasıl Kazandım; İmza Günü; Dibi Karanlık Sular; Ayşen).

Bostancı Vapurunda Demokrasi Denemeleri (Cem, İstanbul 1988; 2. ve 3. kitaplar

bir arada, 15 öykü: Gecikmiş Bir Yanıt; Karım İstanbul'da; Ev Erkekleri İçin Pratik Bilgiler; Basınımızda Fingirdek Olayı; Ah, O Çarpık Hollwood Güllüğü; Kiralık Daire; Bilgisayar Geliyor!; Politika Teknesi; Bostancı Vapurunda Demokrasi Denemeleri; İthal Mallar Geldi; Annemin Son Ziyareti Olaysız Geçmişti; Sekreter Kızın Çiçekleri; Savunma; Aşağışabanlar'ın Kurtuluşu; Entelektüeller Arasında Taşralı Bir Tüccar).

Bunları Keskerek Lazım, (Ümit, Ankara 1993, 34 öykü: Bunları Keskerek Lazım!; Sonunda Bir İş Buldum; Zihniyete Bak!; Uykusuz Geçen Bir Gece; Çalışkan Belediye; Hindili Yılbaşı; Diriliş; Tam Evimin Önünde; Güle Güle; Saldırgan yeşil Gözlüydü; Zavalı Cicim; Dibi Karanlık Sular; Fatma; Ananın Adı; Deli Bayram Delidir; Hac Yolunda; En Büyük Kim?; Alkın Mandayı Nasıl Kazandım!; Karım İstanbul'da; İmza Günü; Gecikmiş Bir Yanıt; Ev Erkekleri İçin Pratik Bilgiler; Basınımızda Fingirdek Olayı; Ah, O Çarpık Hollwood Güllüğü!; Kiralık Daire; Bilgisayar Geliyor; Politika Teknesi; Bostancı Vapuru'nda Demokrasi Denemeleri; İthal Mallar Geldi; Annemin Son Ziyareti olaysız Geçmişti; Sekreter Kızın Çiçekleri; Savunma; Aşağışabanlar'ın Kurtuluşu; Entelektüeller Arasında Taşralı Bir Tüccar).

Hoşçakal Amerika (Papirüs, İstanbul 1993, 19 öykü: Biz Birbirimize Benzeriz; Her Aşkın Bir Şarkısı Vardır; Amerikanlaşamadık Gitti; Ciddi Olalım; Ah, bizim Memleketin Şeyi; Melisa Müslime Olabilir Mi; Memlekete Yolculuk Var; Maça Bir İki; Süleyman Bey; Bir Bavul Yüzünden; Torpanpınar'dan Neyyorh'a; Dansözün Gizi; Zehra Kaçtı; Bir Yabancınnın Ayakları; İlle de Yazılmak İsteyen Adam; Oy Bizim İller!; Tam Otomatik bir Araba ve İki Katlı Bir Ev; Özgürlüğe Alışmak; Benimle Evlenir misiniz).

ABUT, MEHMET

Hakkında bilgi bulunamamıştır.

Öykü Kitabı:

Öldükten Sonra (Marifet Basımevi, İs-

tanbul 1943, 5 öykü: Ölüm; Telefonda; O; Onun Defterinden; O Gece).

ACAR, TURGUT

02.03.1927'de Erzurum'da doğdu. Varlık dergisinde yayımlanan öykülerinde Halil Turgut Acar imzasını kullandı.

İlköğrenimini Erzurum Palandöken İlkokulu'nda tamamladı (1941). Erzurum Lisesi'nde başladığı öğrenimini İzmir İnönü Lisesi'nde bitirdi (1948). Bayındır Sarıyurt Köyü İlkokulu'nda öğretmenlik (1948-49), İzmir Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü'nde memurluk (1950-59), İzmir'de yabancı bir şirkette yöneticilik yaptı (1959-76). Halen İstanbul'da ticaretle uğraşmaktadır.

İlk öyküsü "Odacılar" Varlık dergisinde yayımlandı (1954, sayı: 400).

Öykü kitapları:

Kar Üstünde Kızıl Laleler (Yön, İstanbul 1992, 14 öykü: Görücüler; Biletçi Rüstem; Odacılar; Gece Yarısına Doğru; Karınları Doyunca; Penceredeki Köpek; Beyaz Sincap; Denizden Beklenen; Kar Üstünde Kızıl Laleler; Son Temmuz Olayı; Tren Gelse; Vardiya; Öğretmen; Bizim Çöplük).

Kimse Bilmez Bu Anıyı (1992) (Kitaba ulaşamadığından içindekiler verilmemiştir)

Yalnızlığın Çan Sesleri (Yön, İstanbul 1993, 14 öykü: Yol Vergisi; Pencere; Taş Havada Durdu; Gündüz Düşü; Yalnızlığın Çan Sesleri; Ceket; Odaloğlan; Dinko; Yoksa İnsan Nedir ki; Göz İçinde Dünya Var; Şark Sanayi Yolları; Leylâk Kokusu; Hikâyecinin Daha Öncesi Kitabı İçin Basında Çıkan Yazılardan Seçmeler).

Gülbeyaz (Yön, İstanbul 1995, 12 öykü: Ölüm Ötesi; Bir Sabah; Ekmekle Olmaz; Gülbeyaz; O Gece Şeytan Benimleydi; N'olacak Şimdi; Grev Yerinde; Kumru Sesi; Kırmızı Güller; Can Pazarı; Yüreğinin Sıcaklığı Bende Kaldı; ???).

Zaman Sızıyor Aynaya (Yön, İstanbul, 1996, 15 öykü: Kara Öykü; Bir Yitiğin Öyküsü; Düşün Dördüncü Köşesi; Zaman Sızıyor Aynaya; Bay Serkisof; Kör Karga; Dostum Kertenkele; Kazan; Beyaz Örtülü Uğurbö-

cekleri; Bir Gizin Başı Sonu; Evimizden Su mu Çıktı; Umut Fırtınası; Akala; Renk Renk Balon Salkımı Günler; Sessizlikte Su Sesi).

Şaz (Acar, İstanbul 2002, 12 öykü: Şaz; Kırmızı başlıklı Üstlük; Ne Derin; Üstümüzdeki Çocuk; Yan Yana Düşürmek; Perili Evin Cinleri; Ortadan Kırık Öykü; Savacı; Tahra; El Oğlunun Hesap Sorma Biçimi; Karanlığın Ağzı Büyüktür; Balina Düşü).

AÇAR, MEHMET

17.05.1963'te Konya'da doğdu. Selim Nüzhet imzasını da kullandı.

İstanbul Fındıkzade İlkokulu'nu (1974), Galatasaray Lisesi'ni (1982) ve Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Marmara Üniversitesi'nde Sinema-TV üzerine yüksek lisans yaptı.

Sokak ve Aktüel dergilerinde editör, Nokta dergisinde muhabir-editör ve Top Sante ile Anons dergilerinde yayın yönetmeni olarak çalıştı. 1995'ten bu yana Sinema dergisinin genel yayın yönetmenliğini yapan Açar, 1998'den beri NTV'de yayımlanan "Sinema Konuşu" adlı programı hazırlayıp, sunuyor.

İlk öyküsü "Sihirli Kutular", lise gazetesi Tambur'da yayımlandı (1978).

Öykü kitabı:

Anarşik Rehavet (İletişim, İstanbul 1998, 10 öykü: Bir Hüsrân Kenti: Cresville; 1Z Oteli; Klostrofobi; Zoofobi; Anarşik Rehavet; Gaip Cinayetleri; On Bir; Kristal Çağının Işıkları; Malikane; Dalgın Yağmurlar Mevsimi).

AÇIKALIN, NİLÜFER

1967'de İstanbul'da doğdu.

Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nü bitirdi. 1987 yılından itibaren profesyonel olarak tiyatro, sinema ve televizyon dizilerinde rol aldı. Bir süre oyuncu Peker Açıklan'la da evli Kalan Nilüfer Açıklan, asıl Orhan Oğuz'la çalışmaya başladıktan sonra ünlendi.

Açıklan, öykülerini edebiyat dergilerinde yayımlamaksızın kitaplaştırdı.

Öykü kitapları:

Bıçak Sırtı (Gendaş, İstanbul 1999, 23 öykü: İnfaz; Ziyafet; Açlık; İstanbul 2041; Bir intihar Girişimi; Harf Kölesi; Aslında Öylesine Bir Gündü...; İltica; Ölüm İğnesi; İstiyorum; İhanet Tanrısı; Çöpten Adam; Noel Baba 2000; Kopyala Beni Çılgın; Azrailin Oyunu; Alçak Marslılar; Yanlış Hesap Bağdat'ta Patlar; Kamyoncu...; İkisi Tek Başına; Psihimu Arkadaşım; Güreşçi Futbolcu-yu Döver; Bill Beni de Öpmek istedi, izin Vermedim...; Kod Adi: İngiliz Hasta).

Çocuk Oyuncuğu Değil (Gendaş, İstanbul 2000, 6 öykü: Yarım Kalan Konuşmalar; Cevapsız Konuşmalar; Sayıklamalar; Sancılar; Hadi Bakalım; Sakıncalı).

ADALI, (AHMET) BİLGİN

11 Aralık 1944'te Safranbolu'da doğdu.

İlk ve orta öğrenimini Mersin'de tamamladı. AÜ, SBF Basın Yayın Yüksek Okulu Sinema Televizyon Bölümünü bitirdi (1969). Dokuz Eylül Üniversitesi'nde yüksek lisans ve doktora yaptı. TRT'de belgesel film yönetmenliği (1969-76), Dokuz Eylül Üniversitesi'nde öğretim üyeliği, bölüm başkanlığı (1976-84) ve reklam yazarlığı (1984-88), BRT televizyonunda metin yazarlığı yaptı (1999).

Edebiyat hayatına şiirle başlayan Bilgin Adalı'nın ilk şiiri 1959'da Lefkoşe'deki Beşparmak dergisinde yayımlandı. Dönem, Devinim 60, Soyut, Oluşum, Yusufçuk, Türk Dili, Varlık, Yordam, Dost, Yazko Edebiyat ve Gösteri dergilerinde yazdı. Şiir, oyun, inceleme ve çeviri kitapları da bulunan Bilgin Adalı, Bencil Dev adlı çocuk oyunuyla 1983 Kültür Bakanlığı Çocuk Oyunları Yarışmasında başarı ödülü aldı.

Öykü Kitabı:

Gün Dağların Ardında (Afa, İstanbul 1990, 20 öykü: Kırangıçlar Geçiyor Uzak-tan; Uzun Boylu Bir Ölü; İki Adam Öldü; Çukur; Kaçak; Yahudi; Tabula Rasa; Duvar; Deprem; Anıt; Zenci Bir Çiftin Fotoğrafına Bakarken; Yazılmış Öyküdür; Yeni Bir Gün; Menekşeli Öykü; Bir Çocuğun Öyküsüdür; Günlerden Biri; Musa'nın Tanrıdağı'ndan

Dönüşünün Öyküsüdür; Musa'nın Sessizliği-nin Öyküsüdür; Musa'nın Uyanışının Öyküsüdür; Saat).

ADALI, KEMAL

1960 yılında Sivas'ta doğdu.

İlkokulu İstanbul'da, ortaokulu ve endüstri meslek lisesini Sivas'ta okudu.

1980 yılında Almanya'ya giderek, gemi tersanelerinde kaynakçı olarak çalıştı.

Öykü Kitabı:

Eniştemiz Coni (Kora, İstanbul 2000, 12 öykü: Dön Oğlum Osman Geri; Solan Umut-lar; Asimilasyon mu, Entegrasyon mu?; Eniştemiz Coni; Ben Adam Olmam; Bir Bulut Kaynıyor Sivas Elinden; Yürütünce Mutlu Oluyorum; İlticacı Ali'nin Amcasına Mektubu; Dünya Bir Kazan Sen de Tut Sen de Kazan; Bu Zarda Hile Var; Hasan ile Gül-lizar; Şebek Şükri ve Şebekesi).

ADİBEŞ, MAHİR

1964'de Bayburt'ta doğdu.

İlk ve orta öğrenimini memleketinde yaptı. Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi'ni bitirdi (1985).

Diyarbakır'ın Lice ilçesinde Veteriner Hekim olarak görev aldı (1986), Lice'de Tarım İlçe Müdürü oldu (1987). 1991'de Şap Enstitüsü'ne Veteriner Hekim olarak tayin edildi, halen bu kurumda çalışmaktadır.

1996 Ömer Seyfettin Öykü Yarışması'nda "Merhamet Gölgeleleri" adlı öyküsüyle özendirme, 1997'de aynı yarışmada "Yarenim Var Yıldızlardan" adlı öyküsüyle üçüncülük ödülünü kazandı. Almanya'da iki yılda bir düzenlenen Uluslararası Öykü Yarışması'nda (1997-1997) yine "Yarenim Var Yıldızlardan" adlı öyküsüyle mansiyon kazandı.

Öykü Kitapları:

Merhamet Gölgeleleri (Sam, Ankara 1997) (Kitaba ulaşılamadığından içindekiler verilmemiştir)

Yarenim Var Yıldızlardan (Türdav, İstanbul 1999, 11 öykü: Yarenim Var Yıldızlardan; Yüreğimdeki Yara; Taş Yastık; Hatıraların Kristal Parçaları; Taşa Yazılan Sevdâ; Yo-

lun Başındaki Seveda; Dipsiz Göl; Gölgele; El Duası; Telefondaki Ses; Kartalın Diyeti).

Gecede Sır Oldu (Türdav İstanbul 2000, 11 öykü: Yine Başladı Türkülerine; Kabuktaki Kurt; Mezar Taşları; Top Sesi; Gecede Sır Oldu; Suyun Öte Yanı; Baharda Gidenler; Mebus; İskeletlerin Duası; Albümdeki Dostlar; Kara Kilit).

ADIVAR, HALİDE EDİP

1882 yılında İstanbul'da doğdu.

Annesinin ölümüyle küçük yaşta öksüz kalan Halide Edip, babasının peşpeşe evlenmesi nedeniyle, zaman zaman yeni annelerinin yanında da kalmasına rağmen, asıl annesiyle (Nakiye Hanım) dedesinin denetiminde büyüdü, ilk eğitim ve terbiyesini de bu tarikat ehli insanlardan aldı

Halide Edip, öğrenim için ilkin, Yıldız yakınlarında Saraya mensup Hristiyanların çocuklarına ait bir yuvaya gönderildi. Asıl öğrenime, babasının muvafakatıyla, beş yaşını bitirince başladı, Hristiyan çocuklar yuvasındaki öğrenimine destek olarak Süleymaniye Camii imamından da dersler aldı.

1893'te Amerikan Koleji'ne verildi, Türk çocuklarının yabancılara ait okullarda okutulmaması yönündeki irade üzerine Amerikan Koleji'nden alındı, öğrenimini, dışarıdan getirtilen hocaların nezaretinde evde sürdürdü.

Koleje yatılı olarak yeniden başladı, üvey annelerinin arasındaki tartışmalardan uzak kalması ve Kolej kütüphanesinden iyi yararlanarak verimli bir öğrencilik dönemi geçirdi.

1901 yılında koleji bitirmesinin hemen ardından hocası Salih Zeki Bey'le evlendi, yazılarında Halide Salih imzasını kullanmaya başladı ve aşırı okumaları yüzünden 1902'de sürmenaj oldu.

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra (2 Ağustos 1908'de) Hüseyin Cahit, Tevfik Fikret ve Hüseyin Kazım Kadri Beylerce çıkartılan Tanin'de yazmaya başladı, 31 Mart hadisesinde Amerikan Koleji'ne sığındı ve

Amerikalı dostlarının yardımıyla Mısır'a kaçtı, oradan İngiltere'ye geçip; demokrasi, feminizm ve eğitim konularında yeni fikirler edinmiş olarak 1909 ekiminde İstanbul'a döndü; Darülmuallimat'ta pedagoji öğretmeni olarak görev aldı.

Yazmayı yoğun olarak sürdüren Halide Edip, Türkçü kesimle tanışıp, Ulum-ı İktisadiyye ve İctimaiyye, Türk Yurdu mecmualarında da yazmaya başladı. Kısa süreli İngiltere seyahatinden sonra (1911), Teali-i Nisvan Cemiyeti'nin sosyal faaliyetlerine katıldı.

Evkaf kız mekteplerinde müfettişlik görevini de üstlenen Halide Edip, Cemal Paşa'nın daveti üzerine 1916'da Beyrut'a giderek, yeni okul düzenlemeleriyle ve yetimhanelerle meşgul oldu.

Bu arada Dr. Adnan Adivar'la da evlenen (1917) Halide Edip, Suriye ve Lübnan'ın Türk ordularınca boşaltılması nedeniyle 4 Mart 1918 tarihinde oradan ayrıldı, İstanbul'a dönüp Evkaf okullarında öğretmenlik görevine başladı.

1919 yılında Vakit gazetesine sürekli olarak yazarken, Büyük Mecmua'nın başyazarlığını da üstlendi, Darülfünun'da Batı Edebiyatı müderrisliğine atandı.

Milli Kongre Cemiyeti'yle, Wilson Prensipleri Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer aldı ve ardından İzmir'in işgali (15 Mayıs 1919) karşısında Türk Ocağı tarafından düzenlenen mitinglere katıldı ve bu sayede iyice ünlendi.

16 Mart 1920'de İstanbul'un işgalinden sonra "tehlikeli isimler" safında yer alınca, Sultantepe'sindeki Özbekler Tekkesi'ne sığınıp (19 Mart 1920), oradan Anadolu'ya kaçtı, Ankara'da Mustafa Kemal'in yakınında çalıştı.

Halide Edip, İzmir'in alınmasından sonra da Yunan mezalimini tetkik komisyonunda görevlendirildi ve bu amaçla Ege bölgesini dolaştı.

Savaş sonrasında umduğu görevlere ulaşmayan ve mevcut iktidara muhalefet eden Halide Edip, kocasıyla birlikte Türkiye'yi terk

etti, 1924 - 1939 yılları arası İngiltere, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri ve Hindistan'da kaldı. Onbeş yıl süren bu gönüllü sürgünlük döneminden sonra, 1939 yılında Türkiye'ye döndü ve aynı yılın Aralık ayında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Edebiyatı kürsüsüne profesör olarak atandı, Demokrat parti listesinden İzmir milletvekili seçildi; Demokrat Parti'de de barınmadı; Parti'nin kimi politikalarını eleştirmeye başlayınca, partidâşlarınca Amerikancılığının yeniden gündeme getirilmesi üzerine tedirgin oldu ve 1954 yılında milletvekilliğinden istifa etti.

1955 yılında kocası Dr. Adnan Adıvar'ın vefatıyla birlikte siyaseti tümüyle bırakan Halide Edip, bozulan sağlığına rağmen yeni kitaplar yazmaya devam etti ve 9 Ocak 1964 tarihinde öldü.

Öykü kitapları:

Harap Mabettler (Ahmet İhsan Matbaası, İstanbul 1911, Atlas Kitabevi, İstanbul 1993 basımına 14 öykü: Makamların Ruhları; Mabetteki Kadın; Ölülerin Gölgeleleri; Feridun Hikmet'in Günlüğü'nden I; Feridun Hikmet'in Günlüğü'nden II; Feridun Hikmet'in Günlüğü'nden III; Ana Duyguları; Kösem Sultan; Hayatı-ı Muhayyel; Günahlı Bir Kadının Günlüğü'nden I; Günahlı Bir Kadının Günlüğü'nden II; Günahlı Bir Kadının Günlüğü'nden III; İsterik; İmzasız Mektuplar. *Bu kitapta ayrıca 9 mensur şiirle, 3 aşk efsanesi yer almaktadır.*

Dağa Çıkan Kurt (Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1922, Remzi, İstanbul 1989 basımında 36 öykü-metin: Dağa Çıkan Kurt; Zeynebim Zeynebim; Tanıdığım Çocuklardan; *Gündelik Adamlar*: Kabak Çekirdekçi; Cehennem Dağı, Cennet Dağı; Efenin Hikâyesi; Çakır Beyaz Ayşe; Duatepe; Kırmızı Tepe; Aziz'in Karısı; Fadime Nine ile Kerem Dede; Mekkâreci Mehmet; "Şebben" in Kara Hüseyin'i; Vurma Fatma!; Emine'nin Şehadeti; Bayrağımızın Altında; Muhlis'in Ağabeyi; Himmet Çocuk; Beyazlı Kadın; Kalaba'nın Cadısı; Cin; Güzellik İzleri; Mustafa Onbaşı; Pehlivanlar Güreşinde; Kurdun Memleketinde; İpek Bayrak;

Fağfûr Kâse; *Yolculuk Notları*: Ayrılırken; İstanbul'a Mektup; Venedik'ten Geçerken; Verona'ya Dair; Arena'da Heyecanlı Bir Gün; Verona Müzesinde; Tirol'da; Tirol'da Anadolu Hatıraları; Tirol'da).

İzmir'den Bursa'ya (Yakup Kadri, Fahri Rıfkı, Mehmet Asım'la birlikte, ?, İstanbul 1923, Atlas Kitabevi, İstanbul ?, 3. basımında, Halide Edib'in Vurma Fatma; Emine'nin Şehadeti; Bayrağımızın Altında adlı **Dağa Çıkan Kurt**'a 1963 basımında eklenen 3 öyküsü bulunmaktadır.),

Kubbede Kalan Hoş Sada (?, İstanbul 1974, Atlas Kitabevi, İstanbul 1991 basımında, 55 öykü-metin: Kubbede Kalan Hoş Sada; Gülnuş Sultan; Aşk Fesaneleri; Bir Hayatın Üç Perdesi; Seydelaa; Küçük Bir Aktristen Büyük Bir Facia Yazarına; Kadın İtirafı; Işıldak'ın Rüyası; Mihri'nin Mektubu; Hayat Sahnesinde; Bir Kadın İçin; Aşk Fesaneleri; Kara Sevdâ; Günah Geçidi; Ölüler Beldesi; Karanlıkarda; Allah'ın Penceresi; Altın Kupa; Tılsımlı Kuyu; Fatih İtfâli, Yeni Turan'da; Küçük Fesaneler; Derinliklerden; Münâcât; Padişah ve Şehzadelerimize; Allah'ın Nuru I; Allah'ın Nuru II; Ocağım; Fatma Kadın, Bana Kaç!; Harp Hatıraları – Anadolu Simalarından; Seyit Onbaşı; Muharebeyi Kazanlar; Türkiye'nin kadınları – Erzurumlu; Ah Vatan, Ah Vatan; Ağzımdan Çıktığı Gibi; Yeni Dünya Eski Kadın; Birkaç Yaşlı Adam Portresi; Hay İbni Yakzan; Balalayka Çalan Adamın Sergüzeşti; Topkapı Nümune Bağları Yolunda – Çingeneler; Radyo, Çardaklar, İnsanlar; Topkapı Nümune Bağlarından Dönerken – Talat Oğlan; Cumhuriyet Bayramı; Genç Sertman; Ültimatom – Liste; Ser Hafiye – Ser Müzevvir ve Fitnecibaşı; Duk Duk; Stopi... Graphi; Kadınlar Arasında; Rukiye Hanım'ın Misafir Gecesi; Rukiye Hanım'ın Bayram Misafirleri; Anadolu'da Bahar – Tazelenen Hayat; Emin Efendi Lokantasında; Kızıl Hançerler; Kahpecik; Bir Genç Kızın Cinayeti).

AĞAOĞLU, ADALET

23.10.1929'da Nallıhan'da doğdu.

Nallıhan İlkokul (1938) ve Ortaoku-

lu'nda (1941), Ankara Kız Lisesi'nde okudu (1946). AÜ, DTCF Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1951).

TRT Ankara Radyosu'nda dramaturg, Radyo Tiyatrosu Müdürü, program uzmanı ve Radyo Dairesi Başkanı olarak çalıştı, TRT'den istifa ederek (1951-1970) sadece yazıyla uğraştı. 1983'te Ankara'dan İstanbul'a taşınarak Büyükdere'ye yerleşti.

Edebiyat hayatına 1946'da Ulus gazetesinde yayımlanan tiyatro eleştirileriyle başlayan Adalet Ağaoğlu, bir süre şiir uğraştıktan sonra oyun yazmaya başladı giderek roman ve öykü türünde karar kıldı. Yazıları Kaynak, Türk Dili, Gösteri başta olmak üzere döneminin birçok edebiyat dergisinde yer aldı.

1874 TDK Edebiyat Ödülü, 1974 Sait Faik Hikâye Aramağını, 1979 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü, 1979 Madaralı Roman Ödülü, 1980 Orhan Kemal Roman Ödülü, 1995 Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü, 1996 Aydın Doğan Vakfı Ödülü, 1999 Edebiyatçılar Derneği Onur Ödülü (Reddedildi), 1999 Aziz Nesin Ödülü vb. ödüllere layık görülen Adalet Ağaoğlu'nun öykü kitapları dışında Ölmeye Yatmak, Fikrimin İnce Gültü, Bir Düşün Gecesi, Yaz Sonu, Üç Beş Kişi, Göç Temizliği, Hayır..., Ruh Üşümesi, Romantik Bir Viyana Yazı adlı romanları çok sayıda öyküsü, derlemesi ve çeviri bulunmaktadır.

Öykü kitapları:

Yüksek Gerilim (Remzi, İstanbul 1974, 9 öykü: Yüksek Gerilim; Adi Suçlu; Duvar Öyküsü; Yol; Özgürlükçü; Sen de Sor; Yase-min İşçileri; Bileyici; Güm Üç Dakika -2. bsm., 1976-)

Sessizliğin İlk Sesi (Remzi, İstanbul 1978, 12 öykü: Sen ey Kutsal Işık; Muz; Teşekkür Ederim; Eskiden Bir Sabah...; Yan Kapı; Bi Sevmekten... Bi Ölmekten; Hüzzam Mavisi; H.; Akşamüstü; Kulak Tıkaçları; Nerde O Eski Ölüm; Sessizliğin İlk Sesi).

Hadi Gidelim (Remzi, İstanbul 1982, 8 öykü: Dar Odanın Karanlığı; Karanfilsiz;

Çok Özel Küçük Şeyler; Ooof! Ohhh!; Savun Sevdam Sen Savun; Kimi Zaman da Yapayalnız Gitmek Uzun ve Çok Dönemeçli Yolları; Şiir ve Sinek, Hadi Gidelim).

Şiir ve Sinek (Öykülerinden seçmeler, İstanbul 1992),

Hayatı Savunma Biçimleri (Oğlak, İstanbul 1997, 8 öykü: Rabia'nın Dönüşü; Çınlama; İki Yaprak; Oh Canıma Değsin; Şehrin Gözyaşları; Göz göze; Asri Zamanlar Kilimi; Tanrının Sonuncu Tebliği).

AĞAOĞLU, SAMET

Samet Ağaoğlu, 1909 yılında Bakü'de doğdu.

Türkiye'ye göç eden, Meşrutiyet ve Cumhuriyet devirlerinin ünlü ideologu ve siyasetçisi Ağaoğlu Ahmed Bey'in oğludur.

İstanbul Fevziye Mektebi'nde, beyazıt ve Ankara Lisesi'nde okudu (1929). Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirdi (1931), İhtisas yapmak üzere Strasbourg Üniversitesi'nde bulundu ancak doktorasını tamamlamadan yurda dönmek zorunda kaldı (1932).

Yurda dönünce İktisat Bakanlığı İş ve İşçiler Bürosu Tetkik Memurluğu'nda işe başladı. Aynı Bakanlıkta İç Ticaret Genel Müdürlüğü iken devlet hizmetinden ayrılarak (1946) avukatlığa geçti ve Demokrat Parti'nin kurucuları arasında yer aldı. 1950, 1954, 1957 seçimlerinde Manisa'dan Milletvekili seçildi, Başbakan Yardımcılığı, Çalışma, İşletmeler, Sanayi ve Devlet Bakanlığı yaptı. 27 Mayıs askeri darbesinde diğer Demokrat Partililer gibi o da tutuklandı ve Yassıada'ya sürüldü. Müebbet hapis cezasıyla İmralı ve Kayseri cezaevlerinde yattı. 7 Ekim 1964'te çıkarılan aftan yararlanarak serbest kaldı.

Aftan sonra kendini tümtüyle yazı çalışmalarına veren Samet Ağaoğlu, 6 Ağustos 1982 tarihinde öldü.

Edebiyat hayatına Ahmet Muhip Dranas ve Behçet Kemal Çağlar'la birlikte kurdukları Genç Türk Edebiyatı Birliği'nin yayın organı Hep Gençlik dergisinde (1930) yayımlanan yazılarıyla başlayan Samet Ağaoğlu, ilk öykülerini Varlık dergisinde yayımladı

(1931). Edebiyat yazıları Varlık, Yücel, Şadırvan, ve Çığır dergilerinde, siyasi yazıları Kuvvet ve Kudret gazetelerinde yer aldı.

Samet Ağaoğlu'nun öykü kitapları dışında, anı, gezi, siyaset, inceleme türünde şu kitapları da bulunmaktadır: Küçük Sanat Meslekleri (1939), Babamdan Hatıralar (1940), Kuva-yı Milliye Ruhu (1944), İki Parti Arasında Siyasi Farklar (1947), Babamın Arkadaşları (1958), Âşına Yüzler (1965), Arkadaşım Menderes (1967), Marmara'da Bir Ada (1972), Sovyet Rusya İmparatorluğu (1967), Demokrat Parti'nin doğuş ve Yükseliş Sebepleri – Bir Soru (1972), İlk Köşe (1978), Siyasi Günlük: Demokrat Parti'nin Kuruluşu (1992).

Öykü kitapları:

Strazburg Hatıraları (Nebioğlu, İstanbul 1944, 13 öykü: *İhtisaslar*: İlk Görüş; Strazburg Geceleri; Katedral; Üniversite; Ren; *Hatıralar*: 5. A. Rue Prechter Atyas; 5. A. Rue Prechter Febüs; 5. A. Rue Prechter Naoma; Stamarof; Rahibin Aşkı; Bir Çinli Arkadaşım; Ayırlış – 2. bsm., 1962-).

Zürriyet (Varlık, İstanbul 1950, 8 öykü: Zürriyet; Mahalleye Dönüş; Sokak; Bir Hastahane Hatırası; Hayat Mücadelesi; Kediseven Sokağındaki Bahçe; Bir Hastanın Rüya-ları; Otuz Sene Sonra).

Öğretmen Gafur (Varlık, İstanbul 1953, 7 öykü: Öğretmen Gafur; Oğlum; Babam; Bir İntihar; Ahmet Sai'nin Vicdan Azabı; Korku ve Neticesi; Yazamadıklarım).

Büyük Aile (Varlık, İstanbul 1957, 3 öykü: Büyük Aile; Ahmet Sâi'nin Kokusu; Sağır Yalı).

Hücredeki Adam (Ağaoğlu, İstanbul 1964, 4 öykü: Bir Gece Yarısı, Üç Kişi Arasında; "....."; Hücredeki Adam).

Katırım Ölümü (Ağaoğlu, İstanbul 1965, 4 öykü: Ridilemet Nüklüm Teleda; Martılar; Onlardan Bazıları; Katırım Ölümü).

AĞAOĞLU, (HASAN) TEKTAŞ

3.03.1934'te İstanbul'da doğdu.

Ahmet Ağaoğlu'nun torunu, Samet Ağaoğlu'nun oğludur.

Ankara'da Mimar Kemal İlkokulu'nda, Birinci Ortaokulu'nda ve Atatürk Lisesi'nde okudu (1951). İngiltere'de Oxford Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni (1956) bitirdi.

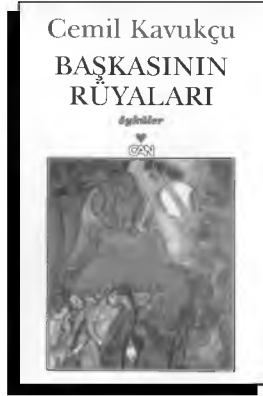
BBC Türkçe Yayınları Bölümü'nde çalıştı (1960-64), İstanbul'da kardeşi şair Mustafa Kemal Ağaoğlu ile birlikte kurduğu Ağaoğlu Yayınevi'ni yönetti (1964-1972). Türkiye Sosyalist Partisi Merkez Yürütme Kurulu üyeliğinde bulundu (1976), siyasi faaliyetleri nedeniyle 12 Eylül askeri darbesinden sonra yurt dışına çıkmak zorunda kaldı, 1989'a kadar İsviçre'de yaşadı. Seramik sanatçısı Kadriye Ezel'le evli olan Tektaş Ağaoğlu, İstanbul'da yaşıyor.

Edebiyat hayatına 1952'de Varlık dergisinde yayımlanan bir öyküsüyle başladı. Şiir ve yazıları Pazar Postası ve Yeditepe ile Yeni Ortam gazetesi, Meydan, Ant, Yeni Adımlar, Yeni Düşün, Kitle, İlke, Görüş, Söz dergilerinde yer aldı. Resim ve heykel çalışmalarında bulundu, yurt içinde ve dışında bunları sergiledi. Politika ve Felsefe adlı çevirisi nedeniyle beş ay tutuklu kaldı.

Tektaş Ağaoğlu'nun, bir öykü kitabı dışında, Dostoyevski, Remarque, Şolohov, Yevtuşenko, Million, Marks-Engels, Lenin'den çevirileri ve Karanlıkta Oturma Özgürlüğü (1978) adlı bir de deneme kitabı bulunmaktadır.

Öykü kitabı:

Ölümden Hayata (Varlık, İstanbul 1956, 13 öykü: Eyübe Dönüş; Gidiş; Ölümden Hayata; Bir Otomobil Yolculuğu; Basri Hoca; Parkta Bir Zaman; Cecilia; Yaşanmış; Basri Hoca'nın Sözü; Allahsızlar; Son Tren – Pomegranade-; Cyclamens; Aciz)

BAŞKASININ RÜYALARI**CEMİL KAVUKÇU****Can Yayınları**

Son dönem Türk öykücülüğünün en üretken imzalarından olan Cemil Kavukçu'nun dokuzuncu öykü kitabı "Başkasının Rüyları" (Kavukçu kitabında bir bölümleme yapmasa da) iki temel bölümden oluşur. Kitapta yer alan dokuz öykünün ilk beş öyküsü onun diğer tüm öykülerinde olduğu gibi çocukluk ve kasaba temalarına yaslanırken diğer dört öykü, yazınsal sorunları işler.

Kitabın ilk öyküsü "Rüya"da, bir çocuğun, rüyaları, özlemleri ama en çok da ablasına olan sevgisi anlatılır. "Ablam" öyküsünde ise, bir çocuk gözüyle temiz bir aşkın yerşermesine bile izin vermeyen kasabanın bireylerde yarattığı tahribat ele alınır. Kızlar kasabada kısıtlanmış bir hayat yaşamaktadır. Baba ve ağabey baskısıyla sokağa bile çıkmazlar. Aileler kızlarını onların sevdikleri/istedikleri kişilere değil, zengin kocalara vermek isterler. "Solgun" öyküsünde yıllar sonra bu aile bir cenaze nedeniyle bir araya gelir. Toplumsal baskı nedeniyle istediği erkekle evlenemeyen kız sonunda intihar etmiştir. Ablasının öyküsünü anlatan çocuk da büyü-

müştür artık. Ablasının istediği erkekle evlenmesini önleyen ağabeyin kızını ilk kez bu cenazede görür. Mini etekli kıza babası söz geçirememektedir. Kahramanımız, gittikleri bir lokalde ağabeyinden ablasının intikamını alır, despot ağabeye yaptıklarının faturasını ödetir. Bu öykülerde ağırlıklı olarak kasabanın değişen toplumsal yapısına vurgu yapılır. "O Kadın Fatma Girik Değil" öyküsünde, Sefil'in içkiye yenilme serüveni ve Karga Vahit'it hazin sonu anlatılır.

Kitabın bundan sonraki öyküleri olan "Çiçekler", "Başkasının Rüyları", "Düğün" ve "Öykü Şöyle Başlıyor", bambaşka bir atmosferde geçer. Bu öyküler postmodern, büyümlü gerçekçilik diyebileceğimiz bir anlayışla kaleme alınır. Bir yazarın öyküyü yaratım süreci, kurgu ve gerçek karşılaştırılması, bir yazarın yazma serüveninde karşılaştığı zorluklar, onun çevre, aile, eş tarafından algılanma biçimleri öykülerin temel vurguları olur.

Bu öykülerde yazar/anlatıcı da öykülerin bizzat kahramanıdır. Yazarın yarattığı kahramanların gerçek hayattaki kimi kişiliklerle benzerlik arz etmesi, yazarın çevrece eleştirilmesi, sorgulanması sonucunu doğurur. Nitekim kimi kahramanlar öykülerdeki yer alış biçimlerini beğenmezler ve yazara kırılarak, öykü yazarına sitem ederler. Buralarda yazarın yazarken gerçekten özgür olup olmadığı sorunu tartışılır. Kavukçu, yazarın kahramanını gerçek yaşamdan seçse bile, onun öyküye, kendi gerçekliği ile girmedğini, öyküleşme sürecinde değiştiğini hatta giderek bir başka şeye dönüştüğünü okura anlatmaya çalışır. Bu anlamda öyküler Kavukçu'nun bir "savunması" gibidir.

İnsanlar oradaki kahramanlardan bir şeyler öğrenip yaşamlarına bir zenginlik katmak yerine, her şeyleriyle doğru, düzgün ve ahlaklı bir birey olduklarından emin, kendilerinin bu halinin öyküye nasıl yansıtıldıklarıyla ilgilidirler.

**ÖYKÜ
KİTAPLIĞI**

Bu bağlamda onun en ilginç öykülerinden biri “Düğün” adlı öyküdür. Kavukçu, tüm kahramanlarını bir düğünde karşı karşıya getirir. Anlatıcısının ablası, Nam Kadir, Eren Kaptan, Hasan, Faruk, Karga Vahit, Ebru, Seval Hanım... Bu düğün atmosferinde tüm öykü kahramanlarını birbirleriyle tanıştırır.

Kitaptaki dokuz öykünün her biri bağımsız öyküler olmakla birlikte birbiriyle ilintilidir. Çerçeve öykü anlayışının hâkim olduğu öyküler, kahramanlar, mekanlar, olaylar aracılığıyla iç ilmiyle birbirine bağlanır ve sonuçta tematik bütünlük sağlanır.

Bir genelleme yaparsak, Kavukçu’nun öykülerinde iki ana damar vardır. Birincisi kasabadaki insanlık manzaralarından oluşan ve çoğunlukla çocukluktan beslenen damar (ki onun öykülerini yasladığı en önemli damar), diğeri ise “Gemilerde Ağlarmış” daki “Unutulmayan”, “Bilinen Bir Sokakta Kaybolmak”taki “Ludwing Grundig”, “Yalnız Uyanlar İçin”deki aynı adlı öykü, “Kuzeydeki Kum Kosterleri”, “Kargalar Rotası” öykülerinde sergilediği ve büyülü gerçeklik diyebileceğimiz ikinci damar. İşte son kitabı “Başkasının Rüyaları” Kavukçu’nun bu iki damar arasındaki gelgitlerini yansıtmakla birlikte ağırlığı ikincisine verdiği bir çalışmadır. ☞

NECİP TOSUN

TAŞ-KÂĞIT-MAKAS

AYFER TUNÇ

Yapı Kredi Yayınları

1989 yılında “Saklı” adlı öyküsü ile *Cumhuriyet* gazetesinin düzenlediği Yunus Nadi Öykü Armağanı’nı kazanan Ayfer

Tunç’un, aynı yıl ilk öykü kitabı olan *Saklı* Cem Yayınevi tarafından yayımlandı. Yeternekli bir öykücüyü müjdeleyen bu kitapta dokuz öykü vardı. Bu kitabı Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanan 1996’da *Mağara Arkadaşları*, 2000’de *Aziz Bey Hadisesi* adlı öykü kitapları izledi. Kitapların ilkinde sekiz, ikincisinde altı öykü bulunuyor. Ayfer Tunç, bu üç öykü kitabında zamana yenilmeyecek örnekler verdi. *Saklı*, *Ay Bakıyor*, *Aziz Bey Hadisesi*, *Mikail’in Kalbi Durdu*, *Ses Tutsağı*, *Cinnet Bahçesi* bunlardan bazıları.

Edebiyatta dilin kendisi için çok önemli olduğunu söyleyen Ayfer Tunç’un, öykülerinde tahkiye hâkim ve gerçekten de dil önemli bir rol oynuyor. En zayıf görünen öyküsünü bile altı ayda yazdığını söyleyen yazar, öykü ile ilişkisini anlatırken herhangi bir öyküyü yazmadan önce o öykünün atmosferine girip onu hissetmeye ve her öykü için o öyküye has dili bulmaya çalıştığını söylüyor.

Kasım ayında yayımlanan *Taş-Kâğıt-Makas*, Ayfer Tunç’un dördüncü öykü kitabı. Ayfer Tunç, yine kaybedenlerin, büyük aşklar altında ezilenlerin trajik hayatlarını anlatıyor. Yazar, kendisi ile yapılan bir röportajda, kendi edebiyatının herkesi kavrayacak bir şey olmadığını, ısrarla karanlık ve trajik şeyler yazdığını, o karanlık ve trajik olanın altındaki edebi olanı bulmak isteyenlerin zaten kendisini okuduklarını söylüyor.

Gerçekten de Ayfer Tunç'un daha önceki kitaplarını okuyanlar öykülerde bunu görüyorlar. Okuyucuyu birden bire öykünün içine çekiveren ve anlattığı hikâyenin sonundan ya da ortalarından başlayıp geriye dönüşlerle yavaş yavaş okuyucuyu aydınlatan yazar, okuyucuyu sağlam kurgusu ve kendine has üslûbu ile peşinden sürüklüyor.

Taş-Kâğıt-Makas'ta dört öykü var. İlk öykü "Kaybetme Korkusu", Süsen'in annesinin ölümünden sonra babası ile yaşadığı garip ilişkisinin ve Safir ile evliliğinin yaşadıkları evin avlusunda biten hikâyesidir. Süsen'in hikâyesini, Safir, evli çiftin karşı komşuları olan yalnız bir adama anlatır. Öykü bu adamın dilinden anlatılır. Avlu, Korkunç Olay, Kaybetme Korkusu, Son ve yine Avlu başlıklı beş bölümden oluşan öyküde mekân, özellikle de avlu önemli rol oynuyor.

Kitaba ismini veren "Taş-Kâğıt-Makas" ise yine evli bir çiftin öyküsüdür. Emir'in karısı Karagül ile başladıkları bir oyunun sebep olduğu trajik olayı konu alır. Bu sefer öykü Emir'in hastanede karşılaştığı doktor arkadaşına olanları anlatması ile örülür. Aslında durumu trajik olan sadece Emir değildir; okuyucu hayatı boyunca Emir'e imrenen öykü anlatıcısının başarısız denilebilecek hayatına da tanık olur. Öykü, Keder, Mesafe, Yedi Gün, Yedi Yıl, Yedi Ayın İçinde On Gün, Yıllar, Son Buluşma başlıkları ile bölümlenmiş.

"Fehime", öyküyü anlatan Fehime'nin kardeşi Tahir ile teyzelerine yardım etmek için kitap satmak üzere geldikleri iskelede merak edip bindikleri gemide başlarına gelenleri konu alır. Noktalama işaretlerinin kullanılmadığı öykü bir çocuğun bakış açısından ve dilinden yazılmış olması bakımından ilgi çekicidir.

Günlük şeklinde yazılan "Suzan Defter" kitaptaki en hacimli öyküdür. Öyküde Derya'nın, abisinin, Derya'nın arkadaşı ve abisinin sevgilisi Suzan'ın ve Ekmel Bey'in hayatları anlatılır. Aynı gün yazılmaya başla-

nan günlüklerden biri Derya'ya diğeri Ekmel Bey'e aittir. Başlangıçta okuyanı yanıltan iç içe geçmiş bu günlüklerin kitaptaki sıralanışı da yan yana devam eder. Bu bakımdan Ayfer Tunç, yeni bir yayın tekniği de denemiştir. Öyküdeki kahramanların hikâyeleri yine geriye dönüşlerle anlatılır. Ancak okuyanlar Derya'nın anlattıkları ile Ekmel Bey'in yazdıkları arasındaki farkta öykü içinde başka bir öykünün kurgulanışını göreceklerdir.

Bu kitapla Ayfer Tunç, öykü serüveninde kendi çizgisinde ilerlediğini ve okuduğu usta öykücüler gibi yıllar sonrasına taşınabilecek öyküler yazmaya devam ettiğini bir kez daha kanıtıyor. ☺

FİRDEVS CANBAZ

ÖZEL SEKTÖR İMAMI

İZZET YASAR

Adam Yayınları

İzzet Yasar neredeyse yirmi yıl sonra ikinci öykü kitabını yayımladı: *Özel Sektör İmami*. 1951 doğumlu Yasar daha çok şiir dalında eser verirken öykü ve denemeyi de

ihmal etmiyor. 1982’de Dönüşü Olmayan Hikâyeler kitabı ile Sabahattin Ali Öykü Ödülü’nü almış. Ancak aradan geçen yirmi bir yılda öykü kitabı yayımlamamış.

Özel Sektör İmamı 72 sayfa ve dokuz öyküden oluşuyor. Öykülerde mutlaka olağanüstü (hatta buna doğüstü demek daha uygun) birtakım olaylar karşımıza çıkıyor. Normal seyrinde sürüp giderken her şey, aniden doğüstü bir olay gerçekleşiyor ve hiçbir şey eskisi gibi olmuyor.

Kitabın bütün öyküleri sahili olan yerlerde geçiyor. Kahramanlarımız yayıncı, romancı, reklamcı, şair gibi tipler. Her öyküde bir pansiyona demir atıyorlar; bazı öykülerde ise zaten yazlığında kalıyor oluyor kahramanlar. Biraz kıyıda köşede kalmış pansiyonlar ya olayların merkezi ya da olayların gerçekleşme çevresi oluyorlar.

Kitabı okuduktan sonra aklımıza gelen “yazar galiba sahile nazır bir pansiyonda üç aylık tatilini geçirirken yazmış bu öyküleri” düşüncesini unutursak, Yasar’ın akıcı dili kitabı büyük bir istek ve heyecanla okumamızı sağlıyor.

Doğüstü olaylar için de aklımıza gelen “gemici hikâyeleri” düşüncesini yine unuttur-

sak, insanın kanını donduracak derecede etkili anlatılıyor olaylar. Gerilim, heyecan (aşk ve entrka yok ama)...

Bazı öykülerde şekil öne çıkıyor: Çukurbağ Chronicles, Doktor Mangélé’nin Asistanı (yer yer tabî), Özel Sektör İmamı, Temiz Tarih.

Kitabın ismi konusunda ise, “Özel Sektör İmamı” öyküsünün ismini kitaba vermek ki-taptaki öykülerin konu, şekil gibi önemli noktaları ele veren bir tercih olmadığını söyleyebiliriz. “Özel Sektör İmamı” ilk duyulduğunda insanda edebiyat dışı çağrışımlar uyandırıyor. Hakkını yememek lâzım, Yasar öyküdeki anlatıcısı ile imam ve türbanlı eşi arasında iyi bir dostluk kuruyor. Elbette biraz fonla modernize edilmiş tipler. (Belki de vardı böylesi imam tipleri.) Mesele imam meselesi değil. Kitap görüldüğünde içindekileri, tarzı, biraz konuyu ele veren hatta bütünleyen (ki kitap ismi bir üst başlıktır) bir isim olmalıydı. İsim bize bu yolu açmıyor.

İkinci öykü kitabını yirmi yıl sonra çıkaran İzzet Yasar’ın bundan sonraki yazarlık serüveni hangi kanalda ilerleyecek hep birlikte göreceğiz. 📖

MURAT EROL